

878.

羽
仁
協
子

EGY
MAGYAR
LELKŰ
JAPÁN
HANI
KJÓKO

BALASSI
KIADÓ

BALASSI KIADÓ

Emblémánk a tudás fája

www.balassikiado.hu

EGY MAGYAR LELKŰ JAPÁN
HANI KJÓKO

EGY MAGYAR LELKŰ JAPÁN HANI KJÓKO

Válogatta
Vihar Judit

Szerkesztette
Hidasi Judit
Vihar Judit

Balassi Kiadó · Budapest

A könyv kiadását
a Hani Alapítvány támogatta

A borítón Hani Kjóko neve,
Zopcsák Ferenc kalligráfiája

ISBN 978-963-456-033-3

© Szerzők, szerkesztők, 2018

Felelős kiadó a Balassi Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő Gilicze Ágnes és Soóky Andrea
A kötetet tervezte Szák András
Tördelte Hollós János
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt.
Felelős vezető György Géza
vezérigazgató

TARTALOM

BEVEZETŐ (Vihar Judit)	7
------------------------------	---

I. MŰFORDÍTÁSOK

Nacume Szószecki: Tíz éjszaka tíz álma	13
Tanizaki Dzsunicisiró: Tetoválás	31
Siga Naoja: Szébé és a díszzők	38
Mori Ógai: Az Abe ház	43
Akutagava Rjúnoszuke: Az édeskrumpli-kása	70
Kikucsi Kan: Aki menti az öngyilkost	84
Jokomicu Riicsi: A gépezet	90
Dazai Oszamu: Villon felesége	105
Hara Tamiki: A nyár virága	121
Noma Hirosi: Az összeomlás érzése	133
Kavabata Jaszunari: Az ezerdaru-minta (részletek)	158
Teaszertartás	158
Erdei alkonyat	175
Az anya rúzsoltja	187
A páros csillag	200
Abe Kóbó: Dendrocacalia, amelyben Komon	
Dendrocacaliává változik	219
Óe Kenzaburó: Mint egy állatot	235
Ueda Akinari: Eső és hold meséi (részletek)	260
A krizantém napja	260
Álomtó pontyai	268
A sapka	273
Hani Kjóko: Utószó Ueda Akinari könyvéhez	279
ÉLETRAJZI JEGYZETEK	281

II. AZ IDŐ TÁVOLÁBÓL...

BEVEZETŐ SOROK

HANI KJÓKÓRA EMLÉKEZVE (Hidasi Judit)	289
EMLÉKEZÉSEK, DOKUMENTUMOK	293
Vihar Judit: Mozaikképek japán tanárnőről	293
Hidasi Judit: Emlékmorzsák	303
Székács Anna: Személyes emlékeim Hani Kjókóról	308
Balogh Márton: Emlékezés Hani Kjókóra	317
Tordáné Hajabács Ilona: Utolsó levelem Hani Kjókónak.	323
Szabó Helga: A Kodály-módszer Japánban (részletek)	333
Móroczné Komáromi Gyöngyi: Hani Kjóko és a zene.	335
Hani Kjóko: A Kodály Esztétikai Nevelési Intézetről	337
Oszugi Csieko: A japán nyelvi nevelés története Magyarországon (részlet).	341
Kume Emiko: Búcsúzik a Japán–Magyar Baráti Társaság.	344
INTERJÚK	347
Szabó Mihály: Kodály-követő	347
Tordáné Hajabács Ilona interjúi	349
HANI KJÓKO MUNKÁI	367
KÉPEK.	369

BEVEZETŐ

„A cseresznyefához mentem éppen, amikor a kabócák hangorkánjába betört egy repülőgép zúgása. Kiléptem a fasorból, és az eget kémleltem. A kék-azúr ég valamelyik sarkából vékony, süvöltő hang szólt. Ősztönösen úgy éreztem, az a repülő a mi dombunk miatt szállt fel. A fák sűrűjébe rohantam, és futottam, futottam. Fülemben egyre dagadt a félelmetes zúgás...”

Umezaki Haruo

Hani Kjóko egyik japán novellafordításából származik az idézet. A sokarcú Hani Kjókótól, aki megajándékozott minket, magyarokat a japán irodalom legszebb darabjaival. Biztos vagyok benne, hogy Hani tanárnő sokoldalúságáról az olvasó az emlékkönyv nyomán meg fog bizonyosodni.

A könyv első részében inkább irodalmi ízléséről, műfordítói tevékenységéről győződhetünk meg. Hani Kjóko nagyon szerette a magyarokat, szerette volna, ha itt is megismerik hazája sokszínű irodalmát, ezért az 1960-as években, szinte egy évtizednyi itt tartózkodása idején, számos fontos művet lefordított, főleg elbeszéléseket. Legnagyobb vállalkozása Sz. Holti Máriával a *Modern japán elbeszélők* című kötet volt, amely 1967-ben látott napvilágot. A könyvben huszonhat szerző tollából harmincegy elbeszélés szerepel, melyek az 1868-as Meidzsi reformok után, a 20. század hatvanas éveinek közepéig keletkeztek. E száz esztendő alatt az ezer évnél többet megért hagyományos japán irodalomban megjelent és kiterbélyesedett az európai és az amerikai irodalom hatására megszólaló modern, különböző stílusirányzatokhoz tartozó művek sora.

Az 1868-as esztendő új korszakot nyitott a japán történelemben és a különféle művészetekben. A hosszú évszázadokig tartó elzártság után Meidzsi császár kezdeményezésére Japán végre kaput nyitott Európának, Amerikának, és ez éles fordulatot eredményezett. A japánok megismerkedhettek az angol, a francia, a német, és az orosz irodalom klasszikusaival, és mindez nagy hatást gyakorolt a japán írók műveire. A japánok egyszerre szerettek volna pótolni mindent, így az Európában egymás után következő stílusirányzatok szinkronban jelentkeztek ott: a japán hagyományok mellett egyszerre virágzott a naturalizmus, a romantika, a realizmus, a szürrealizmus, a proletkult stb. Irodalmi társaságok alakultak, sorra új folyóiratok jelentek

meg, hogy a legfrissebb japán irodalmi alkotásokat publikálják. Az irányzatok útvesztőiben barangolva mutatja be nekünk a rendkívül színes japán elbeszélési irodalmat Hani Kjóko. A kötetből kiválogattuk a legkiemelkedőbb novellákat, melyeket ma is élvezetesnek, izgalmasnak és korszerűnek érzünk. Az eltelt ötven év alatt a magyar nyelv is sokat változott, ezért a fordításokat a mai magyar nyelvhez igazítottuk, hogy a mai olvasó számára olvasmányosabbá tegyük.

Nacume Szószekivel kezdődik a sor, aki úgy ismerte a korabeli Tokió zezzugos utcáit, mint a tulajdon tenyerét. Több íróársával együtt a naturalizmus irányzata ellen lépett fel, neki köszönhető a későbbi nagy írónemzedékek kinevelése, bátorítása. Így a nagyok közül a legnagyobbaké, *Akutagaváé* is. Írásainak középpontjában az erkölcsi tisztaság és a mély érzelmek állnak. Esztétikájának másik meghatározója a széles látókörűség, a szabad szellemiség. Írásai gyakran álom és valóság között mozognak, könnyen átjárnak közöttük. Ilyen itt közölt írása is, amely 1907-ben született.

Mori Ógai Nacume Szószekivel együtt a kezdeti modern japán irodalom egyik vezéralakja. Német szakon tanult, de végül orvosként diplomázott. A romantika irányzatának képviselője, s mint ilyen, előszeretettel fordult a történelmi témák felé. Itt közölt műve megtörtént eseményt dolgoz fel. Az egész japán társadalmat megrázta, amikor 1912-ben Nogi tábornok, a japán–orosz háború befejezése után önként követte Meidzsi császárt a halálba. Az 1913-ban keletkezett mű azt mutatja be, hogy a feljebbvaló iránti rosszul értelmezett hűség hány alattvaló értelmetlen halálát okozza. Még a kedvenc vadászsólymok is önként áldozzák fel életüket, kútba zuhannak uruk halála miatt, hogy teljesíthessék az ősi kötelességet. Mori Ógai novellája szerint küzdeni kell a múlt rossz hagyományai ellen. Az író a történet időpontját a 17. századba helyezi. Japánnak saját időszámítása van: amikor új császár kerül a trónra, az ő nevével új időszámítás kezdődik. Meidzsi császár 1868-ban került trónra a mi időszámításunk szerint. Japánban ezt Meidzsi első évének, Meidzsi 1-nek nevezik. A novellában szó van a japán temetkezési szokásokról is. A buddhista szertartás szerint a halál utáni másnap helyezik el a koporsóba a halottat. Majd a halál utáni hetedik, negyvenkilencedik és századik napon emlékező összejöveteleket tartanak, tort ülnek.

Tanizaki Dzsunicisiró előkelő helyet vívott ki magának a világirodalomban is. Henry Miller a 20. század legférfiasabb írójának nevezte. Műveinek hősei általában gyönyörű nők, akik szépségükkel férfiakat ejtenek rabul. E hősök lélekrajzát a freudi pszichoanalízis eszközeivel tárja olvasói elé. Így az 1910-ben megjelent *Tetoválás* című novellájában is, ahol a Japánban évszázados hagyománnyal bíró testdíszítést, ennek erotikáját választja témául.

Siga Naoja és *Akutagava Rjúnoszuke* a lélektani regény és novella két legkiemelkedőbb képviselője. Siga elbeszélése, az 1913-ban íródott *Széb és a díszök* a meg nem értett, a felnőttek által meggyötört, magányos gyermek története, a világ bármely országában is játszódhatna. *Akutagava* pedig egy örök témát dolgoz fel az 1916-ban keletkezett *Az édeskrumpli-kása* című novellájában. Egy átlagos emberke kisszerű vágyát, aki egyszer az életben szeretne jóllakni. Ennek a novellának a magyar párhuzama, Móricz Zsigmond *Tragédia* című elbeszélése. A két író nem ismerte egymást, soha nem is hallottak egymásról, mégis nagyon hasonló novellát írtak. Valószínű, hogy a nagy orosz realisták hatása tükröződik mindkét alkotásban.

Kavabata Jaszunariról, az első Nobel-díjas japán íróról, a szépség hírnökéről Hani Kjóko ezt írta: „A japán nyelv természetes szépsége nála bontakozik ki a legteljesebben, tisztán, idegen behatások nélkül.” Kavabatát tehát kora legeredetibb írójának tartotta. *Az ezerdaru-min-ta* című novellája tulajdonképpen tiltakozás: az író a hagyományok szolgái, lélektelen utánzása ellen lázad. Az ellen, hogy például a teaceremóniák sokszor formáikba merevülnek. Kavabata szerint a hagyományoknak megtisztulva, felfrissülve kell megújulni.

Dazai Oszamu közvetlenül a II. világháború előtt indult a korszak egyik legtehetségesebb írójaként, aki továbbvitte az akutagavai hagyományokat. Különböző stílusokban írta műveit, mindben sikerrel. A II. világháború után az „új burleszk csoport” irányzatához csatlakozott. Az irodalom fenegyerekének is nevezik őt, aki annak ellenére, hogy gazdag földesúri családból származott, az elnyomottak szószólójaként lépett fel. 1936–1938 között Japán megszállta Kínát, és ez az esemény a japán kultúrában is megmutatkozik. A társadalmi igazságtalanságok Dazait egész életében bántották, korának értelmiségét és a későbbi nemzedékeket igyekezett figyelmeztetni kora aggasztó politikai ese-

ményeire. Többek között emiatt is többször próbálkozott az öngyilkossággal, végül 1948-ban valóban önkézével vetett véget életének.

Hara Tamiki a japánok egyik legnagyobb traumáját, az 1945-ös hirosimai atombomba-támadást dolgozza fel világhírű novellájában. Ezt a témát sok japán író megfogalmazta, de talán a legmegrendítőbb az itt közölt elbeszélés, a tömeges áldozatokról szóló *A nyár virága*.

A II. világháború után az írók újból tollat ragadtak, sok új írói csoportosulás keletkezett, mert a korábbiakat a háború brutalitása elsöpörte. Ezek közül emelkedett ki az „après-guerre” csoport, amely a háború után induló új generáció íróit egyesítette.

Noma Hirosi is az „après-guerre” tagjai közé tartozott, és a csoport élére került. A halál, a kiábrándultság érzése mindig ott bujkál írásaiban. Az értelmiségi sors kilátástalansága gyakran fogalmazódik meg pengeélességű írásaiban.

Abe Kóbó is e csoporthoz tartozott. Nagyon erősen hatott rá a szürrealizmus és a nagy orosz realisták regényei. Itt közölt novellája Franz Kafka: *Átváltozások* című művének hatására íródott. Főszereplője sem véletlenül hallgat a Komon névre, ahogy Kafka művének K. a főszereplője. A Komon „beszélő név”, az angol *common* ‘általános’ jelentésből származik, vagyis abból, hogy ez az eset bárhol, bármikor, bárkivel megtörténhet.

Óe Kenzaburó a második japán Nobel-díjas író, itt közölt novellájával robbant be az irodalomba, s művéért rögtön el is nyerte az első nagy alkotásért járó Akutagava-díjat. Óe mély humanizmusa, az elesettek iránt érzett részvéte világlik ki a novellából, amely egyértelműen állást foglal a béke mellett, mindenfajta háború ellen.

Hani Kjóko a modern japán elbeszélésantológián kívül még más japán irodalmi műveket is fordított. Többek között *Ueda Akinaritól* a híres *Eső és hold meséit*, melyből ebbe a gyűjteménybe három történetet választottunk ki. Ezzel a válogatással – Hani Kjóko fordításában – szeretnénk bemutatni a japán irodalom mintegy száz esztendejét a 19. század közepétől a 20. század hatvanas éveigi.

Vihar Judit

I. MÚFORDÍTÁSOK

Tíz éjszaka tíz álma

1

Egy éjszaka azt álmodtam, hogy karba tett kézzel ülök az asszony fejénél. Az asszony hanyatt feküdt, és így szólt:

– Érzem, meghalok.

Dús, hosszú haja szétterült a párnán, ovális arca hajkeretben pihent. Még átizzott fehér arc bőrén a vér pirossága, szája piros volt. Hangja határozott. Én nem hittem, hogy halálán van. Az asszony azonban csendes hangján oly határozottan jelentette ki, hogy magam is elhittem, most valóban meg fog halni.

– Igazán azt hiszed? – hajoltam az asszony fölé.

– Ez biztos – válaszolta, és fölnyitotta a szemét.

Nagy, meleg szeme volt, s ahogy a hosszú pillákon át kivehettem, koromfekete. Szeme bogarában saját tükörképem fedeztem föl.

Merőn a szemébe bámultam. Fényes, fekete, átlátszóan tiszta gömbök... lehet hát, hogy mégis meghal? A párnájához hajoltam, és úgy kérdeztem:

– Már meggyógyultál; ugye, nem halsz meg?

Fönnakadt szemében fáradtság tükröződött. Álmatagon válaszolt:

– Meghalok. Ez nem tőlem függ.

– Látod még az arcom? – kérdeztem komoran.

– Hogy látom-e még az arcod? Milyen furcsa kérdés! Hiszen itt tükröződik a szememben! – mondta, és elmosolyodott.

Nem szóltam, visszaültem a helyemre, és karba tettem a kezem. „Hát mégis meghal” – gondoltam.

– Halálom után temessen el – szólalt meg kis idő múltán. – Gyöngy-
kagylóhéjjal ássa meg a sírt, sírkőként hullócsillagot állítson fölem. És
várjon ott, visszajövök, hogy láthassam még.

– Mikorra tér vissza?

– A nap fölmeleg, és lebukik. Megint fölmeleg, és megint alábukik. A vörös korong keletről száll nyugatra, mindig keletről nyugatra. Megvár?

Némán bólintottam. Az asszony ekkor kissé megemelte hangját.

– Ha száz esztendeig vár a sírom mellett – mondta éles hangon –, biztosan visszatérek.

– Csupán annyit feleltem, hogy várok rá.

Ebben a pillanatban tükörképem elhomályosult a szembogarán. Vonásaim úgy mosódtak el, mint mikor csendes tó fölé hajolva nézem magam, s a víz hirtelen háborogni kezd. Lezárta szemét; néhány könnycsepp, és az asszony már halott volt. Hosszú szempillája alól könnycsepp gördült végig az arcán.

Kimentem a kertbe, és gyöngyragylót kerestem, hogy megássam a sírt. A ragyló éle vidáman hasított a földbe. Ahányszor a földbe vágtam, mindannyiszor megcsillant gyöngyházán a hold fénye. A föld párolgott, párája megcsapta az arcom.

Megástam a gödröt, aztán beléeresztettem az asszonyt. Elmerülten szórtam rá a földet a ragylóval. Ahányszor megemeltem, annyiszor csillant meg gyöngyházán a hold fénye.

A hullócsillagot is megtaláltam, s a sírdombra helyeztem. A csillag kerek volt. Arra gondoltam, hogy az űrben vált kerekké; míg földet ért, az idők folyamán koptak le sarkai. De még most is meleg volt, s míg helyére tettem, a sírra, mintha engem is melegített volna...

Karba tett kézzel leültem a mohára. Néztem a kerek sírkövet, és azon töprengtem, mi lesz velem teljes száz éven át.

Nemsokára fölbukkant a nap keletről, ahogy az asszony is mondta. Hatalmas, vörös korong. Alábukott nyugatra, ahogy az asszony is mondta. Piros köntösben sietett lefelé.

– Eltelt egy nap – szóltam.

Keletről ismét fölbukkant a piros korong és alámerült.

– Eltelt két nap – szóltam.

És így számoltam tovább. Nem tudom már, hogy hányszor pillantottam meg a vörös korongot. Számptalan vörös korong szállt át a fejem fölött kelettől nyugatig.

De száz év mégsem telhetett el. Egyre néztem a mohos hullócsillagot, miközben azt mondogattam, hogy az asszony talán becsapott.

Egyszer csak egy kék virágbimbó hajtott ki a sírkő alól, és felém hajolt. Amikor már egészen közel volt hozzám, mintha megállt volna a növekedésben. Kocsánya utolsót lengett a szélben, aztán a hosszú,

karcsú szár végén kipattant a bimbó. Orromon át csontjaimig hatolt a hófehér kis liliom illata. Ekkor a magasból egy vízcsepp hullott alá, pontosan a virágra, és a szirmok megborzongtak. Én a virág fölé hajoltam, és megcsókoltam a harmatos kelyhet. Amikor fölpillantottam a magas égre, láttam az esthajnalcsillagot. Egymagában tündökölt. S csak ekkor jöttem rá, hogy már letelt a száz esztendő.

2

Második nevezetes álmom egy szerzetes szobájába vitt. Úgy kezdődött, hogy éppen elhagytam a celláját, és a folyosóról a szobámba léptem. Bent egy pislogó mécses pillantottam meg. Letérdeltem, igazítottam a kanócon, a bél pörkölt maradéka mint alélt virág, a pirosra lakkozott állványra hullt... Hirtelen hatalmas világosság ragyogta be a szobát.

A falfülkében Mandzsusí bódhiszattva tekercsképe lógott, szomorúfüzei rajzolódtak ki hol feketébben, hol alig észrevehetően. A képen egy halász ballagott fázósan a töltésen. Szemben a képpel, a falon egy Buszon-tekercs. Egy távolabbi sarokban tömjén illatozott.

Csönd ülte meg a szobát; a mennyezetről alácsüngő lampion árnyéka mintha életre kelt volna.

Fél térdre ereszkedve, bal kezemmel föltéptem ülőpárnám sarkát, és jobb kezemmel kitapogattam, amit kerestem. Megtaláltam. Visszahajtottam a párnát, és ráültem. Ekkor megszólalt a szerzetes:

– Te szamuráj vagy. Márpedig ha az vagy, akkor Buddha személyesen megnyilatkozik neked. Mivel mindeddig még nem nyilatkozott meg, így szamuráj voltod erősen kétséges, s az emberek között leg hátul a helyed. Ha lázadni mersz szavaim ellen, bizonyítsd be, hogy Buddha megvilágosította elmédet – fejezte be a szerzetes, és elfordult.

Tudtam, hogy mire a szomszédos terem órája a következő órát üti el, addigra Buddha megnyilatkozik. S ha ez mint bizonyíték meglesz, utánamegyek a szerzetesnek, egészen a szobájába, s megszerzett bizonyítékom díjaképpen a fejét követelem. De ha mégsem tudnám bizonyítani szamuráj voltomat, nem kérhetem az életét, hiszen én szamuráj vagyok. Ha nem sikerül magam tisztára mosnom, önkezemmel vetek véget életemnek, mert egy szamuráj nem élhet becstelenségben.

Idáig jutva gondolataimban, önkéntelenül visszanyúltam az ülőpárna alá. Előhúztam a tör piros tokját, aztán markolatánál fogva kirántottam a pengét. Éle villogott a sötét templomban, s éreztem,

iszonyú erők szabadulnak föl kezem nyomán, hogy a tőr hegyén összpontosuljanak. Láttam, hogyan vékonyodik, élesedik, válik tühegyessé a penge vége; egészen addig néztem, míg meg nem született bennem a vágy: szúrni, ölni velem! Vérem is jobb kezembe szállt, s ettől a marcolata csúszkált a kezemben. Szájam reszketni kezdett.

Visszacúsztattam tokjába a tőrt, és magam mellé tettem. Aztán úgy helyezkedtem, ahogy írva van: belebámultam a semmibe, vártam a kinyilatkoztatást. De az egyre késett. Dühbe gurultam, és gondolatban fenébe küldtem a szerzetest. Fogaim összecsikordultak, és orromból a düh forró levegője sípolt elő. Halántékom mintha kalapálták volna, szemem iszonyatosra tágult. Egyszerre láttam a falitekercset, a lampiont és a pap kopasz fejét; hallottam, hogy nevet krokodilszájával. Átkozódtam, és a pokolba kívántam, szerettem volna lenyakazni, pedig hittem, hogy megvilágítja elmém Buddha. A Semmit akartam, a Semmit, miközben mélyen magamba szívtam a tömjénfüstöt. Ökölbe szorított kezemmel dühödten csaptam a saját fejemre. Fogaim ismét összekocódtak, kivert az izzadság. Gerincem nem hajlott, mintha karót nyeltem volna! Térdem fájdalomtól sajgott, már azt sem bántam volna, ha lábam eltörik. Kínlódtam, de a Semmi csak nem mutatkozott. Mert bármit tettem is, mindig gondolnom kellett valamire, bármire, s így egyre messzebb került tőlem a Semmi állapota. Ha más nem, az jutott eszembe, hogy kínlódom. Haragudtam magamra, sírni kezdtem. Legszívesebben leugrottam volna egy kiálló, magas szikláról, hogy pozdorjává zúzódjam.

De nem, mozdulatlan maradtam. Várakoztam, szívemet végtelen kétségbeesés szorongatta. A kétségbeesés szinte fölemelt, pórusaim tágította, és nem talált kiutat belőlem.

Arra lettem figyelmes, hogy a fejemmel valami nincs rendben. Úgy tűnt, mintha egyszerre létezne is, meg nem is a lampion, a Buszon-tekerics, a tatami és a polc. De ez mégsem volt maga a Semmi. Tagjaim elzsibbadtak ültömben. A szomszédos teremben ütött az óra, mire fölriadtam.

Kezem a tőrre tévedt. Az óra akkor ütötte el a kettőt.

3

Harmadik nevezetes álmomban hátamon egy hatesztendős forma gyereket cipeltem. A saját gyerekemet. Furcsálltam hát, hogy ez a gyerek vak és kopasz. Meg is kérdeztem:

– Te mikor vakultál meg?

– Már régen – felelt. Gyerek hangja volt a hang, de mégis, mintha felnőtt szólt volna, sőt akár barátom is lehetett volna. A sötétben is láttam a környező rizsföldek zöldellő vonalait. A keskeny útra kócsagok árnya vetődött.

– Rizsföldön járunk – szólalt meg fiam a hátam mögött.

– Honnan tudod?

– Hallom a kócsagokat – mondta.

Ekkor valóban kétszer kelepelt egy kócsag.

Féltem a fiamtól. Hát kit hordok én a hátamon? Azon gondolkodtam, hogyan szabadulhatnék tőle. Aztán egy erdő körvonalai rajzolódtak ki a sötétben. Megvan! De ebben a pillanatban nevetés hallatszott.

– Mit nevensz? – kérdeztem.

– Apa, én nehéz vagyok neked ... – mondta felelet helyett.

– Ugyan!

– Pedig meglátod, nemsokára nehéz leszek!

Nem szóltam, némán lépdeltem az erdő felé. Az út egyre fárasztóbbá vált, a keskeny dülő kanyargós lett. Nemsokára egy útkereszteződéshez értünk. Fáradt voltam, leültem.

– Valahol itt lehet a mérföldkő – mondta a fiam.

Körülnéztem, és fölfedeztem a derékmagas követ. Rajta a felirat: BALRA HORIDAHARA, JOBBRA HIGAKUBO. Éjszaka volt, a vörös betűk mégis jól látszóttak, valósággal világított a színük, akár a piros hasú gyíké.

– Menj balra – figyelmeztetett a fiú.

Balra néztem: a távoli égbolton át egészen a fejünk fölé kúsztak az erdő sötét árnyai... Pedig oda szerettem volna eljutni, de mégis tétováztam.

– Ne félj – biztatott –, légy nyugodt.

Elindultam az erdő felé. Magamban mormogtam, csodálkoztam: hogy tudhat mindent, amikor nem is lát? Nemsokára megszólalt:

– Nem valami jó dolog vaknak lenni!

– Nem jó? Tudom, ezért viszlek a hátamon.

– Köszönöm, hogy viszel. A vakot nem szeretik az emberek. Még a saját apja sem szereti.

Már nem tetszett nekem a menetelés. Szaporábban léptem, hogy mielőbb az erdőben hagyhassam a fiút.

– Bírd még egy kicsit... Menj még egy kicsit, s meglátod... Épp egy ilyen estén történt.– duruzsolta félhangon a fiú.

– Micsoda? – kérdeztem gyanakvóan.

A fiam megvetően válaszolt:

– Hisz tudod te jól, micsoda! - válaszolt a fiú megvetéssel.

Már én is tudtam, miről van szó. Nem határozottan, de tudtam. Igen, akkor is éjszaka volt... De mindent megtudok, ha beérünk az erdőbe. Éreztem, gyorsan ott kell hagynom, hogy megnyugodjak.

Eleredt az eső, s az éjszaka még sötétebb lett. Önkívületben lépdelttem, csak egyetlen dolog volt biztos, az, hogy a fiú a nyakamba csimpaszkodik, s tükör élesen vetíti vissza a múltam, jelenem és jövőm. És azt tudtam még, hogy ez a fiú az én fiam. Aki vak. A kétségbeesés legmélyére zuhantam.

– Hát itt, éppen itt, a cédrus tövénél – hallottam a fiú hangját. Szakadt az eső.

Megálltam, ahogy kívánta. Akkor vettem észre, hogy már benn járunk az erdőben. A magas fa alig háromlépésnyire állt tőlünk. És cédrus volt, ahogy a fiú mondta.

– Apa, ugye, itt történt, ennél a cédrusnál?

– Itt, hogyne – válaszoltam gépiesen.

– Bunka császár ötödik évében, 1813-ban, amikor a Sárkány éve volt, ugye?

Magamban bólintottam. Valóban akkor történt.

– Apa, szóval éppen száz esztendeje öltél meg engem?!

Amikor fölfogtam szavai értelmét, már tudtam, hogy Bunka császár ötödik évében, a Sárkány évében, éppen egy ilyen éjszakán ebben az erdőben és ennél a cédrusnál megöltem egy vakot.

A fiú olyan súllyal nehezedett a vállamra, mint egy kőből faragott istenszobor.

4

Negyedik emlékezetes álmomban egy tágas, földes szobában voltam. Középuított ácsolt asztal, alig a föld fölött egy széles, fénylő ébenfa deszka húzódott, körülötte padok. Egy távolabbi sarokban aggastyán iddógált magában, mellette tálcán az ebédje.

Már jócskán ihatott, mert sima, redőtlen, borvirágos arca hevült, piros volt. Hogy mégis öreg, azt abból következtettem, hogy fél arcát dús, hófehér szakáll borította. A gyerekek mindent tudni akarásával próbáltam kitalálni, hány esztendő lehet.

A hátsó ajtón egy hasonló korú öregasszony lépett be. Mosogató-dézsáját letette, és kezét kötényébe törülve az aggastyánhoz fordult:

– Apó, hány esztendőös maga?

– Na, ezt már rég elfelejtettem – mondta az öreg, és nagyot nyelt.

Az anyóka keskeny övébe akasztotta kezét, és lapos pillantását a vénemberre függesztette. Az öreg egy rizsesztálhoz hasonló, széles edényből ivott, aztán fehér szakállába fújt.

– Maga hol lakik? – faggatta az anyóka.

– Hát a köldöklyukban – mondta az öreg elakadt lélegzettel.

– No, és merre tart?

– Amarra – Az öreg tovább kortyolta a rizsesztálféle edényből a forró szakét, majd ismét szakállába fújt.

– Csak úgy amarra, egyenesen?

Az aggastyán lehelete ekkor átsuhant az ajtó papírján, elnyargalt a fűzfa mellett, és a folyó irányába tartott. Aztán maga is fölkerelkedett. Követtem. Derekán tökből faragott szakésedény és a vállára akasztott szögletes, lapos doboz himbálódzott. Inge, gatyája kenderből, papucs sárgás bőrből volt.

Egyenesen a fűzfához ment, a fűz alatt játszó gyerekekhez. Fölnevetett, azután előhúzott egy hosszú sálat, kötéllel sodorintotta, és letette a földre, a kirajzolt kör közepére. Táskájaiból sípot kotort elő, és elkiáltotta magát:

– Figyeljete csak jól, gyerekeim. Meglátjátok, a kendő egykettőre kígyó lesz.

A gyerekekkel együtt meresztettem a szemem. Az öreg csak vezényelt:

– Nézzétek csak, nézzétek!

Belefújt sípjába, és körbetáncolt. Lábuja hegyéről sarkára billent, aztán szabályosan billegett; de hiába néztem, a kötél csak nem mocant. Ő meg fújta a sípját, játszott-táncolt, és vigyázott, hogy ne lépjen a kötéltre. Félt? Vagy szívből duhajkodott?

Később elmaradt a síp, el a tánc. Két ujjal fölcsípte a kendőt, és a dobozba eresztette.

– Nézzétek csak – lelkenedett. – A dobozban kígyó lesz, majd meglátjátok! – és ezzel elindult.

A fűzfa mellett keskeny út vezetett le a dombról. Nyomában lépdelt, mert nagyon szerettem volna látni a kígyót. De az öreg egyre csak morgott magában:

– Az lesz hát! Kígyó!

Aztán énekelni kezdett:

Szóljon a sípszó,
ébred a kígyó,
az lesz a kígyó,
biztos, hogy kígyó.

Kiértünk a nagy folyóhoz. Bárkának, hídnak semmi nyoma, ezért hát esküdni mertem volna, hogy érkezett a pillanat. A kígyó előjön. De nem, az öreg meg sem állt a parton, belegázolt a vízbe. Először térdét, aztán derekát, végül mellét nyaldosta a víz. Mikor a víz már a melléig ért, énekelni kezdett:

Egyszer csak mély lesz,
éjszaka is lesz,
egyenes minden.

És szaladt, szaladt, bele a végtelen vízbe. Szakállát, fejét elnyelte a víz.

Aztán még sokáig váraкоztam a nádasban. Azt reméltem, majd csak fölbukkan a túlsó parton, hogy megmutassa a kígyót. De csalódtam: a víz mindörökre elnyelte.

5

Ötödik nevezetes álmom régmúlt, messzi időkbe vitt, a régmúltnak ama tájaira, ahol még nem jegyezték az időt.

Álmomban sereget gyűjtöttem, s mint vesztes, éppen az ellenséges vezér előtt reszkettem.

Akkoriban sudármagasra nőttek az emberek, szakállat viselt minden férfi. Kemény derékszíjukon botként himbálózott a kard; ijuk lakkozatlan, csiszolatlan, durva és erős fudzsirost.

A vezér egy ilyen szíjjal csapott a földre. Tekintetem a székként használt, fölfordított szakéshordóra esett, onnan a vezér arcára: busa két szemöldöke pontosan az orra fölött találkozott. Borotvapengéről akkoriban még nemigen beszélhettek az emberek.

Fogoly voltam, tehát nem ülhettem másra, csak a fűre, törökülésben. Rizsszalmából font cipőt viseltem, ahogy akkortájt mindenki ilyen hosszú szárú lábbeliben járt. Éppen térdig ért a szára. Valahogy

úgy látszott, hogy a szár legfelső araszán fonatlanul visszahajtott szalmaszálak libegtek-lobogtak, ha éppen viselték. Szóval, még dísze is volt.

A tábornótűz fényénél arcomba nézett a vezér, és választás elé állított; válasszak: az életet vagy a halált. Akkoriban ugyanis megkérdezték az elfogott vezért: ha az életet választotta, akkor föladta a harcot, s ha a halált, akkor folytatni kívánta. Én a halált választottam. Kihúzta fűre dobott tokjából a kardot. A szél föltámadt, és élesztgette a tüzet, amely a kard mellett parázslott. Ekkor a jobb tenyerem juharfa leveleként széttártam, s a vezér felé emeltem. Szemeslőve szóltam:

– Várj még. – Ez annak a jele volt, hogy időt szeretnék kérni.

A vezér visszatette kardját.

Akkoriban már ismerték az emberek a gyöngédséget. Úgy szerettem volna legalább az asszonyomtól elbúcsúzni! A vezér megígérte, hogy vár hajnalig, a hajnali kakasszóig. Addig kellett tehát a feleségemet értesíteni. Ha azonban addig nem érkezik meg, anélkül ölnek meg, hogy láthatnám utoljára.

A vezér csak ült a hordón, és bámulta a tüzet, én a fűben várakoztam. Egyre múlt az idő! Ropogott a tűz, recsegték az elszenesedett rönkök. A lángok a vezér felé csapdostak, láttam, hogy villog a tekintete.

Valaki időnként a tűzhöz lépett, és vetett rá néhány ágat: ilyenkor újult erővel föllángolt. A rőzseropogás szinte verte a sötétség falát.

Ekkor az asszony eloldotta a fához kikötött magas, fehér mént, háromszor végigsimított a sörényén, és a ló hátán termett. Nyereg nélkül, szőrén ülte meg. Csupasz, fehér lábával sarkantyúzta meg az állatot, és nyílegyenesen vágdatni kezdett. Újra tehettek a tűzre, mert az eget fény ragyogta be. Az állat a fény irányába vette útját. Vágtat, és orrlükéből két tűzoszlop süvölt elő, az asszonynak a szeme sem rebben, csupasz lábával sarkantyúzza az állatot. Vágtat, dobogása mintha az égből hallatszana. Lobog az asszony haja, akár a zászló a viharban. De a tűz még messze van.

A sötét út felől kakasszó hallatszott. Az asszony megrántotta a kantárt, már-már lezuhant, de az állat az utolsó pillanatban a mellső lábával megkapaszkodott a sziklában.

Ebben a pillanatban másodszor harsant fel a kakasszó.

Az asszony fölsikoltott döbbenetében, és lazított a kantáron. Az állat elesett, lovása a földre zuhant. Feneketlen szakadék tátongott a szikla mellett. A sziklából nem maradt más, csak a ló patkójának kőbe vágott lenyomata.

Aki pedig a hajnali kakasszó után kurjantott, nem volt más, mint Amanodzsaku, a gonosz szellem. Amíg az a szikla őrzi a patkó nyomát, addig Amanodzsaku nekem csak ellenségem lehet.

6

Hatodik emlékezetes álmomban tudomásomra jutott, hogy Unkei[†] éppen a Gokoku-templom egyik démonkirályát faragja. Elsétáltam hát a templomhoz, ahol már nagy tömeg ácsorgott. Nézték, bírálgták a készülő művet.

A kapu előtt sudár vörösfenyő állt; a tetőzet mellett elnyúló ágai mintha az égig emelkedtek volna.

A fenyő mélyzöld színe és a kapu bíborvörösége különös szín-harmóniát alkotott. Még a fának a kapuhoz való távolsága is a templom szépségét dicsérte. Ilyen szépségek csakis a kora középkorban, a Kamakura-korszakban születhettek.

De mi, a készülő mű csodálói, valamennyien Meidzsi-kori, 19. századi emberek voltunk. A nézők többsége gyalogkocsis lehetett, föltehetően utasokra vadásztak a templom előtt. Micsoda hangzavar!

– Nahát, hogy ilyen nagy!

– Ennél már csak egy valódi istent mintázhatnak könnyebben! – így egy másik.

– De hát ez Nió, a kapuőrző démon! Hogy lehet, a mi időnkben! ... Azt hittem, ma már senkinek nem jut eszébe ilyet faragni.

– És micsoda izmok! Igaz, mindig is őt tartották a világon a legerősebbnek, erősebbnek még a Japánt alapító istenségnél, Jamato Takerunál is – mondta valaki bárgyún, akinek hátul a derekáig kilátszott az alsóruhája.

De Unkei nem törődött az ilyen és hasonló megjegyzésekkel, kalapácsa fáradhatatlanul dolgozott. Állványán akkor éppen a démon nyakát faragta. Kicsi sapkát viselt, szokatlanul bő kimonóujját hátrakötötte, hogy ne zavarja a munkában. Régies külsejével is kivált a körülötte ácsorgó kocsisok gyűrűjéből.

„Hogyan lehetséges, hogy még most is él a híres szobrász?” – töprengtem magamban. Földbe gyökerezett lábbal bámultam, de Unkeit ez nem zavarta. Elmerülten dolgozott. Mellettem egy fiatalember elismerő tekintettel nézte a szobrászt, és megszólalt:

– Hát ez az Unkei mester! Se lát, se hall; mintha a világon csak ket-
ten volnának, ő és Nió. Hogy hírük soha ne felejsék!

Tetszetek az elismerő szavak. Feléje fordultam. A fiatalember foly-
tatta:

– Nézze csak, hogy mozog a vésője! Milyen szaporán ver a kalapá-
csával! Mesterségében a szabadság isteni fokáig jutott!

Unkei befejezte a szemöldököt. A véső néhány pillanatra az arc kö-
zepén időzött, aztán továbbugrott, és hangjára, mintegy feleletképpen,
éles forgács hasított a levegőbe, és kész volt a duzzadt cimpájú, haragos
orr. Határozott mozdulatokkal dolgozott; sehol tétovázás, habozás.

– Mintha oda se nézne – csodálkoztam. – És mégis, minden olyan
lesz a keze alatt, amilyennek szeretné. A szemöldök, az orr...

– Nem ő az, aki farag – mondta a fiatalember. – A szemöldök, az
orr, minden, minden benne rejlik a fában. Készen. Neki csak el kell
távolítania vésőjével, kalapácsával, ami fölösleges. Ezért dolgozik olyan
biztosan, mintha csak egy követ ásna ki, s így soha nem is tévedhet
a mester.

Ügy éreztem, helyesen beszélt, a szobrászat lényegét fogalmazta
meg. „De – akadémizáltam magamban – akkor miért nem lehet bár-
ki szobrász?” Hisz úgy szerettem volna magam is faragni egy Niót!
Aztán elindultam hazafelé.

Otthon előkerestem a szerszámládát, és vésőt, kalapácsot fogtam.
Nemrég vihar pusztított; az udvar tele volt kidőlt fával. Kiválasztottam
a legnagyobb rönköt, és faragni kezdtem. De hiába kerestem, nem ta-
láltam benne Niót. És nem találtam sem a második, sem a harmadik
fában. Aztán rájöttem, miért is nem találhattam rá sem Nióra, sem
más alakra azokban a fákban. Mert ezek Meidzsi-fák voltak. Ekkor
megértettem, miért élhet még napjainkban is Unkei.

7

Hetedik emlékezetes álmom egy hajóra vitt, amely már jó ideje vízen
volt, hánnya, okádtá a füstöt. A gépház pokoli zaja mindent betöltött.
Senki nem tudta, hová tart a hajó.

A végtelen láthatár szélén fölmerült egy izzó, fekvő vaspálcika, a nap
egy szelete, amely kiteljesedve pontosan az árbóc fölött pihent meg.
Nemsokára el is hagyta a hajót, megelőzte, hogy mint forró vaskorong,
sisteregve hulljon vissza a tengerbe. És ez a bíbor játék számtalanszor

ismétlődött: a hajó rettenetes zajjal igyekezett utolérni a napot, de ez soha nem sikerült. Egyszer meg is kérdeztem egy matrózt:

– Mondja, nem nyugat felé tartunk?

A matróz értelmetlen arccal bámult:

– Miért?

– Hát, hogy a hajó mindig üldözi a napot.

Nem is válaszolt. Nagyot nevetett, és továbbállt. Talán az éneklőkhöz ment. Ezt énekelték:

Elszáll a nap nyugatra,
s keleten kél, igaz-e?
Feljön a nap keleten,
s nyugaton hál, igaz-e?
Elringatna a hajó,
az evező párnámon –
Szállj, hajó, szállj!

A hajóorrig követtem a matrózt, ahol sokan dolgoztak. Olyan bizonytalanul éreztem magam! Senki nem tudta, mikor érünk szárazföldre, senki nem tudta, hová tartunk. Egyetlen biztos dolgot tudtam, azt, hogy a hajó okádja a sűrű füstöt, no, meg hogy széles hullámok ringatnak a végtelen kék-lilaságban. A hajótest mellett fehéren habzott a víz. Kétségbeesetten törtem a fejem a vízbefúlás módozatain.

A fedélzet zsúfolt volt, az emberek többségét külföldinek néztem. Mintha minden utas más-más világtájról jött volna!

Egy borús napon sokat hánykolódtunk, egy asszony a korlátra támaszkodva sírdogált. Villogó fehérségű zsebkendőjével sűrűn törülgette a szemét. Ruhája mintha indiai lett volna. Jölesőn fedeztem fel, hogy kétségbeesésemben nem vagyok egyedül.

Máskor, ha magamra maradtam a fedélzeten, néztem a csillagokat. Egy idegen lépett hozzám, és fontoskodva megkérdezte, talán értek is a csillagászathoz. Nem feleltem, hisz nem érdekel a csillagászat, azonfelül egyetlen vágyam: meghalni.

Az idegen ekkor a Taurus fölötti hét csillagból álló csillagcsoportról kezdett beszélni. Elmondta, hogy a csillag, a tenger mind-mind isten alkotása. Aztán megkérdezte, hogy hiszek-e istenben. Ezúttal sem feleltem.

Egyszer, amikor a szalonba léptem, egy kirívóan öltözött nő ült velem szemben, s zongorán játszott. Mellette egy elegáns férfi állt és

énekelt. Szája hatalmasnak tűnt. Úgy látszott, a legkevésbé sem vesznek tudomást a kettejükön kívüli világról. Talán még azt is elfeledték, hogy egy hajón vannak.

Ezután még szomorúbb lettem. Elhatároztam, hogy haladéktalanul megölöm magam. És egy éjszaka beugrottam a vízbe.

Amint lábam elszakadt a fedélzettől, és már nem térhettem vissza a hajóra, szívem mélyén bántam, amit tettem. Késő volt. A halál elkerülhetetlen. Nagyon magas hajó lehetett az az álombéli, mert csak sokára értem vizet. Nem kapaszkodhattam semmibe, így végtére is vizet értem. Pedig zuhanás közben megpróbáltam rövidebbre húzni a lábam. A víz fekete volt.

A hajó elment mellettem. Egykedvűen hánytá magából a füstöt. Igaz, a hajón nem tudtam, mi vár rám, céltalan voltam, de mégis, mennyivel jobb lett volna a hajón maradni!

Zuhantam, egyre sebesebben zuhantam a fekete hullámok felé. Félni kezdtem, és nagyon sajnáltam magam.

8

Nyolcadik furcsa álmomban egy borbélyüzletbe léptem. Egyszerre három-négy fehér köpenyes férfi állt föl, és köszöntött. A négyszögletes helyiség közepére mentem, és körülnéztem. Az üzlet két szemközti falát tükrök borították, a másik két fal ablakával az utcára nézett. Hat tükröt számoltam meg.

Leültem egy tükör elé. Kényelmesen lehuppantam. Puha szék, jólesik benne az ülés. A tükörbe néztem. Voltaképpen elégedett voltam magammal. Mögöttem ablak, kissé távolabb íróasztal állt valami rácsféle mögött. Az asztal üres volt. Az ablakon át, a tükörből a járókelőket figyeltem.

Sótarót pillantottam meg, legújabb nőjével ment az utcán. Új panamakalapot viselt; nem tudtam, mikor vehette, mint ahogy azt sem tudtam, hol ismerkedett meg a nővel. Pedig érdekelt volna... Dagadozó mellel lépdeltek egymás mellett, de ahogy jobban szemügyre akartam venni a nőt, máris kiléptek a tükör keretéből.

Elhaladt a tükörben egy szójababárus is. Belefújt rézkürtjébe, s képe úgy fölpuffadt, mintha darázs csípte volna. Puffadtsága kétségbe ejtett, még most is nyugtalanít. Talán ilyennek is hal meg?

Aztán egy gésát láttam házi ruhában, festetlen arccal, laza, lógó parókával. Arca kialvatlan, bőre szánsalmasan ráncos. Láttam, előre-

hajolt, mintha bocsánatot kérne valakitől; de azt, akihez beszélt, nem láthattam a tükör széle miatt.

Végre mögém állt egy fehéreköpenyes, és nézegetni kezdte a fejem. Kezében ollót és fésűt tartott. Önkéntelenül végigsimítottam gyér bajuszomon, és megszólaltam:

– Szóval dolgozunk, dolgozunk.

A fehéreköpenyes, borostyánszín fésűjével, némán megkopogtatta a fejem. Dadogni kezdtem:

– Aztán majd a bajuszom is!

Választ megint nem kaptam, aztán az olló csattogni kezdett. Tágra nyílt szemmel figyeltem a fehéreköpenyes minden mozdulatát. A lenyisszantott fürtök mind a szemembe hulltak. Már nem voltam kíváncsi, mi történik a fejem; behunytam a szemem, féltem a hajcsomóktól. Hiába akartam minden mozdulatát figyelemmel kíséreni a szemközi tükörben, az olló csattogása nyomán csak úgy záporzott a sok fekete hajszál, s végül kénytelen voltam behunyni szemem. Végre megszólalt a férfi:

– Az úr már látta a kinti halárust?

– Nem – feleltem, miközben tovább csattogott az olló.

Kiáltásfélét hallottam. Kinyitottam a szemem, s a tükörben, a fehéreköpenyes ujjá alatt egy biciklikereket fedeztem föl, aztán egy riksa ugrott a képbe, mikor a férfi határozottan elfordította a fejem. Így nem tudhattam meg, milyen is volt az a bicikli, milyen a riksa. A férfi átment a másik oldalra, már a fülem fölött vagdosta a hajam. A hajcsomók ezúttal nem fenyegettek, nyitva tarthattam a szemem.

– Rizslepényt vegyenek! Friss a rizslepény! – hallatszott kintről, de hiába meresztgettem a szemem, az árúst nem sikerült fölfedeznem a tükörben. Még azt is hallottam, hogy gyúrja, veri a tészta a szakajtóban. Lepénykészítőt utoljára kisgyermek koromban láttam.

Árgus szemmel bámultam a tükörbe. A farács mögött megpillantottam a pénztárosnőt. Sötét bőrű, dús szemöldökű, nagy darab nő volt, térden állva papírpénzt számolt. Tízjenesek voltak. Milyen gyorsan számolt! Számolt szakadatlan, pedig összesen nem lehetett több, mint ezer. Mikor lesz már vége? – sóhajtottam. Dermedten sétáltattam tekintetem az asszonyról a pénzre és vissza. Ekkor a fehéreköpenyes szólt, hogy mosathatom a hajam.

Fömlálltam, és a rács felé fordultam. A pénztár üres volt, pénznek nyomát sem láttam. Fizettem, és kimentem. A bejáratnál balra öt kis aranyhalas dézsát láttam, melyekben piros, pettyes, vékony, gömbö-

lyű aranyhalak sokasága úszkált. A dézsák mellett láttam az árust, összekulcsolt karjára borulva. Mintha nem is hallaná az utca éktelen zaját. Nem moccant. Aztán a halacskákat nézegettem.

Tudtam, a halárus nem is mozdul többé.

9

Olyan nyugtalan volt a világ, akár a háború kitörése előtt egy perccel. Gondoljunk egy leégett karámra: a megriadt állatok a ház körül nyargalásznak éjjel-nappal, s a szolgák tülekedve a nyomukban futnak, hogy megfékezzék őket. És a házban tökéletes a csönd és a nyugalom.

Ebben a házban egy fiatalasszony élt hároméves fiával. A férfi egy csillagtalan éjszakán ment el hazulról. Saruját még a szobában húzta föl, feltette fekete sapkáját, és a hátsó kijáraton távozott. Az asszony kezében mécszláng pislákol, fénye kiszökött a szűk ajtónyíláson, megvilágította a sövény előtti hatalmas cédrust.

A férfit nem látták többé.

– Hol járhat az apád? – kérdezgette attól fogva a fiatalasszony a gyereket. De választ nem kapott; a legtöbb, amit a fiúcska mondott, hogy „arra, arra!” Ha azt kérdezte tőle, mikor jön haza az apja, akkor is ezekkel a szavakkal válaszolt. Néha nevetgéltek is; az anya próbálta megtanítani fiát arra a mondatra, hogy „apám nemsokára hazajön”. A gyerek csak annyit mondott utána, hogy „nemsokára”.

Amikor az este éjszakába fordult, az asszony leporolta ruháját, övébe tört rejtett, és hátára kötötte a fiút. Elindult, bele a sötétségbe. A gyerek a templomhoz vezető útnál már aludt. Az asszony mindig papucsot viselt, ütemes csattogása sokszor álomba ringatta a gyermeket.

Elhaladtak az első kapu cédrussora mentén. Az asszony a vályogfalak sorából álló lakónegyeden nyugat felől ment végig, majd leereszkedett a lankás lejtőn, ahonnan egy hatalmas páfrányfenyőhöz ért. Ez a páfrányfenyő jelezte számára, hogy jobbra vezet tovább az út. Egy épülettömbbel beljebb kőkapu magaslott. Egyik oldaláról termőföld, másik oldaláról bambusz határolta. Az asszony áthaladt a kapu alatt, ahonnan koromsötét cédrusfákhoz ért. Körülbelül negyven métert jutott előre a köves úton, majd lesétált a régi főszentély lépcsőjén. A templomi harang kötele a szürkés fényben úszó adománydoboz tetejére lógott, közelében a szentély neve, a Hacsimangú felirat volt olvasható. A japán nyolcast, a *hacsit* különösképp formázták meg,

mintha két, egymással szembeforduló galambot ábrázolna. Emellett sok egyéb felirat is lógott: a legtöbb felaggatott cédulán családok kívánságai szerepeltek, sokat még névvel is elláttak. Egyesek kardot is ott hagytak felajánlásként. A néma csöndet csak egy bagoly huhogása törte meg és a fázó asszony papucs-csoszogása.

A templom elé érve az asszony megrázta a csengőt, leguggolt, összetette a kezét. Többször is elismételte ezt a műveletet. Ilyenkor a bagoly hallgatott. Az asszony buzgón imádkozni kezdett férjéért, aki szamuráj, s akit az íj meg a nyíl védőszellemének, Hacsi-mannak, a hadviselés istenének akart gondjaiba ajánlani.

A csilingelésre fölébredt a gyermek, megijedt a sötétől, és sírni kezdett. Anyja hátát meg-megrázogatva imamormolással akarta elaltatni. Erre olykor valóban elhallgatott a gyermek; máskor azonban még erősebben rázendített a sírásra, s az asszony nem győzte csitítani. Amikor már belefáradt az imádkozásba, levette hátáról a kisgyereket, és a lépcsőn a templomhajóig vitte. Ott a gyerek derekára kötötte a zsinórt, ugyanazt, amivel induláskor a hátára erősítette, másik végét egy oszlophoz, közben csókolgatta-csitította:

– Jó gyerek vagy te, ne szomorkodj, mindjárt hazaérünk.

Aztán visszament a templom elé, s róni kezdte a hosszú, köves utat. Százszor tette meg a majd félmérföldes útszakaszt, hogy ezzel is fokozza imái hatását.

Ezalatt fönn, a templom teraszán tért-fordult a gyermek, addig távolodva az oszloptól, míg a zsinór engedte. Álmos volt, nem akart járni, sírva fakadt. De anyja nem hagyta, százszor kellett neki is fordulnia! Kifáradt, vonszolta magát. Anyja időnként fölment hozzá, hogy buzdítsa, s a gyermeknek előlről kellett kezdenie. Előlről a kört, míg százat nem számolt.

S a gyermek apja, akiért annyit aggodalmaskodott, s aki miatt álmatlanul töltötte az éjszakáit, már rég nem élt. Megölték, mert földesúr nélküli szamuráj volt. (Ezt a szomorú mesét anyám mondta el nekem kilencedik emlékezetes álmomban.)

Utolsó álmomban, amelyre emlékszem, Ken jött, hogy elújságolja: Sótárót egy nő magával vitte. A fiút kerek hét napig nem látta senki, s amikor hazament, magas lázzal ágynak dőlt.

Sótaró ugyanis a környéken a legszemrevalóbb fiú, s jószívúsége, becsületessége köztudomású. Egyetlen gyöngéje, hogy mikor érzi az este közeledtét, fölveszi panamakalapját, és kiül a gyümölcskereskedés elé. Nem másért, csak hogy a járó-kelő nők arcába bámulhasson. Ez a foglalatosság módfelett tetszik neki. Emellett nem is igen akad más ismertetőjele.

Amikor a nők ritkulnak az utcán, a világért sem bámulná csak úgy a nyüzsgést. Inkább a különféle gyümölcsöket szemléli. Van ott alma, körte, őszibarack, banán és megymás. Az első két sort kosaras gyümölcs tölti ki, ajándékba valók. Szép, fonott kosarak, gondosan megrakva.

Sótaró szerint a világ leggyönyörűségesebb foglalkozása a gyümölcsárúsé. Mert ha, tegyük föl, nem gyümölcsöt árulna, nem viselhetne panamakalapot, s nem volna ennyi ráérő ideje.

Ha akad valaki, akivel szóba elegendhet, akkor hosszú előadásokat tart a különböző gyümölcsfajták értékéről. A színükről tudja a legtöbbet mondani. Pedig ő gyümölcsért soha egyetlen vasat sem ad ki. És hogy szeret beszélni!

Egyszer este egy asszony állt meg a boltja előtt. Külseje gazdagságra, előkelőségre vallott, Sótaró érdeklődését mégis a ruhája színe keltette föl. Vagy az arca? A fiú tüntető szívélyességgel emelte le kalapját, és udvariasan meghajolt, mire az asszony egy kosárra mutatott. Sótaró átadta a gyümölcsöt.

Az asszony nehéznek érezte a kosarat, Sótaró alapvetően ráérős ember volt, s amellett még igen segítőkész is, így egyből ajánlkozott, hogy hazakíséri a vendégét. Ekkor tűnt el Sótaró kerek hét napra.

Bár Sótaró családja ismerte a fiú természetét, a rokonokat, barátokat mégis nyugtalanította a fiú eltűnése. Amikor hetednapon előkerült, s számon kérték, hol járt, csak annyit mondott, hogy fölvilamosozott a hegyre.

Ha adtak a szavára, az a villamosjárat nagyon hosszú lehetett. A hegyen tágas mezőség fogadta, végtelen zöld fűtenger. Egy feneketlen szakadék peremén találták magukat, és az asszony fölszólította, hogy ugorjon a szakadékba. Sótaró lenézett a mély katlanba, fenekét nem is látta. Levette kalapját, meghajolt, és dadogni kezdett. Erre az asszony megfenyegette: ha nem ugrik le, disznó tépi majd szét. Súlyos fenyegetés volt ez, hiszen Sótaró a betyár Kumoemonnál jobban csak a disznókat utálta. De mégsem adta könnyen az életét. A szakadékhoz viszonyítva azonban korántsem találta olyan fenyegetőnek a disznót.

Az asszony állta a szavát, mert máris jött rőfögve a disznó. A fiú sétatálcájával az állat orrára ütött, s az rőfentve a szakadékba hullott. Már megkönnyebbült volna, de ekkor egy, az előbbinél még hatalmasabb disznó jött elő, Sótáró kénytelen volt ezt is fejbe csapni a sétatálcával. A disznó felvisított, s fejjel előre a szakadékba gurult. Egyből feltűnt a következő. Ekkor Sótáró váratlanul észrevette, hogy ahol a rét az éggel találkozott, végtelen disznócsorda bukkant föl. Az állatok rőfögve közeledtek. Bánta már, hogy odament, de hát bánhatta; nem volt visszaút. Ahogy botjával a disznók orrára sújtott, mind lezuhantak, kivétel nélkül. A közelébe érő disznókat szépen, sorjában csapta le a botjával. Különös mód, elég volt csupán orron koppintani őket, s máris a szakadékba zuhantak. Időnként lenézett a szakadékba, s látta a szörnyethalt állatok végtelen sorát. Sajnálni kezdte a miatta elhullt állatokat, de azok csak egyre szaporodtak, hatalmas rajban, fekete felhőként közeledtek. Erejét megfeszítve ütött hét nap és hét éjszakán keresztül. A hetedik napon Sótáró karja elernyed, és a szakadék szélén összeesett.

Hát ennyit mondott el nekünk álmomban Ken. Elbeszéléséhez még hozzáfűzte a maga tanulságát: ezért nem szabad a nőket úgy szemügyre venni... Ezzel én is egyetértettem. És Ken nem feledkezett meg a Sótáró panamakalapjáról sem, hogy ő azt nagyon szeretné.

Meg is kapta, mert Sótárót már nem lehetett megmenteni.

Lektorálta: Hrabovszky Dóra

Tetoválás

Valamikor, amikor a világ kereke még lassabban forgott, mint ma, szekerét nem hajszolták agyon, virágzott a léhaság nemes erénye is. Nyugodt kor volt, olyan, ahol a szolgák és hízelgők remekül megéltek a fecsegés művészetéből is, vigyáztak, nehogy az unalom felhője árnyékolja be a fejedelmek s leszármazottaik ábrázatát, nehogy elhaljon az udvarhölgyek, a széplányok ajkán a nevetés. Később már Szadakurót, a népszerű színművek, ponyvák elvitathatatlan hőjét, Narukamit, az esőistent és Dzsiraiját, a láthatatlanul közlekedő tolvajt is nővé változtatták. Az erős törvényszerűen szép, a gyöngö mi más lehet, mint rút. Elsődleges feladatának tekintette hát az ember, hogy adottságaival arányban megszépüljön. Mit volt mit tenni, megfestették saját, isten alkotta testüket. Szemnek tetsző, vért pezsdítő vonalak kígyóztak a korabeli emberek testén.

Edo örömnegyedeiben tehát az a gyaloghintós bonyolított le nagyobb forgalmat, aki a legékesebben tetováltatta magát. Josivara és Tacumi örömnegyedeiben a lányok is a legcifrábban tetovált fiúkba lettek szerelmesek. Nem csupán a városi polgárok, hazardőrök és az építőmunkások ékesítették bőrüket, de alkalomadtán még a kereskedők és a szamurájok is.

A testi csodák seregszemléjét időnként Rjógokuban tartották, a résztvevők büszkén mutogatták csupasz bőrük küllemét, és kritikával látták el a többiekét.

Élt akkoriban egy Szeikicsi nevű fiatal, módfelett tehetséges tetoválómester. Művészetének híre vetekedett Csaribun, Jacuhei és Róka Dzsiróéval. Már több tucat ember ajánlotta bőrét vászonként, ecsetjéhez. A rjógokui seregszemlén is az ő alkotásai győztek. Míg Darumakin munkájában a színek pompáját dicsérték, Karakusza Gonta a piros tűzések mestere, addig Szeikicsi az ötletes kompozíció és a buja vonalak utolérhetetlen művésze volt.

Szeikicsi korábban a Tojokuni és Kuniszada festőiskolához tartozott, fametszetek készítőjeként kereste kenyerét, és habár időközben tetoválómesterré süllyedt, nem adta fel művészi önértékét, megtartotta igényességét. Nem vállalta semmi pénzért azoknak a megrendelőknek a bőrét, akik külsejükkel nem nyerték meg tetszését. De a szerencsés megrendelő dolga sem volt irigylésre méltó: a munkadíj s egyéb költségek ügyében a művész eléggé önkényesnek bizonyult, s ezen kívül túrni kellett egy vagy akár két hónapig is a mester túinek elviselhetetlen fájdalmát.

Titkos szenvedélyek, vágyak fűtötték ezt a fiatal mestert. A legmegtermettebb emberek is nyögtek túje alatt: véres-piros lobok pörsenésai kísérték vonalait. A mester gyönyörűsége a jajgatásokra nőttön-nőtt. Szívesen alkalmazta a cinóbervöröst, mert tudta, hogy a befecskenedése okozza megrendelőjének a legnagyobb kínokat. S amikor az áldozat magán érzi az egyetlen nap leforgása alatt kapott öt-hatszáz tűszúrást, hogy még színpompásabb legyen, forró kádfürdőt kell vennie. De ekkorra már félholtan zuhan a mester lába elé. Szeikicsi fagyos tekintetét az előtte heverő alakra veti, és elégedetten jegyzi meg:

– Elismerem, hogy fájdalmas.

S amikor az agóniában vonagló ember gyötrelmében felüvölt, vagy fogait összeszorítja, szája pedig, mint egy haldoklónak groteszk görcsben áll, Szeikicsi megrója:

– Edo gyermeke vagy. Szedd össze magad! Különb is a tűszúrásom híresen fájdalmas.

Ezután nyugodtabban, mint valaha, folytatja a tetoválást, hébe-hóba pillant csak a férfi könnyes arcára.

Néha azonban akad olyan hatalmas lelkierejűvel rendelkező férfi, aki higgadtan, összeszorított állkapocccsal tűri, még a homlokát sem ráncolja. Ilyenkor Szeikicsi vigyorogva megjegyzi:

– Micsoda bátorság! De várjon csak, a teste hamarosan remegni fog a fájdalomtól. Kétlem, hogy kibírja.

Hosszú ideje várta már, hogy egyszer életében találkozzon azzal az ideális női testtel, melyre egész lelkét rávésheti! Szigorú elképzelései voltak erről a nőről, kívül-belül szépnek kellett lennie. Egy csinos arc és elragadó test még nem elégítette ki teljesen a vágyait.

Sokat forgolódott Edo város szépasszonyai körül, de követelményeinek megfelelő nőre nem talált. Így vesztegetett el majdnem négy esztendő annak az ismeretlen, tökéletes nőnek a keresésével, aki a

lelkét megszállta. Nem, még nem hagyott fel a reménnyel. Ellenkezőleg: egyre igényesebb lett.

Egy nyári estén, a keresés negyedik évében, Szeikicsi a Hiraszei étterem előtt sétált, amikor észrevette, hogy az egyik gyaloghintó függönye alól kivillan egy hófehér női lábfej. Tapasztalt szeme a lábon is ugyanolyan biztonsággal fedezte fel a tökélyt, ahogy közönséges halandó az emberi arcból ítél. Gyönyörű női lábfej – megtestesült drágakő! Lankás-hullámos vonal a nagyujjtól a kisujj hegyéig; igen, ez foglalja keretbe az öt, finoman cizellált ujjat. A körme, mint az Eno sziget homokos tengerpartján heverő gyöngyház színű kagyló, a sarka az igazgyöngy gömbölyűsége, s az az üde csillogású bőr! Akárha sziklás hegyi patak zuhogása frissítené. Ez az a lábfej, mely férfiember vérével táplálkozik, s mely egy tapodásával megsemmisíti a szívet. Már tudta, ez a láb azé a különleges nőé, akit hosszú évek óta keresett. Szeikicsi szíve majd kiugrott a helyéről. Kíváncsi volt a nő arcára, így a gyaloghintó után eredt, de annak két-három sarok után nyoma veszett.

A negyedik esztendő múltával Szeikicsi sóvárgása lángoló szerelemmé változott, az ötödik év tavaszának derekán fukagavai otthonában egyre csak epekedett. Egy reggel fogát piszkálta, bambuszverandáján liliomát nézegette, amikor megzörgették a kertajtót, s a kerítés alacsony bokrai közül előbukkant egy idegen lány. Ismerőse, egy Tacumi negyedbeli gésa küldte:

– Úrnőm kéreti a mestert, hogy ennek a kabátnak a belésére fessen valami mintát – s ezzel elővett óarany színű táskájából egy levelet és egy csomagot, amelyet Ivai Tódzsaku színész arcképe díszített.

A levél a kabáttulajdonos óhajait tartalmazta megfelelő részletességgel; kitért a kislány személyére is, kérve a mester szíves pártfogását új, a gésák sorába lépő tanítványa számára.

– Értem, értem – motyogta. – Nem hiszem, hogy láttalak már, ugye csak mostanában kerültél ide? – és hosszan a gyereklányra bámult.

Olyan tizenhat-tizenhét éves lehetett, éles vonalú, tökéletes arc, akár azé a gésáé, aki már rég mestere szakmájának, s jó két tucat férfiember lelki és testi nyugalmának őre. Az a fajta szépség, amelyet csak a bűnökben fogant, az ország javaiban dúskálkodó főváros termelhet ki magából számos nemzedék után, melyet csak a hús, a test gyönyörűségei álmodhatnak meg végtelen éjszakákon át.

– Mondd, gyermekem – szólta a mester, miközben leültette a gyereklányt a verandán egy tatamira, hogy jobban lássa a meztelen lábait

– tavaly, úgy június tájban, nem jártál te gyaloghintóval a Hiraszei étterem környékén?

– Lehetséges, mert akkor még élt az apám, s gyakran kocsiztunk ki a Hiraszei felé – felelte mosolyogva a furcsa kérdésre.

– Már négy esztendeje várok rád, arcodban most fürdetem meg tekintetem, lábad már egy éve ismerem... Gyere velem, mutatok neked valamit. Beszéljessünk.

A rémült gyereklány távozni készült, de Szeikicsi megragadta a kezét és fölvezette a műtermébe. Az Ókava folyó vizén megtörő fények táncoltak a mennyezeten. A tetoválómester előszedett két képtekercset, s az egyiket kigöngyölte.

Festmény volt, a festmény a hajdan volt kínai Csuo király Mo-hszi nevű kedvenc ágyasát ábrázolta. Erkélyének párkányán fenségesen támaszkodva áll, hosszú szoknyája majdnem a lépcső feléig omlik, karcú teste alig bírja korallal és lápisszal ékesített aranykoronája súlyát. Jobb kezével kelyhét ajkához emelve tekint le a kertjében kivégzésre váró bűnbakra. A férfi keze, s lába vasoszlophoz kötve, fejét lehajtja a nő előtt, szeme csukva, sorsára vár. A férfit és a nőt is félelmetes elelenséggel ábrázolták.

A gyereklány sokáig nézte a szörnyű képet, mígnem szeme csillogott a könnytől, ajka reszketni kezdett. Az uralkodónőben, mintha saját arcát látná, magára ismert.

– Ez a te szíved! – mondta megkönnyebbült vigyorral a mester, s mélyen a lány arcába nézett.

– Miért mutat nekem ilyen szörnyű képet? – lihegte a lány sápadtan.

– Az a nő a képen te vagy! A te ereidben kell folynia az ő vérének – és kiterítette a másik képet is.

Címe: Trágyázás. A kép közepén cseresznyefa törzsének dőlő fiatal nő tekint végig a lába előtt heverő temérdek férfi hullán. Győzelmét ünneplő apró madarak lengik körül, szeme túlcsordul a büszkeségtől és az örömtől. Csataér, csata után, vagy tavaszi mámorban úszó virágoskert? A lány úgy érezte, ebben a képben megtalálta, amit rég elrejtett a szíve legmélyén.

– Ez a kép – magyarázta Szeikicsi – a jövődet ábrázolja. Férfiak, akik majdan érted pusztulnak el. – Azzal rámutatott a nő arcára, ami semmiben sem különbözött a lányétól.

– Nagyon kérem, csavarja össze! – Akár a megrontójától, elfordult a képtől. Elesett. Fogvacogva tért magához:

– Mester, bevallom. Jól látja, nekem olyan kegyetlen természetem van, mint annak a nőnek, ott a képen. Kérem, elégedjen meg ezzel, s vigye innen!

– Gyáva vagy! Nézd meg közelről ezt a tekercest. Később már nem fogod szörnyűnek érezni! – A mester arcára rideg, gonosz mosoly ült.

A lány azonban nem emelte fel a fejét. A földön fekvé arcát kimonója ujjába temette, és ezt ismételte újra és újra:

– Mester, könyörgöm, küldjön haza! Rettegek a közelében!

– Maradj! Szépséged tökéletessé akarom tenni – s a lányhoz lépett.

Kimonójában már ott lapult a titokban előkészített kábítószeres üvegce, amit valamikor egy holland orvostól szerzett.

A reggeli nap csillogott a víztükroin, a fényár szinte perzselte a kis műtermet. Játékosan táncolt a napsugár a toloajtó pergamenjén, s aranyszín hullámokat rajzolva, megállapodott a békésen alvó lány arcán.

Szeikicsi behúzta a toloajtókat, és felvette eszközeit, egy ideig azonban csak elragadtatva ült, és csodálattal figyelte a ragyogó szépséget. Éppen csak megízlelte a nő elbűvölő küllemét. Öröme zavartalan volt, úgy érezte, akár tíz, akár száz évig is elnézné ezt az arcot. Miképpen – gondolta – az ókorban Memfisz népe az ég s a föld dicsőségére és díszére hatalmas piramisokat, szfinxeket állított, úgy ő, Szeikicsi mester, szerelmével festi meg a tiszta emberi bőrt.

Lassan bal keze három ujjá közé fogta az ecsetet, hegyét a lány hátára tette, és a jobb kezében lévő túvel elkezdte a mintát. Lelke átömlött a fekete tusba, a tus a bőrbe szívódott. A szakéval kevert cinóbervörös festék a saját életnedve volt. Szeme előtt kibontakoztak önnön lelkének színei.

A verőfényes tavaszi nap délutánja is munkában találta a mestert. A lány még mélyen aludt. Amikor egy szolga a gésaházból érdeklődött a holléte felől, Szeikicsi azt hazudta, hogy már régen távozott, és ezzel kitessékelte a hírvivőt. Fölkelt a hold, a folyó túlsó oldaláról, a szamurájházak felől öntötte ezüstös fényét az emeleti szobába, amikor még felénél sem járt a munkának. Szeikicsi gyertyafénynél dolgozott.

Egyetlen csepp szín beszúrása sem volt könnyű feladat. Valahányszor a testbe szúrta, mintha saját szívét sebezte volna. A tű nyomán hatalmas pók képe bontakozott ki, s mire az éjszakai égbolttba behasított a pirkadat, e különös, gonosz teremtménynek nyolc lába ölelte a lány testét.

A tavaszi hajnal teljes pompájában hajók suhantak a folyón, evezők nyikorogtak a reggeli csendben, a homály szakadozni kezdett a szélről duzzadó fehér vitorlákon, és a nap első sugarai megcsillantak a tetőcserepeken megülő párán. Ekkor Szeikicsi lerakta szerszámain. Figyelmesen nézte a pókasszonyt. Ez volt élete remekműve. Most, hogy befejezte, ismét üresnek érezte a szívét.

A két árnyalak egy ideig nem mozdult.

Aztán halk, rekedt hang áradt szét a falak mentén:

– Azért, hogy kiteljesítem szépségedet, a lelkemet adtam. Biztos lehetsz, hogy egész Japánban immár te vagy a legszebb. Félelmet többé nem ismersz. Aki csak férfi, kész arra, hogy téged mint a legkülönlegesebb talajt, testével trágyaként tápláljon.

Talán meghallotta a lány, mert halk nyögéssel megmozdult. Lassan magához tért. Valahányat lélegzett, mindannyiszor megremegtek a pók lábai.

– Tudom, hogy szenvedsz. Fojtogat a pók.

A lány résnyire nyílt szemének üres tekintete egyre tágult, s mint a fölkúszó hold, bevilágította Szeikicsi arcát.

– Mester, mutassa meg nekem, amit festett. Valóban megszépültem volna azáltal, hogy feltette rám az életét?

Még félálomban beszélt, de szavaiban már erő lappangott.

– Várj türelemmel. Fürdőt kell vened, hogy előhozzuk a színeket. Fájni fog, de nem tart már soká – suttogott Szeikicsi részvétellel a lány fülébe.

– Ha ez megszépít, ki fogom bírni – és fájdalom torzította arcára mosolyt erőltetett.

– Jaj, hogy csíp a víz! Mester, hagyjon magamra, menjen az emeletre, kérem, nem élhetem túl, hogy egy férfi előtt ilyen gyöngének mutassam magam. – Kilépett a kádból, ellökte magától Szeikicsi kezét, de túl gyenge volt, hogy megtörölje a testét. A padlóra ereszkedett, fájdalomtól rázkódva a kőre zuhant, és nyöszörgött, mint akit rémálmok gyötörnek. Arcába hullott zilált, hosszú fekete haja. Mögötte a tükörben felvillant karcsú lábainak gyöngyház csillogása.

Szeikicsit meglepte a lány megváltozott viselkedése, de ellenvetés nélkül ment a műtermébe.

Fél óra múlva utánament a lány. Még nedvesen csillogó haja szabadon verdeste a vállát. Már nem érzett fájdalmat. A veranda korlátjának támaszkodva elmerülten nézte a párás eget. Szeikicsi az egyik tekercset a lány elé helyezte:

– Ezt a tekerccset neked ajándékozom munkám fejében. Menj haza.
– Mester, többé már nem félek. Maga lesz az első, aki testemet, e legkülönlegesebb talajt, trágyaként fogja táplálni.– Tekintete úgy vágott, mint a kard. Fülében győzelmi dal zengett.

– Mielőtt elhagynál, mutasd meg még egyszer a művem.

A lány némán bólintott, s vetkőzni kezdett. A reggeli napfény sugarai megcsillantak a tetováláson, és hátán a pók úgy szikrázott, akár a gyémánt.

Lektorálta: Rátkai Luca

Siga Naoja

Szébé és a dísztok

Ez a történet egy Szébé nevű kisfiúról és egy dísztokról szól. Az esemény óta Szébének semmi köze a dísztokokhoz, de hamar talált helyette mást. Ez a rajzolás. Most ugyanolyan odaadással rajzol, mint amilyen szeretettel valaha a dísztokkal játszott.

Hogy Szébé időnként szerez egy-egy dísztokot, tudták a szülei is. Már vagy tíz darabja van, s egyik sem került tizenöt szennél többre. Egymaga kanyarította ki a tök kalapját, vájta a belét. Dugót is készített hozzá. Először a tea tanninjával eltávolította belőle a kellemetlen szagokat. Azután az apja pohara fenekén maradt szakécseppekkel, amiket már jó előre összegyűjtött, fáradhatatlanul csiszolgatta, fényesítette a kis dísztokokat.

Röviden szólva, igazi szenvedély tartotta hatalmában. Egyszer is, ahogy a tengerparton sétált, a dísztok járt a fejében. Aztán felfigyelt valamire, amitől majdnem földbe gyökerezett a lába. Azt hitte, gyönyörű, ritka dísztokra lelt. A valóságban pedig egy öregember kopasz feje bukkant elő az egymás mellett sorakozó strandbódék közül. „Micsoda fenséges tök” gyönyörködött, s csak akkor vette észre, mit látott, amikor a fénylő fejű öregember már egy melléktuca felé tartott. Szébét mulattatta az eset, és hangosan felkacagott. Zabolátlanul nevetett, átszaladt legalább a fél városon, de vihogása még ezután sem hagyott alább.

Akkortájt tizenkét éves lehetett, kisiskolás. Tanítás után nem játszani ment a pajtásaival, hanem városszerte dísztokokat keresett. Azoknak a boltoknak a kirakatait nézegette, amelyeknek ereszeről szenvedélye tárgyai, a dísztokok lógtak: megállt az antik, a zöldséges, a cukorkabolt és természetesen a dísztokokra szakosodott bódék előtt. Esténként lekuporodott a lakoszoba sarkába, és gömbjeit fényesítget-

te. A fényesítés után szakét csurgatott beléjük, kendőbe csomagolta őket, majd egyenként elhelyezte valamennyit egy fémdobozba, s az egészet a kályha mellé tette, ő pedig aludni tért. Reggel első dolga volt kiszabadítani a tököket. Telhetetlen csodálattal nézegette a tökök izzadságtól csillogó bőrét. Azután egyenként kiakasztotta kincseit a napos eresz alá, s csak ezután ment iskolába.

Szébéeék igazi kereskedő kisvárosban laktak, melynek takaros kikötője volt, a téglalap alakú települést hosszában alig húsz perc alatt át lehetett szelni. Ebben a kisvárosban ugyan sok bolt árult dísztököt, mégis el kell hinnünk, hogy Szébé a város valamennyi dísztökjét ismerte.

Különös, hogy Szébé nem kedvelte a kikészített, régiségnek számító dísztököket. Saját bőrükben szerette ezeket a növényeket, a fejükkel együtt. Az ő darabjai mind-mind igen közönséges alakúak voltak; nem keresett különleges, érdekes formákat.

– Hiába, gyerek még – mondta egyszer apjának egy üzletfele. – Csak a közönséges formákat szereti.

Az ácsmester szemrehányón fiára nézett, aki mellettük elmerülten csiszolgatta-fényesítette tökjeit.

– Egy taknyosnak semmi szüksége ilyen szórakozásra.

– Fiacskám – szólta a vendég –, azok ott elég unalmas tökök, mi volna, ha érdekesebb darabokat kezdenél gyűjteni?

– Nekem ezek az érdekesesek – válaszolta kurtán Szébé.

Apja és a vendég beszélgetése újabban a dísztökök körül forgott. Az ács sóhajtozni kezdett:

– Az a Bakin-féle dísztök, amit a tavaszi tárlaton láttam, igazán gyönyörű volt.

– Még én sem láttam olyan óriási dísztököt – helyeselt a vendég.

– És milyen hosszúkás!

Szébé fél füllel a beszélgetésre figyelt, majd magában elmosolyodott. Bakin dísztöke akkoriban igen elismert tárgy volt, Szébé azonban csak egy pillantást vetett rá, és anélkül, hogy belegondolt volna, ki is az a híres Bakin, a tököt meglehetősen jelentéktelen tárgynak találta, ezért sarkon fordult és kifelé vette az irányt.

– Nekem egyáltalán nem tetszett – szólta bele a beszélgetésbe. – Különben sem fontos, hogy a tök nagy legyen.

Amikor ezt apja meghallotta, szeme vérben forgott a dühtől.

– Mi-i? Befogod a szád, taknyos, mikor nem is értesz hozzá! – ordította az apja.

Szébé elhallgatott.

Egy napon a városka mellékutcait róttá, amikor olyan helyre tévedt, ahol eddig még nem járt. Rácsos kapuja előtt egy öregasszony épp standot állított szárított füge és mandarin árujának. Mögötte, a farácsra akasztva, talán húsz darab tök is lógott.

Kérlelni kezdte az öregasszonyt:

– Kedves néni, hadd nézzem meg ezeket a dísztököket.

Egyenként megvizsgálta valamennyit. Megpillantott egyet: első pillantásra közönséges és kicsi volt, de Szébének a bolondulásig tetszett. Zakatoló szívvel kérdezte:

– Ezért mennyit kérne?

– Hát mennyit kérjek? Te kisfiú vagy, neked már tíz szenért is odaadom.

– Jól van, kedves néni, de ígérje meg, hogy senkinek nem adja el. Igazán megígéri? Mindjárt hozom a pénzt. Közben, ugye, nem adja senkinek? – pihegte, és azzal a lendülettel haza is rohant.

Szébé vöröslő képpel és zihálva egy pillanat múlva visszatért a pénzzel. Megragadta a dísztököt, és hazarohant vele.

Attól a naptól kezdve legfőbb gyönyörűsége ez a darab lett. Egyetlen pillanatra sem tudott megválni tőle. A tök iránt érzett vonzalma napról napra fokozódott, annyira, hogy már az iskolába is magával vitte. Óra közben elcsípte az osztályfőnöke, amint kincsét a pad alatt nézegette, csiszolgatta. A helyzetet még az is rontotta, hogy az eset etikaórán történt.

Ez a tanító idegen vidékről jött, s mint minden idegen, ő sem szerette a vidék hagyományos tökkultuszát. S mi több, ez az ember odaadó tisztelettel csüngött a szamuráj hagyományokon. Ha a híres Kumomon és társulata szamuráj témájú darabjával érkezett a városba, három egymás utáni estén is képes volt megnézni ugyanazt a művet. És abban a színházban, mely előtt különben soha még lépést sem lassított. A tanítót még az sem zavarta, ha a gyermekek hamisan ordítva énekeltek az iskolaudvaron, viszont Szébére dühtől reszkető hangon förmedt.

– Kötve hiszem, hogy belőled valaha is embert faraghatnak. – Magát a dísztököt, amelyet Szébé mindig oly nagy gonddal csinosítgatott, természetesen elkobozta. A fiúnak még sírni sem volt ereje.

Mint szélütött kuporgott otthon a faszenes kályha mellett.

Egyszer csak benyitott az osztályfőnök egy csomag könyvvel a kezében: a fiú apját kereste.

Az ács nem volt otthon, így aztán Szébé anyjára támadt. Kijelentette, a családot terheli a felelősség, hogy a gyerek ilyen haszontalansággal foglalkozik. Az asszony, amennyire csak tudta, összehúzta magát, és mindenre bólogatott.

Szébé most igazán rettegett a felbőszült tanítótól. Reszkető ajakkal a szoba sarkába rejtőzött és megpróbált, amennyire csak lehet, láthatatlanná válni. Múkincese a tanító háta mögött, az oszlopon lógtak. Attól tartott, észreveszi a dühöngő tanító.

Amikor az osztályfőnök teljesen kimerítette a Szébé anyjára zúdítható szidalmak tárházát, úgy távozott, hogy a dísztököket észre sem vette. A fiú valósággal föllélegzett. Anyja könnyekben tört ki, később jól összeszidta a fiát.

Amikor az apja hazaért, elmondták neki, mi történt. Szébének esett, ütötte, ahol csak érte. Egyre csak a tanító szavait szajkózta: – Nincs jövőd! Kötve hiszem, hogy belőled valaha is embert faragnak! Ha nem tetszik, akár el is mehetsz!

Ekkor apja tekintete véletlenül a dísztökökre esett; elővette a fejszét, és egyenként összetörte Szébé kincseit. A fiú halálsápadt lett, és egy szó sem jött ki a torkán.

Másnap az osztályfőnök pedig fogta a legszebbiket, a Szébéétől elkobzott dísztököt, s mint valami undorító holmit, az iskolaszolgára bízta, hogy vesse a szemétre. De a szolga anélkül, hogy különös elképzelései lettek volna a dísztárgyról, nem dobta el, hanem hazavitte, fölakasztotta saját nyomorúságos, füstös szobájában.

Így múlt el két hónap, mikor a szolga pénz híján, a feje fölött lógó dísztökkulacsra gondolt. Nem várt ugyan sokat a dísztöktől, de mégis meg akarta próbálni, hátha kap érte valamit. Elvitte egy régiségkereskedőnek.

Nézegette, forgatta, tapogatta a kereskedő. Közömbös arckifejezést öltött, és visszaadta a dísztököt az iskolaszolgának.

– Ha eladja, nem sajnálnék érte öt jent.

A szolga elcsodálkozott. Okos ember lévén, közömbösen kijelentette, öt jentért senki nem válhat meg egy ilyen tárgytól.

A kereskedő már a dupláját ígérte, tíz jent. De a ravasz iskolaszolga nem hagyta magát: végül is ötven jentben egyeztek meg. Ez több volt, mint egy tanító négyhavi fizetése.

Boldog volt a szolga, de boldogságát nem fecsegte ki, így senki nem tudta meg Szébé kedves dísztökkulacsának sorsát, miként neki magának sem jutott tudomására, hogy a kereskedő ugyan-

azt a díszököt hatszáz jenért adta el a vidék egyik leggazdagabb emberének.

...Szébé most szenvedélyesen rajzol. A tanító és az apja iránti keserves harag emléke is elhalványult már, amit akkor érzett, amikor legféltebb kincseit egyenként összetörték. Nem kell már azonban sokat aludnia ahhoz, hogy az apja a rajzolás miatt is összeszidja.

Lektorálta: Rátkai Luca

Mori Ógai

Az Abe ház

Kanei tizennyolcadik évét, 1641-et írták, kora tavasz volt. Hoszokava Tadatosi, mellén a Dzsú negyedik rendjével, udvari ezredes, Eccsu tartományának kormányzója éppen Edóba készült látogatásra. Tehette, hiszen csak rizsből félmillió koku, azaz kilencvenmillió liter volt a birtokában, így tehát daimjónak, gazdag földesúrnak is számított, aki erős hadsereget állíthat ki. Higo vidéki birtokára már beköszöntött a tavasz, ezért Hoszokava kíséretével útra készülődött, hogy ezt a hatalmas termést elvigye a Tokugavák székhelyére, a zord Edóba. De hirtelen megbetegedett. Néhány nap múltán futárt menesztett palotájából a sógunátushoz Edóba, hogy mentse ki a sógunnál hű daimjóját, amiért látogatása késik, és tegyen jelentést súlyos állapotáról. A Tokugavák sógunátusában éppen a nagy népszerűségnek örvendő Iemicu volt soron, a harmadik sógun a Tokugava házból. Iemicu nem felejtette el soha Tadatosi múlhatatlan érdemeit a simabarai keresztény parasztfelkelés leverésében: hiszen maga szúrta le a felkelés legendássá nőtt vezérét, a kisenemes Maszuda Tokiszadát – bujdosónevén Amakusza Sirót. Tadatosi üzenetére Iemicu azonnal intézkedett is, hogy Izu tartomány kormányzója, Macudaira, valamint Bungóból és Cusimából a két Abe tartományi kormányzó terjesszenek elő együttes kérelmet, miszerint azonnal küldjenek a kiotói udvarból egy képzett doktort, aki képes beoltani a beteg Tadatosit. Ezenfelül két nap múlva, a harmadik hónap huszonkettedik napján útnak indította a beteghez a déli Higóba, Szoga Matazaemon lovagot, hogy adja át Tadatosinak az ő legjobb kívánságait. Megadta hát Tadatosinak mindazt, amit egy daimjó a sóguntól csak várhatott. Igaz, ez nem volt meglepő azon kiváltságok után, melyekben a simabarai győzelmet követően Tadatosi a sógunátustól részesült. Mondják, edói palotájához hatalmas földterületeket csatoltak, a sógun saját tenyészetéből ajándékozott számára solymászarut.

Még mielőtt Iemicu rendelkezéseit Edóban végrehajtották volna, Tadatosi a harmadik hónap tizenhetedik napján kiszenvedett, ötvenhat éves volt akkortájt. Itt maradt utána a felesége, a negyvenöt esztendőös O-Szen, a magas rangú katonai hivatalnok, Ogaszavara Hidemasza lánya, akivel Tadatosit szintén Iemicu házasította össze, és Rokumaru nevű tizenhét éves fiuk, aki hat tavasszal azelőtt esett át a genpukun, azaz a felnőtté válás szertartásán, és ekkor kapta a Micuszada nevet. Nevében a *Micu* Iemicura utalt. Most rászállt apja tiszte: Higo tartományának kormányzója lett. Előtte Edóban töltötte szolgálátát. Amikor értesült apja állapotáról, azonnal útnak indult hozzá Higóba. Még csak az Ómi tartománybeli Hamamacu környékén járt, amikor apja halálának híret vette. Micuszada az idők folyamán Micuhiszára módosította a nevét. A második fiú, Curucsijó, már korán elkerült a Tacután emelkedő Taisó templomba, ahol fölvette a Szógen nevet. Mestere Taien volt, aki a kiotói Mjósin-templomban tanult. A harmadik fiú, Macunoszuke, a Nagaoka családnál nevelkedett, akikhez nemzedékekre visszanyúló barátság fűzte a Hoszakavákat. A következő fiút, Kacucsijót, Nandzsó Daizen nevű gazdag nemesember nevelte. A két lány közül az idősebb, Fudzsi, a Szubo tartomány kormányzójához, Macudaira Tadahiróhoz ment feleségül, a fiatalabb, Take pedig Arijosi Hidenaga asszonya lett.

Tadatosi, apja, Szanszai harmadszülött fiaként látta meg a napvilágot. Öccsei: Tacutaka, Okitaka és Jorijuki; Taka nevű hűgát Imaba Kazumicsi vette feleségül, Man hűgát pedig Karaszumaru Nicutaka. Később ennek a Mannak a lánya lesz Tadatosi fiának, Micuhiszának a felesége. Tadatosi apja, Szanszai, éppen hetvenkilencedik életévét taposta. Szanszai két bátyja fölvette a Nagaoka vezetéknevet. Amikor Szanszai meghalt, a halálhírt Micusima Sókicsi és Cuda Rokuzaemon vitte meg a sógunnak Edóba.

A hónap huszonnegyedik napján tartották meg Tadatosi halotti szertartását, a halál utáni hetedik napon, hogy aztán a rá következő hónap huszonnyolcadik napján föltépjék a palota lakószobájának padlóját, s kiemeljék a koporsót. A tetemet az edói sógun utasítására a tartománybeli Akuta járásban levő Kaszugába vitték és Súun templomában hamvasztották el. A Koma-kapu melletti dombon temették el. Egy év múltán itt templom emelkedett már, melyet az Országvédő Hegyének templomaként vagy Mjógen-templom néven emlegetnek. Az új templom papja, Keisicu, az Edo tartománybeli Sinagarából,

Tókai-templomából jött. Öreg volt már, így nem is maradhatott soká. Amikor visszavonult a templomkerti Rinrjú-kápolnába, Tadosi második fia lett a templom papja, Tengan papi néven. Tadosi megkapta új buddhista nevét.

Tadosi azt kívánta végrendeletében, hogy a Súun-templomhoz temessék, mert egy vadászat alkalmával éppen abban a templomban tartott pihenőt. A pap teával vendégelte meg, s míg ivott, észrevette, hogy hirtelen kinőtt a halott szakállá. Előkerült a borotva, meleg vizet is hoztak, aztán egy apródja levágta a szőrzetet. Nem mulasztotta el megkérdezni a paptól, hogy bizonyára már sok halott szakállát kellett levágnia. A papot annyira meglepte a kérdés, hogy nem tudott mit válaszolni, majd meleg barátságban váltak el.

Amikor a holttestet hamvasztották, a síró gyászolók szárnysuhogásra lettek figyelmesek. Észre is vették, hogy az ólomszínű ég alatt, a kútkáva fölé hajló, éppen rügyező cseresznyefa fölött ott kering Tadosi két sólyma. Földbe gyökerezett lábbal nézték az egybegyűltek, hogy az eddig méltósággal keringő sólymok miképpen tűnnek el a kútban. Kivált a két solymász, aki a kúthoz lépve azt látta, hogy a páfrányokkal benőtt kút mélyén már tükörsima a víz, a madarak elsüllyedtek. Így pusztult el Ariaka és Akasi, a halott két kedves sólyma. A jelenlevők közül némelyek így kiáltottak:

– Ó, a sólymai is önkéntes halállal haltak!

Tadosi halála és a temetés közti időben több mint tízen választották az önkéntes halált, a temetés előtti napon egyszerre nyolcan váltak meg az életüktől. Azt senki nem deríthette ki, hogy a két sólyom pusztulásában mennyire hibáztathatók a solymászok, s hogy a madarak miként szabadulhattak ki ketrecükből. Mélyen meghatott mindenkit, hogy a halott kedves madarai éppen a Súun-templom kútjában lelték halálukat, s megilletődöttséggel vették tudomásul, hogy urukat kedvenc madarai is követték a halálba.

Az ötödik hónap ötödik napján tartották a negyvenkilencedik napi ünnepet a leghíresebb papok jelenlétében. Tadosi másodszült fia is ott volt. Sokakat elszomorított uruk veszte, még akkor is akadtak, akik követték őt a halálba, és így a hozzátartozóik is szomorodtak. Mintha elhanyagolták volna az ünnep miatt a szolgák is a munkájukat! Ezen a naptári napon a fiúgyermekeknek botra tűzött pontyfigurákkal szoktak kedveskedni, de most szinte erről is megfeledkeztek.

Megvan a törvénye annak, ha a szolga önkéntesen követi urát a halálba. Senki nem tudhatja, mikor, hogyan alakultak ezek a szabályok, lehet csak úgy, maguktól keletkeztek. Mert legyen bár hűséges valaki az urához, mégsem bánhat az életével saját belátása szerint. És ha urát akár a csatatéren, akár Edóban, szolgálat közben éri a halál, ura engedélye nélkül akkor sem kísérheti őt a túlvilágra. Ha mégis megteszi valaki, hogy ura beleegyezése nélkül vet véget az életének, akkor halála olyan, akár a kutyáé. Egy nemesnek, egy lovagnak a jó hírnév a legfontosabb. Mert amennyire nem dicső dolog az ellenség keze által elesni, ugyanannyira szégyenletes az a halál, amely nem a vezér utasítására következik be, így hát egybeolvad a nyomtalanul elhaltak dicsőség nélküli halálával, vagyis később úgy emlegetik meg ezt, mint a kutyák pusztulását szokták. Csak ura engedélyével vethet véget mindenki az életének! Kivételt jelenthet, ha valaki rangban is közel áll urához, olyankor senki nem keresi az ura beleegyezését, s halála nem lesz azonos egy kutyáéval. Gondoljunk a Mahájána irányzatra: buddhista tanok, Buddha engedélye nélkül született ugyan meg, de ha figyelembe vesszük, hogy a nagy Buddha léte minden pillanatában ismeretében volt a múltnak, a jelennek és a jövőnek, akkor erről a tanról Buddhának mégis előre kellett tudnia.

Egy beavatatlan azt kérdezhetné, hogy a hű szolga miképpen jut ura engedélyéhez. Erre érdekes példa Naitó Csódzsuró Motocuga esete, aki az elhunyt apródja volt. Tadatosi igen megkedvelte, betegségében is őt bízta meg számos kisebb tennivalóval. Amikor érezte, hogy betegségéből többé már nem gyógyulhat, meghagyta apródjának, hogy haldoklása órájában keresse elő azt a falitekerccset, melyen a halhatatlanságot jelentő *Fudzsi* szó olvasható. A harmadik hónap tizenhetedik napján, amikor állapota igen válságosra fordult, Tadatosi felakasztatta maga mellé a tekerccset, ráemelte tekintetét, aztán, ahogy az imádkozók szokták, lehunyta a szemét. Később annyit mondott, hogy lábát fáradtság kínozza. Csódzsuró simogatni kezdte a fájós lábat, és merőn urára bámult, aztán bátortalanul kérlelni kezdte. Volna egy kérése... Tadatosi fölkapta a fejét: kérés? Csódzsuró elmondta, hogy bármennyire hisz is az ég és az orvosságok gyógyító hatásában, ura állapota mégis aggasztja. Bármikor megtörténhet a baj. Szeretné elkísérni nagy jó urát utolsó útján. Homlokát ismét Tadatosi lábához dörzsölte, szeméből patakozott a könny. Tadatosi keményen mondta ki a nemet, és elfordult a fiútól.

Csódzsuro hosszú, kétségbeesett könyörgésbe kezdett, de ura csak nem akart engedni. Valaki a jelenlévők közül vigasztalta a tizenhét esztendőes fiút, hogy még túlságosan fiatal a halálra. Csódzsuro csak tovább kérte urát, s mikor homlokát harmadszor érintette ura lábához, az csak annyit mondott, hogy makacssága csodálatra méltó. Hangjában ugyan harag érződött, de fejével kétszer is beleegyezően bólintott.

Csódzsuro felkiáltott örömeiben, átölelte ura lábát, és leborult melléje. Sokáig maradt mozdulatlan, úgy érezte, mintha végtelennek látszó utakon végre céljához érkezett volna, a kimerültség határán. Könnyei zápora a bingói gyékényen kis tavacsokát képezte.

Csódzsuro olyan fiatal volt még, hogy nagy, dicső tettek nem fűződhetek nevéhez. Legnagyobb érdeme az volt, hogy Tadatosi módfelett kedvelte, ezért is tartotta közel magához. A fiú nem vetette meg az italt, s ha ivott, gyakran követett el hibákat, mulasztásokat, de Tadatosi ilyenkor nagyon elnéző volt vele szemben. Mondogatta, hogy nem Csódzsuro, hanem a szaké tette. Mikor már tudták, hogy Tadatosi menthetetlen, a fiú elhatározta, hogy hibáit önkéntes halálával teszi jóvá. Lelke mélyén valójában azt hitte, hogy tőle bárki méltán elvárhatja az önkéntes halált, ezúttal ütött cselekvésének órája; helyében mindenki hasonlóképpen gondolkodna. És félt a szegénytől, ami életben maradása után érhetné. Ezeket a gondolatokat talán nem is az eszével, hanem a szívével szötte. Nem félt a haláltól, őszinte szóval könyörgött urához. Férfias tett volt ez, és óhajáról már le nem mondott volna.

Kevéssel könyörgése után arra lett figyelmes, hogy ura állapota jobbra fordult. Folytatta hát a lábizmok mozgását, miközben megjelent előtte elaggott anyja és felesége képe. Eszébe jutott, hogy aki önkéntes halállal hal, annak a hozzátartozóit busás ellátás illeti meg az uraságtól, tehát semmi nem tarthatja vissza immár. Arcát derű és nyugalom árasztotta el.

A negyedik hónap tizenhetedik napjának reggelén Csódzsuro különös ünnepélyességgel öltözött fel. Anyja elé állt, röviden közölte szándékát, és elbúcsúzott. Az idős asszonyt nem lepték meg fia szavai, pedig annak előtte nem beszéltek az önkéntes halálról, mégis tudta már, hogy azon a napon Csódzsuro véget vet életének. Látszott, hogy az döbbsentette volna meg, ha mást hall. Csódzsuro fiatal felesége éppen a konyhában foglalatoskodott, amikor anyósa szólította. Megkérdezte, minden elő van-e már készítve. Az asszony bevitte a konyhából a szakét és a poharat. Tudhatta ő is, mire készül a férje, mert legjobb házi

kimonójában volt, haját is gondosan fésülte föl. A házban ünnepélyes komorság uralkodott, csak a fiatal feleség kipirosodott szemhéja árulkodott sírásról. Csódzsuró behívta öccsét, Szaheidzsit is.

Némán ittak mind a négyen. Mire a pohár egyszer körbejárt, az anya biztatni kezdte fiát: igyon csak, hiszen ez Csódzsuró legkedvesebb itala. Csódzsuró szívesen vette a kínáló szavakat, és számolatlanul emelgette a szakés poharat. Az ital erősen hatott rá, úgy vélte az elmúlt napok megerőltető munkája is hozzájárult ahhoz, hogy az ital elbódítsa. Engedélyt kért a lefekvésre, aztán felállt, és a szomszédos szobában ledőlt a tatamira. Nem sokkal később benyitott a felesége, feje alá párnát tett. Csódzsuró megfordult mély álmában, de tovább horkolt. Az asszony hosszasan nézte férje arcát, aztán elkapta tekintetét. Nem akart sírni.

A házban csend uralkodott, mindenki tudta, egészen az utolsó szolgálíg, minek kell bekövetkeznie, tudták, anélkül, hogy egyetlen szó is esett volna a dologról. Csönd ülte meg a főzőhelyiséget, némaság az udvart.

Alszik a gazda. A fiú hozzátartozói szobájukba vonulva elmélkednek. Néha meglibbenti a szél a vendégszoba ablakfáján árván ingó díszes csöngettyűt, hogy egyet-egyed csilingeljen. Az ablak alatt ott a kis kerti medence, ügyes vájata egy nagy terméskőnek, szélén lakkozott vízmerítő csanak, rajta lecsukló szárnyaló pihen egy szitakötő.

Múlnak az órák, elmúlik a dél, a fiatalasszony már ebédkészítésre serkenti a háziakat, aztán eltűnődik, megkérdezze-e az anyósát, hátha nem illik ilyenkor evésre gondolni.

Ezalatt megérkezik Szeki Koheidzsi. Csódzsuró őt kérte meg, hogy segédkezzen a szertartásnál. Az öregasszony ekkor magához hívja menyét, aki további utasításokat várva, alázatosan várakozik. Anyósa elküldi, nézze meg, alszik-e még a fia, hiszen azt mondta, csak rövid ideig akar pihenni. És már Szeki úr is megérkezett, fel kell hát kelteni.

A fiatalasszony bemegy a férfihoz. Ismét hosszan elnézi férje arcát. Tétovázik, muszáj siettetnie férje halálát? Csódzsuró mélyen alszik, arccal az ablaknak, vonásait a kintről beáradó fény fűrészi.

Ébresztgetni kezdi férjét. A férfi nem mozdul, mire az asszony megfogja a vállát. Csódzsuró végre mormogva kinyitja szemét, karját szétárja és felül. Az asszony panaszosan szól, hogy olyan sokáig aludt, anyósa már aggódik az idő múlása miatt, és Szeki úr is megérkezett. Csódzsuró megköszöni az ébresztést és mentegetőzik: fáradt volt, a

szaké is megtette a magáét, de már jól érzi magát. Aztán teás rizst kér, hogy minél előbb indulhasson a Tókó-templomba. Szól a feleségének, hogy hívja ide az édesanyját.

Egy lovagnak, amikor életbe vágó dolgokról van szó, soha nem szabad sokat ennie, éppen csak annyit, hogy éhségét csillapítsa. Asztalhoz is ültek mind a négyen, nem azért, mert éhesek voltak, hanem hogy még egy kis időre együtt lehessenek.

Aztán Csódzsuró megfelelő méltósággal elkészült, s útrakelt Szeki Szaheidzszivel a Tókó-templom irányába, hogy önként vessen véget életének.

Amikor Csódzsuró ura lábánál kiesdekelte kérésének teljesítését, rajta kívül még tizenheten kérték Tadatosi engedélyét az önkéntes halálhoz. Valamennyien az úr kegyeltjei voltak, akiknek példátlan hűségében Tadatosi megbízott mindenekfölött. Bár szíve szerint jobban örült volna, ha szolgálói életben maradnak, és segítik, eligazítják Micuhisza fiát a hatalom gyakorlásának útvesztőiben; tudta, kegyetlenség saját halálával mások életét is kioltani. De nem tehetett másként, beleegyezését kellett adnia szolgálói halálához, bármennyire is fáj neki, Tudta, hogy az őt hűséggel szolgálók örömmel áldozzák érte életüket és egyiküknek sem okoz fájdalmat az önkéntes halál. Mert ha életben maradnának – töprengett –, úgy megvetnék őket, ahogy csak gyávákat és hálátlanokat szokás, akik meghalni sem tudnak, ha ütött az órájuk. De még ennél is súlyosabb büntetés volna számukra, ha Micuhisza fiát szolgálva folyvást azt kellene hallaniuk, hogy ő megbízott bennük életében, nem számolt gyávaságukkal. Mindenképpen jobb, ha meghalnak, s ezért inkább kimondta tizennyolcszor is az igent.

Ötven nehéz év megpróbáltatásaival a háta mögött, Tadatosi sokat gondolkozott betegágyán saját és nemesei élete és halála felől. Mindennek el kell múlnia, ami egyszer megszületett, keletkezett. A felnövekvő fiatal fa mellett kiszárad, kipusztul az öreg; azoknak a nemeseknek, akik fiát hűségükkel körülveszik, már nincs szükségük az ő hű nemesekre, jelenlétük is akadályt jelenthetne számukra. Bármennyire is szeretné hát, hogy kipróbált, hű emberei fiát is szolgálják, nagyon jól tudja, hogy kinn, az ajtó mögött, ott szoronganak a fiát majd ugyanolyan hűséggel szolgálók, mint eladdig őt az övéi. És az ő kiváló nemeseit csak haragvó irigyek vennék körül. Neki nem kell ezeket az embereket mindenáron életre kárhozatnia! Amikor kérésükre főbólintással felelt, talán éppen kegyelmet osztott nekik.

Így fűzte gondolatát gondolat után az idős daimjó, míg végre sikerült megnyugodnia.

Íme a tizennyolc önként halálba menő neve, akik Tاداتosi engedélyét megkapták:

Teramoto Jazaemon Naocugu
Ócuka Kihee Tanecugu
Naitó Csódzsuró Motocugu
Óta Kódzsuró Maszanobu
Harada Dzsudzsiró Jukinao
Munakata Kahee Kageszada
Munakata Kicsidaifu Kagesi
Hasitani Icsizó Sigecugu
Ihara Dzsúszaburó Josimasza
Tanaka Itoku
Honsó Kiszuke Sigemasza
Itó Tazaemon Maszataka
Migida Inaba Munejaszu
Noda Kihee Sigecuna
Cuzaki Gószuke Nagaszue
Kobajasi Riemon Jukihide
Hajasui Jozaemon Maszakada
Mijanaga Kacuzaeon Muneszuke

Teramoto Jazaemon Naocugu ősei az Ohari tartománybeli Teramoto vidékéről származtak. Egy Jozaemon nevű őse 1592-ben Korea meghódításakor a híres vezér, Kato Josiaki seregében magas kitüntetést szerzett, míg fia, Jazaemon az oszakai vár bevételénél tüntette ki magát. Tاداتosi szolgálatában ezer koku rizs jövedelme volt, ezenkívül ötven felfegyverzett katonával is rendelkezett. Ötvenhárom éves korában, a negyedik hónap huszonkilencedik napján vetett véget az életének, Fudzsimoto Izaemon segédletével, az Anjó-templomban.

Ócuka Kihee Tanecugu felderítő volt Tاداتosinál, százötven koku rizs jövedelemmel. A negyedik hónap huszonhatodik napján halt önkéntes halált Ikeda Hacsizaemon segítségével.

Óta Kódzsuró Maszanobu nagyapja a koreai hódítás idején tett szert hírnévre. Kato Ki-

jomasza seregében harcolt, agg korára jövedelmének folyósítását megszüntették. Denzaemon és Genzaemon fia kóbor lovagok lettek. Genzaemon fia, Kódzsuró apródnak állt be a Hoszakavákhoz, száz-

ötven koku rizs jövedelemmel. Kódzsuró a harmadik hónap tizenhetedik napján, Tadatosi halálakor valamennyi társa közül a legelsőként oltotta ki életét Kaszuga templomában, Módzsi Genbei segédletével. Éppen tizennyolc esztendő volt.

Harada Dzsudzsiuró Jukinao százötven koku rizs jövedelmű lovag volt; életének a negyedik hónap huszonhatodik napján, Kamada Gendaifu segédletével vetett véget.

Munakata Kahee Kageszada és Munakata Kicsidaifu Kagesi testvérek voltak, egyenként kétszáz koku rizs jövedelemmel. Az ötödik hónap második napján mentek önkéntes halálba. Kahee a Rjucsóin-, Kicsidaifu pedig a Renso-templomban végzett magával. Az idősebbet Takada Dzsusubee, öccsét Murakami Icsiemon segítette.

Hasitani Icsizó Sigecugu, a száz koku rizs jövedelmű lovag, Izumo tartományából származott. Tizennégy esztendő korában állt Tadatosi szolgálatába mint ételkóstoló. Ura, mikor betegsége miatt álmatlanul vergődött, gyakran aludt el fejét Icsizó térdén nyugtatva. A negyedik hónap huszonhatodik napján kíséretével Szeigan templomába vonult. Már előhúzta kardját, amikor a vár irányából dobpergés hallatszott. Icsizó parancsot adott egyik kísérőjének, hallgassa meg kint, hány órát vernek a dobok. A szolga kisvártatva jelentette, hogy négy dobütést hallott, de nem tudja, előtte még hányat üthettek. A jelenlévők arcára derültség ült ki, Icsizó pedig dicsérte szolgáját, amiért sikerült őt megnevetetnie. Ezután levette kimonóját, majd Josimura Dzsindaifu a halálba segítette.

Ihara Dzsúsuszaburó Josimaszát, a tíz koku javadalmat élvező hűbérest Abe Jaicsiemon egyik szolgáló lovagja, Hajasi Szahee segítette a halálba.

Tanaka Itoku Tadatosi tanuló társa volt. Papnak készült, de Tadatosi rábeszélésére, kétszáz koku javadalom fejében udvari matematikus lett. Ne felejtjük el azt, hogy idősebb napjaira már ura, Tadatosi jelenlétében is fönt hagyhatta fejfedőjét. Urától nem kapott engedélyt az önkéntes halálra, ezért, mikor Tadatosi meghalt, annak utódját kérte az engedély megadására. Micuhisza szintén vonakodott Tanaka halálába beleegyezni. A hatodik hónap kilencedik napján ismét kérvényt nyújtott be, amikor már a végzetes vágást is megtette. Segédje Kato Juszudaifu volt.

Honsó Kiszuke Sigemasza, mielőtt Tadatosi apjának egyik komor nyikjánál, Honsó Kjuemonnál alkalmazásba lépett volna, kóbor lovag volt Tango tartományában. Jövedelme tizenöt koku rizsre emelkedett,

midőn megvívott egy útonálló lovaggal. Kitüntetésképpen fölvehette Honsó nevét is. A negyedik hónap huszonhatodik napján döfte magába kardját.

Itó Tazaemon Maszataka lovag mint az uraság tárnokmestere, javadalomban részesült. Honsóval egy napon, Kavakita Hacsiszuke segédletével vetett véget életének.

Migida Inaba Munejaszu, az Ótomo házból való lovag Tadositól száz koku rizs jövedelmet kapott. Házában, életének hatvannegyedik évében választotta az önkéntes halált a Macuno Ukjót szolgáló Tadaharakanbee segédletével.

Noda Kihee Sigečna az Amakusza ház fejének, Nodó Minónak a fia volt, akit Tadosi javadalmazás fejében alkalmazott. A negyedik hónap huszonhatodik napján, Genkaku templomában, Era Hanemon segítségével vetett véget az életének.

Azok közül, akik a halált választották, néhányat az általuk látogatott templom kertjébe temettek, de akadtak olyanok is, akiket közvetlenül Tadosi sírja mellé földeltek el, a Kórai-kapu mellett. Sokuk csak javadalmazást kapott, ezek közül talán a legfigyelemreméltóbb Cuzaki Gószuke története.

A halált önkéntesen választók között sokan voltak, akiknek a javadalmazása nem földet és egyéb javakat jelentett, hanem természetbeni juttatást, azaz rizst. Gószuke is ezek közé tartozott. Kutyavezetéként szolgált, urát valamennyi solymászatára elkísérte. Paraszti sorból származott, de az úr sokra becsülte. Amikor megkapta Tadosi engedélyét az önkéntes halálra, az udvari tanácsadók azonnal körülzsongták hízelgéseikkel: „Hogyisne, amikor ő csak az úr kutyáját vezette! Voltak nála sokkal magasabb kitüntetésekkel elhalmozott, sokkal magasabb fizetésű szolgálói is Tadosinak, – ezt rebesgették –, de neki nem elég, hogy kérését az úr teljesítette... Többet akar ahelyett, hogy az új urat szolgálja!”

Gószuke nem tágitott. Az ötödik hónap hetedik napján elindult kutyája kíséretében Kórin templomába. Asszonya illendőképpen búcsúztatta a kapunál, mondván, hogy Gószuke olyan férfi, akinek tudnia kell ugyanolyan dicső véget érni, mint a többi nemesúrnak. Elkerülte Ódzsó templomát, pedig ősei ott voltak eltemetve. Tudta, hogy a sógun gyakran megfordul a templomban, ezért szerénységéből a Kórin-templomra esett a választása. A templom temetőjében már ott várakozott rá Macuno Nuinoszuke. Gószuke elővett táskájából egy kis dobozkat, két rizsgombóc volt benne. A kutya farkcsóválva

kerülgette, de nem akarta megenni a gombócokat. Gószuke hosszú beszédet intézett a kutyához, elismerte, hogy a kutyának állat létére nem lehet tudomása arról, hogy halott az a hatalmas úr, aki addig a fejét simogatta. Halálba megy mind, aki csak egy csöpp hálát is érez az úr irányában. Ő alacsony rangú szolga létére ugyanúgy véget vet az életének, mint a nemesek és lovagok, mert ő is az úr rizsét ette, s az úr kedvelte őt. Mérheteretlenül elszomorítaná az a tudat, hogy nélküle nyomorúságos kóbor kutya lenne. Hiszen az úrnak még a sólymai is a halálba menekültek. Súun templománál buktak alá a kút vizébe. Megkérdezte a kutyától, akar-e hát együtt halni vele. Mert ha nem, kóbor kutyaként fog tovább élni. Ha vele akar halni, ne egye meg a gombócokat, de ha a kóbor kutya sorsát választja, akkor megeheti. Aztán merőn a kutyára bámult. A kutya vizionozta a pillantását, de csak nem akart az ételből enni.

Gószuke úgy vélte, a kutya a halál mellett döntött, mert vakkantott egyet és megcsóválta a farkát. A férfi remegő hangon megköszönte a kutya hajlandóságát a halálra, miközben azt is a tudtára adta, hogy igen sajnálja kioltani az életét. Törét végül a kutya oldalába döfte. Maga mellé húzta az állat tetemét, kimonójából elővett egy összehajtogatott papírt. Kiterítette, sarkaira kavicsokat rakott, hogy a szél el ne sodorja. A papíron a következő kis vers volt írva:

Haláltól óvna,
tartaná az urak.
Minden hiába.
Mit ér az életem már?
Most halni megy Gószuke...

Biztosan valami fényes lakoma, nevezetes szertartás alkalmával leste el a versírás fortélyát, azt is, hogy milyen legyen a papír. Anélkül, hogy vétene a versírás szabályai ellen, nevét talán abból a megfontolásból nem írta a vers alá, mert az már úgylis benne van a szövegben.

Amikor úgy vélte, hogy már semmi tennivalója nem maradt, közölte segédjével, Macunóval, hogy elkészült. Törén ott piroslott a kutya vére, megforgatta a levegőben, aztán harsányan fölkiáltott:

– Sietek én is, megyek a solymász urak után, én, a kutya vezető!

Arcán mosoly derengett, míg egy vízszintes és egy függőleges vágást hasított a dereka alatt. Macunónak hátulról csak a fejét kellett leütnie.

Gószuke özvegye megkapta aztán azt a pótlékot, ami kijár minden magas rangú önkéntes halált választó özvegyének. Egyetlen fiuk korán elkerült otthonról, papot akartak belőle nevelni. Az özvegy öt személynek járó rizsadagot kapott egy új házzal, s jó egészségben élt még Tadatosi halálának harmincharmadik évfordulóján is.

Kobajasi Riemon Jukihide, aki tíz koku rizsjavadalmat élvezett, Takano Kanemon segítségével ment az önkéntes halálba.

Hajasui Jozaemon a Hana Barake palotában volt kertész, tizenöt koku rizsjövedelemmel. Ura, Maszaszada Tadatosi emelte ki a paraszti sorból. Ő is a negyedik hónap huszonnegyedik napján vetett véget életének, Bucugan templomában, Nakamicu Hanszuke segítségével.

Mijanaga Kacuzaemon Muneszuke, a szakácsok fölviigyázója, elsőként kérte Tadatosi engedélyét az önkéntes halálra, melynél Josimura Kaemon segédkezett.

E tizennyolc emberen kívül hadd mondjam el Abe Jaicsiemon Micsinobu nemes történetét. Fiatal korában, amikor Tadatosi szolgálatába lépett, még Inoszukének hívták. Jövedelme több mint ezerszáz koku rizs volt. Amikor elfojtották a simabarai keresztény parasztfelkelést, öt fiából három olyan bátran harcolt, hogy jutalomképpen kétszáz-kétszáz koku rizst kaptak jövedelmül. Jaicsiemontól méltán elvárta hát valamennyi hozzátartozója, hogy amikor eljön az ideje, életének önkéntes halállal vessen véget. Kérlelte is, valahányszor csak nála teljesített szolgálatot éjszaka, de nem kapott engedélyt az önkéntes halálra. Tadatosi újra és újra azzal háritotta el kérését, hogy elismeri ugyan Jaicsiemon nemes szándékát, de nagyobb öröme volna, ha életét megtartaná és hűségével fiát szolgálná tovább.

Tadatosi már akkor megszokta, hogy ellenkezzék Jaicsiemonnal, amikor az még mint Inoszuke apródoskodott nála. Ha példának okáért Inoszuke megkérdezte, hogy előkészítse-e az étkezéshez a tálcát, akkor Tadatosi szinte biztosan azt válaszolta, hogy még nem éhes. S hogy mennyire szokás dolga volt ez nála, itt a bizonyíték: ha egy másik apród tette föl utána a kérdést, tüstént vitette is a tálcát. Valahányszor meglátta őt Tadatosi, már azon törte a fejét, miben és miként fog vele ellenkezni. El kell ismerni, hogy soha semmit nem rótt fel Jaicsiemonnak, akit, ha valaki igazságos, nem is hibáztathatott volna éppen pontossága, figyelmessége miatt.

Jaicsiemon így aztán az idők folyamán teljesen a maga belátása szerint szolgálta urát; nem kellett sem kérdeznie, sem parancsot várnia,

mert mielőtt a parancsot megkapta volna, ő már teljesítette, s olyan kifogástalan pontossággal, hogy mindenki csodálatát kiérdemelte. Tudta, hogy csak dacból szolgálja urát. Észrevette ezt még idejekorán Tadatosi, s érezte, hogy minden meggondolás és ok nélkül mond ellent szolgáljának. Röstelkedett is emiatt. Azt is tudta, hogy csakis ő az oka Jaicsiemon ellenkezésének. De már hiába próbálta elhagyni ezt a rossz szokást, nem sikerült, mert ahogy öregedett, még akadémikusodóbb lett.

Gyakran megesik, hogy kerülünk valakit, vagy éppen rokonszenvesnek tartjuk. Indulataink okát sokszor nem tudjuk megmagyarázni. Tadatosi is így volt ezzel: ugyanilyen érzelmi oknál fogva nem szívelhette Jaicsiemon. Igaz, maga Jaicsiemon is furcsa ember volt, nem barátkozott senkivel. Mint példamutató nemes, mindenki becsülte, de senki nem próbált a bizalmába férkőzni, aki mégis megkísérelte, hamar csalódnia kellett. Egy nála sokkal idősebb szolga, amikor még Jaicsiemon Inoszukének hívták – több alkalommal is a segítségére akart lenni apróbb-nagyobb ügyekben, egy-két meghittebb szót váltani vele, de igyekezete hiábavalónak bizonyult. Híresztelni is kezdte, hogy ez az Inoszuke úgy magába zárkózik, mint egy kagyló. Ez a kis történet talán megmagyarázza Tadatosi ellenszenvét.

Tadatosi tehát anélkül halt meg, hogy engedélyt adott volna Jaicsiemonnak az önkéntes halálra. Jaicsiemon pedig gyakran könyörgött, hiszen ő soha semmit nem kért urától, ez lett volna első és egyetlen kívánsága. De Tadatosi állhatatosan kitartott elutasítása mellett, nem mulasztotta el egyetlen alkalommal sem hangoztatni reményét, hogy Jaicsiemon hűséggel szolgálja majd fiát, Micuhiszát. Miután az úr meghalt, Jaicsiemon nehéz gondolatok gyötörték. Lehetséges volna, hogy továbbra is elviseljék az udvarban? Két dolog közül választhat. Vagy mégis a halálba megy, vagy elhagyja az udvart és kóbor lovag lesz. Végül is úgy döntött, hogy az ő élete az övé, saját útját fogja járni, nem törődve, miképpen vélekednek róla mások. Egy nemessel nem lehet úgy bánni, mint egy ágyassal! – dohogott magában. És hogy nem állt Tadatosi kegyében, végül is nem jelentett semmit.

Míg nem határozott, mindennap bement szolgálattételre az udvarba.

Így érkezett el az ötödik hónap hatodik napja, amikor már a tizenharmadik nemes is a halálba ment. A higói Kumamotoóban, a Hoszokava ház székhelyén, másról sem folyt a szó, mint az elhalálozásokról. Jaicsiemon csak akkor keresték meg, amikor megbízták valamilyen munkával, parancsot adtak ki számára. A következő nap már nem bírta elviselni, hogy egyedül rostokol szolgálati szobájában. Észrevette,

miként fordultak el tőle, kerülték a tekintetét, de ha alkalom kínálkozott, minden mozdulatát lesték. Ezen sokat bosszankodott is, főképp, mert tudta, senki sem vádolhatja gyávasággal, amiért nem oltotta ki életét. Tudta, bármelyik pillanatban kész véget vetni életének, s ezért büszkén járt be az udvarba.

Néhány nap múltán arra lett figyelmes, hogy rosszindulatú suttogás veszi körül, de nem sikerült megtudnia, hogy a rágalmak kitől erednek. Fülébe jutott az a megjegyzés, hogy ő voltaképpen örül, mert nem kapta meg Tadatosi engedélyét. Micuhisza is adhatna engedélyt, de nem kér, talán azért, mert teste más anyagból van, mint a többi nemesnek. Némelyek tettetett jóindulattal úgy vélekedtek a háta mögött, hogy a kard nem is képes átvágni hasán a bőrt, bár ami igaz, az igaz, olajjal még megpuhíthatná.

Jaicsiemont módfelett ingerültté tette a szóbeszéd. Mert mondhatnak bármit róla, azt nem engedheti, hogy gyávasággal vádolják. S ha ennyire elvetemült alakok veszik körül, akkor majd ő a végére jár ennek a dolognak.

Szolgálat végeztével, este, futárral hívatta magához két fiát, akik már elköltöztek a szülői házból. Jaicsiemon kivette a lakószoba és a fogadó közötti tolóajtót, maga mellé ültette elsőszülött fiát, Gombeit, aztán a másodszülött Jagoemont, és az ötödiket, a kiskorú Hicsinodzsit, aki még a felnőtté avatás előtt álló kamaszok hosszú hajzatát hordta. Gombei, aki a simabarai parasztfelkelés letörése alkalmával olyan derekasan viselkedett, és éppen olyan járatos volt a nemesi szokások körül, mint felmenői, ezúttal megkérdezte apját, hogy sikerült-e megszereznie az engedélyt, s mikor meghallotta, hogy apja még most is várja, többet már nem is kérdezett. Értették egymást szavak nélkül is.

Nem sokkal ezután két lampion fénye világította be a kaput az esős éjszakában: megérkezett Icsidaifu, a harmadszülött, és a negyedik fiú, Godaifu. Letették vízhatlan köpenyüket, át voltak ázva. Egyfolytában esett negyvenkilencedik nappal Tadatosi halála óta. A kertre nyíló ajtók mind tárva voltak, mégis bágyasztóan hatott a nehéz, füledt májusi levegő. A gyertyatartókban időnként megremegtek a lángok, kinn a fák alatt egy szentjánosbogár villogott.

Jaicsiemon megköszönte fiainak, hogy a szokatlan kései idő ellenére is azonnal eljöttek hívására. Elmondta, mit híresztelnek palotaszerte: az ő teste csak akkor fogadná be a kardot, ha előbb olajjal puhítaná. Így aztán a mostani alkalmat tartja a legmegfelelőbbnek, hogy kipróbálja ezt a tanácsot fiai előtt.

Icsidaifu és Godaifu fiatal nemesek, így kétszáz koku rizs jövedelmük volt. Icsidaifu közvetlenül Micuhisza szolgálatában állott, s emiatt számos irigye is volt. Ezért elsőnek ő válaszolt apja szavaira. Elmondta, néhány nappal azelőtt megsúgták neki, Tadatosi végrendelkezett úgy, hogy egyszerre két nemzedékük szolgálhatja az uraságot. De volt valami különös annak az embernek a hangjában! Most már mindent értett.

Jaicsiemon figyelmeztette fiait, hogy nem kell azokkal törődniük, akik mindenben a látszatot keresik. Tudja, ha véget vet életének, fiait megvetik majd, mert nem kapott engedélyt a halálra. De viseljék méltósággal a szégyent, szenvedjenek együtt a fiai. És ne legyenek széthúzó, életében soha semmi nem borzasztotta úgy el, mint a viszálykodás. Aztán arra kérte a fiait, nézzék végig a halálát.

Jaicsiemon öt fia szeme láttára fölhasította a testét, aztán még arra is volt ereje, hogy balról jobbra, egyetlen vágással lenyakazza magát. Fiai elszörnyedve, de egyben megkönnyebbüléssel nézték végig a halálát.

A másodszülött Jagoemon aztán arra kérte Gombei nevű bátyját, hogy ne feledje apja szavait, éljenek békességben, hiszi, hogy egyikük sem fog apjuk kívánsága ellen cselekedni. Ő kevesebb szerencsével járt a simabarai csatában, mint Gombei, ezért kijelentette, hogy egy időre bátyjánál maradna. Megígérte, amíg nála lesz, bárki, bármi ellen is megvédi, ha szükség lesz rá, benne megbízhat a bátyja.

Gombei beleegyezően bólintott. Öccsét sem illeti meg kevesebb, mint őt magát. Szemöldökét összevonta.

Godaifu figyelmeztette testvéreit, hogy mindenre fel kell készülniük, hiszen apjuk nem szabályos önkéntes halállal halt. Ő is összeráncolta szemöldökét.

Icsidaifu is igazat adott testvéreinek: bármi is történjen, nekik össze kell tartaniuk, nem élhetik saját külön életüket.

Gombei feldúltan mondott igent Icsidaifunak. Lénye mélyén gorma volt, azt külseje is elárulta, de valójában mindig szívén viselte öccsei sorsát. Érzéketlennek látszott, de állandóan kiütközött legfőbb hibája, hogy mindig egyedül, önfejűen cselekedett, soha senkivel sem közölte előre elhatározását. Talán ezért is hangoztatták testvérei az összetartást.

Hicsinodzsó, a legfiatalabb, úgy vélekedett, ha látni fogják összetartásukat, senki nem mer majd beléjük kötni. Hangja még gyermeki volt, annyira, hogy elszomorodott testvéreit földerítette.

Micuhisza, Tadatosi negyedik ranggal kitüntetett fia, Higo tartományának várományos kormányzója, apja örökébe lépett. Megtörténtek szerte a tartományban az új kinevezések, birtokadományozások, nagylelkűen jutalmazták a tizenhét önkéntes halálba ment családját. Ezekben a családokban az elsőszülött fiú elfoglalta apja tisztét, az özvegyek megkapták az ilyenkor szokásos évi rizsjáradékot, az új lakóházat, s ha azok javításra szorultak, a kormányzóság intézkedett. De ne higgyük, hogy valaki is irigyelte ezeket a családokat; mindenki tudta, hogy vajmi kevés szerencsével érdemelték ki a javakat.

Csak Abe Jaicsiemon családja volt kivétel. Gombei, az elsőszülött nem léphetett apja szolgálati helyébe, mindössze annyi történt, hogy az öreg Jaicsiemonnak járó ezeröttszáz koku rizst szétosztották az öt fiú között. Valójában nem a család rövidült meg, hanem az elsőszülött Gombei tekintélye. Öccsei jól jártak a rizs szétosztása révén, de rosszul, ha arra gondoltak, hogy többé már nem húzódhatnak az ezeröttszáz kokut érő hatalmas fa védelme alá. Egyforma kis fácskáknak érezték magukat.

A közügyek csak lépésről lépésre haladhatnak, ezért előre nincs, aki megmondja, hogy a dolgok miképpen végződnek. Törvényszerű, hogy míg a kormányzat valami újat, szokatlant nem hoz létre, addig az esetleges igazságtalanságok, szabálytalanságok fölött simán napirendre térnek az emberek, de bűnbakot keresnek az „új” létrehozójában.

Micuhisza tanácsadója, a ravasz Hajasi Geki, minden tekintetben megfelelt szolgálatában. Míg az uraság gyermek volt, érdekes történetekkel szórakoztatta. Csalhatatlannak látszott, bár az idő múlásával sok esetben rábizonyult, hogy tévesen ítélkezett. Abe Jaicsiemon dolgában kijelentette, hogy Jaicsiemon neve nem említhető egy napon azokkal, akik Tadatosi engedélyével önként vállalták a halált. Ő agyalta ki az ezeröttszáz koku rizs szétosztását is. Bár Micuhisza nem tartozott éppen a rövid eszű daimjók közé, de fiatalsága miatt híjával volt minden tapasztalatnak. Nem ismerte Abe Jaicsiemon dolgait sem. Csak kedvelte a harmadszülött fiút, Icsidaifut. Tudomása volt arról, hogy a fiú jövedelme megnövekedett apjuk járandóságának szétosztásával. A többi Abe fiúra egyáltalán nem gondolt.

Jaicsiemon megvetették életében azért, mert élt, és megvetették halálában, mert meghalt példásan, önkéntes halállal. Azt ugyan engedélyezte az udvar, hogy a többi tizenhét nemes közelébe temessék, a járandóság dolgában mégis olyan határozatot hozott, hogy a család

megvetése már-már elkerülhetetlenné vált. Ezután az Abe testvérek életében szomorú napok következtek.

1642-ben, Kanei tizenkilencedik évének harmadik hónapjában, a tizenhetedik napon, Tadatosi már egy éve halott volt. Földi maradványai közelében kezdték el megépíteni a Mjókai-templomot, nem messze pedig Kójó kápolnáját. Ebbe a kápolnába vitték át Tadatosi maradványait. Az évfordulóra nagy emlékünnepséget tervezett az udvar. Ott volt a kápolna papja, Kjósuzs, Kiotóból pedig eljött a Daitoku-templom Tenjú nevű papja.

Enyhe tavaszi idő volt, felvirradt a nagy nap. A kápolna környéki cseresznyefák teljes virágzatban pompáztak.

Az emlékhelyen elsőnek a halott fia, Micuhisza jelent meg őrei, tanácsadói kíséretében. A szertartás tömjénszentelésből állt, Micuhisza sorban az Abével együtt tizenkilenc önkéntes halált választó férfi sírjához lépett és síronként megismételte a szertartást. Ezután a halottak hozzátartozói következtek, ők is elvégezték egyenként a tömjénszentelést. Aztán érkezett az elhunytak rangjához illő díszruhák szétosztása is.

A szertartást semmi nem zavarta meg, kivéve egyetlen eseményt. Amikor Abe Gombeinek kellett a tömjént megszentelnie, ő előlépve, kirántotta tőrét és levágta a haját, aztán Tadatosi emlékhelye mellé tette. A dolog váratlanul történt, s mire a nemesek felocsúdtak meglepetésükből, Gombei már visszalépett a helyére. Valaki rákiáltott, aztán megragadták és elvonszolták a fiút.

Vallatásánál a fiatal Abe elmondta, hogy nem ellenségeskedésből követte el tettét, már csak azért sem követhette el gyűlölködésből, mert őt is ugyanúgy az emlékhely elé bocsátották, mint a többi tizennyolc nemes hozzátartozóját; de mégsem érezheti magát azokkal egyenrangúnak, mert jövedelmében megrövidítették, járandóságát szétosztották a testvérek között. Tudta, hogy méltatlanul engedték az emlékhely közelébe, ezért tettével urát, apját és családját szerette volna kiengesztelni. Amikor elszoruló szívvel előrelépett, elhatározta, hogy lemond a nemességéről. Beismerte, hogy tettét nem az emlékhelynél kellett volna elkövetnie, de azt erősítette, hogy semmilyen ellenségeskedés nem vezette haja levágásában.

Amikor szavai Micuhisza fülébe jutottak, őt csak az bántotta, hogy Abe Gombei a nyilvánosság előtt cselekedett. Mert mi mást is jelenthetne a fiú tette, ha nem azt, hogy Gombei őt hibáztatja, amiért hajlott Hajasi Geki tanácsára. De Micuhisza fiatal, alig huszonnégy esztendő

volt, amellet indultatos ifjú, aki érzelmeit nem tudta magába fojtani. Azonnal kiadta a parancsot: Gom-beit tartsák fogva a palotában.

Eközben az Abe porta kapui becsukódtak, és a testvérek várták a palota további döntését. Éjszaka aztán megelevenedett a ház: testvérek, rokonok tanácskoztak, hogy mit tegyenek.

A család elhatározta, hogy a kiotói Tenjú paphoz folyamodnak. Icsidaifu fölkereste a papot a szállásán, és kérte, járjon közbe Gombei ügyében. Tenjú közölte, hogy bármennyire szeretné, nincs befolyással a kormányzóra, de ha módja nyílik rá, s a fiú élete veszélyben forog, megpróbálja megmenteni. „Aki a haját levágta, azt már mindörökre papi embernek kell tekinteni” – mondotta. Icsidaifu bízott a pap szavában, s ez a családban is reménységet ébresztett. De ott leselkedett a veszély: Tenjú nemsokára visszatér Kiotóba. A pap, ahányszor csak Micuhiszával volt beszéde, várta az alkalmat, hogy szóvá tehesse Gombei dolgát, de nem sikerült. Micuhisza tudta, hogy semmilyen intézkedést nem tehetne Gombei sorsával kapcsolatosan, ami ne jutna el a pap fülébe, és azt is, hogy Tenjúnak, a kiotói Daitoku-templom papjának a kérését nem utasíthatná vissza. Ezért tehát alig várta, hogy a pap visszatérjen Kiotóba.

Amikor Tenjú pap távozott, Micuhisza az Ide mezején fölakasztatta Gombeit. Azzal vádolták, hogy az előző uraság maradványaival szemben méltatlanul, becstelenül viselkedett.

Az Abe család feje Jagohei lett. Zárt ajtók mögött egyre gyakrabban ültek le tanácskozni a további teendőkről. Valamennyien úgy vélekedtek, hogy Gombei hibás volt, de ha hibázott is, nem kutyának a kölyke, hanem egy olyan emberé, akit az önkéntes halált választók között tartanak számon. Miért kellett megölni? Ha már mindenképpen a halálát akarták, miért nem kényszerítették, hogy önkéntesen végezzen életével? Fényes nappal mint közönséges útonállót akasztották föl! És ha a palota rájuk is kiterjeszti haragját? És hogyan viselkedjenek az udvarban, míg meg nem tudják a palota további terveit? Nincs más választásuk, mint összetartani, s ha kell, vállalni mind a négyüknek a lázadók sorsát. Azok is, akik már rég elhagyták az Abe portát, mind visszaköltöztek és bezárkóztak. Az összefogás híre eljutott a palotába. Időnként kémek ólálkodtak Abeék jamazaki portája környékén, Icsidaifu meg Godaifu elhagyott otthona környékén. A palotában támadásra készítettek elő a katonákat. Az Abe porta főszárnyának megtámadását Takeucsi Kazuma Nagamasza nemes parancsnokságára bízta. Kazu-

ma jövedelme ezerszázötven koku rizs volt és harminc fegyveresnek parancsolt. Helyetteséül két száz-száz kokuval javadalmazott lovagot neveztek ki: Szoedzsima Koheit és Nomura Sóbeit. A hátsó kapu támadását az ötszáz koku jövedelemmel rendelkező Takami Gonemon Sigemaszára bízták, szintén két helyetessel.

A negyedik hónap huszonegyedik napjára tűzték ki a támadást. Éjszakai őrjárat figyelte a jamazaki házat a támadás előtti napon. Éjszaka elfogtak egy álarcos nemest, aki az Abe porta falán ereszkedett le, egyenesen a kémek karjába. Le is szúrták. Reggelig egyéb zavargás nem történt. Micuhiszáék kihirdették, hogy a támadásra kijelölteken kívül tilos bárkinek is a lázadók otthonába belépnie, de ha csak egyetlenegy Abe házbelit is észrevesznek a falakon kívül, azt azonnal leszúrhatják.

Az Abe ház tagjai csak a támadás előtti napon tudták meg, mi készül ellenük. Első teendőjük az volt, hogy a házat rendbe hozták, tisztogattak a szobákban és a kertben, megsemmisítették az értéktelen tárgyakat, aztán valamennyien vacsorához ültek. Az öregek és asszonyok végeztek magukkal, a gyermekeket szüleik saját kezűleg ölték le. Aztán a család eltemette halottait a kertben, nagy, közös sírban. A négy testvér hangos imádkozásra terelte össze a ház szolgálait állandó dobpergés, csengettyűszó mellett, de nem is a halottak elsiratására, hanem hogy ezzel is bátorítsák őket. Így múlt el az éjszaka.

A közelben három szomszéd lakott: a főkapuval szemben Jamanaka Matazaemon, tőle balra Cukamoto Matahicsiró, jobbra pedig Hirajama Szaburó. Cukamotoék birtokolták a tartomány Amakusza nevű járását, az Amakusza és a Siki házzal együtt, és egyedül csak ők szolgálhatták a Hoszakavákat, mert egy hajdanvolt tartománykormányzó, Konisi Jukinaga ellen az Amakuszák és a Sikik ősei valami vétséget követtek el, amiért is családjukat kiirtották. A Cukamoto család jó barátságot tartott az Abe házzal; Cukamoto Matahicsiró nemcsak az öreg Jaicsiemonnal állott jó viszonyban, hanem a két család tagjai külön-külön is egymással. A legmelegebb barátság azonban Matahicsiró és Jaicsiemon másodszülött fia, Jahee között szövődött, mivel mindketten mesterien bántak a lándzsával, s gyakran össze is mérték tudományukat.

Matahicsiró őszinte kétségbeeséssel értesült Jaicsiemon dolgairól, arról is, hogy nem kapta meg ura engedélyét az önkéntes halálhoz. A családba egyre-másra beköszöntő események olyan fájdalmasan érintették, mintha az Abék testvére vagy rokona lett volna. Egy este el is határozta, hogy átküldi feleségét, adja át üdvözetét és fejezze

ki részvétét. Maga nem mehetett, mert mióta az Abék nyilvánosan kegyvesztettek lettek az uraságnál, férfiember nem állhatott velük szóba. Még egyszer végiggondolta magában a történeteket: valóban ártatlan-e az Abe ház. Úgy okoskodott, ha a feleségét küldi a szomszédba, semmi veszély sem fenyegetheti, még akkor sem, ha a látogatás később kiderülne. Asszonyoknak szabad volt az Abe családdal beszélgetniük. Felesége boldogan ki is készítette ajándékait, és az éj leple alatt elindult a szomszédba. Bátor asszony volt, aki, ha kell, kész magára vállalni a felelősséget.

Fölösleges mondani, hogy az Abe család mennyire megörült a látogatásnak. Tudták, hogy odakinn tavasz van, a fák virágban állnak, a madarak énekelnek, az emberek vidámak, míg ők magukra hagyva az isten, Buddha és az emberek által, zárt falak, ajtók közt tengetik életüket. És akadt valaki mégis, aki elesettséjükben vigasszal kereste föl őket. Az asszonyok sírva kérték, ha már úgy kell elpusztulniuk, hogy emléküik sem marad fenn, ő ne feledkezzék meg róluk. A fogóságban tartott gyermekek, akiknek furcsa volt a rendkívüli állapot, az asszonyba fogództak, úgy próbálták marasztalni.

Cukamoto ezalatt hosszas töprengésbe merült. Miért is küldte a feleségét az Abe házba? Mert jó viszonyban voltak. Kockázatos dolog mégis, másnap már megérkeznek az uraság csapatai, s igazi háború lesz. Az urasággal szemben két legfőbb kötelessége, hogy óvja a környéket a tűzvészttől, és, ha bárkit látna az Abe porta falain kívül, azt azonnal szúrja le.

De hát mégsem ülhetett tétlenül olyan nemesúr módján, aki azért nemes, mert különbséget tud tenni embertársai iránt táplált érzelmei és a fölötteseinek kijáró tisztelet között. Mire az éjszaka leszállt, tudta, mit fog másnap tenni. A hátulsó ajtón kilopódzott a kertbe, s végig elvágta az Abeékkel szomszédos kerítés bambuszait összekötő zsinetet, aztán visszament a szobájába. Leemelte lándzsáját a polcról, kihúzta sólyomcímeres tokjából és várta a virradatot.

Takeucsi Kazuma, az Abe ház ellen szervezett támadás fővezére, híres nemesi katonacsaládból származott. Őse Simamura Takanori, azaz Dandzsó, a Bíró, más nevén az Erős Ifjú volt. Urának csapatait 1531-ben, Kjóroku negyedik évében, a Szeccu tartománybeli Anagaszakiban megsemmisítették. A csatavesztéskor tengerbe ölte magát, magával rántva két ellenséges katonát is.

Erős Ifjú Icsibee nevű fia Kavacsi tartományban a Jaszumi családhoz szegődött. Egy ideig még viselte a nevét, de amikor megszerezte

a takenoucsigoei birtokot, már Takenoucsinek szólíttatta magát. Kicsibee Konisi, Icsibee fia, Jukinaga alatt harcolt dicsőséggel, ott volt a Kii tartománybeli Óta vár bevételénél, amikor az árkokat vízzel árasztották el. Maga Tojotomi sógun jutalmul katonai díszruhával ajándékozta meg, melyen ott ékeskedett Japán jelképe, a fehér mezőbe foglalt piros korong. Amikor Koreát támadták, túszul esett, három évig fogságban tartották. Kato Kijamasza hívta magához a Konisi ház pusztulása után. Ezer koku járandósággal jutalmazta. Urával nem sokkal kinevezése után összetűzött, majd saját fegyveresei élén elhagyta Kato Kijomasza udvarát. Tadatosi apja, Szanuszai fogadta udvarába, ismét ezer koku járandóság fejében. Őt fia közül az első, az apjával azonos nevű Kicsibee, pap lett, papi nevén Jaszumi Kenzan. Majd három öccse született: Sicsiróemon, Dzsiródaifu és Hacsibe, végül ötödiknek Kazuma, aki a simabara felkelés alkalmával mint apród szolgált Tadatosit. 1638-ban, Kanei tizenötödik évében, az ötödik hónap ötödik napján, Hoszakava egyik támadása előtt, megkérte urát, Tadatosit, hogy őt küldje előőrshöz. Tadatosi elképedt – mit nem akar, hisz még gyermek! Akkor éppen tizenhat esztendő volt. De Kazuma elfutott, egyenesen a vár irányába. Még hallotta Tadatosi kiáltását, hogy vigyázzon magára. Ura végül mégsem hagyta egyedül menni: Otona Simatokuemon, saját lábbeli- és lándzsahordozója inalt utána. Rászegeződő puskacsövek között hágott fel a fiú a vár fokára. Tadatosi három embere piros ruhaszegélyénél fogva próbálta visszarántani, de nem sikerült. Tehetetlenül követték és együttesen hatoltak be a várba, ahol Kazuma súlyosan megsebesült. Vitézsége a vele együtt támadó Tacsibana Hidanokami Manesigének, a hetvenkét esztendő vezérnek is feltűnt, aki többi vezértársának is beszámolt Kazuma tettéről, hogy aztán együtt illethessék dicső szavakkal.

Amikor a várat Hoszakava csapatai bevették, maga Tadatosi adományozta Kazumának a híres Szeki Kanemicu által készített kis kardot, és jövedelmét egyszerre ezerötven kokura emeltette. A kardot Tadatosi nagy ünnepek, fontos események alkalmával később mindig kölcsön kérte Kazumától.

Most, hogy Micuhiszától megkapta a következő feladatát, boldogan sietett a nemesi váróhelyiségbe. Egy társa a fülébe súgta, hogy még az olyan bajkeverő mint Hajasi Geki, is cselekedhet néha értelmes dolgokat, mivel ő döntötte el Kazuma jelölését a nagy kapuhoz. Kazuma erősen megilletődött. De azt is megsúgták neki, hogy Hajasi Geki miképpen érvelt Micuhiszánál: őt már Tadatosi is kivételes bánás-

módban részesítette, s itt a jó alkalom, hogy ezt a kitüntetést Kazuma meghálálja a kegyelmes úr fiának. A hír vivője szerint Kazumának bámulatos a szerencséje.

Kazuma dohogott, a palotából összevont szemöldökkel távozva csak annyit mondott, már éppen ideje meghalnia.

Micuhiszanak természetesen azonnal hírül vitték Kazuma megjegyzését, ezért aztán a Takeucsi portához gyorsfutárt menesztett az üzenettel: Kazuma vigyázzon magára és járjon szerencsével. Kazuma azt üzenete vissza a futárral, hogy köszöni ura kegyes szavait.

Amint Kazumának fülébe jutott Hajasi Geki közreműködésének híre, eltökélte magában, hogy meghal. Nem indulatosságból határozott így, már maga is mélységesen áhította a halált. Mert ha Geki így akarta megháláltatni vele Tadatosi iránta tanúsított jóindulatát, akkor ő is csak a vesztére gondolhatott. Fölbundultan törte a fejét, megpróbált igazságos lenni: igaz, hogy Tadatosi emelte őt föl, de akkor még nagyon fiatal volt, s ahogy múltak az évek fölötté, lassacskán vele is úgy bánt az úr, mint a többi lovaggal. Ha igaz – gondolta –, hogy urának mindenki hálával tartozik, akkor miért csak neki kell hálásnak lennie? Amikor Tadatosi meghalt, neki is önkéntes halállal kellett volna véget vetnie az életének. Képességeire azonban továbbra is szüksége volt az udvarnak, így hát életben maradhatott. Talán már megbánták a döntést; s ezért jelölték őt a legveszélyesebb feladatra? Nem sajnálta az életét, de azt azért mégsem találta igazságosnak, hogy halálba kényszerítik. Addigi tettei, hűséges volta a legjobb bizonyíték, hogy soha nem óvta az életét, s most azt akarják rábizonyítani, hogy gyáva? Ezt nem fogja eltűrni, már csak azért sem, mert senki sem tudná pontosan meghatározni, voltaképpen kinek kell – ha kell – meghalnia, és ki maradhat életben. Ha ő meghalhatott volna, bárki előtt tétovázás nélkül kioltotta volna az életét. Ha most így gondolkoznak a személye felől, akkor ajánlatos, hogy elvállalja, amivel megbízták. Szégyenletesen megtartott élete miatt ért szégyenét le kell mosnia magáról. Ez a megaláztatás Hajasi Geki műve, csak ő képes ilyen becsületbe vágó dolgok kiagyálására, s ezen nem kell csodálkozni. Azt még el tudná viselni, hogy Micuhisza hajlott Geki szavára, de azt nem, hogy ura elkergetné őt. Még jól emlékezett, amikor a simabarai támadás előtt ura utánakiáltotta, hogy vigyázzon magára. Akkor még nem tudta, mit jelentenek ura szavai, de most már érti: senki ne mozduljon a lóva mellől, szolgálai ne széledjenek szét. És ha Micuhisza is azt üzeni, hogy vigyázzon az életére... Újabb szégyen! Halálával sem moshatja

magát tisztára, pusztuljon bármilyen módon is. De azt még egyszer elhatározta, hogy semmiképpen sem fog tovább élni.

Kazuma röviden annyit mondott családjának, hogy őt bízta meg az uraság az Abe ház bevételével. Szándékáról nem szólt senkinek, de egyvalaki mégis megsejtette tervét: Tokuemon volt az, kedvelt szolgája, aki bármikor kész volt a halálba is követni őt. Kazuma még csak huszonegy esztendő volt, felesége szintén gyerekszamba ment. Az asszony nem gyanította, mire készül az ura, mégis nyugtalanul ringatta ölében egyesztendő gyermeküket.

A negyedik hónap huszadik napjának estéjén, közvetlenül a támadás előtt, Kazuma feje közepén leborotváltatta a haját, aztán a Tadatosi által nekiajándékozott tömjén füstjével illatosította magát.

A hátsó kapu támadásának feladatával Takami Gonemont bízták meg. Gonemon családja eredetileg a Vada nevet viselte, az Ómi tartományban uralkodó Vada Tadzsimanokaminak a leszármazottai voltak. Egy ideig Gamo Katahidét szolgálták, míg egy késői unoka, Vada Sógoró kezdeményezésére a Hoszakava házhoz csatlakoztak. Sógoró 1600-ban a szekigaharai csatában tüntette ki magát. Amikor Szanszaihoz, Tadatosi apjához került, új urától a Takami nevet kapta. Az ő tiszte volt felügyelni az örlovagokra. Ezért ötszáz koku rizs jövedelmet kapott. Takami fia, Gonemon, jelesen csatázott Simabaránál, mégis lefokozták, mert megsértette a harci szabályzatot, s azonnal vissza kellett térnie Szanszai palotájába. Amikor ütött az Abe ház elleni támadás órája, elővette a Bizen tartománybeli Nagafune műhelyben kovácsolt kardját, s egy kereszthúros lándzsával kivonult.

Ugyanolyan hűséges apród szolgálta, mint Kazumát Tokuemon. Egyszer a tikkasztó meleg annyira megviselte, hogy lefeküdt; szolgálatbeli társa éppen visszatért, valahol kinn járt a gazdáival. Víz akart venni a kis dézsába, amikor megpillantotta szundikáló társát, s hozzáugorva, a párnájába rúgott, aztán dühödten méltatlankodni kezdett. Miért hagyja, hogy ő menjen vízért, amikor még be sem fejezte szolgálatát. Az apród bocsánatot kért, de nem állhatta, hogy ki ne mutassa neheztelését a rúgás miatt, mire társa a következő pillanatban kardjával leütötte a fejét. Aztán, hogy tettét méltóképpen fejezze be, a haldokló mellére ugrott, s egy biztos döféssel a túlvilágra segítette.

Tudta kötelességét, feletteséhez sietett, s elmondta a történeteket. Mindent elkészített, hogy kioltsa saját életét is. Fölöttesét még egyszer megkérdezte, hogy kellőképpen felvilágosította-e a részletekről, mire

az Gonemonhoz szaladt, megtanácskozni a váratlanul előállott helyzetet. Gonemon éppen akkor érkezett haza, még hivatalos öltözetben átnyargalt a Hoszakava palotába, hogy megtudakolja Tadatosinak a véleményét. Tadatosi helyeselte a fiú indulatosságát, és kijelentette, hogy az apródnak nem kell kioltani saját életét. Ezek után az apród félelmet nem ismerve szolgálta tovább urát.

1642-ben, Kanei tizenkilencedik évében jártak, a negyedik hónap huszonegyedik napján. Az ég olyan borús volt, mint ősszel, rizsaratás idején.

Takeucsi Kazuma katonái még hajnalhasadás előtt elérték az Abe porta főkapuját. Néma csönd fogadta őket, pedig a falakat éjszakán át ima, dob- és csengettyűszó verte föl. Mintha kihalt volna a ház. Zárt kapuk, és a deszkapalánk fölé hajló kang-virágfa bokorszerű ágain az éjszakai harmat békésen csillogtatta a pókhálókat. Egy fecske megpihent a fán, aztán elhúzott a kapu fölött.

Kazuma lelépett lováról, vizslatekintete körüljárta a házat. Elhangzott a parancs: kaput kell nyitni. Két fegyveres átugrott a kerítésen, letörte a kapuzárakat. Senkivel sem találkozott.

Cukamoto Matahicsiró meghallotta a zajt, mire az Abe porta bambuszkerítésén keresztül beosont a házba. Könnyű dolga volt, hiszen a kerítéstartó zsinórokat elvágta még az este folyamán. Tudta a járást, régebben majd mindennap meglátogatták egymást az Abe családdal. Hóna alatt lándzsát szorongatva hatolt a főzőhelyiségbe. Az ajtón túl a támadásra kész családtagok szorongtak. A zajra a lándzsás Jagohee ment ki, s szembetalálta magát Matahicsiró szomszédal. Ámulatában fölkiáltott: micsoda szerencse, hogy ott mérhetik össze lándzsáikat. Most eldől, ki igazán a nagyobb mester.

Felálltak lándzsatávolban, aztán egy-egy lépést hátrálva, össze-csaptak. Matahicsiró volt mégis a nagyobb mester, egy biztos döféssel leterítette Jagoheet, aki megpróbált visszakúszni a belső helyiségbe. Matahicsiró kenetteljesen prüszkölte, hogy csak a gyáva szalad el. Jagohee büszkén válaszolt: nem gyávaságból igyekszik vissza, hanem, mert önkezével akar véget vetni életének.

A legfiatalabb Abe fiú állt elő, hogy bajvívásban ő következik. Ezzel Matahicsiróhoz ugrott, s lándzsáját a combjába döfte. Matahicsiró lezuhant. A döfés sikerült, mert a fiút fűtötte a főlháborodás haragja.

Eközben Kazuma serege már a kertben volt, s a lovag elosztotta embereit. Ő maga néhány fegyveres élén a bejárathoz vonult. Elé-

gedetten vette észre, hogy az ajtó nincs elreteszelve, résnyire nyitva áll. Mielőtt betaszította volna az ajtót, előlépett Tokuemon: ő kíván elsőnek a házba hatolni, a fővezér maradjon utána. S ahogy eltűnt az ajtó nyílásában, már össze is roskadt: jobb szemébe Icsidaifu lándzsája vágott. Kazuma átlépett Tokuemon fölött, mindkét oldalról lándzsahegyek súrolták, Icsidaifu és Godaifu lándzsái. Aztán szorosan Szloedzsima Kjube és Nomura Sohei következett, majd a szörnyű sebektől vérző Tokuemon.

Takami Gonemon a hátsó kaputól indulva egészen a hálósobáig kaszabolta le a házbelieket. Az ajtók már mindenütt hiányoztak, a ház szabadon maradt belső területe mégsem tett ki összesen harminc üllőgyékényi helyet. A hely szűkös voltát nem is annyira a zsúfoltság, mint inkább az öldöklés látványa fokozta.

Icsidaifu és Godaifu teste már nyílt sebektől vérzett, de tántoríthatatlanul harcoltak tovább. Hicsinodzsót, a fiatalabb testvérüket már rég eltaposták a harcban.

Cukamoto Matahicsiró még combsebével vergődött a főzőhelyiségben, amikor a támadók fölszólították, hogy vonuljon el, ő már megtette a kötelességét. Ha tudott volna! Ott jajgatott, nyöszörgött még, míg egyik szolgálja keresésére nem indult, és haza nem vonszolta. Egy másik embere, Amakusza Heikuró, nyilazva fedte elvonulásukat, de az utolsó pillanatban ő is elesett.

Kazuma elsőként Tokuemont vesztette el emberei közül, aztán Szloedzsima Kjubee következett.

Az alvezér Takami Gonemon mellett ott vagdalkozott kardjával hűséges szolgálja. Amikor meglátta, hogy urára egy puska csöve mered, előugrott, mondván, hogy az a golyó őt illeti. Aztán eszméletlenül összerogyott.

Jagohee esett el elsőként az Abe házból. Önkezével vetett véget életének. Aztán Icsidaifu, Godaifu, majd Hicsinodzsó következett, rengeteg sebből vérezve. Legtöbb szolgáljuk, emberük is elesett.

Takami maradék embereivel felgyújtotta az Abe portát. Nem sokkal később a szomorú, nyugodt égre fölkapargott a füst. Amikor már kő kövön nem maradt, az uraság serege eltaposta a paraszat, vízzel permetezte az üszkös romokat, aztán ki-ki elszállította sebesültjét, barátját.

Micuhisza időnként személyes látogatást tett magas rangú alattvalóinál. Aznap kora hajnalban kivonult, hogy ellátogasson Macuno Szakjó lovag házába. Amikor indulni készült, fülét éktelen zaj ütötte meg a

közeli Jamazaki felől. Elégedetten vette tudomásul, hogy serege éppen akkor indult támadásra, és föllépett a gyaloghintóba.

A hintó csak igen lassan haladt, ezért még úton találta a futár, aki megvitte Kazuma elesésének hírért. Takami Gonemon maradék seregével föllállt a Macuno ház előtt. A futár átadta Gonemon üzenetét: megsemmisítette az Abe családot. Micuhisza üzenetében magához rendelte.

Gonemon a kis hófehér virágok övezte ösvényen át belépett a kertbe. Letérdelt a gyeper szélére, majd Micuhisza megjelent a könyvtárszobában, s onnan méltatta az alvezér sebeit.

Gonemon ruháját vér- és koromfoltok éktelenítették, jelen volt a csűrök felgyújtásánál is. Szabadkozott, ő mindössze csak kisebb zúzódásokat szenvedett. Való igaz, hogy a legkevesebb sebet szerezte a csatában. Egyszer ugyan veszélyben forgott az élete, de szerencséjére nála volt a kézítükre, s az megmentette. Egy lándzsa hegye a tükörről pattant vissza.

Csak a halottak és a súlyos sebesültek hiányoztak a seregből. Vérborította azokat, akik harcoltak, korom és pernye azokat, akik csupán a gyújtogatásnál voltak jelen. Gonemon sorban beengedte mindegyiküket a kertbe. Hata Dzsudaifún akadt meg Micuhisza szeme, tőle kívánt több részletet megtudakolni. Talán őt lepte be leginkább a pernye. De a térdelő Dzsudaifu csak annyit mondott lesütött szemmel, hogy ő is harcolt. Dzsudaifu a leggyávábbak közé tartozott, aki az ütközet alatt a falon kívül ácsorgott, s ott várta be, amíg a gyújtogatásra kerül a sor. Pedig már majdnem besorozták a támadó csapatba. Muszasi, a kardvívómester odalépett hozzá, a vállára ütött. Ezúttal szerencsét csinálhat magának. De Dzsudaifu elsápadt, zavarában védőöltözetének övét igazgatta. Reszketeg keze nem akart neki engedelmeskedni.

Micuhisza aztán be is fejezte seregszemlét, még annyit mondott, hogy mindenki kiállta a próbát, hazamehetnek pihenni. Aztán maga is elvonult.

Takeucsi Kazuma után egy árva maradt, egy kislány. Az uraság engedélyével nevelőfiút fogadtak mellé, aki később a férje lett, s örököse is Kazuma javainak. Takaminak háromszáz, két emberének, Csibának és Nomurának pedig ötven-ötven kokuval növekedett a jövedelme.

Cukamoto Matahicsirót az a kiténtetés érte, hogy Micuhisza elküldte hozzá Joneda Kenmocu nevű lovagot. Matahicsiró arra használta a látogatást, hogy Joneda Kenmocu emberei előtt a hadi dolgokban

való jártasságával dicsekedett: már gyermekkorában örökös tűzben élt, amikor várak üzentek hadat egymásnak nap nap után. Mi volt az az Abe ház bevételéhez képest!

Matahicsiró két esztendő telt el betegeskedve. Fölépülése után, Soho császár uralkodásának első nyarán, Micuhisza elé járult. Az uraság tíz fegyverest adományozott neki. Közölte, ha tovább kívánja gyógyíttatni egykori sérülését, ő lehetővé teszi számára, telket adományoz neki. Matahicsiró megjelölhette a helyet, ahol a pihenőlakot óhajtotta. A telek Kumamoto közelében, Koike községben volt, egy hatalmas bambuszerdő előtt. Micuhisza szívesen nekiadományozta volna az erdőt is, de Matahicsiró nem fogadta el, annak ellenére, hogy rászolgált. A bambusz mindig hasznos: békében és háborús időkben is. Így az erdő sokáig gazdátlanul, maradt de valójában az uraság birtokolta.

Hata Dzsudaifut elkergették.

Kazuma bátyját sokáig kijárási tilalom sújtotta. Ő is megbújt a harcolók között, s amikor halott bátyját megtalálták, nem is mutatkozott.

Egy még gyerekfiú szolgál, akit az Abe ház füstölgő parázsának őrzésére rendeltek ki a tűzveszély miatt, apjával őrizte is ugyan a vidéket saját házuk tetejéről, oltogatta is a szállongó tüzes pernyét, mégis elbocsátását kérte az uraságtól. Úgy vélte, nem teljesítette lelkiismeretesen feladatát. De Micuhisza csak megfeddte, nem bocsátotta el, amiért is az uraság halálakor a fiú önkéntesen vetett véget életének.

Az Abe testvérek tetemét a kivégzőtérre vonszolták, hogy azonosítsák őket. A patakban lemosott testek vizsgálatánál kiderült, hogy a legpéldásabb sebbel Jagohee hunyt el. Ismét elérkezett hát az alkalom, hogy Matahicsiró nevét fölemlégesék.

Lektorálta: Hidasi Judit

Akutagava Rjúnoszuke

Az édeskrumpli-kása

Történetem ideje talán a Gangjó-korszak végére, talán a Ninna-korszak elejére tehető. Voltaképpen nem is fontos, mikor történt. Legyen elég az olvasónak annyi, hogy valamikor régen, amikor a császár Narából Kiotóba költöztette székhelyét.

Ekkoriban élt a császári helytartó, Fudzsvira Motocune alattvalói között egy ötödik rangbeli nemes, akinek még a neve sem volt fontos. Igaz, semmiképp sem közölhetném a nevét, mert sajnós a krónika erről nem tesz említést. Valószínűleg igen közepszerű férfi lehetett. S ahogy én látom, a krónikák szerzői vajmi keveset törődtek a szürke mindennapok eseményeivel, s azok szereplőivel. Röviden szólva: erősen különböztek a mai japán naturalista írótól. A középkor íróinak nem volt ennyi ráérő idejük. Így tehát Fudzsvira Motocune helytartónál szolgált egy szamuráj, egy ötödik rangú nemes, történetünk főszereplője.

Ötödik rangú nemesünk külseje jelentéktelen. Termete alacsony. Orra vörös, szeme sarka petyhüdt. Persze a bajusza is gyér. Kiálló pofacsontja még csak fokozta állának hegyességét. No és a szája! Ennyi talán elég is, ne bocsátkozzunk további részletekbe! A mi ötödik rangú nemesünk tehát igen gyatra teremtmény volt, elhanyagoltnak, piszkosnak látszott.

Arról sincs értesülésünk, miképp lépett a helytartó szolgálatába, és meddig szolgált. De azt biztosra vehetjük, hogy történetünk idejére nap nap után ugyanabban a kifakult hivatali ruhában, ugyanabban a gyűrött tisztviselői sapkában végezte unottan ugyancsak unalmas feladatait. Senkinek sem jutott eszébe a mai napig, hogy ez az ember valaha fiatal is lehetett. (Mostanában a mi ötödik rangú nemesünk már negyven is elmúlt.) De mindenki azt hitte, hogy a Szuzaku útkeresztződésnél fúvó szelek csípték ilyen vörösre az orrát, és gyér bajusza talán mindig is ilyen volt a születése napjától fogva. Mindenki

meg volt erről győződve, a magasságos helytartótól kezdve az utolsó pásztorfiúig. Azt elmondani már teljesen fölösleges, hogy az ilyen külsejű emberhez miként viszonyult a környezete. A többi szamuráj csupán annyit törődött vele, mintha egy légy lett volna. Húsz főre rúgott rang nélküli és rangos beosztottjaik száma, s ezek egytől egyig levegőnek nézték a főnöküket. Még csak locsogásuk sem hagyott alább, ha netalán bement közéjük, hogy egyikre-másikra valami feladatot szabjon ki. Nem vesszük észre a levegőt, ugyanígy nem vették észre őt sem. És a felettesei? Határozottan gyerekes, mondhatni, érthetetlen rosszindulattal kezelték. Szemtől szemben is teljes közönyről tettek tanúságot; senki nem állt vele szóba, elintézték egy kézlegyintéssel. Pedig az embernek nem véletlenül adatott szájába a nyelv. Szüksége van rá. Bizonyos dolgokat ugyanis nem lehet mutogatással közölni. De szerintük ebben is ő volt a hibás: hiányzik egy kereke – mondták. Ha nem tudtak vele egykönnyen végezni, végigmérték gyűrött sapkájának hegyétől foszladozó szalmabocskorának orráig, és megvető vigyorral faképnél hagyták, mint akik semmit sem kívánnak tőle. Különben soha nem haragudott senkire. Annyira hiányzott belőle az önbecsülés, olyan bátoratlan volt, hogy nem is érezte, micsoda igazságtalanságot követnek el vele szemben.

Azonos vagy hasonló rangban vagy korban levő kollégái igyekeztek bosszantgatni; rosszmájuskodtak vele, csipkelődő nyelvüket rajta köszörülték. Jelenlétében is egyre újabb és újabb élceket eszeltek ki ruházatáról, külsejéről, és egymással versengve színezgették pletykáikat vörös orráról, gyér bajuszáról, fakó egyenruhájáról. Gyakran szóba hozták vastag ajkú feleségét, akitől néhány évvel ezelőtt elvált, mert olyan derekasan felszarvazta a részeges pappal. Időnként kegyetlenül meg is tréfálták – hogy miként, arra most nem térhetünk ki. Egy jellemző esetet azért nem lehet elhallgatni: kollégái a kulacsából kiitták a szakét, aztán az üres edényt valaki televizelte, a továbbiakat már könnyen elképzei az olvasó.

De nincs az az intrika, melyre a mi ötödik rangú nemesünknek akár csak a szeme is megrebent volna! Vagy ez csak a látszat? Húzkodta-simogatta hírhedt bajuszát, és végezte tennivalóit. Legfeljebb olyankor mutatott némi érdeklődést, mikor a kollégák már eltúlozták a dolgot, hajtincsére egy papírdarabot ragasztottak, vagy kardhüvelyére szalmapapucsot akasztottak. Ilyenkor – talán a sírástól, talán a nevetéstől – furcsán összeráncolta homlokát és így szólt:

– Hm... hm... Milyen nagy kópék vagytok.

Valahányszor ez a mondat elhangzott, pillanatokra megszánták. Mert nemcsak ezt a rezes orrú embert szánták, olyan embert bántottak, akit nem is ismertek, és mindazokat, akik ilyen arc, ilyen hang mögé rejtették valójukat, miközben szemrehányást tettek mások szívtelen-sége miatt. Ez az érzés, bármilyen zavarosan is egy múló pillanatra a szívükbe hatolt. Valójában ilyesmi ritkán történt, de előfordult, hogy valakinél továbbra is megmaradt. Volt közöttük egy egészen fiatal szamuráj, Tamba tartományba valósi. Felső ajka fölött még csak pelyhedzett a bajuszkája. Persze eleinte ő is úgy tett, mint a többiek, okkal vagy ok nélkül lefitymálta a mi ötödik rangú nemesünket. De egyszer ez a szamuráj is meghallotta a különös mondatot:

– Hm... hm... Milyen nagy kópék vagytok.

Ettől kezdve ezek a szavak ott motoszkáltak a fejében. Az ötödik rangú nemes az ő számára teljesen megváltozott. Ebben a törődött, szürke és ostoba arc kifejezésben felfigyelt a szenvedő „emberre”. És ahányszor csak eszébe jutott a mi nemesünk, mindannyiszor úgy érezte, mintha a nagyvilág eredendő aljassága egyszerre ellene fordulna. Ugyanakkor az is felmerült a gondolataiban, mintha ez a lefagyott vörös orr és ez a gyér bajusz valamiféle megnyugvásra találna az ő lelkében...

De csak egyetlen ember gondolta így. Rajta kívül mindenki lenézte, és igazából kutyaélete volt. Először is nem volt neki semmiféle rendes ruhája, csak egy szürkés-kék kabát, és egy ugyanilyen színű nadrág, de mostanra annyira kifakultak, hogy lehetetlenség lett volna megmondani, milyen színük volt új korukban. A kabát még elvolt valahogy, kicsit megnyúlt a válla, viszont a zsinórok és a hímzések színe különösen furcsa lett. Hanem a nadrágja! Főleg a térdénél siralmas állapotban volt. A lyukakon keresztül kikandikált a pipaszár lába, és ez kifejezett undort váltott ki a környezetéből, olyan volt, mint mikor egy girhes bika egy girhes nemest vonszol. A kardja is agyonhordott, lötyögött a markolata, a lakk lepattogzott róla. Amikor végigment az utcán a vörös orrával, a görbe lábaival, szalmapapucsában csoszogva, a téli égbolt alatt meggörnyedve, miközben könyörgő tekintettel pillantgatott körbe-körbe, mindenki csak szidalmazni tudta. Még a lóti-futi küldöncök is.

Egyszer például, amikor a Szandzsó úton a Sinszen park felé ment, arra lett figyelmes, hogy az út szélén hat-hét gyerek egy kóbor kutyát kínoz. Hurkot kötöttek a nyakára. A mi ötödik rangú nemesünk megsajnálta az ebet, s mivel gyerekekről volt szó, magabiztosan megveregette egy nagyobb fiú vállát, és figyelmeztette:

– Engedjétek el! Az állatnak is fáj, ha kínozzák.

A fiú visszafordult, s rosszalló pillantásával ugyanúgy meredt rá, ahogy fölöttesei szoktak, ha nem tudtak vele zöld ágra vergődni.

– Miért avatkozik a más dolgába?

Ötödik rangú nemesünk nyelven ez annyit jelentett: mit akarsz, te vörös orrú? Nem is a fiú válasza háborította fel, önmagán szánakozott, hiábavaló megszégyenítésén. Szégyenkezését fanyar mosoly mögé rejtette, és némán továbbindult a Sinszen park irányába. A gyerekek nyelvüket öltögették a háta mögött; groteszk fintorokkal fejezték ki megvetésüket. De ötödik rangú nemesünk ilyesmit nem szokott észrevenni.

Feltehető a kérdés: hősünk csupán azért jött a világra, hogy elszenvedje az emberek megvetését, megismerje a lemondás minden fajtáját? Lehet, hogy nem volt soha semmi kívánsága?

Már évekkkel a sorsának illetén alakulása előtt leküzdhetetlen vágyat érzett az édeskrumpli-kása iránt.

Ezt az édeskrumplit egy edénybe teszik, felöntik szőlőlével, és különféle fűszerekkel addig főzik, míg kása nem lesz belőle. A legízletesebb ételek közé számított; gyakran rákerült a császár őfelségének étlapjára, és annál ritkábban – évente ha egyszer – az ötödik rangú nemes-féle szerencsétlenek menüjébe is. S ha esetleg hozzájutott, a kása mennyisége alig haladta meg a veréb könnyének mennyiségét.

Ötödik rangú nemesünkben évek hosszú sora óta égett a vágy: egyszer jóllakni ezzel az étellel. Titkos vágyáról senkinek sem szólt; az is lehetséges, a vágyakozás még csak igen tökéletlen formában élt benne, de kis túlzással azt mondhatjuk: ez a vágyakozás tartotta benne az életet. Hány embert éltet a földön egy-egy valószínűtlen álom beteljesedésének reménye! Ez különben egyik törvénye is az életnek, s aki ezt nevetségesnek tartja, azt én nem nevezném embernek. Nem érdemli meg.

Nos, ötödik rangú nemesünk édeskrumpli-kásával kapcsolatos óhaja, hogy egyszer eleget ehessen belőle, gyorsan, minden várakozást felülmúlva beteljesült. Hogyan? Erről szól a történetünk.

Újév második napján Motocune helytartó nagy fogadást adott miniszterei, főhivatalnokai számára. Régi szokás szerint az asztali maradékból a kisebb: negyedik, ötödik rangú nemesek lakmározhattak. A fogások közt ott volt a kása is. Ötödik rangú nemesünk pillanatok alatt eltüntette a ráeső maradék részt, s kialakult benne a meggyőződés:

az adagok évről évre csökkennek. Ahogy tenyerével jelképesen meg-
levő bajuszáról letörölte a kása nyomait, maga elé mormolta:

– Ó, ha én egyszer jóllakhatnék ebből a kásából! – majd felsóhajtva
hozzátette. – Egy közönséges szamurájt nem édeskrumpli-kásával
szokás etetni!

– Ha-ha-ha! Még soha sem jutott elég kása neked? – hallatszott
mellőle váratlanul egy mély, nyugodt, vastag hang.

Ötödik rangú nemesünk görnyedt háta még inkább meggörbedt.
Óvatosan a hang irányába lesett: a gazdasági hivatal vezetője szólí-
totta meg, a nála eggyel jobb rangsorolású, negyedik rangú nemes
Tosihito, Fudzsiwara Tokunaga fia. Öles termetű, robusztus férfiú volt.
Sült gesztenyét rágcsált, és sűrűn nézegetett a szakés pohara fenekére.

– Szomorú – állapította meg. – De ha megengeded, én hozzásegítlek.

A veréssel tartott kutya csak módjával esik neki az odavetett konc-
nak.

Hol Tosihito arcát, hol az üres kásáscsésze fenekét nézte a tőle meg-
szokott értetlen, bizonytalan arckifejezéssel.

– No, ne segíselek hozzá? – sürgette Tosihito.

Ötödik rangú nemesünk az egybegyűltek tekintetének keresztü-
zébe került. Kinevetik, ha ügyetlenül válaszol. Habozott. Ha Tosihito
nem folytatta volna mondókáját, még talán ma is hol a csészét, hol
megszólítóját bámulja.

– Ha nincs hozzá kedved, én nem erőltetlek.

– Ugyan – sietett válaszolni ötödik rangú nemesünk a kihívásra.
– Nagyon megtisztel.

A jelenlevőkből kitört a nevetés. Néhányan már üvöltözték választát:
„Ugyan. Nagyon megtisztel.”

A magas lábú, előkelő ételes tálcák fölött nagy ricsajban hullámzott
a szamurájok sapkaáradata. Ki-ki a rangját és hivatalát megillető sap-
káját hajította fel, a hosszúkás, kerek fejfedők felfelé röppentek, akár a
hullám a hatalmas nevetés ütemére. A hahotázásban Tosihito járt elől.

– Rendben van, legközelebb meg is hívlak – jelentette ki, és szája
fanyar fintorba torzulva lebiggyedt. Talán a feltörni készülő nevetés
és az imént elnyelt szaké fojtogatta. – Becsületedre, jössz?

– Becsületemre. Megtisztel.

A társaság – főképp Tosihito – nem kis örömeire vörösre gyúltan
dadogta el ugyanazokat a szavakat. Tosihito mint északi tájokról jött
szamuráj, élete értelmét csak két dologban, az ivásban és a vigado-
zásban lelta.

Szerencsére, a lakmározók gyorsan túltették magukat nemesünk szavain, és már másról beszéltek. Még gúnyolódó kedvüket is feláldozták, csakhogy szabadulhassanak ettől a rezes orrú senkitől. Egy fiatal nemes históriáját csemegézték, akinek a lovagi tornán még a lábát sem sikerült a kengyelbe dugni. Csak nemesünk nem hahotázott, nem látott és nem hallott, teljes odaadással a kására gondolt. Hiába tettek eléje sült fácánt, hiába töltötték meg kelyhét a legfinomabb itallal, nem evett, nem ivott, kezét ölében összekulcsolva üldögélt, irult-pirult, akár az eladó lány, mikor éppen jövődöbelije kéri a kezét. Szemét nem tudta levenni az üres fekete lakk kásátálról. Arcára végtelenül bárgyú mosoly telepedett.

Négy-öt nappal később, délelőtt a Kamo folyó mentén Avatagucsi felé két lovag haladt egymás mellett. Egyikük világoskék vadászöltönyt viselt derekára kötött pompás hosszú karddal. Dús hajsörénye és bajusza csillogott. A másik olyan negyvenéves forma, vörös orrú, szegényes, nyítt ruhában, görbedt háttal. Csak kitűnő lova volt méltó a társáéhoz. Két szolgálforma ember szaladt mögöttük. Nem kell mondanom az olvasónak, hogy a két lovag nem volt más, mint Tosihito és nemesünk!

Január volt, köröskörül hóborította táj. A szélcsendben melegen süttött a nap, sugarai felkúsztak a vízre hajló kopasz fűzágakra, árnyékba borítva a fákon megpihenő madarakat. A madarak farka éles árnyékot vetett az útszélre. Az örökzöld Higasi-hegy mögül előkandikált egy hegy dér lepte, hullámozó bársonyra emlékeztető alakja. Csak a Hiei hegyvonulat lehetett.

Sietség nyomát nem látni a két lovagon. A drága szerszámzaton táncolva tört meg a napfény.

– Ha szabadna megkérdeznem, hová visz engem? – szolt nemesünk, ügyetlenül vezetve lovát.

– Légy nyugodt, nem megyünk messze.

– Talán Avatagucsi környékére?

Amikor Tosihito elment érte két lóval, azzal csábította, hogy a Higasi-hegy közelében van egy meleg forrás, oda lovagolnak ki.

Nemesünk nagyon megörült a hívásnak: hogyne, mikor nemcsak kásával lakhat jól, hanem még meg is fürödhet, amihez bizony rég volt szerencséje. Örömeiben egész teste viszketni kezdett. Eközben az egyik falut hagyták el a másik után, Tosihitónak azonban esze ágában sem volt megállni. Ahogy elhagyták a Higasi-hegyet, nemesünk ismét megkérdezte vezetőjét:

- Nem Avatagucsinak megyünk?
- Bizony-bizony, sokkal messzebbre.

Nemesünk arcán megfagyott a mosoly, még beszéd közben is kerülte társa tekintetét.

Az út szélén egyre ritkábbak lettek a házak, a letarolt rizsföldeken varjak szemelgettek, a távolban tompán felkéklett a hó a hegyek árnyékos oldalán.

- Jamasinába megyünk talán?

– Most megyünk éppen el Jamasina mellett. Már el is marad lassan.

De nemcsak Jamasina, hanem még Szekijama is mögöttük maradt. Nemsokára már a Mii-templomot is elhagyták. Dél elmúlt. Tosihito jól ismerte a templom papját, nála megebédeltek, és újra nyeregbe szálltak. Elmaradoztak a lakott házak, elértek az útonállók vidékére. Nemesünk egyre nyugtalanabb lett, s egyre riadtabban nézett föl társára. Az – akár a rajtakapott gyerek – elmosolyodott. Fintorgó orra hegye, a szeme körüli ráncok hullámzása tétovázásról árulkodott: nevéssen-e, vagy mutasson komoly képet. Végül megszólalt:

- Tudod, mit csinálunk? Curugáig szeretnék vinni.

Nagy hahotában tört ki, ostorával a távoli horizontra mutatott.

A horizont szélén – a délutáni napsütésben – ott csillogott az Ómi tó. Nemesünk dadogni kezdett:

- Ha jól értettem, Curugába? Az Ecsizen tartománybeli Curugába?

Nemesünk nagyon jól tudta, hogy mióta Tosihito, házassága révén, Fudzsvára Arihito veje lett, legtöbbet curugai otthonában időzik. De arra gondolni sem mert volna, hogy most egyenesen oda hívja meg Tosihito. És hogy a hegyeken, vizeken túli vidékre csupán két kísérő jelenlétében merészkedjenek? Hányszor hallani, hogy jámbor utazók életét rablók, útonállók veszélyeztetik?

Nemesünk könyörögve bámult vezetőjére:

– Hogy lehet ilyen kegyetlen velem? Azt hittem, hogy csak a kiotói Higasi-hegy környékére visz el. Akkor meg azt gondoltam, hogy Jamasinába megyünk. Amikor viszont elértük Jamasínát, onnan úgy tűnt, hogy a Mii-templomig tart az utunk... Most meg az derült ki, hogy az Ecsizen tartománybeli Curuga a végcél... Kérem, tisztelettel, előre is megmondhatta volna, hová megyünk. Megfelelő kísérettel keltünk volna útra. Curugába? Hát ez különös...

Torkát sírás fojtogatta. Csak a kása reménye tartotta benne a lelket, különben már rég búcsút vett volna Tosihitótól, s egyedül tért volna vissza Kiotóba.

– Tosihito egymagában többet ér ezer kísérőnél. Semmi ok az aggodalomra!

Tosihito szemöldökét ráncolta, és gúnyosan elnevette magát. Magához intette fegyverhordozóját, átvette tőle a tegez, a feketére lakkozott íjat. Íját nyergére fektette, és ügetésbe kezdett.

Nemesünk, akiben egy csepp önérzet sem lakozott, nem tehetett mást, kénytelen volt engedelmeskedni Tosihitónak. Félénken tekintgetett körbe a tájakon, s eközben már a félig elfeledett Kannon imát mormolta magában, rezes orra egyre közeledett a földhöz. Kényszeredetten ügetett. Körülöttük didergett az egyhangú, vizenyős táj, csak a lovak patáinak kopogása hallatszott; itt is, ott is víztócsák nyúltak el, melyekben hidegen tükröződött vissza a kék ég, el se hinnénk, hogy a téli estére mindet jég lepi majd be. A mezőség végén hosszú koszorúláncokban húzódtak a sötétlilás hegyek, már nem látszottak sehol a csillogó hófoltok. De sajnos, a két gyalogos kísérő mindezeket nem láthatta az út menti zörgő kóróktól.

– Ó, odanézz, ott a futárunk – szólta hátra váratlanul Tosihito. – Megüzenem vele Curugába a jövetelünket.

Nemesünk nem értette vezetőjét. Rémülten követte a szamuráj íjának irányát. Sehol emberi nyom. Csak egy róka: kényelmesen lépdelt a vadon indázó bokrok között a lemenő nap fényében. Aztán szaladni kezdett nyílegyenesen; Tosihito ostorával a ló oldalára suhintott, és az állatra hajtott. Nemesünk – választás híján – követte; szaladt a két kísérő is, ahogy csak tudott. A sík mező csöndjébe belevágott a lópaták dobogása. Tosihito megállt: kezében hátsó lábánál fogva ott lógott a róka. Nem is vették észre, mikor, hogyan fogta meg. Nemesünk törülgetni kezdte jelképesen jelenlevő bajuszán a verejtéket, és Tosihitóhoz léptetett. Tosihito fejmagasságnyra emelte a rókát, s nagy hangon beszélni kezdett hozzá:

– Jól figyelj, róka! Még ma este éj Tosihito curugai palotájába, mondd meg az embereinek: én, Tosihito, váratlan vendéggel tartok Curuga felé. Holnap délelőtt a kígyó órájában jöjjenek elénk Takasima határáig két nyergelt paripával. Megértetted? – kérdezte, és nagy lendülettel egy távoli bokorra hajította a rókát.

– Szaladj, róka, szaladj – kiabáltak nevetve a kísérők, és nagy lelkesedéssel tapsolni kezdtek.

A lemenő nap fényében meg-megvillant az állat háta; az, bátran mondhatjuk, nyílegyenesen szaladt, ki sem kerülte a köveket, a fák

gyökereit. Sokáig kísérték szemükkel; a síkság hirtelen lejtteni kezdett, hogy aztán egy kiszáradt folyóvölgybe ereszkedjen.

– Csakugyan, az istenküldönce – sóhajtott nemesünk, és tisztelettel vegyes ámuldozással nézte északon született vad szamurájtársát, aki még a rókának is tudott parancsolni. Nagy ámulatában elfelejtette, hogy folyamatosan érzékeli mekkora a közte és a vezetője közt tátongó szakadék; azon hüledezett, társa hatalmas ki mindenki ki nem terjed.

A róka leért a lejtőn; ügyesen cikázva a kiszáradt folyóvölgy nagy kövei körül, nekifutott a túloldali nagy emelkedőnek. Még megállt, hátrapillantott: látta az őt foglyul ejtő szamurájt és társait, a túloldali magaslaton ácsorgó kis csoportot. Mindegyikük akkora, mint a kis-ujjon egy ujjperc. Főként a fakó és a pej alakja rajzolódott ki élesen a fagyos levegőben, hátulról az aláhanyatlani készülő nap fényétől megvilágítva.

A róka újból visszafordult, száguldott tovább a száraz fűcsomók között, akár a suhogó szél.

Nemeseink pontosan a tervezett időre, másnap a kígyó órájára jutottak el Takasima határába.

Takasima apró falu a Biva tó partján, a beborult ég alatt néhány zsúpfedelű kunyhó áll elszórtan. A parti fenyőfák alatt szürke víz didereg: felülete olyan zavaros, mint a megvakult tüköré.

– Na látod – mondta Tosihito nemesünk felé fordulva –, az embe-
reim már jönnek is elénk.

És valóban: egy húsz-harminc főnyi csoport közeledett, ki gyalogosan, ki lóháton a fenyők között, miközben egyre fújta a téli szél. Egyikőjük két felnyergelt lovat vezetett kötőféken. Azután a lovasok leugráltak a nyeregből, a gyalogosok az út szélén térdelve várták Tosihitót és vendégét.

– A róka csakugyan teljesítette a parancsot – álmélkodott nemesünk.

– Hiába, a róka csodatevő állat – mondta Tosihito közömbösen –
miért ne tudott volna ennyit elvégezni?

A csoporthoz értek, a várakozók fölugráltak, mély meghajlás után lesegítették a két lovas; köpenyüket az út szélére terítették, hogy az utasok kipihenhessék fáradalmaikat. A sok embertől-e, a sürgés-for-gástól-e, de vidám hangulat kerekedett. Egész útjukon egyetlen élő-lénnel sem találkoztak, emberi hangot sem hallottak. Alighogy a két lovas letelepedett a kiterített prémekre, egy barna kabátos ősz szolgáló Tosihito elé járult:

– Furcsa dolog történt az este – kezdte az öreg.

– Halljuk! – Tosihito étellel kínálta társát; az ennivalót kosarakban hozták emberei, kulacsaikban ital kotyogott.

– Esedezve tudatom, tegnap kora este, a kutya órájában nagyaszszyonyunk váratlanul rosszul lett. Eszméletét veszítette. Bódulatában ezeket a szavakat mondta: „Én vagyok a szakamotói róka, gyertek ide a közelembe, és jól figyeljete. Tudatom veletek urunk üzenetét.” Odagyúltünk asszonyunk köré, és hallgattuk: „Urunk útra kelt hirtelen elhatározással, vendéget hoz magával. Holnap, a kígyó órájában küldjete embert elébük Takasimáig két felnyergelt lóval. Ezt kegyeskedett mondani urunk.”

– Csoda történt – rebegte nemesünk, hol vezetőjére, hol a beszélő szolgára nézve.

– Nagyaszszyonyunk egész testében reszketett, míg beszélt. Zokogva még azt is mondta, hogy el ne késsünk, mert őt feddné meg az úr – mondta az öreg szolga.

– Azután mi történt? – türelmetlenkedett Tosihito.

– Mély álomba zuhant. Amikor kijöttünk urunk elé, még mélyen aludt.

– No, barátom, ehhez mit szólsz? – fordult Tosihito nemesünkhöz, büszkén csillogó arccal. – Tosihitónak még az állatok fölött is van hatalma!

– Fogadja őszinte csodálatomat – válaszolta, és megvakarta rezes orrát. Fejét lehajtotta. Szája, mint az álmélkodóké, kinyílt. Bajuszán csillogtak a szakécseppek.

Még aznap éjszaka történt. Tosihito egyik palotájában szállásolták el. Ám álom nem jött a szemére, az ágy melletti lampiont nézegette. Lelki szemei előtt ismét elvonult Macujama, Ogava, Karano, mindazok a tájak, melyeken tegnap áthaladtak, miközben beszélgettek, nevetgéltek. Láta a fenyves borította hegyet, patakot, újra látta a kórókat a mezőn, a faleveleket, a köveket, újra érezte az égő füvek illatát – minden, minden eszébe jutott, amit Tosihito és kísérei társaságában az úton látott. Újra érezte a megkönnyebbülést, amit az est párás szürkületében a birtokra érkezéskor, látta az izzó faszénparazsat a hosszú ládákban. Most, az ágyában mindez úgy tűnt a számára, mintha valami megszűt, távoli dolog lett volna. Nemesünk élvezettel nyújtotta ki a lábát a sárga, vastagon vattázott paplan alatt, gondolataiban elmerengett mostani helyzetén.

Nemesünk aztán nemcsak a vastag, sárga paplant húzta magára, fölvelt még két vattázott, tiszta selyemből készült hálókimonót, házigazdája kimonóit. Mindez már elég lett volna a megizzadáshoz, hát még a vacsorához felszolgált szaké! Ha kinézett az ágy melletti ablakon, látta a fehéren csillogó, dérlepte kertet. Milyen más itt az élet, csupa szemfényvesztés kiotói vackához képest.

Miért kerülgeti szemét az álom? Lelkében egyre sűrűsödött valami elképzelhetetlen nyugtalanság. Nagyon lassan telt az idő, de ugyanakkor úgy érezte, hogy egyáltalán nem szeretné, ha megvirradna, hogy minél messzebbre tolhassa ki a kása feltalálásának óráját! A meleg ágyban, helyzetének különös változása miatt ez a két ellentétes vágy munkált benne. Mindez zavarta, még az a remény is megszűnt számára, hogy az áhitott melegtől elszunnyadjon.

Hangot hallott a kert felől.

Csak az ősz hajú szolga kiabálhat. Az ősz hajú, aki Takasimában várta be őket. Rekedt, öreges hangját visszaverte a hideg, félelmetes volt, szavai mintha a csontjába hasítottak volna a jeges szélrohamok közben:

– Figyelem, figyelem, emberek! Nagy jó urunk akarata szerint holnap reggel a nyúl órájáig mindenki köteles egy jó nagy édeskrumplit szerezní. A gumó legyen három szun széles, öt saku hosszú. Ezt tudasatok mindenkivel, akit illet, és ne feledkezzetek meg kötelességetekről!

Ezt a felhívást kétszer-háromszor megismételte, aztán visszatért a téli éjszaka csöndje. Léptek hallatszottak. Nemesünk éppen a lámpaolaj sistergését figyelte, nézte a selyemszalaghoz hasonló gyapotszerű láng reszketését. Ásítását elfojtva, ismét a gondolataiba merült: az édeskrumplit azért kell mindenkinek hozni, hogy kását főzzenek belőle... Ahányszor csak a kására gondolt, újból elfogta az izgalom, most már jóval erősebben, mint azelőtt: ha nagyon gyorsan válna valóra kívánsága, s jóllakhatna a kásával, teljesen hiába morzsolta le a kása utáni epekedésben leélt éveket. Ezeknek az éveknél éppen ez az epekedés adta meg értelmüket. Milyen jó volna, ha a kívánsága csak fokozatosan teljesülne, vagy csak egy más, távoli alkalommal érné el álmai vágyát. Ilyen gondolatok kergetőztek a fejében, azután elnyomta az álom.

Ahogy felébredt másnap reggel, rögtön eszébe jutott az édeskrumpli, az első dolga volt, hogy felemelte a függönyt és kinézett az ablakon. Elmúlhatott már a nyúl órája, mert a kertben – a tatamikon – háztetői

magasságban kupacok emelkedtek. Csupa dorong, mind egy-egy édeskrumpli-gumó, három szunnál is szélesebbek, öt sakunál is hosszabbak.

Nemesünk önkéntelenül megdörzsölte álmos szemét. Csodálkozva s egyszersmind elszörnyedve hátrahőkölt: körös-körül a kertben újonnan épített öt-hat üstház állt földbe vert lábakon. Fehér köpenyes szolgák a katlanok körül, szolgálók sűrögnek-forognak. Láng csap fel a katlanok alatt; szolgák viszik, hurcolják az ölfát, mások a hamut kaparják ki, a többi viszi vadonatúj dézsákban a nyers kását, s az üstökbe zúdítja, van, aki a szőlőlét önti rá, mind szorgoskodik, hogy káprázik a szem tőle. A kert csataterhez hasonlít; a füst, a katlanok gőze beleolvad a kert fölött lebegő hajnali párába. Ebben a nagy gomolygásban élénkpirosan világít az üstök alatt a tűz. Mindaz, amit lát, mindaz, amit hall, olyan felfordulás, ami mégsem nevezhető csataternek vagy akár tűzvésznek.

Nemesünk ismét elgondolta: ezek a hatalmas édeskrumpli-halmok ezekben az óriás üstökben mind-mind kásává főnek, s őt a távoli fővárosból, Kiotóból azért utaztatták ide Curugába, a messzi Ecsizen tartományba, hogy megegye ezt a hatalmas mennyiségű kását. S ahogy újra és újra végiggondolta a történeteket, egyre szomorúbbnak érezte magát. E szenvedés hatására nemesünk étvágya a felére csappant.

Egy óra elteltével az ötödik rangú nemes már a kertben ült a reggelihez Tosihitóval és apósával, Fudzshivara Arihitóval. Előtte a legmélyebb, a leghatalmasabb ezüsttál, színültig teli kásával, amely olyan volt, akár a tenger. Nemesünk előzőleg jól látta, amint majd három tucat ember hosszú konyhakést villogtatva iszonyú gyorsasággal vagdosta az édeskrumpli-gumót. Látott szakácsnőfalkákat futkosni a vágóasztal és a katlanok között, míg az utolsó krumplikocka is el nem tűnt az üstben. Szívta az üstökből felgomolygó oszlopszerű gőzt, a gőzben tekergő jellegzetes édeskrumpli és szőlőlé szagát. És mindezek után nincs benne semmi meglepő, hogy most a teli tál előtt úgy érezte, teljesen jóllakott, anélkül, hogy akár egy falatot is evett volna... Zavarában verejtékező arcát törülgette.

– Hallom, soha nem lakott jól kásával. Parancsoljon kényelmesen nekilátni szerény reggelinknek – bízatta Fudzshivara Arihito, és az apródokkal óriás ezüsttálakban újabb kásaadagokat hozatott.

Nemesünk behunyta a szemét, szokásosnál is vörösebb orrát a hatalmas agyagcsészébe dugta, és nagy nehezen sikerült legyűrnie az óriási edény felében lévő kását.

Tosihito kegyetlen vigyorral újabb, kásával teli ezüsttálat tolt feléje:

– Az apósom is nagyon örülne... Igazán fölösleges szerénykedned. Nemesünk kétségbeesése a végsőkig fokozódott, szó sem volt itt szerénykedésről! Kezdetől fogva rá sem bírt nézni a kására. De nem volt menekvése: behunyt szemmel még fél csésze kását nagy nehezen beletömött magába. Képtelen volt tovább folytatni, ha még egy falatot lenyel, a torkánál az étel visszafordul, ha viszont visszautasítja a kását, menten elveszíti Tosihito és Arihito bizalmát. Nemesünk újból behunyta a szemét, magába tömte a tálban lévő kása egyharmadát. Ezek után azonban egy falatnyit sem volt képes lenyelni.

– Nem is tudom, mivel köszönjem meg ezt a nagy kedvességet! – mormogta zavarában. – Most már teljesen jól laktam. Többet nem bírok, köszönöm, tisztelettel!

Szánalmasan nézett ki, a hideg tél ellenére bajuszán, piros orra hegyén óriás verejtékcseppek csillogtak.

– Még olyan keveset ettél! Vendégünk bizonyára szerénykedik! – mondta az öreg Arihito. – Hé, szolgálaim, mit tehetetlenkedtek, töltsétek színültig a tálát!

A parancsra a szolgák már indultak is, de nemesünk tiltakozón emelte föl a kezét, így próbálta elhárítani az alattvalókat. Mintha az asztal legeit csapkodná – mondhatná a kívülálló.

– Ó, ugyan! Igazán nagyon jólesett! Bocsánat, de többet nem bírok! Arihito bizonyára még folytatta volna a kínálást, de ekkor, mintha csak nemesünk segítségére sietett volna Tosihito:

– Odanézzetek! – és a szemközti épület tetejére mutatott.

Annyira váratlanul hangzott el ez a figyelmeztetés, hogy mindenki megfélemedezett a kínálgatásról, és azt nézte, ahová az úr mutatott.

Reggeli napfény táncolt a cédrusfa zsindeyes tetőn. Középpütt egy róka napfürdőzött illedelmesen. Az a róka, melyet tegnapelőtt Tosihito fogott el a Szakamoto környéki mezőkön.

– Ez a szerény róka nyilván maga is szeretne a finom kásából – mondta Tosihito. – Szolgák, vigyetek neki is!

A szolgák tüstént teljesítették a parancsot. A róka nagy ívben a kertbe lendült, és lefetyelni kezdte a felszolgált kását.

Nemesünk az ízletes reggelinek örvendező rókát bámulta, és szomorú meghatódottsággal emlékezett arra az időre, amikor még nem ismerte ezt a vidéket, amikor még Kiotó vásott suhancai „rezesorú”-nak csúfolva kikacagták, amikor egyedül, kifakult kabátban, szakadt nadrágban, a hidegtől dermedezve kószált Kiotó széles fasorain, akár a kóbor kutya. De akkor övé volt a szenvedélyes vágyakozás, a

mindennél drágább, az elérhetetlen áhítása, hogy jóllakjon az édeskrumpli-kásából, ez áthatotta egész lényét, ezért érdemes volt élnie... Azután megértette, hogy az életben már soha nem eszik több édeskrumpli-kását.

Ekkor megnyugvást, boldogságot érzett; az arcára kiült izzadság is kezdett felszáradni, piros orrhegye már száraz volt. Hiába mondták, hogy jó idő van, mégiscsak Curugában voltak, ahol a hideg szél körbefújja az embert. Nemesünk orrához kapott és egy nagyot tüsz-szentett az ezüsttálba.

Lektorálta: Vihar Judit és Rátkai Luca

Aki menti az öngyilkost

Régi könyvekben számtalan utalást találhatunk arra nézve, hogy Kiotó városa soha nem szűkölködött az öngyilkosokban. Igaz, a dolgok rendje, hogy egy fővárosban a legnehezebb megélni. Sokan meghaltak, amikor elviselhetetlen bánat lett úrrá az embereken. Amikor Kiotóban éhínség és járvány pusztított, szülők és gyermekek szakadtak el egymástól, voltak, akik szeretett feleségüket is elvesztették, kiábrándultak a világból, és véget vetettek az életüknek. Az öngyilkosságoknak számtalan okozója lehet, nem is beszélve a középkori módszerekről. Akkor ugyanis két öngyilkosjelölt ült le egymással szemben, s egyszerre, egyik a másiknak oltotta ki az életét.

Meggyőződésem, hogy a vízbefúlás a legkényelmesebb halálnem. Állításomat még csak nem is kell statisztikai adatokkal bizonyítanom, aki csak egyszer is eltöprengett az öngyilkosságon, szintén így vélekedhet. Csakhogy Kiotó meglehetősen szűkölködött az ilyen lehetőségekben. A Kamo folyó? Legmélyebb pontján is talán csak vállig ér a víz. Így hát az emberek a Toribe hegyre mentek meghalni. Fölakasztották magukat. Természetesen nem létezett még a vonatkerék adta lehetőség.

Aki idegenkedett az erdő fáitól, az fölment a híres Kijomizu-tempлом emelvényére, s onnan ugrott a szakadékba. Még szólásmondás is kerekedett belőle: „Olyan elszánt, mintha Kijomizu öngyilkosa lenne.” A völgybe lezuhant testek látványáról keringő legendák hallatán azonban csak kevés embernek volt kedve odaautazni. Persze, voltak, akik mindenképpen ragaszkodtak a vízhez; ezek nem röstellték a fáradságot, és leutaztak egészen a Kacura folyóig, akár a legendás hírű szerelmespár, Ó-tan és Nagaemon. Megint mások átkeltek az Ószaka hegyen, hogy a Biva tóhoz jussanak, vagy elutaztak a Szaga-vidékre, a Hiroszava-tóhoz. És akik szerették volna még percekkel, órákkal megtoldani életüket, szívesen vállalták a hosszú utazást; akinek viszont sietnie kellett búcsút venni nyomorúságos életétől, az nem ért

rá még tíz kilométert sem gyalogolni, inkább felkötötte magát a közeli Sógoin-templom erdejében vagy a Tadaszun, a makkot gyűjtő gyerekek nagy rémületére.

De magában Kiotó városában is rengeteg volt az öngyilkos. Mert akit minden lehetőségétől megfosztottak, annak még megmaradt a legvégső: az öngyilkosság lehetősége. A börtönök mélyén sínylődőnek is megvolt ez a szabadsága. Ha kezét-lábát láncra verték, még véget vethetett életének úgy, hogy lélegzetét visszafojtotta.

Mindenesetre tény, hogy Kiotóban nem volt vízbefúlásra alkalmas hely. Az emberek azonban elviselték ezt a kényelmetlenséget, és megölték magukat. Nem hinném, hogy az alkalmas hely hiánya akadályozott volna bárkit elhatározásában, mert Kiotóban semmivel sem volt kisebb az öngyilkosok száma, mint akár Edóban vagy Oszakában.

A Meidzsi-korszakban Kiotó tartomány feje, Makimura, elrendelte a város csatornázását, és bevezette a Biva tó vizét. Ez nemcsak azt jelentette, hogy a városnak javult az ivóvízellátása, és felvirágzott a hajózás, hanem hogy könnyebb lett az öngyilkosjelöltek dolga.

Keskeny volt az új csatorna, szélessége alig haladta meg a húsz métert, mégis alkalmassá vált az öngyilkosságra. Senkinek nem kellett attól tartania, hogy hullája a tengerig sodródva a cápák martaléka lesz. Titokban így azt is remélhették, hogy ha eljön az ideje, valaki majd kifogja holttestüket a vízből, és eltemetteti. Ez a csatorna a tökéletes helyszín. Mintegy három méter mélységű tiszta víz, amely végigfolyik a Nidzsó út és a Kamo folyó mentén, egészen a déli Fusimiig. A csatorna mindkét partját fűzfák és kékfényű gázlámpák szegélyezték. A környékről hurok dala szállt és betöltötte az egész Kamo folyót. Éjszaka a lány vonalú Higasi-hegy őrkdött a városi csatornaszakasz fölött. Esőben a gázlámpák kékje, a házakra kiakasztott sok színes lampion tette hangulatossá a partot. Ez a meghittség arra is jó volt, hogy elűzze a halálra szántak szívéből a félelmet, s könnyen vízbe vethessék magukat.

Mégis, amikor ugrottak, s testük egész súlyával zuhantak a víz felé, mind fölsikoltott, bármennyire is elszánta magát. Ez a sikoly nem más, mint a halál ellen tiltakozó emberi természet ösztönös védekezése a félelem ellen. De akkor már késő volt. Ahogy lemerültek, testüket még egyszer földobta a víz, s attól kezdve nyílt harc folyt a lemerülés ellen. Rettenetes csapkodás: ütök-verik a vizet, hadonásznak, levegő után kapkodnak, aztán elvesztik eszméletüket és meghalnak. S ha ilyenkor mégis egy megmentő kötelet dob utánuk, tétovázás nélkül

valamennyien megragadják. Elfelejtik, hogy a halált voltaképpen maguk akarták, elfelejtik, hogy később keserű szemrehányásokat tenének maguknak, amiért megmenekültek. Csak az erős élni akarás az, ami akkor jelen van. Olyan ellentmondás ez, melyet mindenkinek tiszteletben kell tartania.

Mindenesetre, amikor Kiotóban végre építettek egy vízbefúlásra alkalmas helyet, az öngyilkosjelöltek mind a csatornába vetették magukat.

Megesett, hogy egyetlen év folyamán százan is beléolték magukat. Az öngyilkosok népszerű ugróhelye a Butoku-palotával szomszédos fahíd volt. A lejtőn felgyorsuló víztömeg az Okazaki-parknál örvénylik. Ahol a csatorna kettéválik, ott áll egy híd. A folyó egyik ága jobbra fut, és a Heian-szentély erdejének magányos gázlámpái fényében hömpölyög. Balra aprócska, zárt kapus házak sorakoznak. Csak nagy ritkán halad el arra járókelő. Tehát sok öngyilkos veti át magát a híd korlátján. Talán ez a környezet, a híd az, amely kielégíti a minden öngyilkosban ott lappangó feltűnési vágyat?

A hídtól alig tíz lépésre áll egy roskatag házacska, ahonnan minden éjjel előtti vízbeugrás után kiszalad egy anyóka, kezében hosszú bambuszrúddal, hogy a jajveszékelő felé nyújtsa. Nagy felelősség. Soha nem téved, mindig pontosan tudja, hogy a hangok melyik irányból jönnek, s ha kell, hát kitartó is tud lenni. Néha előfordul, hogy valaki nem nyúl a botért, csak elmerül, de legtöbbször megragadják azt. Mikor a partra kiemelte emberét, rendszerint már ott sorakoztak a kíváncsiak, s mindig akadt valaki, aki elszaladt az alig harmincméternyire levő csendőrőrsre. Télen tüzet raknak a szerencsétlennek, nyáron pedig csak egyszerűen kinyomják belőle a vizet, megtörülgetik, s vihetik is a csendőrök. Általában már a csendőr egyszeri intésére is megbánást mutatnak.

Ha ily módon az öregasszony egy-egy emberéletet megmentett, a hatóság egy jó hónap múlva másfél jen jutalmat fizetett ki neki. Amikor megkapja a pénzt, első dolga, hogy a házi szentély elé járuljon vele, és megköszönje az isten segítségét. Aztán a pénzt elviszi a bankba.

Az Okazaki-parkban országos ipari kiállítás volt, negyedik a kiállítások sorában. Fölvirradt hát az öregasszony napja is, kunyhója helyén apró teaházat nyitott. A boltocskában olcsó édességet és mandarint is árult, és üzlete olyan jól ment, hogy a kiállítás végén sem csukta be. Mondhatni a kiállítás egyetlen fennmaradt emlékműve lett.

Özvegy volt az öregasszony, egyedül tartotta el a lányát. A kevéske pénzből, ami összegyűlt, kunyhójukat lakályos kis otthonná varázsolta.

Volt idő, amikor tehetetlenül nézte a fuldoklók vergődését, bárhogy kiabáltak is a szerencsétlenek. Csak elvétve haladt el arra valaki. Mire mégis meghallotta az illető a segélykiáltásokat, s odaszaladt, már sodorta is tovább az örvény a fulladozót. Ilyenkor az öregasszony halkán buddhista imádságokat mormolt a sötét vízfelszín bámulva. Az anyó azonban nem csupán egy vagy két esetet látott. Míg régebben két hónap alatt csak egy, mostanra már egy hónapon belül két öngyilkos sikolyára is felfigyelt. Mintha a pokolban szenvedők nyögését hallotta volna! Egy idő után már elviselhetetlennek érezte a jajgatást, s ekkor elhatározta, hogy megsegíti a szerencsétleneket.

Először egy huszonhárom éves fiatalembert mentett ki halálmegvető bátorsággal. A fiú ötven jent lopott a gazdájától, rájöttek, ezért választotta a halált. Különböen gyáva volt. A csendőrségen csendes, becsületes ember benyomását keltette, ígérte is, hogy ezentúl példásan dolgozik majd. Egy hónap múlva hívták az öregasszonyt a tartományi hivatalba, és átadták jutalmát. Másfél jent volt a jussa. Törte a fejét, mitévő legyen a pénzzel. Akkoriban jött divatba a takarékpénztár, betette hát a bankba.

Attól kezdve már csak az életmentésnek élt. Gyakorlata egyre tökéletesedett; amint sikoltozást hallott, rohant kifelé, még ha az ágyból kellett is kiugrania. Megragadta a háznak támasztott rudat, és úgy, mint mikor egy sok vihart élt halász szigonyával megcélozza a pontyot, ő is kémlelni kezdte a vízfelszín, hogy a felbukkanó vergődőnek odanyújtsa a botot. A szerencsétlenek szinte kivétel nélkül éltek a segítséggel, s ő ereje megfeszítésével partra vonszolta a fuldoklót. Örült, ha nem látta senki, mert így teljesen magáénak mondhatta a mentés dicsőségét. Ötvennyolc éves koráig, alig tizenöt év alatt, majd félszáz embert adott vissza az életnek. Az évek múlásával jutalmához is mind könnyebben jutott hozzá, egy hét se kellett, és megkapta a jussát. Ha kihúzott valakit, már mosolyogva, pénzzel várták az előljáráságon: „Megint, anyóka?!” Meghatottan átvette a jutalompénzt, ezután pedig a teázó vendégei üdvölgéssel fogadták. Ha olykor jobban éltek az emberek, előfordult, hogy két-három hónapig sem akadt öngyilkos a hídnál. Csóválta is fejét az öregasszony! Megszokott jövedelmére biztosan számított, mert mikor a lánya új hálóköntöst kért, magától értetődő hangon válaszolta, hogy „majd a következő másfél jentből”.

Általában június vége felé történt a legtöbb öngyilkosság. De amikor furcsa módon egyetlen sem akadt, éjjel az öregasszony lánya párnája mellett gubbasztva folyamatosan hegyezte a fülét. S ha éjfélig nem

hallott segélykiáltást, úgy feküdt le, mint akinek „aznap éppen nem volt szerencséje”.

Meggyőződése szerint tiszta szívjóságból űzte mesterségét. A boltjába betérőnek mondogatta is váltig, hogy biztosan a mennybe jut majd, hiszen olyan sok embernek mentette már meg az életét. S nem akadt, aki másként vélekedett volna.

Valamivel mégis elégedetlen volt. Egyáltalán nem mondtak köszönetet azok, akiknek megmentette az életét. De az emberek inkább a csendőrnek hálálkodtak, neki még köszönő szó is ritkán jutott. Dohogott is emiatt eleget!

Egyik éjszaka egy tizennyolc éves lányt húzott ki a vízből. Amikor a lány magához tért és ráeszmélt, hogy mégis életben maradt, zokogni kezdett. És már jött is a csendőr, vitte volna magával át a hídon, de egy óvatlan pillanatban a lány ismét átvette magát a korláton. Az öregasszony másodszor is kimentette. Amikor elvitték a lányt, az anyó nem szűnt mondogatni: – Ahányszor csak vízbe ugrik valaki, meg akarom menteni az életét! – És hosszan bámult a lány után.

Már majdnem hatvanéves volt az asszony, de még most is fáradhatatlanul mentette a vízbeugrókat. Ha csapkodást, sikolyt hallott a víz felől, fogta a bambuszrudat, és ment a csatornához. A segítségnek senki nem állt ellen. Ez csak megerősítette elképzelését, miszerint megakarnak menekülni. Ha megmenti őket, jót cselekszik.

Egy tavaszon élete megszokott rendjét váratlan esemény rázkódtatta meg. Az oka huszonegy éves lánya volt, ez a kissé közönséges arcú, fehér bőrű, de mégis vonzó teremtés.

Az öregasszony csak egy dologra vágyott, ha az a rokon fiú leszerel a katonaságtól, akit vejeül szeretett volna, akkor az addigra megtakarított háromszáz jemből kibővíti a boltját.

Csalódnia kellett. Lánya egy napon lefeküdt egy Arasi Szentaró nevű vándorszínésszel, aki átmenetileg a Kumano utcai kis színházban lépett föl. Arasi agyalta ki a dolgot: rábeszélte a lányt, hogy váltsák ki az öregasszony betétjét, és szökjenek meg.

Az anyónak csupán a döbbenet és a kétségbeesés maradt. Nem hagytak mást neki, csak a boltjában öt jent kitevő árut és pár ruhát. Nyomorúságosan még csak eltengethette volna valahogy az életét, de elszállt minden reménysége.

Eltelt két hónap, és semmit sem hallott a lányáról. Már ereje sem maradt élni, csupán a halálra tudott gondolni. Estéről-estére a halálán töprengett, elhatározta, hogy öngyilkos lesz. Két okból is: hogy szaba-

duljon az életétől, meg hogy bosszút álljon a lányán. A háza mellett álló kis fahidat választotta. Úgy gondolta, senki sem fogja majd zavarni.

Egy éjszaka ki is ment a hídra. Arcán megvető mosoly ült, mintha csak a rengeteg megmentett szerencsétlen képe vonult volna el előtte. Nem érzett különösebb félelmet, hiszen olyan sokat foglalatzkodott a csatorna körül. Föltámolygott a hídra, és a vízbe vetette magát.

Amikor magához tért, már ott állt mellette a csendőr, és körülveték a bábémszkodók, akiket a mentések során már megszokott. Éppen csak a szerepe volt más. Némelyek keresték azt az öregasszonyt, „aki ilyenkor mindig a bambuszrúddal jött”.

Undorodott mindentől; szégyenkezés, fölháborodás töltötte el. Egy negyven év körüli férfira lett figyelmes. A csendőr mellett, az ő megszokott helyén állt. Amikor megtudta, hogy neki köszönheti az életét, gyűlölte, szerette volna széttépni a tíz körmével. Olyan indulatos volt, mint mikor legmélyebb álmából zavarják fel.

Jól hallotta a férfi szavait, amint a csendőrnek mondta:

– Bizony, hajszál híja, hogy meg nem fulladt szegény – és rá sem hederített az asszonyra.

Hányszor mondta ő is éppen ezeket a szavakat az odasiető csendőrnek! S mennyire elégedett volt magával.

Amikor észrevette, hogy ráncos csupasz mellét nézegetik, ijedten húzta össze kimonóját. Arcán a gyűlölet és szégyenkezés pírja égett az ismerős csendőr feddő szavaira:

– Hát még te is!... Aki életet mentettél!

El akart menekülni a szitkok elől, megiramodott a háza felé. A csendőr utána eredt, betolakodott az otthonába, és tucatszám ontotta rá a már sokat hallott banális közhelyeket.

Rémülten vette észre, hogy az utcai bábémszkodók az ajtajában tülekednek, élükön azzal a negyvenéves forma férfival, aki kimentette. Az anyó őrült sebességgel rohant az ajtóhoz, és szinte emberfeletti erővel csapta be azt.

Azóta egymagában él az öregasszony. Hát neki sem volt ereje a halálhoz! Magányát hősiezen viseli. Lánya sem valószínű, hogy hazatér. Az élet ólomsúllyal nehezedik rá.

Még ma is ott látni a csatornaparton a háznak támasztott hosszú bambuszrudat, de azóta egyszer sem emelte fel senki a fal mellől.

Lektorálta: Rátkai Luca

Jokomicu Riicsi

A gépezet

Sokáig azt hittem, hogy a gazdám bolond. Éber figyelemmel lestem; mert feltűnt, milyen sokszor gorombítja le a kisfiát. Tudta, hogy a gyerekek utálja, s ez fáj neki. Azelőtt még a feleségét is verte, hogy miért nem vigyáz jobban a gyerekekre, hiszen az az ő dolga. A kisgyerekek még nem is volt hároméves, botladozva járkált, sokszor elesett. Tudom, ez fáj a gazdámnak. Ha józanul, kívülről nézem őket, igazi cirkuszt láttam, szóval a gazdám mindenképpen bolond lehetett. Amikor a gyerek elhallgatott, fölkapta, és úgy szaladgált vele a szobában, mintha nem is negyvenéves volna. De minden dolgában ilyen volt. Ezért aztán úgy alakult, hogy a műhely és a család minden ügyét az asszony intézte. Nő már most, bárki azt gondolhatná, hogy ajánlatosabb az asszony felügyelete alatt dolgozni. Én azonban mégis a gazdához tartozom. Igaz, hogy a munkám sokrétű, olyan, amit senki más nem szeret csinálni. Jelentéktelen apróságokból tevődik össze, de ha nem végeznél el senki, megállna a műhely. Valójában nem is az asszony itt a fejes, hanem én. Hiszen olyan emberek között élek, akik azt hiszik, hogy a vesződéses, apró-cseprő dolgokat végző emberek maguk is olyan jelentéktelenek, mint a munkájuk. Pedig az ilyen haszontalan ember néha nagyon is hasznos lehet! Itt van például a mi műhelyünk. Ebben a műhelyben névtáblákat készítünk, szóval vésnökműhely, ahol rengeteg vegyszer van, én pedig a legerősebb mérgekkel dolgozom. Talán azért van ez, hogy a hozzám hasonló szegény férgek megfelelő méregközelségben sínylődjenek. Mert aki ide kerül, annak a ruháját, a bőrért egyhamar tönkreteszi a vasklorid, éjszaka sincs egy nyugodt pillanata, mert torkát kimarják a különféle gőzök, sőt még az agyveljét is kikezdi a vegyszerek. Az ember látása is meggyöngyül emiatt. Persze értelmes, valamirevaló emberek nem kerülnek ilyen helyre. A főnököm is magamfajta utolsó alak lehetett fiatal korában, ha már erre a munkára vetemedett. Igaz, én sem pályáztam arra, hogy ide

kerüljek, ide, ahol az ember meggebedhet, hiszen én a kjúszú hajógyárban dolgoztam. Úgy kezdődött, hogy éppen kiléptem a gyárból, és a vonaton összeakadtam egy asszonnyal. Az rögtön ki is teregette a dolgait: elmúlt ötven, özvegy; se fia, se borja, se háza, és éppen tokiói rokonaihoz igyekszik. Nem szeretne ingyenélő lenni a rokonoknál, reméli, sikerül majd szert tennie valamilyen odúra, amit aztán jó pénzért kiadhat. Élcélődni kezdtem, hogy majd a lakója leszek, ha találok magamnak munkát, mire ő azt indítványozta, hogy menjek mindjárt vele a rokonaihoz, ott munkát is kaphatok. Megörültem az ajánlatnak, hiszen fogalmam sem volt, hogy mihez kezdek majd. Hát így kötöttem ki ebben a műhelyben. Ami igaz, az igaz: az asszony elég bizalomgerjesztő volt, már ami a ruháját és a viselkedését illeti. Eleinte jól bírtam, de később bizony rájöttem, hogy ez a hely borzasztóan káros az egészségemre. Mindig úgy mentem a műhelybe, hogy az lesz az utolsó nap, amit ott töltök, de csak halogattam a kilépést: minek gürcöltem volna eddig, ha még a mesterség alapvető fogásait sem tanulhatom meg? Aztán egyre jobban elmerültem a munkában, és szándékosan a legveszélyesebb munkafolyamatokat kerestem. Aki mellettem dolgozott, ez a Karube, mindig azt hitte, hogy valami konkurens cég részére dolgozom, azaz szaglászok, hogy ellophassam a legújabb eredményeket. Karube a főnök feleségének valamilyen atyafia volt, s ezen a jogon parancsolgatott is néha a többieknek. Úgy védte a főnök javait, mintha a magáéről lett volna szó, szinte tetszelgett a hűséges kutya szerepében. Ha meglátott a kezemben egy lombikot, már villogott is a szeme, ha pedig a sötétkamra tájékán ténferegtem, figyelmeztetően csörömpölni kezdett: vigyázz, figyellek. Persze magamban jól röhögtem az egészen, hát ha még arra gondolok, hogy ez a Karube mekkora jelentőséget tulajdonít a leselkedésének! Annál is inkább, mivel képzeletét a filmek világa népesítette be, de annyira, hogy számára a mozi a legjobb tankönyv, a detektívtörténet pedig az élet hű tükre. Ezért voltam jó anyag képzelete számára. Céltudatos volt, idővel önálló műhelyt akart nyitni, így hát nem volt ínyére, hogy megismerjem főnökünk szabadalmát, a sósavas maratás technikáját.

Eszembe sem jutott volna megpróbálni, hogy meggyőzzem: a későbbiekben nem szándékozom vésnökséggel keresni a kenyerem. Teljesen hiábavaló lett volna. Mert mi lenne, ha mégis úgy fordulna, hogy abból kell megélnem? De egyáltalán nem érdemes azzal foglalkozni, hogy őt mi zavarja! Észrevehette, hogy nem törődöm vele; erre még ellenségesebb lett. Annyira bután eszelte ki ravasz fogásait, hogy ne-

kem egyre jobban tetszett a helyzet. Mennyi energiát veszít miattam! Jólesett, hogy bolonddó tehetem. Sokára jöttem csak rá, hogy a gyönyörűségeknek ez a fajtája nem veszélytelen számomra; olykor munka közben a fejem felől leesett egy kalapács, máskor a lábam elé zúdult egy fémlapköteg. Vagy ott volt egy üveg különben jámbor folyadék, aminek a helyét egyszer csak átvette a veszélyes ammónium-dikromát. Először azt hittem, magam vagyok figyelmetlen, de rá kellett jönnöm, hogy mindez Karube mesterkedése. El akar pusztítani? Ki hitte volna? Komolyan veszélyesnek láttam a dolgot, mert tudtam, hogy ostobasága ellenére jól ismeri a szakmát, ismeri a mérgeket. Miből állt volna egy kis ammónium-dikromátot szórni az italomba... még ha el is patkolok, mindenki azt hinné, hogy öngyilkos lettem. Már nyugodtan enni sem tudtam, reszketve turkáltam a sárgás ételeket, hátha meghintette ammónium-dikromáttal. Később már jót nevettem az egészen, mert aki ilyen kis dologtól is meg tud halni, annak jobb, ha egy perccel sem él tovább. És Karubéval ezután már alig-alig törődtem.

Egy szép napon lejött hozzám az asszony, és azzal bízott meg, hogy kísérem el a gazdát nyers fémet venni, s közben egy pillanatra se adjam ki a kezemből a pénzt. Ismerte jól a férjét, tudta, folyton „elveszíti” a pénzt. Különböféle ürügyekkel az asszony mindig azon volt, hogy a pénz valahogy ne jusson a férje kezébe. A férfi viselkedése számtalan családi jelenetet robbantott ki. Egyre törtük a fejünket, hogy képes annyi pénzt elveszíteni. Szidta, csepülte is érte a felesége eleget, minket meg az ejtett kétségbe, hogy a műhely verejtékes munkájának gyümölcsét valaki pusztá figyelmetlenségből szétszórja. Mert azt még el lehet valahogy viselni, ha ilyesmi egyszer-kétszer megesik, de hogy ezt sorozatosan csinálja! Ritka az a majd negyvenéves családos férfi, aki ilyen következetesen veszíti el a pénzét. Mesélte az asszony, hogy többször egyenesen a nyakába kötötte az erszényt, hát nem elveszítette a pénzt?! Talán akkor esett ki a pénztárcájából, mikor valamit fizetett, de hát nem járja, hogy ilyen figyelmetlen legyen!

Sokáig azt hittem, az egész az asszony találta ki, csak azért, hogy megrövidítse a bérünket. Aztán, ahogy a főnököt jobban megismertem, a gyanúm lassan elpárolgott. A gazdagokról azt mondják, nem ismerik a pénz értékét. A mi gazdánk is ilyen volt. Ha pénzt kértek tőle anyagra, odaadta, aztán nem is emlékezett az egészre. Régen bölcsnek vagy szentnek neveztek volna, gondoltam. De közben sajnáltam magunkat, hogy ilyen szenttel kell együtt élnünk. Mert nemcsak hogy megbízhatatlanul viselkedett a ház dolgait, pénzét illetően, hanem

még egy külön emberre is szüksége volt, akinek sáfárkodnia kellett mellette. Ilyen képtelen dolgokkal telt az időnk, de azért azt is be kellett látnunk, hogy a vevők legnagyobb része csak a főnök személye miatt járt hozzánk. Úgy látszott, mintha mégis ő volna a ház jó szeleme, ellentétben a feleségével, akiről úgy hírlett, hogy orránál fogva vezeti a férjét. Persze az is elég mulatságos volt, ahogy a főnök lapult az asszony előtt; ha alkalma adódott, azonnal kerekelt oldott, és míg tartott a pénze, nem mutatkozott. Talán ezért szerették az emberek.

Ebből a szempontból nézve mégis a férfié volt a vezető szerep a házban. Mi: a felesége, Karube meg én – alig számítottunk mellette. Mindez nem elkésett hízelgés: nem tehetek róla, hogy nekem annyira imponált a főnök. Úgy tessék őt elképzelni, mint egy öt éves gyereket, aki voltaképpen nem öt-, hanem negyven éves. Alapjában véve rengeteg okom volna haragudni rá, de nem lehet. Talán azért, mert olyan gyermekded volt. Folyton azt juttatta az eszünkbe, hogy mi öregsünk, ő viszont nem. Azt hiszem, Karube is hasonlóan gondolkodhatott, hiszen csak a főnök iránti rajongásából kémkedett körülöttem. Ami engem illet, azt hiszem, csupán a főnök lénye, jó szíve vonzott a műhelyhez, ezért nem léptem ki idejében; ezért viseltem el, hogy néha-néha kalapácsok estek a fejemre. A jóság néha furcsa módon nyilvánul meg.

Ott hagytam el, hogy megvettük a lemezeket, és már éppen hazafelé bandukoltunk, mikor gazdám elfecsegte, hogy szabadalmáért ötvenezer jent kínáltak. Kíváncsi volt a véleményemre. Hallgattam, mint a csuka, erre még azt is közölte nagy bizalmasan, hogy titka nem lesz sokáig titok, már sokan sejtenek valamit a módszeréről. Úgy gondolja, ez a legkedvezőbb alkalom az eladására. Hallgattam. De miért is szóltam volna? Szólhatok én olyan dologban, ami a főnököm évtizedes, megfeszített munkájának eredménye? Az eredmény csakis az övé. Magamban az asszonytól féltettem a titkot, mert, mint az asszonyok általában, jobb szereti a mai verebet, mint a holnapi tűzököt. El is határoztam, hogy a főnök érdekét tűzzel-vassal megvédem, s a titok védelme lesz életem legfőbb célja. Először magam is furcsálltam elhatározásomat, aztán mégis így éreztem helyesnek. Attól a naptól kezdve úgy jártam-keltem, mintha minden az én intézkedésemre várna. Ennek persze én ittam meg a levét, mert módfelett kihozott a sodromból, hogy Karube még gyanakvóbb lett. A műhelyben például folyton rajtam tartotta a szemét. Azt tudtam, hogy Karube csak az asszonytól hallhatott a szabadalomról, azt viszont nem sikerült kiszimatolnom, hogy a leselkedés ötlete tőle ered-e. Közben magam is

figyeltem, hátha éppen közösen akarják ellopni a titkot. A leselkedés ugyan nem az én esetem, mindig irtóztam ettől, de ezúttal elengedhetetlennek tartottam. Ők pedig alig leplezték, hogy rám gyanakszának, annyira, hogy végül már magamban sem bíztam, bármennyire bosszantott is a dolog.

A főnök akkortájt kezdett új kísérleteiről beszélni: a fémet vaskloridos maratás nélkül szerette volna feketíteni. Panaszkodott, hogy eddig igen kevés eredményt ért el, és kért, ráérő időmben segítsék neki. Engem megdöbbsentett a főnök jóhiszeműsége. Azért ekkora titkot, mégis!... Egy idegennek! Aztán meghatott a bizalma, szinte elszégyelltem magam ekkora nyíltság láttán. Meg is ígértem, hogy a kísérletekben segíteni fogom, megköszöntem a jóindulatát. Azt hiszem, akkor támadt bennem a kíváncsiság: milyen is lehet, amikor az embernek hálás valaki? Csodálatom egyre nagyobb lett a főnököm iránt: milyen nagyszerű ember, füttyül arra, hogy ki mit gondol felette. Úgy éreztem magam, ahogy a kígyó érezheti, amikor búvólik. Ilyenek a csodák? Nem kívülről jönnek, hanem a magunk tökéletlenségéből erednek. Mind nekem, mind Karubénak első volt a mester, ezért gyűlölni kezdtem az asszonyt, azt, ahogy a férjét dirigálta, és egyáltalán mindent, amit tett. Foglalkoztatni kezdett a gondolat: nem való a főnökhöz ez az asszony. Megértettem végre, miért is gyűlöl engem Karube annyira. Olykor, ha ránéztem, magamat láttam benne, és ez megdöbbsentett.

Egy nap a főnök beszólított a sötétkamrába, ahol egy anilinnel pácolt lemezt izzított spirituszlámpán. Rögtön magyarázni kezdett:

– Amikor az anyag színét meg akarjuk változtatni, legjobban az izzításra kell figyelni. Mert előfordulhat, hogy az anyag sötétbarnáról feketére változik, s akkor már nem szabad tovább hevíteni; csak addig próbálkozhatunk a hevítéssel, míg a lemez még nem fekete, de már eljutott a sötétbarnához...

Aztán különféle vegyszerekkel végzett kísérleteket. Engem teljesen elragadtak ezek a kísérletek, egyre jobban érdekelt az elemek és vegyületek közötti szerves kapcsolat. Soha nem is sejtett folyamatokra bukkantam szervetlen vegyületeknél, s bámultam változhatatlan törvényeiket. Szellemi ébredésként hatott rám az a fölismerés, hogy a legapróbb dolgokban is törvény, gépezet működik. Megértettem Karubét: féltette előttem saját tekintélyét. Tudtam, hogy ezentúl jobban kell vigyáznom, de azt is elhatároztam, hogy nem törődöm vele. Miért is törődnék? Csak arra voltam kíváncsi, mit talál ki legközelebb. Egyre

dühösebb lett. Egészen közel dolgoztunk egymáshoz. Egyszer nem találtam helyén a lyukasztót, pedig előbb nála láttam. Megkérdeztem tőle, hol lehet. Durván azt felelte, hogy nem számít, mit mondok, tőle függetlenül is eltűnhet valami. Ha szükségm van rá, keressen meg. Magamban beláttam, hogy igaza van. Keresgéltem, s egyszer csak megláttam a lyukasztót: Karube zsebéből kandikált elő. Egyetlen szó nélkül indultam, hogy kirántsam onnan, mire ő fölháborodott tiltakozásba fogott: hogy merek a zsebébe nyúlni. Nem hagytam magam, hiszen egyáltalán nem számít, kinek a zseberől van szó, ha a munka miatt... Erre ő: aki így gondolkozik, képes ellopni a főnöke találmányát. Megkérdeztem, látott-e bármit is eltulajdonítani, vagy tán azt gondolja, hogy azért segíték a főnöknek, mert meg akarom lopni? Hiszen akkor akár ő is készülhetne lopásra, elvégre itt dolgozik. Remegő szájjal bámult, aztán ordítani kezdett: lépjek ki azonnal a műhelyből. Én rendíthetetlen nyugalommal csak annyit mondtam, hogy nem is tétováznék egy percig sem, ha a főnökkel nem végeznénk éppen most olyan fontos kísérleteket. Ha nem megyek, ő megy – jelentette ki. Megpróbáltam kifejtetni, mekkora veszteséget jelentene a főnöknek, ha ő most kilépne, de csak tovább makacskodott. Dühbe gurultam: ha annyira menni akar, hát csak menjen. Tudok én helyette is dolgozni. Épp egy meszesedény volt a keze ügyében, fogta és az arcomba csapta. Tudtam, hogy mindez én miattam történt, de hát olyan könnyen kijövünk a sodrunkból! És olyan jó volt látni, hogy az egyébként jámbor Karube reszket a dühtől. Szerettem volna lecsillapítani, de hogyan? Lehet, hogy furcsa, de meg tudtam érteni Karube állapotát. Aljas dolog a bosszantás. S ahogy Karubét egyre jobban elragadta az indulat, egyre inkább gyűlöltem magam. Hirtelen nem tudtam mihez fogni, saját hitványságom soha még nem ejtett ennyire kétségbe. Bár meghalhattam volna ott, rögtön!

Néhány percig még gondolkodtam, azután bevonultam a sötétkamrába, és folytattam a bizmutkísérleteket a színesítésre váró anyaggal. Kálium-kromátot melegítettem egy kémcsőben. Ezt helytelenül tettem, hiszen Karube irigységét éppen a sötétkamra keltette föl, s most újra ott voltam. Persze hogy kirobbant. Utánam ugrott, elkapta a nyakam, és kitalált a műhelybe. A földre zuhantam. Nem akartam visszaütni, az erőszak távol áll tőlem. Figyeltem Karubét, ahogy körülnyargalt a műhelyben, azt nézve, hogy a kezemben van-e még a kálium-kromát, aztán megállt velem szemben, és merőn rám szegezte a tekintetét. Eszem ágában sem volt fölkelni: ha fölkelek, még jobban felbőszítem.

Kíváncsian találgattam: mi kárt tehet bennem Karube? Még nem érkezett el az alkalmas pillanat, hogy fölkeljek, annak ellenére, hogy olyan szemét volt velem szemben. A csillogó alumíniumlemezeket bámultam, ahogy ott, a vágógép előtt, egy halomban ragyogtak. Aztán arra gondoltam csodálkozva, mennyit dolgoztam az elmúlt három nap alatt. Valami lelkiismeret-furdalásféle támadt bennem. Hagyjuk már abba ezt a lehetetlen marakodást, folytassuk inkább a lemezek pácolását. De Karube ordított:

– Inkább a te ábrázodat pácolom! – s ezzel néhány lemezt a szemem közé vágott. Teljes erejéből megrázta a fejem, mintha csak a hajam mosná. Elborzadtam, és arra gondoltam, még arra is képes, hogy megskalpoljon a névtáblákkal. Nemcsak karcolt a lemezek éle, hanem végig is szántotta kiálló pofacsontomat és belehasított az arcomba! Félttem, hogy a lakk fölmarja a bőröm.

Megelégettem a dolgot. Föltápáskodtam, és elindultam a sötétkamra felé. A fiú ismét rámvetette magát, kicsavarta a karom, és fejemet az ablakhoz veregette, mintha fel akarná szabdalni vele az arcomat. Erre nem számítottam – még most sem unja? Pedig még azt is elhatároztam, hogy adandó alkalommal bocsánatot kérek tőle. Dühöm mind nagyobb indulatba hozta Karubét, bár nyilván csak azért nem tágitott mellőlem, mert nem tudott hogyan véget vetni a jelenetnek. Aztán a mérgező vegyszerek felé vonszolt, mire kijelentettem, hogy bár szabadon rendelkezik a mérgekkel, azért mégse felejtse el, hogy a sötétkamrában végzett kísérleteim felbecsülhetetlen hasznot hoznak majd a főnökünknek. S ha föl tudja fogni szavaim értelmét, akkor törődjön inkább a földre esett bizmutilos üveggel, aminek az előállítására hosszas munka eredménye. Azzal vágott vissza, hogy én nem hagytam őt, hogy velünk együtt dolgozzon. Nem mondhattam neki, hogy ez nem tőlem függ, hogy ő még a legegyszerűbb kémiai folyamatokat sem érti, ezért jobbnak láttam magammal vinni a kamrába. Megálltunk egy egyenlettel teleírált füzet előtt. Közöltem vele, semmi akadályát nem látom annak, hogy a füzet egyenletei alapján dolgozzon, végezheti akár az én munkámat is. Karube lehiggadt.

A verekedés után egy időre könnyebb lett a helyzet. Nagy rendelést kaptunk az előljáróságtól: rövid, tíznapos határidőre ötvenezer házszámtáblát rendeltek. Ez a rendelés az asszonynak örömet, nekünk éjszakázást jelentett, mire a főnök egy ismerős műhelyből kisegítő fogadott. Az első napokban a rengeteg munka miatt még gondolkodni sem értünk rá. Észrevettem, hogy néhány nap múltán mindketten

gyanakodva figyeljük Jasikit, a kiségitőt: csak nem azért jött, hogy ellopja a titkot? Egyelőre mélyen hallgattam erről a feltevéséről, mert ha Karube úgy látja, hogy gyanúja alapos, akkor Jasikinek jobb lett volna meg sem születnie. Jasikinak kellett lemosnia a fémlapokról valami szódás oldattal a fedőréteget, Karube végezte a műhely második titkos munkafolyamatát, a maratást. Gyanúm még erősebb lett, amikor láttam, hogyan bámulja Jasiki Karube munkáját. Legjobban persze az lepett meg, hogy Karube hiúságának hízelgett Jasiki ámuldozása, ezért bizonyos dolgokat még meg is magyarázott neki, sőt azzal kecsgettette, hogy idővel vele is megpróbáltatja. Eleinte aggódtam, aztán közömbössé váltam. Nagyon bántott, hogy a rám annyira gyanakvó Karube most olyan fenn hordja az orrát, s annyira hatott rá Jasiki hízelgése. Karube azonban nemcsak a hiúsága miatt fecsegte ki a titkokat, hanem azért is, mert Jasiki olyan szívet tépő jámborsággal bámult, hogy azt már alig lehetett elviselni. Volt valami rejtélyes varázserő a tekintetében, amivel beopta magát az emberek szívébe. Engem is megbűvült volna, de szerencsémre nemigen figyelhettem rá, mert a saját munkám nagyon lekötött. Hogy mit csináltam? Hajnalban én lakkoztam be a kicsiszolt rézlemezeket, s mire kisütött a nap, már exponáltam az udvaron az ammónium-dikromáttal pácolt táblácskákat. Én végeztem az anilinozást, majd rohantam az égőtől a csiszolóig meg a vágókészülékig.

Jasiki már ötödik napja dolgozhatott velünk, amikor éjjel különös neszre ébredtem. Az éjszakai munkára beosztott Jasikit láttam kibotorkálni a sötétkamrából, és azt is láttam, hogy az asszony szobája felé iszkol. Elképedtem, de olyan álmos voltam, hogy visszazuhantam álmomba. Reggel már nem tudtam volna megmondani, hogy álom vagy valóság volt-e, amit láttam. Hiszen olyan fáradt voltam! Eszemmel az álom mellett döntöttem, mert elképzelni is nehéz lett volna, hogy az asszony és Jasiki között valamiféle viszony alakult volna ki. A nap folyamán aztán a főnök a fülem hallatára megkérdezte a feleségétől, hogy nem hallott-e éjszaka valami mocorgást? Az asszony nevetett, és azt mondta, hogy a mester biztosan akkor csente el a pénzét. Még hozzátette, hogy jobb tolvaj is lehetne. Beszélgetésük nevetésbe fulladt, mire megkérdeztem a főnököt: csak nem ő járt éjszaka a sötétkamrában? Nemmel válaszolt. Már tudtam, hogy a dolgot nem hagyhatom annyiban, hiszen mégsem álmodtam. Jasiki a sötétkamrában volt, és kétségtelen, hogy az asszony szobája felé osont. Gyanúm már megingathatatlaná vált. Tudtam, hogy a gyanakvás

átkos dolog, mert ha az ember magába fojtja a gyanút, akkor igen nagy a lehetőség, hogy végül önmaga váljon gyanússá. Mégsem kérdeztem meg Jasikit szemtől szemben. Ha igaz, hogy Jasiki kémkedik, és én őt kiszolgáltatam, semmi hasznom nem származik a dologból. A história annyira izgatott, hogy a világért sem szűntem volna meg gyanakodni; hogyan, mikor a kamrában ott áll hosszas kísérleteim gyümölcse, a bizmut és cirkóniumszilikát, vagy ott rejtőzik a főnök büszkesége, az amorf szelén színezési eljárás képlete. Ha ezek a dolgok nyilvánosságra kerülnek, nemcsak a műhely, de az én jövőm is elveszett, mert nem lesz mit titkolni. Úgy okoskodtam, ha valakinek érdeke fűződik a mi találmányaink eltulajdonításához, akkor nekünk még jobban kell vigyáznunk rájuk. El is határoztam, hogy ezek után jobban a körmére nézek Jasikinek, mintha betörővel volna dolgom. Hogy kinevettem valamikor Karubét, amikor éppen így gyanakodott rám, ahogy én most Jasikire! Kinevettem és lenéztem emiatt. Kíváncsi voltam, hogy Jasiki most ugyanúgy derül-e rajtam, ahogy én annak idején Karubén. Az embernek időnként arra is szüksége van, hogy érezze mások megvetését. S hogy Jasikit figyeltem, észrevettem, hogy zavartan fordítja el a tekintetét. Elhatároztam, hogy higgadtabb leszek, mielőtt még Jasiki kicsúszhatna a kezemből. Különös dolog az emberi szem. Sikerült egymás szeméből mindent kiolvasnunk, ami hasonló észjárásra vallott. Éppen lemezeket csiszolgattam, amikor különféle dolgokról kezdtem beszélni, de tekintetemben ott égett a tulajdonképpeni kérdés: „Vajon elloptad-e már a képletet?” És Jasiki szeme visszavillogta a választ: „Nem, még nem sikerült.” „Miért nem? Elkésel.” „Mellette olyan nehéz” – válaszolt Jasiki szeme. „Pedig most éppen jó volna... még sok benne a hiba.” „Úgyan – rebben Jasiki tekintete –, majd kijavítom!” Hát így beszélgettünk, s közben mintha mi ketten – a házbeliek közül – a legmeghittebb viszonyba kerültünk volna egymással. Vagy éppen ebben rejlett Jasiki varázsa? Ahogy az előbb Karube hiúsága alá adott lovat, most pedig engem is elragadott? Mennyit s milyen jóízűen tudtunk beszélgetni, ha újságot olvastunk! És több-kevesebb kitérővel a vegyészetről is elbeszélgettünk. Megegyezett az emberekről, a politikáról alkotott véleményünk is. Csak egyetlen dologban nem értettünk egyet, abban, ami a más találmányának a tiszteletben tartását illeti. Szerintem erkölcsbe ütköző dolog találmányt lopni, míg ő azt állította, hogy a lopás egyenesen hasznos az emberiség szempontjából, s biztosra veszi, hogy igaza van. Mert hasonlítsuk csak össze véleményeinket: mennyivel bölcsebb dolog nyilvánosság-

ra hozni egy találmányt, mint takargatni, féltékenyen őrizni! Most, ahogy visszagondolok Jasikire, még közelebb érzem őt magamhoz. De hiába minden okoskodás, én még jobban aggódtam a főnök amorf szelén színezési eljárása miatt. Csodálom, hogy én kerültem hozzá a legközelebb, bár a legnagyobb akadályt éppen én jelenthettem neki.

Egyszer el is mondtam neki, hogy Karube valamikor tolvajt sejtett bennem, s hogy milyen kellemetlen összetűzéseink voltak emiatt. Jasikiból kitört a nevetés: őt nyilván azért nem üldözi, mert már tanulhatott az én esetemből. Szerinte gyanakvásom Karubéről ragadt rám. Nem hagytam magam, azt válaszoltam, hogy úgy látszik, számított arra: gyanúsítani fogják. Jasiki bólogatott, s ezzel nyíltan elismerte, hogy csak a lopás miatt szegődött a műhelybe. Micsoda arcátlanság! Néhány percig dermedten bámultam rá, aztán arra gondoltam, hogy Jasiki előre kiszámíthatta mondatának hatását, s azt várta, hogy én hasra esem előtte. Arcán ott lebegett egy elnéző megjegyzés: persze, könnyű ilyet gondolni valakiről, főképp ha az egy idegen műhelyből jött. Különben is – mondta –, tudhatnám, lopni nem is olyan egyszerű. S kár mentegetőznie, mert az csak erősítené a gyanút. Legokosabb, ha az ember észre sem veszi az ilyen megjegyzéseket, hanem végzi a munkáját. Az egyetlen, amit mégsem lehet elkerülni, az olyan kellemetlenkedő tekintet, mint az enyém. Be kellett látnom, hogy igaza van, ez engem is bánt. Csak annyit tudtam kinyögni, hogy megértem, milyen rossz lehet ilyen helyzetben járkalni az emberek között. Jasiki rám nézett, aztán elnevette magát. A nevetéssel eltűnt arcáról minden előbbi gondolatának nyoma.

Beszélgetésünk után nem leleskedtem többé Jasiki után. Minek is? Ha már járt a sötétkamrában, akkor úgyis mindegy, s ha igazán el akarja lopni a szabadalmat, fölösleges minden óvatosság. Nincs mit tenni. Inkább örülnék, hogy egy ilyen rendkívüli emberrel kerültem egy műhelybe! Azt is eltökéltem magamban, hogy én is kihasználom a főnök bizalmát, s igyekszem megtudni az eljárás lényegét. Megkérdeztem Jasikitől, ha esetleg elhagynám a műhelyt, tudna-e szerezni nekem valami rendesebb munkát. Bevallotta, hogy ő is éppen ezt szeretne volna tőlem kérdezni, ő is ilyesmit forgat a fejében. Elégedetten állapította meg, hogy még terveinkben is hasonlítunk egymáshoz. Igyekeztem megértetni vele, hogy kérdésem nem előre kiagyalt beugratásnak szántam terveinek kifürkészésére, hanem azért kérdeztem, mert tisztelem személyét, és örülnék, ha tanítványának fogadna, és törődne velem egy kicsit. Meghökken a tanítvány szón, gúnyosan

vigyorogva azt mondta, ha tisztelő tanítványa vagyok, akkor először nézzek meg egy vaskloridgyárat, főképp a környékét, terem-e a környéken, a hajdani réteken akár egyetlen fűszál is, és azután beszéljek vele. Nem értettem, mit akar ezzel mondani. Arra gondoltam, hogy Jasiki tulajdonképpen mindig lenézett engem, s bolonddá akar tenni. Meddig még? Inkább nekem kellene bolonddá tennem őt. Nevetségessé váltam, lehetetlenné tettem magam.

Amikor már majdnem végeztünk az előjárósági rendeléssel, egy szép napon Karube megragadta Jasikit, leterítette a lemezvágó gép mellé, és megkezdődött a vallatás. Csak nem kapta rajta Jasikit, amint éppen beoson a sötétkamrába? Hozzájuk ugrottam: Karube éppen a fiú hátán ült, és a fejét püfölte. Hát megtörtént, sóhajtottam magamban, anélkül, hogy segítettem volna Jasikinek. Ámuló voltam, rendíthetetlen hidegvérrel néztem földön fetregő bálványom. Arcára rátapadt az enyv, amit fölborítottak. Teljes erejéből csapkodott, igyekezett kiszabadulni, de Karube térde mindig visszalökte. Ruhája elszakadt, és elővillant két vörösre dagadt lábszára. Mulattam, aztán elszégyelltem magam, mert azért még tiszteltem az eltorzult arcú Jasikit. Találgattam: hát ilyen ember ő? Hiszen Karubét azért gyűlöltem meg hirtelen, mert brutalitásában egészen elborult az agya. Bár nem készakarva tette, de csak az erőszak tombolt benne. Agyba-főbe verte Jasikit. Kétségeim támadtak: szabad-e részvétlenül nézmem, hogy valakit ütnek? Úgy éreztem, hogy ez a helyes, pártatlannak kell lennem, nem mozdulhatok, mert a beavatkozás igazságtalan volna. Aztán más oldalról kezdtem vizsgálni a dolgot: valóban bűnös-e Jasiki, hiszen ilyen ütlegelés közepette is hallgat, s nem vallja be, hogy adatokat lopott a kamrából. Próbáltam arcáról leolvasni az igazságot, hiszen az ütések közti másodpercekben tekintetünk mindig találkozott. Bátorítón vigyorogtam rá, s láttam, ereje visszatért. Karube hihetetlenül erős fickó, ütései fokozott erővel döngtek Jasiki hátán. Én azonban Jasiki visszatért erejéből éppen arra következtettem, hogy bűnös, s most biztatást vár tőlem. Azt hiszem, ha az ember igazán bajban van, bármennyire igyekszik is, abból nem tud szabadulni. Vigyorgásom nevetéssé vált: ki kellett nevetnem Jasikit, aki sehogy se tudja, mikor kell visszaütnie. Rájöttem, hogy Jasiki is csak olyan, mint mi, s ekkor rászóltam Karubéra, fejezze már be az ütlegelést. Beszéljek meg inkább a dolgot. Karube, akárcsak az én fejemre annak idején, Jasiki fejére is ráborította a fémforgácsot, belerúgott, és ordított, hogy keljen föl. Jasiki bárgyún föltápáskodott, a falig hátrált, még várta az ütéseket. Aztán

dadogni kezdett, hogy csak az enyv miatt ment be a sötétkamrába, a maró nátronnal nem tudott boldogulni, ammóniát akart. Karube visszavágott: ha ammóniára van szüksége, akkor szóljon neki, amúgy pedig igazán tudhatná, hogy a sötétkamra minden hasonló műhely legféltebb helye. És újra ütlegetni kezdte. Ez Jasikit egy csöppet sem lepte meg. Tudtam, hogy Jasiki hazudik, mégis sokalltam már a pofonokat. Karube erre rám ordított, hogy büntársak vagyunk, mire én odavetettem, hogy gondolja meg, mit mond. De Karube szavai elgondolkoztattak: hát igazán cinkostársaknak látszunk? Hát nem nyilvánvaló, hogy éppen miattam jutott idáig Jasiki, hiszen én semmit sem tettem azért, hogy ne lépjen be a kamrába?! Ez összeesküvés! De miért nem loptam el én magam? Karubénak foghegyről annyit mondtam, hogy cinkosság vagy nem, hagyja már abba az ütlegetést. Karube hozzám ugrott, az orrom előtt hadonászva kérdezte, hogy talán éppen az én utasításomra ment Jasiki szaglászni? És megütött. Az ütés nem fáj, boldog voltam, hogy Jasiki szenvedni lát, s látja, hogy miatta szenvedek. Aztán más oldalról kezdtem nézni a dolgot: ha hagyom magam, még arra gondolhat, hogy Karubéval szövetkeztem ellene, s ez az egész jelenet csak az ő megtévesztésére szolgál. Jasiki fölháborodott, s boldogan biztatott, hogy üssem csak vissza Karubét. Magamtól eszembe sem jutott volna. Hirtelen különös erőt éreztem a karomban, Karubéra estem, a fejére, míg Jasiki hátulról verte. Karube jobbnak látta először a fiúval végezni, de én közéjük ugrottam, és félretaszítottam Karubét. Jasiki egy váratlan ugrással Karube hátán termett, és átvette annak előbbi szerepét. Mennyire meglepett Jasiki ereje! Arra nem is gondoltam, hogy az én beavatkozásomra vár. Pedig elvárhatta volna, hiszen Karube engem is gyötört. Semmi kedvem sem volt elégtételt venni Karubén, aki máris fölülkerekedett, s akár csak az előbb, ismét verte Jasikit. Aztán, talán attól tartva, hogy hátba támadom, rámvetette magát. Nem álltam ellen, vártam a közben föltápaszkodó Jasiki segítségét. De Jasiki nem segített, hanem Karube oldalára állva, ő is ütlegetni kezdett. Nem volt más választásom, mint várni, amíg megunják. Védekező mozdulattal átfogtam a fejem, és az ütések alatt töprengeni kezdtem: miért is ütnek? Csak nem azért, mert nem értik a jelenet közben tanúsított viselkedésemet? Érthetetlen volt számomra. Főképp Jasikin csodálkoztam. Miért ütött? Azért csak nem bánthat, mert nem akartam vele együtt Karubéra támadni? Hiszen ez az ő dolguk, rám nem tartozik. Fölmértem a helyzetet: hármunk közül kettőnket már ketten vertek, Jasikit csak Karube. És miatta is

történt az egész. Tehát ő járt a legjobban, igazán rászolgált, hogy jól elverjem, csak ne lettem volna olyan fáradt. Azt tisztán láttam, hogy veszekedésünk igazi oka valójában nem is Jasiki látogatása a sötétkamrában, hanem a már régóta tartó kimerítő, megfeszített munka. A rengeteg klór, amit a vaskloridos maratásnál elhasználtunk, felőrölte idegeinket. Ilyesmibe bele is zavarodhat az ember, főként, ha olyan ingerült. Nehezen tudom túltenni magam a műhelyben történtek fölött, az igaz. De Jasikinak nem tudtam megbocsátani. Tőle nem vártam volna, hogy ellenem forduljon. Kíváncsian lestem, hogy viselkedik ezután, és elhatároztam, hogy majd megleckéztetem. De Jasiki, ahogy a jelenet véget ért, bocsánatot kért tőlem. Szerinte, ha én nem támadok, Karube agyonverte volna. Csodálkoztam, hogy erre eddig nem jöttem rá. Az is igaz, ha ők ketten nem kezdenek engem ütni, akkor sohasem lett volna vége a verekedésnek. Szóval, ismét Jasiki szekerét toltam. Elestem hát attól az élvezettől, hogy szégyenkezni lássam, s most megint kifogott rajtam. Ez határtalanul bántott, s egyre azon törtem a fejem, mivel adhatnám vissza neki. Üdvözöltem őt abból az alkalomból, hogy sikerrel járt a sötétkamrában. Jasiki kajánul vigyorgott: ha ezt hiszem, akkor az is kitelik tőlem, hogy Karube az én bujtogatásomra támadta meg őt. Ezen aztán gondolkodóba estem, mert meglepett ravasz észjárása: minden oka megvan, hogy ezt higgye, s talán ezért is vert engem! Karube cinkosát látta bennem! Bárcsak megtudhatnám, hogy azok ketten külön-külön mit gondolnak rólam! Annyit biztosra vehettem a kavarodásban, hogy mindkettőjük gyanúja ellenem fordult, de sejtésem nagyon homályos volt; és okát sem láttam, amiből ők erre következtethettek volna. Hittem, hogy van egy szemmel nem látható gépezet, mely minden lépésünket figyel, megítéli tetteinket, és titkon vezet bennünket, irányítja elhatározásainkat. Estére már belefáradtunk a kölcsönös gyanakvásba, örültünk, hogy végre lepihenhetünk, és másnap megkapjuk a bérünket. Így, szinte újjászülvén feküdtünk le, félretéve minden civódást, nem is sejtve a legközelebbi jövő eseményeit.

Másnap az történt, hogy főnökünk leszállította az ötvenezer lemezt. Mire hazaért, természetesen nem volt pénze. Elveszítette. Pedig mennyire megnyugtató volt, hogy a nővére elkísérte, tudják, az, akivel a vonaton akadtam össze. Neki kellett volna résen lennie, ha netán el akarná veszíteni a pénzt. De a vigyázatlanság gépezete itt is pontosan működött: már az asszony nál volt a pénz, amikor a főnök néhány pillanatra elcsalta tőle, mondván, hadd élvezze egy keveset a helyzetet,

hogy olyan töméntelen pénz van nála. Hazaérve aztán szaladtak a rendőrségre, bár a házban senki nem hitte, hogy a bejelentés eredménnyel járhat. Amikor megtudtuk a hírt, az elmúlt hetek fáradtsága egyszerre letaglózott bennünket. Holtfáradtan henteregtünk a műhelyben. Karube nekiesett a szárítólemezeknek, rendre tördödni kezdte a kis lapokat. Aztán rám kiáltott: mondjam meg, miért vigyorgok. Szerintem nem vigyorogtam, de lehetséges, hogy mégis, hiszen ő ezt állította. Micsoda mulatságos dolog: a főnök megint megbolondult! Bizonyára a vasklorid vette el az eszét. Milyen különös ez a gépezet: hogy tud ilyen érthetetlen, félnótás embert rokonszenvenné tenni előttünk? Mert még ezek után sem tudtunk rá igazán haragudni. Mindent akkor gondoltam végig, amikor Karube, választ várva, mellettem ácsorgott. Elunta a várakozást, összecsapta a tenyerét, s azt ajánlotta, igyunk valamit. Nem lepett meg az ötlete, hiszen előbb-utóbb nekünk is eszünkbe juthatott volna az ivás, ahhoz már a legjobb úton voltunk. Mi mást csinálhattunk volna? Csak arra nem gondoltunk, hogy ez az ivászat Jasiki vesztét okozza majd – s főképpen Jasiki nem gondolt erre.

Kis kört alakítottunk az egyik sarokban, s még éjfél után is idogáltunk. Reggel, ahogy kinyitottam a szemem, tekintetem Jasiki holttestére esett. Minden jel arra vallott, hogy a teáskannából akart inni, de abban víz helyett ammónium-dikromát volt. Ennyi idő múltán sem vagyok képes elhinni, hogy ez az egész Karube műve lett volna, pedig ezt híresztelik abban a műhelyben, ahol Jasiki azelőtt dolgozott, még a főnöke is ezt mesélgeti úton-útfélen. Én aznap végig enyveztem, ammónium-dikromáttal volt dolgom, viszont az ivást Karube kezdeményezte, s így természetesen ő került gyanúba. Nem hiszem, hogy Karube ölte meg, hiszen minden olyan magától értetődő természetességgel történt azután, hogy a pénz elvesztéséről értesültünk. És ivás előtt még a helyén láttam az ammónium-dikromát-oldatot. De hát ki ne esküdött volna Karube bűnösségére, ha csak egyszer látta is őt, robusztus tagjaival, arcán a kegyetlen erőszakosság jegyeivel? Lehet, hogy az én hitem Karube ártatlanságában nem áll olyan biztos alapokon, hiszen még én is ... Nemegyszer arra gondoltam, hogy valamiképpen el kell távolítani ezt az embert a műhely érdekében? S az járt az agyamban, hogy beugratom Jasikit, s aztán az ammónium-dikromát ... Karube is, ha arról van szó, így képzelhette. De hát a részeg ember hogy is gondolhatna a vegyszerek hatására? Persze, ha úgy vesszük, akkor is bűnösnek tartunk egy embert, ha csak végiggondolunk egy elkövethető bűntényt, ilyen alapon én is gyilkosa vagyok Jasikinek, én

mérgeztem meg a fiút. Mert ki figyelte nálam éberegben, hogy mikor oson be a kamrába? Én már régen gyanítottam, hogy megkaparintotta a bizmut és a cirkóniumszilikát képletét. Ismétlem: ki állíthatja, hogy nem én voltam a gyilkosa? Nálam senki sem tudhatta jobban, hogy hol található az az edény! Ivás előtt is csak azon járt az eszem, hogyan viselkedik majd Jasiki másnap, amint újra szabad lesz? De én itt már nem látok tisztán. Vagy elvette a vasklorid az én eszemet is, mint a főnökét? Én nem értek itt semmit, csak azt érzem, hogy a gépezet kése biztosan közeledik felém. Hát mondják meg, mit gondolnak rólam, tévesen ítélem meg magam? Mert én többé már nem tudom megítélni a dolgokat, főképpen azt nem, amit tettem. De honnan is tudhatnám?

Lektorálta: Laky Balázs

Dazai Oszamu

Villon felesége

1

Durva ajtócsapkodásra ébredtem. Nem keltem föl, minek is keltem volna; tudtam, férjem megint leitta magát valahol.

A szomszéd szobában meggyújtotta a lámpát. Jól hallottam zihálását, és a zörejekből arra következtettem, hogy az asztal és a szekrény fiókjaiban matat. Aztán tompa huppanást hallottam; ez azt jelentette, hogy leült a gyékényre. Lélegzete elfulladtan zihált.

– Vacsorázott? – szoltam át az ágyból. – Ha éhes, talál a szekrényben rizsgombócot.

– Köszönöm, drágám – válaszolt. Meglepett ez a hang. – Hogy van a kisfiú, lázas még?

Mi ez? Soha nem érdeklődött a kisfiú után. Van egy három és fél esztendősi fiunk, szegény afféle visszamaradott gyerek, hogy kétévesnek is alig látszik. Járása olyan, mintha még csak most tanulna menni; két-három szóból álló szókincese az evésre, az igenlésre és a tagadásra korlátozódik. A múltkor is elvittem a fürdőbe; amikor levetkőztetve fölvettem, zokognom kellett, idegenek előtt, mert olyan szívfacsaró látvány volt kis teste. Állandóan betegeskedik; hol lázas, hol hasmenése van. De törődik is ezzel a férjem! Ha szólok, hogy beteg, csak annyit mond, hogy orvoshoz kell vinni, és már kapja is a gallérját, magára teríti, és elmegy. Ketten maradunk megint, s tudom, szó sem lehet orvosról, mert nincs itthon pénz.

De most, most érdeklődött, és milyen kedvesen! Bevallom, első pillanatban örültem, aztán valami balsejtelem kezdett gyötörni. Nem tudtam, mit szóljak. A szomszéd szobában nem szűnt a zihálás.

Ekkor kintről egy vékony női hang hallatszott:

– Tanár úr, tudtam, hogy itthon van!

Hallottam, hogy férjem kimegy az előszobába, és ijedten kérdezi:

– Mi van?

– Ne adja a hülyét – sziszegte a nő. – Magának rendes otthona van, semmi szüksége arra, hogy tolvaj legyen. Gondolja meg még egyszer a dolgot, mielőtt a rendőrségre mennénk!

– Elhallgasson – válaszolt a férjem –, magának itt semmi keresnivalója sincs. Azonnal tűnjön innen, vagy én szaladok el rendőrért!

– Hát ez micsoda? – szólalt meg egy férfi. – Micso-o-da? hogy itt semmi keresnivalónk? Na, ez már több a soknál. Adja ide a pénzünket! Mintha nem kínozta, nem gyötört volna bennünket eddig is eléggé! De amit ma este tett, az már minden arcátlanság teteje. Nem is értem, hogy vehettem magát eddig is emberszámba!

– Ez zsarolás! – üvöltötte a férjem, de hangjából félelem érződött. – Pusztuljanak innen azonnal! Ha beszélni akarnak velem, máskor, más hangon próbálkozzanak!

– Ezt nem vártam volna magától, Ótani úr – szólta a férfi. – Maga elvetemült gonosztevő, akivel már csak rendőr érthet szót.

Annyi gyűlölet volt a férfi hangjában, hogy hátamon futkosni kezdett a hideg. Hisztérikus, erőtlen hangon a férjem csak annyit tudott odavágni, hogy „csináljanak, amit akarnak”. Erre már kiugrottam az ágyból, fölkaptam a köpenyem, és kimentem az előszobába.

A férfi mintegy ötvenévesnek tűnt, de térdig érő, rövid kabátban is legalább tíz évvel látszott idősebbnek a feleségénél. Az asszony sovány, kicsi; öltözetéről ítélve pontos, rendszerető. Köszöntem, ők visszaköszöntek, mire férjem az ajtóhoz lépett.

– Azt már nem – kiáltotta a férfi, s elkapta a menekülő karját. Csavarni próbálta.

– Hozzám ne nyúlj, mert leszúrlak!

A férjem jobb kezében ott villogott a matróbicska, amit íróasztalfiókjából ismerek. Rájöttem, hogy csak ezt kereshette olyan nekivadultan az előbb a fiókokban. Persze, sejtette, hogy szüksége lesz rá. Amikor a férfi visszalépett, ő, mint egy fekete madár, megsuhogtatta szárnyát, és eliramodott. Az idegen még néhányszor letolvajozta, valószínűleg követi is, ha el nem kapom a karját:

– Nincs szükség vérré. Itt vagyok én, majd mindent eligazítunk.

– Igaza van – szólalt meg az asszony. – Hiszen ez örült, úgysem mennél vele semmire – fordult aztán a férfihoz.

– Fáradjanak be – mondtam.

Az idegen még az ajtóban állt, hosszan a sötétbe bámult. Látszott, szívesen letenné a kabátját, de figyelmeztettem, hogy könnyen megfázhat, már régóta fűtetlen a lakás.

Férjem szobájába tessékelttem a látogatókat. Elcsodálkoztak. A párányi szoba gyékényei már rothadásnak indultak, hullott a vakolat, az ajtók bambuszkerete már nem is volt keret, a szekrény üresen ásított. Előszedtem néhány foszladozó ülőpárnát, afrikbele mindegyiknek kicsüngött.

– Nem tudom, miről lehet szó – kezdtem –, de az előbb történtek után ítélve, komoly dologról. És most ez a bicskajelenet! Hogy is kérjek bocsánatot? De talán ismerik... és tudják róla, milyen rettenetes, amikor iszik.

– Kedves Ótaniné – szakított félbe a férfi –, megkérdezhetem, hogy hány éves maga? – Keresztbe vetett lábán jobb öklére könyökölt, s a szakadt párnán felém hajolt.

– Mármost hogy én? – ismételtem a kérdést.

– Igen, hogyne. Ha jól tudom, Ótani úr harmincéves.

– Harminc. Négy évvel idősebb nálam a hölgy, így már csak há-lából is mindig fintorgás nélkül szolgáltuk fel az ő vendégeinek az italt. Szóval, amikor Aki barátnőnk beállított Ótani úrral, minden kérés nélkül szakét tettünk az asztalukra. Rövid ideig maradtak csak, Ótani úr kiszürcsölte a szakét, fizettetett Akival, és elmentek, feltűnés nélkül, ahogy érkeztek. A hátsó ajtón. Tulajdonképpen semmi emlékezetes dolog nem történt, mégsem tudom felejteni Ótani úr rendkívüli hatását. Olyan megfoghatatlan, kifinomult, olyan művelt ember... Hogy is gondolhattam volna, hogy maga az ördög látogat meg személyében! Az ördög első látogatása vajon mindig ilyen meg-tévesztő? Ezt ma sem tudom megérteni. Tíz nap múlva Ótani úr már egyedül érkezett. Ahogy belépett, átnyújtott egy százast. Igaz, akkor száz jen többet ért, mint ma akár háromezer. Úgy tukmálta rám a százását, erőltetetten nevetgélt, és sürgette az italt. Már akkor is eléggé el volt ázva, de ahogy ön is tudja, senki sem bírja olyan jól az italt, mint Ótani úr! Mondom, egyszer sem láttam dülöngélni, támolyogni. Persze az ember harminc környékén van ereje teljében, de ez akkor is ritka. Szóval, már erősen beszszelt, de még megivott vagy tíz pohárkával. Szakét. Nagyon csöndes volt, ha kérdeztük, csak szerény mosollyal válaszolt, egy-egy bizonytalan igennel. Mint aki álmából riad, egyszerre hirtelen fölugrott, és megkérdezte, hány óra. Mikor megmondtam, fölállt, vissza akartam adni neki a pénzből, de nem fogadott el semmit, hiába erősködtem. Végül is azzal ment el, hogy majd legközelebb leissza a százását. És most jól fogódzkodjon meg, Ótaniné, azóta még soha nem fizetett, mindig hebegett-habogott,

így ment ez három éven keresztül. Nem túlzok, de a söntés minden üvegét ő itta ki.

Nevetnem kellett, akaratom ellenére nevetni. A történet olyan kép-telenül nevetséges volt! De még idejében észbe kaptam, szájam elé rántottam a kezem, és a vendéglősnére néztem. Éreztem, őt is nevetés fojtogatja, az arca furcsán meg-megrángott, aztán gyorsan lesütötte a szemét.

– Igen, ez már annyira tragikus – magyarázott tovább a férfi ugyan-csak nevetéssel küszködve –, hogy ezen már csak derülni lehet. Mert ha Ótani úr a saját dolgában legalább megközelítően is olyan követ-kezetes volna, mint az ivásban, már rég miniszter vagy valami egye-temi tanár lehetne. De úgy tudom, nemcsak mi vagyunk Ótani úr egyetlen áldozata, másokat is kedvel. Képes az emberről még a bőrt is lenyúzni! Elég csak Akira gondolni. Aki már nem jár többé hozzánk. Alighogy megismerte Ótani urat, elvesztette gazdag pártfogóját, a pénzét, a kimonóit, és most valahol egy patkánylyukban nyomorog. Ez az ember tette koldussá. De hát Aki úgy odavolt érte, mást sem lehetett tőle hallani, hogy ilyen meg olyan előkelő az Ótani úr, meg hogy egy Sikokuba való báró elsőszülöttje, akit életmódja miatt taga-dott ki rigolyás apja, de halála után Ótani úr hatalmas vagyont örököl a bátyjával. Akinak persze nemcsak előkelő volt az Ótani úr, hanem emellett még zseni is természetesen, mert aki huszonegy éves korában olyan hatalmas munkát jelentet meg, melyhez még Isikava Takuboku könyve sem fogható, az csak a zsenik zsenije lehet! Fiatal még – ára-dozott –, már vagy tíz könyve megjelent, ő az ország legtehetségesebb költője, ezenkívül híres tudós, elvégezte a birodalmi egyetemet, per-fekt francia, német – szóval maga az isten. Igen, másoktól is hallottuk, hogy híres költő, és hogy Ótani báró az apja, ebben nem tévedett Aki. Még a feleségem is rajongott érte, pedig ő a legjobb akarattal sem nevezhető sem fiatalnak, sem csinosnak. Persze, mára már eltűnt az arisztokrácia, de a háború előtt semmivel nem lehetett úgy elcsábíta-ni egy nőt, mintha az ember fel tudott mutatni valamiféle nemesi származást. Valahogy a nők arra felkapják a fejüket. Mai divatos ki-fejezéssel ezt talán úgy mondják, ostoba szolgálalkúség. Én aztán úgy gondolom, hogy csak azért, mert hű de előkelő ember, már megbo-csásson, Ótaniné, hogy ilyet mondok, de csak mert egy vidéki nemesi család mellékágának másodszülöttje nem hiszem, hogy különb lenne bármelyikünknel, főleg nem kellene úgy odáig lenni érte. Igaz az is, hogy mindig készségesen kiszolgáltam őt, bárhogy eltökéltem

is magam, hogy csak átnézek majd rajta, mint az ablaküvegen. Folyton a legképtelenebb órát választotta ki a nálunk való potyázásra; úgy jött, mint akit halálra kergetnek. Mintha a mi kis piszkos odúnk lett volna egyetlen menedéke! Ki tagadhatta hát meg egy ilyen embertől az italt? Attól, aki még részegen sem lármás, részegen sem kötözködik? Mert ha fizet, nála eszményibb vendéget lámpással sem találni. És nálunk a származásáról és költőségéről is hallgatott. Aki időnként rákezdett szokásos dicshimnuszaira, s ha Ótani úr éppen ott volt, halkán csak annyit mondott: neki mindössze pénzre volna szüksége, legalábbis annyira, hogy kifizethesse a számláját. A számla persze egyre növekedett, igaz, Aki néha fizetett valamit, meg egy másik asszony is, akiről Aki nem is tud, és jobb is, ha soha nem szerez tudomást. Szóval ez a másik asszony valaki másnak a felesége, és néha Ótani úr elhozta hozzánk, na, ő olyankor bőkezűen fizetett. De hát mi végeredményben csak az üzletből élünk, és azokon a napokon, mikor nincsen ott senki, aki fizethetne helyette, csak nem itathatjuk az örökévalóságig ingyen még Ótani urat sem! Akkorra már olyan nagy volt a számlája, hogy komoly veszteséget okozott nekünk, de aztán hallottuk, hogy van ám a tanár úrnak Koganei környékén saját otthona rendes feleséggel, szóval arra gondoltunk, egyszer ellátogatnánk ide, hogy megbeszéljük a tartozás dolgát. Kérdeztük is Ótani urat, hogy merrefelé lakik, de megérezhetett valamit, és meglehetősen barátságatlanul nekünk támadt, hogy értsük meg, ha egyszer nincs pénze, akkor nincs, és attól aztán biztosan nem fogja tudni visszafizetni az adósságát, ha elmérgesítjük a viszonyt. Mi viszont mindenképpen szeretettük volna megtudni, hol lakik, úgyhogy többször is megpróbáltuk követni, de mindig lerázott minket. Amikor aztán érkezett a bombázások ideje, Ótani úr katonai sapkában esett be hozzánk, mint akinek már minden mindegy, egyenesen a szekrényhez sétált, kivette a brandyt, úgy, ahogy volt, állva felhajtotta, és már állt is tovább, a számláról persze szó sem esett. Aztán végre véget ért a háború, és nem kellett tovább titokban vinni a boltot. Új függöny került a főbejárat elé, és akármilyen szerényen is, de beindult az üzlet, még egy hostesst is fel tudtunk venni, de minden hiába, mert Ótani úr csak nem tágitott, azzal a különbséggel, hogy már nem nőssel, hanem egy újságíróhordával jött mindig hozzánk. Ezek azt mesélték szélteben-hosszában, hogy a generálisok meg a katonák ideje lejárt; írók, költők kormányozzák majd a világot. Ótani úr furcsa szavakat használt, lehet, hogy angol neveket említett, de az is lehet, hogy filo-

zófiai dolgokat mondott. Szóval beszélt, beszélt egyre, aztán hirtelen föllállt, és távozott. Várhatták aztán a barátai, ő ugyan nem tért vissza! Amikor már ők is menni akarnak, én elmondom nekik, hogy Ótani úr mindig így tesz, ha potyázni akar, és megkérem, hogy egyenlítsék ki ők az aznapi számlát. Vannak, akik szó nélkül összedobják a pénzt, és vannak, akik fölháborodottan szidalmaznak, hogy mit gondolkod, lopják ők a pénzt? Fizettessem csak ki Ótani úrral. Szóval elmondom ilyenkor, miként áll nálam Ótani úr számlája, s kijelentem, ha ők egy töredékét is bevasálnák rajta az adósságnak, hát én a felét visszaadom, vissza én. Ennek aztán megvan a hatása: az emberek elképednek, nem is hitték volna, hogy ilyen szörnyeteg ez az Ótani úr! Fogadkozunk, hogy többet nem isznak vele. Ilyenkor van úgy, hogy nincsen náluk csak egy százas, de megígérik, hogy másnap hozzák a pénzt, addig nálam hagyják zálogban a kabátjukat. Az emberek soha nem nézik jó szemmel az újságírókat, de nekem az a véleményem, hogy Ótani úrhoz képest úriemberek, és ha ő egy báró másodszülött fia, hát ezek egy herceg elsőszülöttei! Igaz, a háború Ótani úrra meglehetősen rossz hatással volt, szemmel láthatólag eldurvult, még többet iszik, mint azelőtt, vonásai is ijesztőek lettek. Néha ökölrel támad egy-egy barátjára, de hogy többet ne mondjak, még a boltban szolgáló kislányt is megerőszakolta. Kétségbeestünk, de mit tehattünk? Hazaküldtük a kislányt. Még csak meg sem tudtuk vigasztalni! Aztán könyörögni kezdtem Ótani úrnak, hogy engem többé már nem érdekel az adóssága, csak kerülje el a vendéglőnket. Azt mondta, jobb, ha hallgatok, hiszen úgyis feketézésből élek, degeszre keresem magam, s ha nem fogom be a számat, még bajom lehet. Másnap meg úgy sétált be hozzánk, mintha mi sem történt volna. Lehet, hogy az ég büntet vele, mert a háború alatt sem zártam be, akkor is mértem az italt. Feketén, igaz, hiszen gyárba kellett volna mennem. Jól van, feketén. De ma este aztán megbocsáthatatlan dolog történt! Ez az Ótani se nem... se nem költő, se nem tanár, csak egy ócska tolvaj, aki ellopott tőlünk ötezer jent! Most mi is csak úgy tudunk megélni, hogy ami pénzt megkeresünk, abból azonnal készleteket vásárolunk, otthon jó, ha akad ötszáz, netán ezer jen készpénz. Őszinte leszek, ahogy jön a pénz, azonnal be kell fektetnünk újabb készletekbe. Ma este is csak azért volt otthon ennyi sok pénz, mert mindjárt itt az év vége, és körbejártam a törzsvendégeinket, hogy rendezzék az idei számláikat. Ha nem tudok árut venni, akár be is szögelhetem az ajtóm, éppen újév napjára. A dolog úgy volt, hogy a feleségem éppen kiszámolta

az ötezeret, és a szekrénybe akarta tenni. Ótani úr figyelhette a sön-
tésből, mert egyszerre csak a lakószobában termett, félrelökte a fele-
ségem, és kiemelte a pénzt, aztán egy szempillantás alatt az utcán
termett. Mi elhűlve, tátott szájjal meredtünk Ótani úrra, aztán ki-
szaladtunk utána. Megfordult a fejemben, hogy tolvajt kiáltok, hogy
odacsődüljenek a járókelők, de aztán arra gondoltam, hogy mégis
csak régóta ismerjük egymást Ótani úrral, és ez talán túlzás lenne.
Szóval utána jöttünk, azzal, hogy ma aztán nem tévesztjük szem elől,
történjen akármi. Azt terveztük, hogy amint egy nyugodt helyet ta-
lálunk, szelíden, szép szóval megkérjük, adja vissza a pénzt. Nagyon
ingatag lábakon áll az üzletünk, szóval összeszedtük minden erőnket
az asszonnyal, és végre sikerült eljutnunk ide, ahol elmondhattuk,
hogy nem tudunk tovább várni, kérjük vissza a pénzünket. Erre kést
emel ránk, és azzal fenyeget, hogy leszúr! Ez már több a soknál!

Ismét nevetethetnékem támadt, és már ki is buggyant belőlem a ne-
vetés. Pedig hogy szerettem volna komoly maradni! A vendéglősné-
nek rosszul eshetett ez, mert végtelenül udvariasan ő is heherészni
kezdett. Én úgy nevettem, hogy a könnyem csurgott. Hirtelen arra
gondoltam, bizonyára ez az a nevetés, melyet férjem egyik versében
is megénekelte... „nevetés a civilizáció romjain...”

2

De a dolog korántsem volt ilyen nevetséges. Megnyugtattam a há-
zaspárt: mindent magamra fogok vállalni, tőlem telhetően meg is
oldom a problémákat, csak legalább egy napig legyenek türelemmel,
és halasszák el a feljelentést. Aztán részletesen elmagyaráztattam,
miként lehet hozzájuk Nakanóba eljutni, s megígértem, hogy másnap
fölkeresem őket.

Magam voltam a dermesztően hideg szobában, s törni kezdtem a
fejem. Mit tegyek? Levetkőztem, visszafeküdtem a fiam mellé, gyön-
gően és gépiesen simogattam a fejét, és próbáltam elképzelni, milyen
gyönyörűséges is volna, ha az a másnap soha, de soha nem virradna
meg.

Apám valamikor az Aszakusza-park egyik sarkában, a tó mellett
egy bódében árult halas, zöldséges ételeket. Anyám korán meghalt,
mi ketten éltünk egy bérházban, és a bódét is ketten vittük. Férjem
gyakran megfordult nálunk, idővel összebarátkoztunk, annyira, hogy

már titkolnunk is kellett apám előtt. Persze, hamarosan hízni kezdtem, s ez nem kecsegtetett sok jóval, hiszen nem akart feleségül venni. Aztán végül összeköltöztünk, de hivatalosan nem lettem a felesége, a fiam is az én nevemen van. Férjem már akkor kimaradozott otthonról, néha két-három napig, sőt, akár egy hónapig sem jött haza. Soha nem tudtam útjairól, de otthon mindig részegen, kimerülten jelent meg. Egyszer hosszan az arcomba nézett, aztán sírni kezdett. Volt, hogy bemászott mellém az ágyba, szorosán átölelt, és mintha álmában beszélt volna, kiabált:

– Nem lehet, félek! Segítség! Segítség!

Egész testében remegett. Ha aludt, folyton motyogott, nyögött. Reggelenként úgy viselkedett, mint a bamba, aki csak bámul maga elé és hallgat; aztán hirtelen föláll, és eltűnik. Később kezdődik előlről az egész, és megint hetekig nem látjuk.

Kérdezhetné valaki, hogy miből éltünk a fiammal. Hát abból, hogy a férjem kiadójától két-három jótét lélek néha hozott egy kis pénzt. Idegenek aggódtak a sorsunk miatt.

Sikerült elaludnom. Amikor kinyitottam a szemem, már a reggeli napsugár köszöntött, a sugarak vidáman törtek be a tolóajtó résein. Felöltöztem, hátamra kötöttem a fiam, és kimentem az utcára. Még nem tudtam, hova is megyek, de a lakásban nem bírtam volna tovább maradni.

Az állomásra mentünk. Útközben egy utcai bódénál cukorkát vettem a kisfiamnak, majd hirtelen ráébredtem, hová menjek, és jegyet vettem Kicsidzsódzsiig. Felszálltam a vonatra, és ahogy a kapaszkodót szorítva gyanútlanul bámultam a kocsí plafonját, egy hirdető plakáton megláttam a férjem nevét. A plakát egy folyóiratot reklámozott, melybe – úgy tűnik – a férjem *François Villon* címmel írt hosszú tanulmányt.

Kicsidzsódzsiban szálltunk le, és egyenesen az Inokasira-parkba mentünk. Milyen rég jártam ott utoljára! A tó mellől már kivágták a fenyőket, a föld nyers húsa úgy vöröslött elő, mint a telkek föltúrt talaja építkezés előtt. Letelepedtünk egy padra, fiamat megettettem az otthonról hozott édeskrumplival, aztán beszélni kezdtem:

– Nézd, kisfiam, milyen szép ez a tó! Régen aranyhalacska úszkáltak benne, sok, temérdek kis halacska. De már kipusztultak. Csak a víz maradt. Hát nem szomorú?

A fiam meg csak teletömte a száját édeskrumplival, és furcsán nevetgélt. Hiába az én fiam, tudom, hogy szellemi fogyatékos. Sokáig maradtunk a parkban, aztán visszakötöttem fiamat a hátamra, és a

megállóhoz igyekeztünk. Elnézegettem az állomás előtti zsúfolt boltokat, végül megvettem a jegyet Nakanóig. Mintha láthatatlan erő irányította volna lépteimet, egyenesen a vendéglő felé tartottam.

Az első ajtó zárva volt, a hátsó bejáraton kellett bemennem, a konyhán keresztül. Csak a vendéglősnét találtam ott, éppen a betonpadlós söntést takarította.

– Jó napot, asszonyom – köszöntem. – Nagy újsággal jövök – fül-lenttem, amin magam csodálkoztam legjobban, hiszen arra nem is készültem, hogy mit mondok majd. – Azt hiszem, még ma este meglesz a pénz, de a legrosszabb esetben is holnap átadhatom. Szóval, nyugodjanak meg.

– Igazán? – a vendéglősné arca kicsit felderült, de nem tűnt el róla a kétely, mintha legbelül nem igazán hinné el, amit mondok. – Nagyon örülnénk.

– Kérem – igyekeztem még hitelesebbé tenni bejelentésem – valaki idehozza majd magukhoz a pénzt. Addig én is itt maradnék. Zálogban. Amíg megérkezik a pénz, addig pedig hadd segítsek az üzletben!

Fiamat letettem a lakószobában, s munkához láttam. A kisfiú mindig egyedül szokott játszani, most sem volt vele semmi baj; talán éppen fogyatékos szellemi képességei miatt, az idegenektől egyáltalán nem fél, mosolygott a vendéglősnére is, és szépen elmaradt vele. Amíg utánajártam a jegyre szerezhető élelmiszereknek, addig ő az asszonytól kapott üres amerikai konzervesdobozt ütögette-dobálta.

Déltájban megérkezett a vendéglős is a hallal, a zöldségekkel, neki aztán megint elmeséltem, amit az asszonymak.

– Ez mind nagyon szép, asszonyom – magyarázott a vendéglős –, csakhogy könnyebb dolog ám beszélni a pénzről, mint hozzájutni!

– Sajnos, ezt én is tudom – válaszoltam. – De amit mondtam, azt biztosra vehetik. Nagyon kérem magukat, várjanak még a feljelentéssel, s amíg a pénz nem érkezik meg, majd dolgozom...

– Hát, ha visszakapjuk a pénzt... végül is... – motyogta a vendéglős, mintha magában beszélne. – Akárhogy is, még 5-6 nap és vége... Hát éppen ezért szeretnék ...

Ekkor három munkásforma férfi nyitott be. Elhallgattam.

– Van szerencsénk – szaladtam eléjük. – Meleg szakét parancsolnak? – hajlongtam, és közben odasúgtam a vendéglősnének, hogy kerítsen nekem egy kötényt.

– Hú, ez aztán igen! – méregetett az egyik jövevény.

– Vigyázzanak ám rá, drága jószág! – szólt oda a vendéglős.

Ez tréfásan, de azért mégis komolyan hangzott.

– Fajtiszta kanca, egymillió dollár, he? – ízetlenkedett a másik.

– A kanca akkor is csak fele annyiba kerül, mint a csődör, ha fajtiszta! – engem sem kell féltetni, ha tréfálkozásra kerül a sor. Közben letettem a vendégek elé a meleg szakés kancsót.

– Ugyan, nem kell szerénykedni – szólalt meg a legfiatalabb. – Azt beszélnek, Japánban mától kezdve a nő egyenrangú a férfival. Na, szépségem, én az első pillantásra beléd bolondultam. Gyereked azért van, mi?

– Mármint ez a kisfiú? – kérdezte a vendéglősné, és a másik szobából kihozta a kisfiamat. – Örökbe fogadtuk egy rokonunk fiát, most már lesz utódunk is – magyarázta az asszony élénken.

– Tehát már van pénzük is – vágott közbe élesen az egyik férfi, és rám sandított.

– Igen, van egy virágszálunk, de egy csomó adósságunk is vele együtt – morogta vészjóslón a kocsmáros. – Mit óhajtanak? Ételt? – És mosolyogni kezdett.

Mintha csak ekkor értettem volna meg valamit. Magamban mindenkinek igent mondtam, és vigyáztam, hogy semmit ne áruljak el gondolataimból. Fölszolgáltam a forró szakét.

Aznap december 24. volt, talán ezért jártak ki és be oly sűrűn a vendégek. Reggel óta még semmi nem ment le a torkomon, pedig az asszony egyre kínálgatott. Nem éreztem éhséget. Annyit dolgoztam, mint még soha. Lehet, hogy csak képzelődés az egész, de mintha minden megváltozott volna a kocsmában, az élet elevebb lett. Többen megkérdezték a nevemet, s nem egy vendég kezét is fogott velem.

Csakhogy nekem mindez nem jelentett semmit, annyira kilátástalan volt a helyzetem. Míg cserélgettem a szakéskancsókat, a vendégekre mosolyogtam, válaszoltam durva történeteikre, s folyvást csak arra gondoltam, milyen jó volna jéggé válni, hogy aztán szétolvadva belepárologjak a semmibe.

Azt hiszem, a csoda létezik.

Alig kilenc óra után két vendég nyitott be. Egyikük férfi volt: ünnepi, háromszögletes kalapban, száját álarc fedte. Középkorúnak látszó, feltűnően csinos asszonyt vezetett. A sarokba telepedtek, háttal a söntésnek, de én az első pillantásra megismertem a férfit. A tolvaj a férjem volt!

Tudtam, hogy a férjem nem ismert fel, ezért én is úgy tettem, mintha nem ismerném őt és tovább tréfálkoztam a többi vendéggel. A hölgy férjemmel szemben telepedett le, majd felém kiáltott:

– Kisasszony!

Odamentem, megkérdeztem, óhajtanak-e szakét. Férjem ekkor ismerhetett föl álarca mögül. Meghökken. Én finoman megpaskoltam a hátát.

– Húha, hogy is mondják? Boldog karácsonyt? Látom, magukra férne egy ital!

Az asszony ezt mintha meg sem hallotta volna, újra rám nézett és azt mondta:

– Kisasszony, ne haragudjon, de fontos dolgot szeretnék megbeszélni a tulajjal. Ide tudná hívni, kérem?

A vendéglőshöz mentem. Sистерgő olajban forgatta a halakat. – Itt van a férjem – mondtam. – Egy asszonnyal jött. Kéri, hogy menjen oda. Ha lehet, az asszony előtt ne szóljanak rólam. Nem szeretnék a férjemnek kellemetlenséget okozni.

– Szóval, megjött – mondta a vendéglős. Látszott rajta, hogy bár korábban volt benne némi kétely, azért hajlott elhinni azt, amit délután összehazudoztam, és most is meg van győződve róla, hogy ezt az egészet én intéztem. Egyáltalán nem volt meglepődve rajta, hogy a férjem megérkezett, egyszerűen tudomásul vette.

– Ugye, hallgat rólam? – esdekeltem.

– Ha magának úgy jobb – és az asztalhoz ment.

Néhány szót váltott az asszonnyal, aztán mindhárman kimentek. Éreztem és hittem, hogy minden megoldódott egy csapásra. És azt is éreztem, hogy nagy kő esik le a szívemről.

– Igyunk mi is – szoltam egy fiatal, húsznak sem látszó vendéghez – igyunk, karácsony van.

Nem tudom, miért, de kezem a csuklójára tettem.

3

Talán még fél óra sem telt belé, amikor a vendéglős visszaérkezett.

– Nagyon köszönöm, Ótaniné – hajlongott.

– Mindent visszakapott? Igazán nagyon örülnék...

– Hát a tegnapi ötezet. – Kényszeredetten nevetgélni kezdett.

– És a többi? Az mennyi?

– Húszezer.

– Csak húszezer? – csodálkoztam.

– Persze, de csakis azért, mert Ótani úrról van szó.

– Hát akkor nem is olyan nagy a baj. Szívesen dolgoznék én itt ezentúl! Jöhetnék mindennap, amíg vissza nem térül munkámból a húszezer!

– Hát ezt nem hittem volna magáról, kedves Ótaniné!
És hosszan nevetgélünk.

Tíz óra lehetett, amikor hazamentünk a fiammal. Férjem nem mutatkozott, de nem bántam. Már annak is örültem, hogy a vendéglőben mindig találkozhatunk. Csodálkoztam, hogy ez az ötlet azelőtt nem jutott eszembe. Ami a kiszolgálást illeti, hát volt benne gyakorlatom, hiszen valamikor ugyanezt csináltam az apám standján. Tudom, mi kell az ilyen helyen. Például aznap, karácsony este is ötszáz jen borralalót kaptam.

A vendéglős elmondása szerint férjem előző este egy ismerősnél éjszakázott, aztán kora reggel bement egy Kjóbsai környéki bárba. Az az asszony, akivel karácsonyeste a vendéglőben megjelent, a bártulajdonos. Férjem „karácsonyi ajándékként” az öt bárkisasszonynak kiosztott egy halom pénzt, közben nyakalta a whiskyt. Délben ment csak el, taxival. Négy óra tájban ismét benyitott, hóna alatt tortát, sült pulykát, háromszögletű ünnepi papírkalapot, álarcot meg ki tudja, mit szorongatott. Közben telefonált ismerőseinek, és „nagy karácsonyi lakomára” hívta meg őket. A tulajdonosnőt égette a kíváncsiság, hogy honnan lehet vendégének annyi pénze. Férjem persze minden köntörfalazás nélkül elmondta a pénz eredetét. Nyilván nem közönséges ismeretség fűzi őket egymáshoz, mert az asszony meggyőzte őt arról, hogy a pénzt vissza kell adni, hiszen mekkora macera lenne belőle, ha a vendéglős feljelentené őt a rendőrségen! És maga fizette ki az ellopott ötezetet.

– Csak az az érdekes, Ótaniné – magyarázta a vendéglős –, hogy maga megérezte a dolgot. Mondja csak, sejtette valamiből, hogy a dolog így végződik? Valaki talán megsúgta?

A vendéglős állhatatosan hiszi, hogy én előre tudtam mindenről. Tudtam, hogy a férjem este megjelenik, ezért is beszéltem olyan biztonsággal a pénzről. Ott akartam bevárni.

– Hát, izé... – hebegtem.

Attól a naptól kezdve új életet éltem. Rendbe hozattam a hajam, il-latszerekre költöttem, ápoltam magam. Megjavítottam a ruháim, s a vendéglősné megajándékozott két pár fehér zoknival. Olyan érzés

volt, mintha az eddigi szenvedések egyszerűen kitisztultak volna a szívemből.

Reggelente két ebédet csomagoltam be magunknak, aztán hátamra kötöttem a fiam, és elindultunk. Még új nevem is lett: Szaccsannak hívtak. Kaméliás Szaccsannak, az üzlet neve, a Kamélia vendéglő után. Szaccsan persze rengeteget dolgozott, mert éppen a karácsony és újév közti időszakban a legnagyobb a kocsmaforgalom.

Férjemet kétnaponként láttam. Amit fogyasztott, nekem kellett fizetnem. Aztán rendszerint eltűnt, s csak nagy sokára tért megint vissza.

Többször volt, hogy halkán megkérdezte, nem megyünk-e haza. Ilyenkor csak bólintottam és összeszedelődzködtem; olyan jó volt, hogy együtt tesszük meg az utat hazáig! – Már az elejétől fogva így kellett volna csinálnunk – mondtam neki. – Olyan boldog vagyok!

– A nő számára nem létezik sem a boldogság, sem a boldogtalanság – jelentette ki.

– Ugyan!? Bár, ki tudja... No, és a férfi számára?

– A férfi csak a boldogtalanságot ismeri. És a férfi semmi mást nem tesz egész életében, mint harcol a félelem ellen.

– Azt nem tudom, de mindenesetre én tudnék így élni. Jó emberek a Kamélia tulajdonosai.

– Azok idióták! Vidéki senkik. És még kapzsik is! Ott itatnak engem, amikor meg végzek, tartják a markukat!

– Egy kocsmában azt így szokás! De nem csak ez a baj, igaz? Csak nem volt dolgod a vendéglősnével?

– Még a háború alatt. Tud erről a férfi is?

– Azt hiszem, igen, mert egyszer felsóhajtott, hogy „Szarvaim is vannak, meg kintlévőségeim is!”

– Bármilyen őszintétlenül hangzik is – szomorodott el férjem –, én mélységesen kívánom a halált. Mióta az eszemet tudom, más kívánságom nincs is. Nemcsak magam, de mások számára is az a legjobb, ha én nem élek. A legnagyobb baj az, hogy nem tudok meghalni. Mintha valami torz istenség tartana vissza a haláltól!

– Talán a munka tartja vissza – vettem közbe.

– Ugyan! Az semmi. Mert nincs sem remekmű, sem fércmű. Ha az emberek azt mondják jó, akkor jó, ha azt mondják rossz, akkor rossz – olyan ez, mint a ki- és belégzés. Csak az a félelmetes, hogy valahol ebben a világban léteznie kell az isteneknek. Nem?

– Tessék?

– Léteznek, nem?

– Azt én nem tudhatom.

– Aha. – A napok múlásával rá kellett jönnöm, hogy a Kamélia vendéglőbe szinte kivétel nélkül bűnözők járnak. Férjem a legfinomabb vendég. Egy idő után már nemcsak a vendégeket, de még az utcán a járókelőket is mind olyannak láttam, mint akik rosszban sántikálnak. Egyszer például benyitott egy ötvenen túli, jómódúnak látszó asszony. Háromszáz jenért árult egy üveg szakét. Ez a piaci árhoz képest olcsónak számított, így a vendéglősné megvette – erre kiderült, hogy fel van vizezve! Hát, ha lerongyosodott előkelőségek is ilyesmire kényszerülnek, akkor hogyan élhetnénk mi, szegény ördögök, tiszta lelkiismerettel? Bizonyos kártyajátékoknál megéri néhány rossz lapot gyűjteni, hogy aztán később azokkal nyerhessünk. De a való világban sajnos nincs ilyen.

Ha tényleg léteznek azok az istenek, jó lenne, ha végre előbújnának! Január vége lehetett, amikor lefeküdtem az egyik vendéggel.

Aznap este szakadt az eső. Férjem nem mutatkozott, viszont egyszer csak megjelent az a Jadzsimá úr, aki egy kiadónál dolgozik velem, és többször küldött már nekünk pénzt. Egy másik, negyvenes férfival jött, akiről kiderült, hogy a kollégája. Miközben szakét iszogattak, hallottam, hogy Ótani feleségéről beszélnek: arról, hogy helyes-e vagy sem, hogy ilyen helyen dolgozik. Melyik vendéglőben dolgozik az az Ótanine? – kérdeztem.

– Fogalmam sincs – felelte Jadzsimá úr. – De annyi biztos, hogy csinosabb, mint kaméliás Szaccsan! – tréfálkozott.

– Még féltékeny leszek! Különben is, Ótani úrral szívesen eltöltenék egy éjszakát. Én már csak az ilyen rosszfiúkat szeretem.

– Nono – szólta Jadzsimá úr, és vendégére kacsintott.

Ekkorra már sokan tudták, főként kiadói emberek, hogy én vagyok Ótanine. Többen csak azért jártak a vendéglőbe, hogy eltréfálkozzanak velem. A kocsmá forgalma föllendült, s mintha a gazdának is kedvére lett volna a dolog.

Jadzsimáék jóval tíz után távoztak. Valami papírüzletet tárgyaltak, persze feketén. Láttam, hogy a férjem nem jön, az eső zuhogott, s már csak egyetlen vendég rostokolt a sarokban. Készülődni kezdtem: karomba vettem és hátamra kötöttem a fiamat, aki a belső szoba sarkában aludt el, majd halkán odaszóltam a vendéglősnének, hogy megint kölcsönveszem az ernyőt.

– Van nekem ernyőm! – szólalt meg a vendég. 25-26 éves forma, alacsony és sovány férfi volt, gyári munkásnak néztem. Becsületes

arca volt. Ez volt tehát az első vendégem, azon az estén. – Hadd kísérem haza.

– Jaj, nagyon köszönöm! De igazán felesleges, már megszoktam, hogy egyedül járok.

– Szó sem lehet róla, tudom, milyen messze lakik. Én is ott lakom a környéken, Koganeiben. Hadd kísérem el! Vendéglősné, kérem a számlát!

Három kancsóval is kikért aznap este, de nem tűnt igazán részegnek. Együtt szálltunk fel a vonatra és szálltunk le Koganeiben, aztán együtt sétáltunk az esernyő alatt a szakadó esőben és vaksötétben. A fiatalember egészen eddig nagyon csendes volt, most megeredt a nyelve:

– Ismerem ám önöket. Lelkes olvasója vagyok Ótani úrnak. Magam is írogatok verseket. Mindig szerettem volna megmutatni a verseimet, de sohasem sikerült. És, és félek is tőle...

Megérkeztünk. Elbúcsúzott.

Éjszaka ajtócsukódásra ébredtem. Nem mozdultam, azt hittem, a férjem érkezett haza – részegen. Aztán egyszer csak meghallottam egy férfi hangját:

– Elnézést! Ótaniné! Van itthon valaki?

Kimentem, az előszobában meggyújtottam a villanyt. Az esti fiatalember állt az ajtóban. Nem is állt, dülöngélt a részegségtől.

– Ne haragudjon, Ótaniné. Hazafelé még megálltam az egyik bódénál egy pohárkára. Az a helyzet, hogy én nem is erre lakom, hanem Tacsikavában... Szóval, mire visszamentem az állomásra, már elment az utolsó vonat. Kérem, Ótaniné, hadd maradjak itt reggelig. Az első vonattal hazamegyek. Nem kell nekem rendes fekhely, matrac, semmi. Jó lesz az előszoba. Ha nem zuhogna úgy az eső, elég volna nekem az eresz is.

– A férjem még nem jött haza. Jó. Dőljön le – s kivitem neki két szakadt ülőpárnát.

Megköszönte a fekvőhelyet, azonnal lehuppant, s mire visszabújtam az ágyba, már horkolt.

Hajnalba – magam sem tudom pontosan, hogy történt – az övé lettem. Aztán hátamra vettem a fiam, s elindultunk dolgozni.

A kocsmában már várt egy vendég. A férjem. Ült, és újságot olvasott; a délelőtti napsugár az előtte álló szakés poháron táncolt. Nagyon szépnek láttam a férjem.

– Egyedül vagy? – kérdeztem.

– Az öreg elment bevásárolni, az asszony az előbb még a hátsó bejáratnál volt, már nincs ott? – nézett rám a férjem.

– Tegnap este nem jöttél – szóltam.

– De. Újabban nem tudok anélkül elaludni, hogy ne lássam Kaméliás Szaccsant. Tíz után érkeztem, s akkor mondták, hogy már hazamentél.

– Aztán?

– Aztán itt éjszakáztam. Zuhogott az eső. ..

– Lehet, hogy ezentúl nekem is itt kéne aludnom...

– Jó ötlet. Majd megbeszélem a dolgot. Semmi értelme, hogy fizessük a lakbért azért a kis lyukért.

Férjem nem válaszolt, az újságba temetkezett.

– Nahát, megint lehúznak – motyogta olvasás közben. – Szóval, hogy én epikureista álnemes vagyok. Hogy téved szegény! Mikor azt kellene írnia, az istenek előtt reszkető epikureista! Nézd csak, Szaccsant. Azt írja, embertelen szörnyeteg vagyok. Micsoda tévedés! Lehet, hogy nem most kellene mondanom, de tavaly is csak azért vittem el azt az ötezer jent, hogy neked és a fiunknak igazán szép újévi ünnepet biztosíthassak, hiszen olyan régen nem volt egy rendes közös ünnepünk! Hát csinálna ilyet egy embertelen szörnyeteg?

– És azzal meg mi a baj, ha embertelen szörnyeteg vagy? Nekem csak az számít, hogy valahogy boldoguljunk! – mondtam neki minden különösebb boldogság nélkül.

Lektorálta: Hajnal Krisztina

Hara Tamiki

A nyár virága

Kimentem az utcára, és vettem egy csokor virágot. A temetőbe készítettem, a feleségem sírjához. Zsebembe néhány tömjénszálat tettem.

Nőm halálának évfordulója – az első – még csak augusztus tizenötödikére esett, ha nem pusztítják el addig szülővárosunkat.

Egyetlen járókelő kezében sem láttam virágot, pedig aznap nem dolgoztak az emberek. Nevét sem tudtam a virágnak, amit vettem: amolyan egyszerű, apró szirmú, nyári virág – a nyár virága.

Megöntöztem az augusztusi napon átforrósodott sírkövet; a virágot két kis csokorba osztottam el, és letettem a sírkő mellé.

Sokáig nézegettem a követ, a virágokat.

Nemcsak a feleségem nyugszik itt, a szüleim urnája is itt van. Meggyújtottam a tömjénszálat, lehunytam a szemem, némán fohászkodtam. Nem messze egy kis kút állott; távozóban még vizet merítettem, és ittam.

Az Akicu-parkon át mentem haza.

A zsebem még másnap is tömjénillatos volt.

Két nappal később városunkra ledobták az atombombát.

Az mentette meg az életemet, hogy otthon, éppen a mosdóban voltam.

Azon a napon, augusztus hatodikán, nyolc óra tájban keltem fel. Éjszaka kétszer is fölbúgott a sziréna, de egyik riadójelre sem történt semmi. Úgy hajnal felé levetkőztem, felvettem a hálóingem, melyet már napok óta nem is láttam. Reggel még alsónadrágban voltam, amikor összefutottam a lakásban a húgommal; sokáig dohogott, hogy olyan későn keltem fel. Nem szóltam semmit, a mosdóba mentem.

Néhány másodperccel később iszonyú ütést éreztem a fejemen, s szemem elé éjszakai sötétség borult. Önkéntelenül elüvöltöttem magam, és fejemet tenyerembe szorítva fölálltam. Semmi mást nem éreztem, csak azt, hogy valami – talán tárgyak egész tömkelege – lezuhant. Vaksin

kitapogatóztam a mosdóból, a verandára mentem. A félhomályban romba dőlt házak körvonalai. Ez magamhoz térített.

Minden olyan volt, mint egy lidérces álom: először, amikor ütést éreztem a fejemen, és elsötétedett előttem minden, majd megállapítottam, hogy nem zuhantam a földre. A következő pillanatban már iszonyú düh fogott el: ilyen szörnyűséges helyzetbe kerülni! Jajkiáltásomra visszaemlékezve, már nem tudtam, valóban az én üvöltésem volt-e. Mikor a dolgok kezdtek körvonalat ölteni, igazi western-színpadon éreztem magam; filmekben láttam ilyen helyzeteket, pontosabban, ezt a képet. Kis, kék égfojt a kavargó porfelhő mögött, aztán a kékség növekedni kezd. Az előttem terpeszkedő sötétségen a legképtelenebb helyeken tört át egy-egy fénysugár.

– Élész még? Még élész? Nem zuhant rád semmi?

A húgom volt. Rohant felém, s én, mint a csiga, lassan kúsztam előre a verandán.

– Vér folyik a szemedből – mondta a húgom. – Menj, mosd meg! A konyhában még folyik a víz.

Megkértem, adjon valamit, amit fölvehetnék. Meztelen voltam. Húgom a félig megdőlt szekrényből előhúzott egy alsónadrágot.

Furcsa, tántorgó alakzat vánszorgott be a házba. Közelebb jött, felismertem: a bátyánk egyik gyári alkalmazottja. Testét egyetlen szál ing takarta, arca véres volt.

– Hála az istennek, magának nem esett baja – mondta.

Morgott még valamit, olyasmit, hogy telefon meg hogy telefonálni kell, aztán elvánszorgott valamerre.

A házban csupán az oszlopok és a küszöbök maradtak a helyükön; a tolóajtók mind a padlóra zuhantak, az ülőgyékények a legnagyobb összevisszaságban.

Különös némaság körös-körül.

Házunk volt a legutolsó ház, amely megmaradt. Később megtudtuk: környékünkön minden ház romba dőlt, míg a mi házunknak még az emelete sem szakadt be, az alapok nem rongálódtak meg. Igen, apánk még negyven évvel azelőtt építtette, kényes volt a jó munkára.

Átkúsztam a földön heverő holmikon, és újabb ruhadarabok után kutattam. Mindjárt meg is találtam a kabátomat, de a nadrágom nem volt sehol. Ide-oda cikázó tekintetem befogta az azelőtt megszokott, mindennapi tárgyakat – most milyen furcsa elrendeződésben kellett látnom őket! Előző este abba hagyott könyvem egy kidőlt ajtóton hevert; a falról lezuhant festmény a szoba sarkában – akár egy vérfolt.

Váratlanul egy kulacs került elő, aztán egy sapkára esett a tekintetem. Abbahagytam a nadrágkeresést, inkább egy zoknira szerettem volna szert tenni. Ekkor a verandán K.-t pillantottam meg, bátyám iroda-vezetőjét. Ahogy meglátott, nyöszörögni kezdett:

– Segítség! Nem bírom!

A földre roskadt. Szeme könnyes volt, homlokán vérfoltok.

– Mi baja? Hol fáj?

– A térdem ... – nyögte sápadt, eltorzult arccal.

Valami kendőt vetettem oda neki, ami éppen a kezem ügyébe akadt. Aztán gyorsan fölhúztam egy megtalált zoknit.

– Ó, jön a füst! Füst jön! – kiabálta K. – Engem is vigyetek magatokkal! K. idősebb volt nálam. Mindig erős egyéniségnek ismertem.

A verandáról körbepillantva csak romba dőlt házakat láttunk; egyetlen épület állt, egy vasbetonból készült ház váza. Döngölt agyagkerítésünk ledőlt, mellette a földből gyökerestül kifordult jávorfa, csúcsával a kerti kézmosó medencéjére borulva.

– Vagy maradjunk itt inkább? – kérdezte K. hirtelen, és a kerti óvóhelyre mutatott. – Egy vízmedence is van itt.

– Menjünk a folyóhoz – mondtam.

– Folyó? Milyen folyó? Hogy lehetne oda most eljutni? – Fejét ingatta. Láttam, valami borzalmas történhetett vele.

A legszükségesebb holmikat mindenképpen össze kellett szedni.

Hálóingeket húztam elő, és átadtam K.-nak. Letéptem a verandaajtón lógó fekete függönyt, fölkaptam néhány ülőpárnát is. Az egyik tatami alól előkerült a légóstáskám.

A szomszédos gyógyszergyár raktárából már lángnyelvek törtek elő. Nem halogathattuk tovább az indulást.

Kiléptünk a kertbe, és elhagytuk a házat. Utoljára láttam a kidőlt jávorfát, gyermeki álomvilágom központi alakját. Mióta csak az eszemet tudom, az a fa ott állt a kert sarkában. (Milyen csalódás volt visszatérnem az idén tavasszal; a fa költőiségének nyoma veszett, hiányzott belőle a régi varázs. De egész szülőföldem elveszítette régi, harmonikus jellegét, lélektelen, szervetlen elemek halmaza lett. Visszatérésem óta valahányszor csak beléptem a kertre néző szalonba, mindig Az Us-her-ház vége, Poe műve jutott eszembe.)

K.-val eleinte csak óvatosan, lassan haladtunk, mászva kerülgettük a romokat. Azután lábunk sima földet tapintott: útra érhattünk. Sietni kezdtünk. Egy ház romjai közül valaki kiáltozott:

– Bács!

Visszafordultunk, egy véres arcú kislány kiáltott ránk, majd szaladni kezdett utánunk. Mentünk tovább. Egy öregasszony állt elénk: – Ég a házunk! Ég! Ég! – jajveszékelt.

Körben a romok közül füst gomolygott. Szaladnunk kellett, a szél időnként felénk hajtotta a lángnyelveket. Nemsokára elértünk a Szakae-hídfőhöz. A menekülők valósággal zarándokoltak a hídhöz.

A korlátról valaki parancsokat osztogatott: aki még bírja, fogjon vödört, és oltsa a tüzet.

Elindultam a Szentei-kert felé. K.-t elveszítettem a hídnál, a sokaságban.

A kerthez vezető erdő alacsony bambuszbokrait már mind letaposták. A bokrok helyén széles út. Fölpillantottam: egyetlen fának sem volt már meg a csúcsa. Milyen szomorú kép: a folyóparti híres ligetet sebek borították. Egy bokor mellett szép fiatalasszony hullája. Félttem, hogy az asszony arcára telepedett élettelenység engem is utolér. Életemben akkor láttam először ilyen borzalmas, már nem emberi arckifejezést; eszembe sem jutott, hogy még számtalan ilyen arcot, még szörnyűbb arcokat fogok látni.

A folyóparttól innen diáklányok egy csoportjával találkoztam. Csak könnyű sérülést kaptak – a hadifelszerelések gyárából menekülhettek ide. Még az esemény friss rémületében, de élénken beszéltek.

Találkoztam idősebb bátyámmal. Ingeben volt, egyik kezében sörösüveg. Sérülést nem láttam rajta.

A túlsó parton is minden romokban hevert; lakóházak, középületek roskadtak össze, csak néhány villanyoszlop maradt állva a földben. A tűz már odaát is kezdett terjedni.

Leültem a folyóparti keskeny út szélére. Úgy éreztem, már túljutottam a legnagyobb veszélyen.

Bekövetkezett hát, ami oly régóta fenyegetett, aminek be kellett következnie. Minden megindultság nélkül fogadtam el a tényt: életben maradtam. Én mindig kész voltam a halálra, tudtam, életben maradni ugyanígy esélyem van, mint meghalni. S hogy megmaradt életem fölött elgondolkodhattam, közelebb került hozzám a halál.

A később jövők számára meg kell írnom, ami történt – fogalmazódott meg bennem az elhatározás.

Pedig még nem is tudtam, valójában mi történt.

A túlsó partról egyre erősebben csapott át a forró levegő. Dagály volt, sűrűn mártogattuk a vízbe az ülőpárnákat, s a fejünkre borítottuk.

Kiáltás: újabb légitámadás következik. Szabadban tilos fehér ruházatban tartózkodni – ért el hozzánk is az utasítás.

Az emberek egymás hegyén-hátán menekültek az erdőbe, a Szentei-kert felé. Fényesen ragyogott a nap a koronátlan fák közt, s az erdő belsejében keletkezett lángtenger elindult pusztító útjára. A riadót nem követte újabb támadás, így nemsokára visszamentünk a folyóhoz. A túlsó parton magasra csapó lángok, fejünk fölött örvénylő tüzes levegő; ha időnként erősödött a szél, a sötét füst a folyó közepéig is becsapott. Váratlanul eleredt az eső, nagy csöppekben hullt. Lehűtötte a forró talajt, de a nap újra előbújt a felhők mögül, hogy tovább perzselje a várost.

Ekkor már bátyámon, húgomon kívül ismerősök is csatlakoztak hozzánk. Egyenként elmondták, hogyan érte őket a reggel.

A túlsó parti lángok belefáradtak az ágaskodásba, s ugyanakkor a Szentei-kert mögül fölszálltak az első, bátortalan füstfelhők. Azt beszélték, kigyulladtak a kert hátsó fái. A folyó szintje egyre emelkedett.

Lemásztam a töltésen, egészen a vízig kúsztam. Az ár nagy faládákat hömpölygetett, a ládák körül táncoló hagymák. A felső folyásnál, valahol fönt, a vízbe zuhanhatott egy éppen áthaladó tehervonat. Szedegetni kezdtem a hagymákat, adogattam ki a töltésen szorongóknak. Valaki segítségért kiáltott. A hang irányába néztem: egy kislány lebegett a víz sodrában, deszkába kapaszkodott. Elkaptam egy hosszú deszkát, és magam előtt lökdösve beúsztam a fulladozóig. Rég nem úsztam, s mégis könnyűszerrel kimentettem a kislányt.

A túlsó parton föléledt a tűz. Ijesztő fekete füstgomolyag a piros lángok közt, a fekete gomolyag terjedésével a tűz erőssége is fokozódott. Gyorsan kiegészett ez a félelmetes máglya, utána fájdalmas üresség maradt. A folyóvíz közepe fölött baljóslatú felhő hömpölygött – forgószélnek indult ez a lebegő réteg –, s mire gondolataimban idáig jutottam, már a fejem fölött szállt el. Körben

reszkettek a fák, füvek. Néhány pillanat alatt ez a szemem előtt keletkezett forgószél egész fákat tépett ki gyökerestül, hogy azután iszonyú erővel az égbe csapja őket. Fölöttünk szinte táncoltak a fák, nyílegyenesen a vízbe zuhantak.

Az ég színére már nem emlékszem. Az bizonyos, hogy csak a pokol borzalmas sötétzöldjében vibrált.

Elállt a forgószél.

Éreztük az alkony közeledtét.

Váratlanul előbukkant középső bátyám és sógornőm. Bátyám arcát hosszú koromcsíkok barázdálták, hátán cafatokban lógott az ing. Bőre olyan volt, mintha napfürdőzött volna. Égés volt ez a barnaság, később gennyes tályogok keletkeztek rajta, hónapokig kezelték vele a kórházban. Ő is a napját kezdte mesélni: reggel hazaszaladt valamiért a munkahelyéről. Már a házuk előtt járt, amikor tisztán kivehetőn megpillantott egy repülőgépet. Néhány másodperc múlva három kis fény gyúlt ki. Vagy háromlépésnyit repült a földön. Aztán föltápáskodott, és a romok alól kimentette családját. A két kisgyereket előre küldték a szolgálólánnyal, s ők ketten a szomszédos öreg házaspár kimentéséhez fogtak.

Sógornőmmel megindultunk a kavarodásban, a gyerekeket kerestük. A túlsó oldalon váratlanul felbukkant a szolgálólány. Őrjöngve kiabált, a karját fájlalta: siessünk, nem bírja tovább tartani a gyereket.

A Szentei-kertben egyre terjedt a tűz. Elhatároztuk, mindnyájan átmegyünk a túlsó partra. Idősebb bátyám a többiekkel megindult a híd felé, másik bátyámmal elindultunk a víz mentén, hogy csónakot szerezzünk az átkeléshez. Ahogy fölfelé igyekeztünk, felismerhetetlen arcú kísértetekkel találkoztunk. A töltés alatt és fölött, az alábukó nap sápadtkék fényében egyre több szerencsétlen jelent meg. A víz visszatükrözte alakjukat. Milyenek voltak? Koruk és nemük megállapíthatatlan; a felismerhetelenségig puffadt volt az arcuk, szemnyílásuk cérnavékonyra zsugorodott, szájuk egyetlen tűz égette seb, testükről, végtagjaikról az utolsó ruhafoszlány is lemállott, mindenütt fekélyek borították. Alig pihegtek már. Ahogy bennünket, fennjárókat megpillantottak, vékony, elhaló hangon könyörögni kezdtek:

– Egy korty vizet! Segítsen rajtam! – A víz mellől egy különösen éles, könyörgő hang szólított:

– Uram!

Mezítelen kisfiú lebegett a vízen, mellette, a víz és a töltés közti lépcsőn, két kuporgó alak. Arcuk már kétszeresére dagadt; fejükön a megperzselt hajcsomók nőre engedtek következtetni. Elborzadtam, sajnálkozni már nem volt erőm. Megálltam.

– Tegye meg – kérlelt az egyik –, hogy idehozza a hálómatracunkat. Ott van, a fa alatt.

A fa alatt volt ugyan egy matracféle, de azt el nem vehettem: ugyanolyan összeégett emberi test hevert rajta, mint ők.

Nemsokára találtunk egy kis tutajt. Kioldoztuk, és áteveztünk rajta a túlsó partra. A töltés alatt szélesebb homokos partja volt a víznek.

Már erősen esteledett, de a sebesültek jól látszottak. A víz mellett kuporgó katona megkért, segítsen oda a melegvízosztó helyre. Vállamat kínáltam neki, de így is csak lassan, vánszorogva tudott haladni a homokon.

– Bárcsak meghalnék – fohászzkodott. Rémülten, némán bólintottam. A bestialitás okozta tehetetlen düh mindkettőnkben ugyanazokat az érzéseket keltette. Valahol leültettem a katonát, magam indultam el, hogy meleg vizet vigyek neki. A töltés alól pillantottam meg a vízmérést, a párolgó lé mellett éppen egy hatalmas, feketére égett fej ivott mohón, arcán számtalan kis fekete lyukacska. Én is sorra kerültem, kaptam egy kis bögre vizet, és siettem vissza a katonához. Megitattam. Valaki – szintén katona – ekkor a vízre hajolt, lekuporodott, és vedelni kezdett, akár egy állat.

A sötétben pirosra gyúlt az égő Szentei-kert fölötti ég. Sokan igyekeztek tüzet rakni a homokon, hogy valami vacsorát készítsenek. Leültünk. Felhólyagzott, puffadt arcú nő feküdt mellettünk. Csak nagy sokára ismertük meg: a bátyánk házi alkalmazottja volt. A hangja árulta el, mert megszólított, vízért könyörgött. Éppen kilépett a konyhából a kisgyerekekkel – mesélte –, amikor az égen iszonyú fény cikázott át. Arca, melle, keze szinte szénné égett. Gazdái két gyerekével a híd felé menekült. Ott elveszítette a nagyobbik lányt. Keze, mellyel a fénytől takarta el arcát, majd letörik – panaszkodott.

Az esti dagály a töltésre kergetett. Átjárt a szél, nem szabadban való éjszakázásra alkalmas idő volt. De a parton maradtunk. Bátyámékkal egy gödörbe húzódtunk. Vízért, segítségért könyörgő, kétségbeesett kiáltások. Az én gödrömben még három-négy sebesült diáklány feküdt. Valahol a hátunk mögött lángolt egy kisebb tűz, s ezért nyugtalanzkodtak. Kiléptem a gödörből. Néztam a távoli fák közt lobogó piros fényt. Megnyugtattam őket: gödrünkig nem terjedhet a tűz. De aggodalmuk nem múlt el. Éjfél lehetett.

Egy megmaradt sziréna újabb légiriadót jelzett. Felkeltem, a belvárost szerettem volna látni. Csak a víz alsó folyása fölött pirosló eget láthattam.

– Ó, csak jönné már a reggel – sóhajtotta az egyik diáklány.

Halk, kórusszerű sikolyok: – Anyám! Édesapám!...

A legsúlyosabban sebesült egyre csak kérdezgetett:

– Ide nem jöhet a tűz?

Hatalmas szál fiú haldoklik a parton. Hangja bejárja a környéket, elszáll a fekvők fölött:

– Vízet! Vízet adjatok! Nővérkém, Miccsan! – hangja elnyújtott, vonít. Jajgatásába halk, fájdalmas nyögések vegyülnek.

Kölyökkoromban erre a töltésre jártam horgászni. Most is világosan emlékszem egy ilyen nyári napra: hatalmas reklámtábla állt a homokon, a Lion fogkrém reklámja. Időnként átdübörgött a vasúti hídon egy-egy szerelvény. Minden olyan békés volt, mint szelíd álmainkban.

Hajnal felé elcsöndesedett a folyópart. (Fülemben még ma is kísértének a fájdalom hangjai.

Idősebb bátyám és húgom hazament, hogy megnézzék a házunkat. A többiek elindultak a Keleti-gyakorlótérre: úgy hírlett, ott adnak elsősegélyt. Lemaradtam. Mikor föltápászkodtam, hogy utánuk induljak, egy sebesült katona kérlelni kezdett: vigyem magammal. Hiába támogattam, már vonszolni sem bírta magát, minden lépés egy-egy halál volt számára. Ép embernek is szörnyűséges lett volna az az út: üszkös emberi hullákat, elszenesedett tárgyakat kellett óvatosan kerülgetni.

A Tokiva-hídnál már majdnem összeesett. Könyörgött: hagyjam ott.

Elbúcsúztam tőle, és megindultam az Akicu-park felé. Az a fényvillanás mindenbe belevájta körmét. Üres telken alig csöpögő vízvezeték, előtte óriási tömeg. A beszélgetéseket figyeltem; megtudtam, hogy fiatalabb bátyám eltűnt kislánya valószínűleg a Tósogu-templom kertjében felállított menedékhelyen tartózkodik.

Siettem a Tósogu-kerthez, bátyámék már ott voltak. Ahogy a kislány meglátta szüleit, sírva fakadt. Borzalmas látvány volt feketére égett nyaka.

Itt is működött egy elsősegélynyújtó hely. A rendőrök felvették a sebesült személyi adatait, egy cédulára jegyezték. A sebesültek csak ezután jelentkezhetek kezelésre, órákat kellett sorban állni, tűző nap-sütésben. De beálltak a sorba.

– Katona bácsi, segítsen! – kiáltozta egy kislány. Teste égési sebbel teli, hányta-vetette magát a földön. Egy repülőönkéntes egyenruhába öltözött férfi puffadt, csupa hólyag fejét egy kövön nyugtatta, és feketére égett szájával orvos után kiabált. Szavaira senki sem figyelt. Hogy is törődhetett volna vele az a kisszámú orvostól, ápolónőből álló gárda és a néhány rendőr?

Bátyám cselédlánnyával együtt beálltam a kezelésre várók közé. Szóval kellett tartanom a lányt, hiszen egyre puffedt az arca, minden mozdulat nagy fájdalmakat okozott neki. Végre ránk is sor került, a lányt kezelni kezdték.

Nyugodt búvóhely után kellett néznünk. A hatalmas kertben nem volt egyetlen sátor, egyetlen árnyékot adó hely sem. Körül kínban fetrengő sebesültek. Néhány fadarabot tettünk a kerítésre, és mind a hatan alábújtunk. Itt húztunk ki teljes huszonnégy órát.

Mellettünk már épült a másik fasátor, alatta szalmazsákon egy férfi. Mocorgott, átszólt. Kezét, lábát, arcát óriás darabon érte a gyilkos fény. Majdnem mezítelen volt, csak nadrágjának egy darabja takarta még. Elmondta, hogy a Csugoku-irodaház hatodik emeletén érte a fényvillanás. Állapota olyan súlyos volt, hogy csak rendkívüli akaratereje segítségével vánszoroghatott el a templomig. Még most sem adta föl a küzdelmet, tetőt eszkábált maga fölé. Egy fiatalember akart fedele alá betámolyogni. Száz sebből vérzett, derekán a tisztiiskolások derékszíja.

– Te, te... elmenj innen! Látod, hogy csupa seb vagyok! Közel ne gyere, mert mindjárt beléd rúgok. Elég tágas odakinn, éppen ide kell jönnöd, erre a vacokra? Elhordd magad! – Káromkodva fenyegetőzött, pedig a véres fiatalember talán föl sem fogta szavai értelmét. Kitámolygott.

Néhány lépésnyire leveleitől megfosztott cseresznyefa. Alatta, háttal a tűző napnak, két üszkösre égett arcú diáklány. Víz után epekedve sóhajtoztak. Krumpliszedésre kirendelt diáklányokat láttunk, kereskedelmisták lehettek. Egy asszony csatlakozott hozzájuk, az ő arca is feketére égett. Kézításkáját letette a földre, hátát a cseresznyefa törzsének döntötte, és kinyújtott lábbal előregörnyedt.

Ólomlábon közeledett az este.

Még egy éjszaka ebben az iszonyú magunkra maradottságban?

A hajnal csöndjében felmorajlott a Buddha-hívők imája. Ebből arra következtettem, hogy a legtöbben már nem érik meg a reggelt. Amikorra a nap elérte a reggeli magasságot, meghalt a két diáklány is. A rendőr megnézte a két holttestet, azután a kézításkás asszonyhoz lépett. Vele is végzett az éjszaka. Úgy maradt ott, ahogy a fatörzsnek támaszkodott. Kézításkája tartalmából a rendőr megállapította, hogy az asszonyt utazás közben érte a szerencsétlenség.

Déltájban ismét riadót jeleztek. Repülőgépzúgást hallottunk. Idegeink már megszokták a minket körülvevő iszonyú kínokat, de a kimerültséggel és az éhséggel nem bírtunk megbirkózni.

Legközelebbi hozzátartozóink közül kisebbik bátyám két iskolás fiának sorsáról még nem szereztünk tudomást. A templomkertben egyre szaporodtak a holttestek, de még egyetlen halottat sem vittek

el. Akiknek volt jártányi erejük, céltalanul bolyongtak a kertben. De a szomszédos Keleti-gyakorlótéren ezzel mit sem törődtek – megfújtak egy kürtöt.

Bátyánk két sebesült kislánya hangosan sírt, a szolgáló vízért nyöszörgött. Már-már azt hittük, nem bírjuk tovább, mikor megérkezett a bátyánk.

Bejárta a környékbeli falvakat. Javatában szerzett helyet a családnak; a gazda lovas szekérrel jött értünk.

Eldöcögünk a Nyugati-gyakorlótér mellett, amikor fiatalabb bátyám tekintete egy járdaszigeten ismerős, sárga rövidnadrágra esett. A szekér megállt, bátyám leugrott, nyomában felesége és én. Megismertem a derékövet is: Fumio volt, bátyámék kisebbik fia. Kabát nem volt rajta, a mellén keletkezett ökölnyi daganatból furcsa váladék szivárgott. Keskeny, fehér csik a feketére égett arcban: a fogak. Karját széttárta, keze ökölbe merevedve. Körme belevágott a tenyerébe. Mellette egy gimnazista és egy fiatal nő hullája. Bátyám levette a gyerek föllazult körmét emlékül, leoldotta derékövet. Egy névvel ellátott cédulát tett a gyerekre. A borzalmas vizionlátáskor egyikünk sem ejtett könnyet.

A szekér átkelt velünk a Szumijosi-hídon, és Kói irányába vette útját. Így láthattam a belvárost is. A perzselő nap alatti ezüstsivatagban jól kirajzolódtak az egykori utak, hidak, csillogott a folyó. Körben leégett bőrű, piros húsú, hólyagosra puffadt hullák.

Az ember a legelmésebb, legkörültekintőbb módon alkotta meg az Új Poklot, az emberi teljes kiiktatásával. Itt még a hullák arckifejezése is makettszerű. A kínba-fetregésbe merevült hullák még alkottak valami megfoghatatlan, titkos ritmust, de a libegő villanyvezetékek, és a cseréprengeteg görcsös mintává merevültek a pusztaságban. Szürrealista képek világába vezettek a hátukon heverő villamosrongsók, a fölpuffadt hasú lódögök. Gyökerestül kidőltek a Kokutaidzsi-templom óriási fái, az Aszano-könyvtárnak csak a váza állt, ide gyűjtötték a hullákat. Itt-ott még füstölgő utcák, terjengő hullaszag. Valahányszor csak átkeltünk egy-egy folyócskán, csodálkoztam, hogy maradhatott épségben a híd. Ez már a Dadogás Birodalma:

Cserépcsillogás
hófehér hamu
a látóhatáron
a végtelenben
vörösre égett emberi csonkok
ritmusra égtek
lehetséges-e mindez
egyetlen pillanat megskalpolta a világot
dőglött ló hasa
versenyt ível a halott villamossal

A szekér – a pusztulás előszámlálhatatlan bizonyítékai mellett – továbbdöcögött. A városon túl is romos házak. A békés, zöld mezők, rizsföldek övezetét Kucaszu után értük el.

Öreg este értünk Javatába.

A gyerekek sebei csak lassan gyógyultak, s még mi, egészségesek is szemlátomást gyöngültünk a szűkös ellátás miatt.

Bátyámék cselédjének a karja, keze gennyesedésnek indult, beköpték a legyek, elkukacosodott. A fertőtlenítés sem tüntette el a parányi férgeket, s a szerencsétlen teremtés egy hónappal később meghalt.

Javatai tartózkodásunk ötödik napján bátyánk nagyobbik, gimnazista fia előkerült, és utánunk jött. Őt a tanteremben érte a támadás, még látta a vakító fényt, s mielőtt a mennyezet beomlott volna, a pad alá bukott. Négy-öt társával menekült meg. Látták, amint a többiek mind a romok alatt maradtak. Elindultak a Hidzsi-hegyre, útközben fehér habot hánytak. A fiút egy vidéki osztálytársa vitte magával a szüleihez.

Együttlétünk első hete után hullani kezdett a haja, és megkopaszodott. Széltében-hosszában azt beszéltek, ha az áldozatnak kihullik a haja, orra vérezni kezd, nemsokára meghal.

Az orrvérzés csak két héttel később következett be. Már aznap estére megjósolta halálát a javatai orvos. De a fiatal test megélte a másnapot is, és eszméletlenül ugyan, de élt még egy darabig.

N. barátomat vonaton érte a támadás, egy alagútban. Az alagútból kérive három lebegő ejtóernyőt vett észre. A legközelebbi állomáson elcsodálkozott a betört ablakok láttán. Mikor leszállt, már sok mindent tudott, s a következő vonattal visszafordult. A hirosimai állomásról kifelé igyekvő vonatok csupa deformálódott szerencsétlent szállítottak.

Visszament a városba, várta, hogy csillapodjon a tűz, azután megindult a forró aszfalton a leánygimnázium felé, ahol a felesége tanított. A kiégett tanterem romjai között csontok – a diáklányok csontjai. Csontkupac az irodában – az igazgató. Feleségének nyoma veszett. Sietve indult külvárosi otthona felé. A külvárosban nem pusztított tűz, csak a házak dőltek össze. Házáig, végig az út mentén, egyenként megforgatta a női hullákat. Nem találta köztük a feleségét. Végestelen-végig fölismerhetetlenre változott női holttestek. Kétségbeesésében más negyedekben kezdett kutatni. Egy víztartályban tíz hullát talált egymás hegyén-hátán; egyik folyóparti létrán három állva megmerevedett holttestet. Akiket a busz megállónál ért a támadás, körmüket az előttük álló vállába mélyesztették, úgy haltak meg. A házak kiürítésére kihajtott civilek ott heverték, hullahegyekbe halmozva. A Nyugati-gyakorlótérnél elfordította tekintetét: gúlába rakott holttestek. Itt sem találta meg a feleségét. Harmadnapra már a legsúlyosabb sebesültek gyűjtőhelyén járt, egyenként belenézett minden beteg arcába, de egyik arcban sem ismert a feleségére. N. barátom három nap és három éjszaka kereste a feleségét. A negyedik nap reggelén visszatért az iskola romjai közé.

Lektorálta: Hidasi Judit

Az összeomlás érzése

Ojokava Rjúicsinek barátnőjével, Nisihara Sizukóval volt megbeszélte találkája. Kilépett emeleti, keletre néző albérleti szobájából, s már az északi lépcsőnél tartott, amikor a folyosó túlsó oldaláról odaszaladt hozzá háziasszonya. Világoskék nyári pongyolát viselt, pedig már hűvös kora ősz volt. Arcán szokatlan rémület ült. Amikor megpillantotta az asszonyt, zavarba jött, ahogy zavarba jött akkor is, ha ismerőssel találkozott, mint a nehezen barátkozó emberek általában. Az asszony megragadta a karját, hogy a folyosózugba húzza; megfélekedett arról, hogy Ojokava szűkszavúságával, különtségével, zárkózottságával, továbbá arányos orrvonalaival mennyire elüt a többi, közönséges albérlőjétől, még akkor is, ha bal kezéről töből hiányzik két ujja. Ojokava az érintésre elkomorodott, s olyan ösztönösen rántotta ki karját az asszony szorításából, mintha láthatatlan ellenségtől tartana.

Ojokava Rjúicsi tudta, hogy ezt a kissé előreugró hasú, széles pofacsontú asszonyt albérlői kedvelik, mert szeretettel gondoskodik valamennyiükről. Tudta, mikor az asszony elfelejti kiosztani albérlői jegyre vásárolt cigarettáit, nem a szándékosság vezeti, csupán feledékeny. Hogy a közelmúltban kétszer volt lakbéremelés, arról nem ő tehetett, hanem a férje, a kapzsi háztulajdonos. Most talán azért próbált menekülni az asszony elől olyan ingerülten, mert barátnőjével, Sizukóval megromlott a viszonya, s már csupán a testiség fűzi össze őket; az úrt felfokozott testi vonzalmával tudta valahogy eltüntetni. Ezért a találkának már a reggele is feszült várakozásban telt, s Ojokavát a hús örömeinek sötét árnyaként jelentkező bizonytalanság valami megmagyarázhatatlan letargiába, idegességbe kergette. Ám ez a fényes bőrű, kövér háziasszony mit sem törődött a férfi idegeivel: indulóban még elkapta Ojokava kabátjának szélét.

– Mondja már, mi történt, kedves néni? – Érezte az asszony rántásában az izgalmat.

– Baj van, Ojokava úr, nagyon nagy baj történt. Jöjjön velem. Ugye jön?

Már a ház északi sarkán levő szoba előtt jártak. Az asszony még egyre hadart, és az egyik jobb oldali szoba félig nyílt ajtaja felé pislogott. Szemöldöke táncolt.

– Ojokava úr, Arai, a diák, felakasztotta magát. Meghalt. Megyek, megkeresem a férjemet. El kell mennem a rendőrségre is. Maradjon addig itt, vigyázzon mindenre. Sietek, de maradjon, és vigyázzon mindenre, mert senki sincs itthon.

– Micsoda? – nyögte Ojokava Rjúicsi, és csak nagy nehezen tudta legyűrni a lelke legmélyéből feltörő vad indulatokat. Érezte, ugyanaz a félelmetes érzés keríti hatalmába, amely annak idején a fronton annyiszor rátört, akkor is, amikor öngyilkos akart lenni: ez az érzés leselkedett vad ragadozóként a háta mögött. Mintha zsebre dugott kezén a hiányzó két ujj forradt hege is felszakadt volna. Igen, éppen akkor vesztette el két ujját is. – Azt mondja, Arai felakasztotta magát? Hol van?

Homályosan még emlékezett rá. Arai egyszer véletlenül benyitott hozzá, és akkor elbeszélgettek. Arai olyan magabiztos volt. Miért lett öngyilkos?

– Ott van, hát nem látja? Nem valami kellemes látvány...

Az asszony merev tekintete a szoba ajtajára tapadt. Lehiggadva kisé, elmondta, hogy Arai éppen levelet kapott vidéki szüleitől, s mikor a levéllel benyitott hozzá a szobájába, a diák már a bejáratnál lógott. Karját keresztbe fonva téblábolt, és összeborzongva ismét végigéllhette magában a szörnyű jelenetet. Még megkérte Ojokavát, ne szóljon senkinek se a történetekről, s lement a lépcsőn.

Ojokava magára maradt. Tulajdonképpen dühös volt vállalt szerepe miatt, hiszen mindig arra törekedett, hogy minimálisra csökkentse az emberekkel való kapcsolatait. Akárhogy siet is – gondolta –, a rendőrségről az asszony tíz percnél hamarabb nem jöhet vissza. Ráadásul itt idegeskedhet, ha elkésik. Az ilyen napokon általában azt érezte, hogy sötét függőónszerű súly lóg a derekán, hogy meggörbítse a gerincét. Az asszony már eltűnt. Kelletlenül lépkedett a diák szobája felé.

Fejében egyre az *öngyilkosság* szó motoszkált, s ez elviselhetetlen gondolatokra készítette. A délutáni fényben elé kerülő tárgyakon nem volt semmi különös: a napszitta tatami a földön ugyanolyan rongyos, mint az ő szobájában; szemben, a kormos falon sárga ballonkabát, alatta halomba rakott könyvek. Az ajtófélfának támaszkodva lesett be a szobába. Végeredményben mást várt. Jobbra, a faliszekrény mellett,

üres gyümölcsösládák egymáson, rajtuk villanyfőző; odébb ócska alumínium teáskanna fénylik tompán. Balra nyitva az ablak, a korlátan fehér ing és fehér katonai zokni szárad. Az ablak alatti széles asztalon nyitott könyv. Furcsa csönd, de a levegő ugyanaz, mint a kinti magas és szabad ég levegője.

A bejáratnál volna? De hát itt nincs. – Az asszony képzelődött – mormogta, s amikor azonban balra fordult, a súlyos hulla majdnem az arcához ért. Testén végigszaladt a felfedezés váratlan félelme, szeme önkéntelenül tágra nyílt, s úgy tapadt a hulla vékony nyakára, mintha láthatatlan mágnes vonzotta volna. Különös volt ez a pillanat. Végtelen forgásba kezdett benne valami. Halántékától valami mély csönd indult hódító útjára, hogy betöltse teste minden zugát, s tört egyre tovább, előre, előre... Mintha a végtelen tudatfelettibe s lelke legmélyébe zárt titkokat akarná előcsalogatni.

Belépett a szobába, és megállt a hulla mögött. Fent űr tátongott két mennyezetgerenda közt, s a két gerenda alkotta négyszögbe beállított tűzifa közepéről lógott le a hurok. Készítője úgy kötötte, ahogy a katonasági málházók. A tarkó mögött, a kötélen csomó meredezett, onnan ágazott a kötél kétfelé, hogy a vékony, fehér nyakba vágjon.

Ojokava szeme a hulla fülénél állapotodott meg, mely egy avabi kagylóra emlékeztette. Arainak jellegzetes füle volt: ha találkozott vele a mellékhelyiségben, vagy összeszaladtak a mosdóban, mindig megvetéssel figyelt fel rá. „Egy ilyen fül a kínai fronton egyből lefagyott volna...” Ilyen gondolatai támadtak.

Arain nem volt kabát; felsőtestén, a válla tájékán, kigömbölyödve feszült a trikója. Karja a combjáig leért. Világos nadrágjából elővilágító fehér lába olyan volt, mint a szárnyával csapkodó lepke. Alatta feltornyozott könyvek, a felsők nyilván lecsúsztak, oldalt, nyitva heverték.

Arai Jukio tehát a legvastagabb jogtudományi köteteket válogatta ki, s azokra állva készítette el a hurkot, aztán lábával ellökte a könyvzsámolyt.

Ojokava mozdulatlanul nézte a lógó test hátát. Eddig mélységes csend töltötte be, s most mintha valami rezgéshullám indult volna útjára. Olyan volt ez a hang, mint a gordonkahúr rezdülése – az agy mélyén futkosó kristálytisztá rezgés. Mintha maga a hulla áradna feléje közvetlen közélről. A rezgés arcát járja be. Ez már nem a félelem reszketése többé – hegyi levegőrétegek mozdultak meg! Mintha még a hullára szegezett szeme is rezonálna! Feszült igyekezettel próbált emlékezeté mélyébe ásni.

Óvatosan, jobbról megkerülte a hullát. Arai Jukio arca mind láthatóbb lett; nyaka balra csuklott, szeme félig nyitva. A torz szájából vastag, fehér nyelv meredt elő, orra is megnyúlt. Ez a szörnyű, formáját vesztett arc mintha arról beszélne, milyen féltelen erővel pusztított rajta a halál, akár a vihar, s úgy facsarta ki Arai Jukióból az életet, mint az élő majom máját a kínai orvos. Önkéntelen mozdulattal hátrakapta a fejét, küszködve a szemébe betörni akaró szörnyűséggel, mely a hulla behorpadt részeiről tört felé: a szemüregéből, a szájüregéből, az állkapcsából – a kínlódás nyomai. Szemét nem vette le a diák arcáról.

Az utcáról gyerekzsivaj hallatszott, Ojokava dobhártyájáig hatolt, hogy felkavarja a fülében egészen más magasságban rezgő hangokat, s tovaillanjon. Ojokava mind lejjebb csúsztatta tekintetét a függő testen. Egy nagy alakú, piros szegélyű könyv hevert a megnőtt körmű láb alatt, távolabb a többitől. Ismét a halott arcát nézte, de csak a könyv piros szegélyét látta. Valahol a szemgolyójában, ahonnan a piros szín visszaverődik, valami lángnyelvféle mocorog. Lefüggönyözi az agyát, pedig kívülről nyitni akarja. Zsebre dugott bal kezét ökölbe szorítja. Érti a megcsonkult kéz forradt ízületeit, a mozgást. Kemény vadhús borítja. Állandó, finom görcsöt képez azon a helyen. Minden erejét öklébe összpontosítja: valami iszonyatosra vár. A szorításra – mint kínai regényillusztrációkon látni a varázslónő ég felé meredő hosszú ujjait, amint sugár szökik fel belőle, s ott, a sugár fölött, mesevilág jelenik meg – a sebhely tájékaról egy jelenet fakad a múltjából. Látja magát, a fronton van, s az alacsony tákolmány, a lókarám mögött kézigránátot szorongat. Elviselhetetlenül undorító múltjának ez a darabja. Annak a pillanatnak a képe, mikor akarata csődöt mondott, valami megolvasztotta egész lényét, hogy aztán darabokra hulljon. Testén lázas fájdalom rángott végig. Megsejtette, hogy újabb képek következnek. Már máskor is megesezt ez vele. Tiltakozón, erősen megrázta fejét, jaj, csak azt a hangot ne hallja újra... mintha csontjairól a húst valahonnan a mélyből tépné le valami... Akkor, ott Tienminben, az I. lövészs század katonájaként, mikor kézigránáttal akarta megölni magát. Egyre erősebben rázta a fejét, de hiába, a robbanás s az azt követő rázkódás csakúgy visszatért, mint akkor ott: a gránát biztosítóságát a fűzős bakancs talpához verte, és számolt tizenháromig. A félelem forró hulláma áradt szét benne, már-már elengedte a gránátot. Újra átélte a szédüléshez hasonló homályos valamit, ami a fejében, a mellében, a hasában, a beleiben terjengett. Maga volt az összeomlás,

a hús megsemmisülése, amint a gerincvelő idegnyalábjai ízekre szakadnak; visszataszító, megsemmisítő érzés, melyben egyaránt alakját, körvonalát veszti a külvilág, s a benne élő, önmagát formálni tudó mindenség.

Az alakulat istállója mögötti, csúrból épített fegyverraktárból szerezte a kézigránátot, mikor ügyeletes volt. Rátette földre dobott katonasapkájára, és sokáig ott kuporgott mellette. Amint előrehajolva összegömbölyödött, s a hasát nyomkodta, a vacsorára evett sós hering szaga a torka mélyéből a szájába szökött. Az idegfeszültségtől kifinomult szaglásával pontosan érzékelte a sapka belső, agyonizzadt bőrszalagjának szagát és az istállóból előtörő bűzt. Háta mögött csámcsogtak, prüszköltek a lovak. Aztán elhaltak az istálló neszei, csak a szeckavágó szabályos, monoton zaja zavarta meg a csendet. A csillagatlan eget kémlelte. Odébb a 2. lövészsorozat istállólámpája pislogott. Számolni kezdett. Túl a nyolcon, a szabályos várakozási időn, egészen tizenháromig. Teste szinte lángot, sötét lángot okádva reszketett; gyötörte a félelem, attól tartott, szétreped a gerince. Egy láthatatlan kéz az arcába markolt. Az állán ütést érzett, teste derékból megdőlt, mintha a föld mozdult volna meg alatta. Földre borult arcát langyosság fűrésztötte, enyvtartályba esett: a világ pillanatokon keresztül csak tudatának és testnedveinek ragadós keveréke volt. A szétesés érzése, ragadós agyvelő; szeme a sötétben a párolgó testnedvet tükrözte, aztán tudata a robbanással együtt elszállt. Arccal a földre zuhant.

Ojokava ezt érezte, míg az immár halott diák arcába nézett. Valahányszor visszatértek benne ezek a képek, úgy rémlett, mintha a tenger fenekén egy lebegő tárgy után kapdosna hasztalan. Megalázó emlék. Olyan élmény, mely kiül a mellre, hogy hirdesse, mennyire gyenge az akarata.

Szemhéja úgy vibrál, mintha erőszakkal akarnák ébren tartani. Inkább kicsi, mint nagy arca sápadt, s a belső feszültség még soványabbnak mutatja. Széles homloka gondolkozó emberre vall; kivehetetlen szájvonala akaratalanságát hangsúlyozza. Arcán a vele született idegesség feszül.

Nézte az elváltozott színű, nagy fület. Száraz, csontos fül, piszkos, mosdatlan. „Ebben az emberben már nem lüktet az élet. Elszállt valahová. Füle már nem hall, nem él. Csak nem kényszerítette valaki vagy valami a halálba ezt az embert? Mint a vackában meglepett vadmacska, a vadász elől már nem menekülhet... Talán *mást* is választhatott volna, mint a halált?”

Ekkor már nevetségesnek találta azt a *mást*. Erre következett rendszerint az *amúgy is meghalsz* gondolat. Egyszer mindenkinek meg kell halnia – mondogatta. Ez az édes-szomorú gondolat szétterjedt a szájában, szét a testében. Merev pillantása felengedett, mint ahogy enyhült a közte és a hulla közt kialakult kapcsolat is. Amúgy is meghal előbb-utóbb az ember – nézett a holttestre.

Megfordult, körülnézett a szobában. A késő délutáni bágyatag napfény az egyik sarok foltos tapétáján táncolt, s a szoba tárgyait sűrke árnyékba borította. A jobb sarokban egy rögtönzött bambusz ruhaakasztón vasalt, fehér ing, mellette terepszínű lapos kulacs, Arai Jukio katonai pályafutásának emlékére. Igaz is, amikor Arai egyszer betévedt hozzá, elmondta, hogy miként többi társát, őt is az egyetem padjai közül vitték a frontra.

A bal sarokban fényesre lakkozott könyvszekrény, teli jogtudományi szerzővel. Semmi rendkívüli nem volt ebben a szobában, de bárki megállapíthatta, hogy lakója intenzívebb életet él bármelyik diák-társánál. Már az is elég, hogy még a magas lelépési díjat is megfizette a szobáért, csak hogy egyedül lakhasson benne.

Az ablakhoz lépett, és az ablak alatt álló asztalon felcsapott könyvből olvasni kezdett: „*A nő a férfihoz fordult, s szenvedélyesen kitárta karját. Abban az önfeledtető csókmámorban ölelték egymást, mely a boldogság és a nihil csodálatosan kettős érzését adja. Három órát töltöttek így ebben a csendes elhagyatott házban az arc, a hús és a száj mámorában. És André Mauriore-ban az érzelmi és lelki mámor maradéktalanul eggyé vált.*” Furcsa érzés fogta el. A két ember ölelkezését lefestő mondatok kellemesen bizsergették a mellét. A hús simulékonysága külön életet kap a könyvben: simogatja a szemet. André Mauriore és szeretője mögött más párokat lát összefonódni; Sizukót és magát is látja a könyvben, ekkor Mauriore és szeretője már eszébe sem jut. Újra gerincében érzi azt a kellemetlen nyomást, ami a találkák napján elfogja. Gerincoszlopa alatt mintha belülről kopogtatná meg valami, hogy visszatartsa...

Túl az ablakon már az estét hirdető homályos égbolt. Hosszan nézi az ablak korlátjára akasztott katonai zoknit. Még nem száradt meg egészen: elől, a nagy lábujjnál piros folt, a cipőbélés foghatta meg. „Ugyan minek mosott, ha öngyilkos akart lenni”, töprengett, hogy legyűrje egyre fokozódó idegességét. Az ablak jobb sarkában kis tölgyfa magaslott, levelei szinte súlytalanul mozogtak. Még egy utolsó pillantást vetett a holttestre, s úgy hagyta el a szobát, mintha a téboly kergetné.

A folyosó kőcsockáira rávetődött az este sárgás színe. A hideg finom mocorgással lopta be magát. Ojokava a szoba előtt állt, várta a háziasszonyt, aki csak nem mutatkozott. Eloldalgott a folyosó végéig, minden lépésénél megcsikordult papucsja alatt a szél befúta finom homok. A folyosó sötét végében papírhulladék, üres faszenes zsákok, aprófakötegek nagy összevisszaságban. Fent, a pókhálós falon felirat: A PAPÍRT, KÉRJÜK, DOBJA A PAPÍRKOSÁRBA ! Ojokava megállt a felirat előtt, s elnézte az írásnak alig nevezhető szájalmas macskakaparást. A háziasszony igyekezetének eredménye: a lakbérnyugtákról jól ismert kézírás. Undorodva vizsgálta a papírszemetet, pedig nem a látvány tartotta fogva. Hallgatta a földszinten vacsorát készítő női bérlők visongását, majd a szemközti bútorkészítő üzem fűrészenek zajára lett figyelmes. Mintha valami megkésett tücsök is ciripelne! Aztán figyelmét egy távoli sarokból áradó bűz kötötte le, csiklandozta az orrát. A szag a folyosó végéről szállt fel, a szemetesedények felől. Penetráns, különösen erős szag. Sizuko testszagára gondolt, és úgy érezte, villanyáram kígyózik végig testében. Szinte megszemélyesült vággyal kívánta Sizukót. Szeme előtt ott villózik az üdabasi vasúti aluljáró, a lány most ott várja. A járdán egymás mellett sorakozik a cukorka- és az almaárus bódéja. Látja Sizuko arcában a kissé csontos, markáns orrot, alsó szemhéja körül a rizsport, hogy eltakarja a sötét karikákat. Kedvelt színe a sötétpiros, a bordó; valami csábító árny lebegi körül ezt a színt. Színtelen ajkai közül orrhangok törnek elő. Magabiztosan viselkedik, hangsúlyozva, mennyire nem törődik külsejével. Ezek jelentik számára Sizuko testét. Ekkor Ojokava fel-emeli jobb karját, s megnézi az óráját. Van még kerek öt perc. Sizuko tüntetően késni fog, mivel a múltkor ő késett. És Sizukót nem lehet megvárakoztatni, nem az a fajta nő. Érzi, hogy terjed szét ereiben az ingerültség és a vágy. Kívánta Sizukót. Kutatott a kellemes érzés után, szerette volna újra érezni, ami olykor testét, lelkét hatalmába keríti. Pedig ami Sizukóhoz vonzza, az már nem más, mint sötéten izzó vágy, ott az agyveleje legmélyén. Ahogy tenyere Sizukó bőréhez tapad... A rugalmas női bőr a kezéhez simul. Ahol tenyere Sizuko testével érintkezik, ott külön élet keletkezik; a bőr különleges festékként tapad kezéhez. Fejében minden olyan sima, mint az olajozott talp útja. Sizuko tekintetére csillogó szemmel válaszol. Nézésük egymásba kapcsolódik, a lány szeme találkozik az ő szemével; a horizont egyszerre szélesre tágul, akár a kelő nap alatti tájak. A vonzalom erejétől kitágult szemgolyóból, akár a sas szeméből, tovaillan a nő szépsége. Szeme a

szemével, szája a szájával, keze a kezével találkozik, s Ojokava érzi, hogyan lényegül át Sizuko bőrébe. Arca a másik arcába, teste a másik testébe olvad. Tudata ilyenkor felszívódik, megszűnik számára az őt körülvevő világ. Valami mélysötét fortyogás indul meg benne, melyen villanó fénycsóva szökik át. Agyveleje mintha eloldaná tartó idegeit, meglazul, egyetlen masszává válik, sötétsárga fényt bocsát ki magából. Körülötte minden rugalmas és kerek, minden *bőr*. Alámerül ebbe a rugalmasságba, egész teste elnyújtózik benne. Már semmi nem állhatja útját. Kirekesztette magát a világból. Ez a rugalmasság védi, ez választja el a külvilágtól, hogy egy egészen másfajta világot érzékeljen, azt a közeget, melyben feltételek nélkül szabad és felszabadult, még akkor is, ha tudja, hogy ez a szabadság hamis szemfényvesztés. S hogy a benne formát öltött élet csak képzelgés. Egyetlen dolog biztos: Sizuko bőre befedi a lényét, s egy időre életet is ad neki.

Ez a tapinthatóság Ojokava Rjúicsi életének utolsó támasza volt. Akkor mégis miért érezte ennyire *a semmit* a találka napján? Végignézett magán, nézte testét, melyet a Sizuko utáni vágy éltetett. Megfordult, és megállt a diák szobája előtt. Szórakozottan az ajtóra pillantott. Vajon miért ölte meg magát? Valami űzte, menekülni akart. De mitől? Ki kergette? Ő volt a harmadik öngyilkos ismerőse. Mind alig múltak húszévesek. Az ember sarokba szorul, sarokba... Fejében pókháló-szerűen kuszálódtak össze a problémák, melyek közt többé már nem tudott rendet teremteni. Nem tudott – de miért is tudott volna? Persze, a halál nem nagy dolog; ott akkor Tienminben ő is nyugodtan meghalt volna. Talán jobban jár, mert most küszködhet a bonyolult étellel. Ha akkor meghalhatott volna, nem válik azzá, aki, és nem él tovább ebben a furcsa közegben.

Tudja, hogy nincs igaza. Ha őszinte akar lenni, a valóságban nagyon is makacsul ragaszkodik az élethez, melyet oly terhesnek tart. Mindig szerette hangoztatni, hogy *ő ott és akkor* úgyis meghalt volna.

Fel-alá járkált a folyosón, s hogy az idő gyorsabban teljen, Arai öngyilkosságának esetleges okain törte a fejét. Pedig a találgatás meggyőződése ellen való volt. Azt vallotta az életről, hogy az ember végső soron képtelen másokat igazán, ténylegesen megismerni, megérteni. Amit a másik érez, gondol, átél, arról mit sem tudhatunk. Az ember csak önmagát ismerheti meg.

Abban biztos volt, hogy Arait nem a nyomor kergette a halálba. Szobája hangulata, a sokszor látott kép! A háziúrék a bérkaszárnya bejáratánál laktak. Nemesgyszer látta a diákot hazatérni, és benyitni

hozzájuk. Talán, mert a szűk jegyre kapott adagokon kívül így külön élelmiszerekhez juthatott, a rizsről nem is szólva. Elbeszélgethetett a háziasszonnyal, a viceházmesterrel. Hányszor látta kijönni onnan, amint nyújtogatta hosszú nyakát! Gyerekes arcán még a nevetgélés, fecsegés maradéka. Mi köze ennek a derűs arcnak ahhoz az ajtó mögötti, lógó nyelvvel függeszkedő archoz? Ahogy tovább kutató emlékezetében, Arai Jukio egy másik arcát fedezte fel. A gyertyafény homályos árnyékában Arai szája mozog. Talán két hónapja, hogy Arai benyitott hozzá. Éppen áramszünet volt. Letelepedett szemben vele, s előadást tartott a nevelés és ezért fokozottan szánalomra méltó „tisztá filozófiáról”. Ahányszor csak a pislákoló gyertyafény bevilágította a diák hosszúka, nyugodt idegzetéről árulkodó arcát, ő a szokásos megvető pillantásával mérte végig. Barátságos ember, de a gondolkodásnak nyomát sem találta az arcán. Nehezen tudta magában összeegyeztetni a két jelenséget: a nyelv, mely most a hulla szájából örök mozdulatlanságra ítélve lóg, akkor valamiféle *tiszta gondolkodásról* beszélt. Akkor egyszerű volt, most érthetetlen. Az a száj, amelyen akkor egymás után olyan nevek szaladtak ki, mint Kant, Hegel, Jaspers, most iszonyatosan, torzán mered a semmibe. Arai aznap este azért nyitott be hozzá, hogy a háziasszonytól szerzett jegyre vásárolt cigarettákból adjon neki is. Ő éppen akkor ért haza az egyetemről, előtte egy barátjával találkozott. Amikor átvette a cigarettát, kiderült, hogy nincs aprópénze. Arai elrohant váltani. De mégse... – mondta – a sötétben nem találja a tárcáját... Tétován álldogált még az ajtóban, végül megkérdezte, leülhet-e beszélgetni. Nincs gyertyája, és nem akar egyedül üldögelni a sötétben. Sokáig ültek szóltanul egymással szemben, talán mert épp ő nem akart megszólalni. Döcögve indult a beszélgetés. A diák tudta, hogy Ojokava az ő egyetemén végzett. Beszélgettek az egyetemi életről, a gyenge előadásokról, amin már nem is csodálkoztak. Megoldódott Arai nyelve, s lassan elvont témák felé fordultak, a *magasabb intellektusú* diákok kedvenc témái felé. Arai talán elejétől kezdve erre várt.

– Ó, de furcsa is volt az a magas intellektus! – sóhajtja Ojokava. – Micsoda gondolatok hordozója az ember!

– Minden csupán a tiszta ész kérdése – mondta a diák lelkesen, s talán röstelkedve is a nem éppen modern kifejezés miatt. Hosszú, vékony karjával átkarolta pipaszár lábát. Azon nyomban kifejtette filozófiáját. Arai ugyanis filozófiának nevezte fecsegését, gondolatai egyetlen tál rossz étellé álltak össze, különféle gondolkodók elmé-

leteiből összehordva, olyan se íze, se bűze gondolathalmaz. Ámde tudásvágy fűtötte ezeket a gondolatokat, szinte fortyogtak, mint a katonai kondér. Hol van a problémákat feszegető magabiztosság, hol a filozófiája? Annyi bizonyos, hogy Arai Jukio nem értett a filozófiához. Csupa összevissza rendszertelenség, még a terminus technicusokat sem ismerte jól.

Már a lépcsőház környékén járt, amikor hallotta Arai egy felejthetetlenül komikus mondatát:

– Ha a német kifejezést, a *Sollen szemszögéből* nézzük, az ember önmagát tegye tétül, különben soha nem jut el az antagonisztikus világ megértéséhez.

Ojokava arcán most ugyanaz a lenéző, kárörömszerű vigyor játszadozik, mint akkor. Arai nagyon gyakran használta a *Sollen szemszögéből* kifejezést. Valahányszor Arait hallgatta, viszolygás fogta el. Pedig mi más volt ez – már tudja –, mint a fiatalság lelkesedése a nagyképű szavakért, kifejezésekért. Saját diákkora jutott eszébe. Milyen mulatságos is volt a diák gondolatmenete, mulatságosak a szavai; mégsem javította ki. Attól félt, még hosszabbra nyúlhatna a különben végelethetetlen beszélgetés. És soha nem tartotta célravezetőnek, ha az ember tanácsokkal, kis helyreigazításokkal akar változtatni a világ folyásán. A meztelen igazság az, hogy ő már rég elvesztette szenvedélyes érdeklődését a tudomány és filozófia iránt. Arra az álláspontra jutott, hogy nem a tudomány és nem a filozófia az, ami értelmet adhat egy életnek. „A *Sollen szemszögéből*... A *Sollen szemszögéből*...” – ismételte. A szavak számalmasan csengtek nyelve és szájpadlása között. Szájára telepedett a *kibirhatatlan* szó. Sírni szeretett volna. Reménytelenség áradt szét testében. Melléből indult ki, és egyre alább szállt. Elérte a legmélyebb pontot, s ekkor megindította a test mágneses mezőit. Gerince mentén valami bizonytalan sajgás kúszott fel, belül idegen kezek szaggatták a húsát.

Világosan tudta, előre, hogy feltámad benne ez a már sokszor tapasztalt érzés. Nem űzheti el megvető vigyorával, egy lenéző mosollyal. Végig kell várni, majd elmúlik, s furcsa magányt hagy maga után.

Ez a szellemisége rokon volt Arai értelmetlen filozófiájával. Kitarása, mely a tudományos kutatókat jellemzi, teljesen elkopott, s már nem bízott tehetségében sem. Egyre ritkábban látogatta az egyetemi előadásokat. Igaz, az intézet hangulata sem volt irigylésre méltó, a tanszékvezető professzor körül ott lebzseltek a helyére áhítozó, szívsósan kitartó docensek, adjunktusok. Ebben az intézetben Ojokava

helye s rangja igazán jelentéktelen volt: fiatalabb kollégái mind jó előmenetelre tettek szert, míg ő a fronton volt. Ez már nem bántotta. Régóta új állás után akart nézni, akár el is vonult volna valami magányos helyre, ahol meggyógyíthatná fáradt testét, lelkét. Ám reménye valójában már erre sem volt. Egyetlen gondolat foglalkoztatta állandóan, s belesajgott minden porcikája: már késő, már nem kezdhet új életet. Mert, hogy lehet úgy élni tovább, hogy az ember biztos tudja: képtelen az újrakezdésre, képtelen másként élni?

A háziasszony még mindig nem tért vissza. Kutatott emlékezetében, de nem talált áruló jelre, amiből megfejtette volna Arai öngyilkosságának okát. Türelmetlen lett, igyekezett nem gondolni a kérdésre. Majd az órájára nézett: lekéste a találgát. Maga elé képzelte Sizukót: az iidabasi vasúti híd alatt, sértett hiúságában idegesen rángatja kosztümkabátja zsebében a kezét. Vékony, felfelé ívelő szemöldöke haragos rángásba kezd. Ajka előrefittyed a ridegen csillogó arcban. Ha most ott teremhetne, Sizuko biztosan elfordulna. Nézné az árok vizét. Szinte hallja, ahogy mondogatja magában: „Egy percet se többet!”

Vágya egyszerre támadt fel tudatának tiltakozásával. Elszánt léptekkel tartott a lépcső felé. Pedig el nem ment volna, bántotta volna a lelkiismeretét. Az asszonynak megígérte, hogy marad. Megállt a korlátnál, lefelé figyelt, de a háziasszony nem mutatkozott. Kopogtatni kezdett a korláton. Valahol olvasta – derengett föl benne –, hogy az élőlények közül az ember az egyetlen állat, amely képes az öngyilkosságra. Tehát – tette fel a kérdést önmagának – Arai Jukio az öngyilkosságával a magasrendűségét akarta bizonyítani?

Ekkor zajt hallott a nyugati folyosó irányából. Megfordult. A folyosó végi szobából bútor szállítottak ki. Néhány szállítómunkás egy nagy darab, régimódi szekrényel küszködött. Egy terepszínű katonainges durván parancsolgatott. Kinyíltak a szomszédos ajtók. Mikor a szekrény már a folyosón állt, egy közepes termetű, rövid nyakú katonainges lépett ki, és irányította a szállítmányt. Nakadzsimára, a boltosságára ismert. Valamikor vele átellenben lakott. Most, hogy a nyugati folyosóablakból nézi az alkony fényében csüggedten csoszogó embert, eszébe jut Nakadzsimáék költözése. Úgy négy hónapja lehetett, hogy nyolctatamis szobájukból a sarki négytatamisba költöztek. A sápadt, szinte beteges arcú asszony, kezében ütött-kopott edényekkel, kitámolygott a szobából, hátán a rongyokba kötött, belférgesnek látszó kisgyerek. – Biztosan megint elkártyázta a család pénzét – mondta maga elé Ojokava. Egy asszony a lépcső melletti

mosdó felé sietett. – Az infláció – mormolta – lemezteleníti az embereket, az infláció... – Szégyenkezve hallgatott el. Szégyene eszébe juttatta a tényt: parazita. Túl a harmincadik évén, még most is az apja pénzeli.

Zaj tört fel a szűk, belső udvar felől. Megkezdődhetett a jegyre kapott liszt osztása, a hosszú lábú, fehér nyakú Macumotóné, egy illatszergyári pénztáros irányításával. Szándékosan őt bízták meg a feladattal erőszakos, arrogáns természete miatt.

– Ugyan, Jamadáné, szólna már Funakinénak, hogy jöjjön le végre?! Csak nem hiszi, hogy éjfélig is itt ácsorgok, míg neki méltóztatik lejönni?! – Negyven év körüli asszony hangja, a Macumotónéé. Jól ismerte.

– Szólok, persze hogy szólok. Azt fogom mondani, hogy ugye, Funakiné, magának semmi szüksége a kukoricalisztre, nyugodtan kezdhettek az osztást.

Hahotáztak. Ojokava szemöldöke ott fenn idegesen rángott, mintha nedves, kellemetlen levegő érné. Mindig kitör rajta ez a rángás, ha csak megérinti az élet, a valóság szele. Olyan nyomasztó ez. Összerázkódott, és Arai szobája felé fordult. A lépcsőn felbukkant a háztulajdonos. Apró, erős csontozatú ember, elmaradhatatlan sötétkék, magas gallérú egyetemista uniformist visel.

– Ojokava úr – kezdte a lépcső közepéről –, bocsássa meg, hogy ilyen kellemetlen dologgal terheltük. Én éppen Kodzsimáéknál voltam, amikor berohant a feleségem. S mit kell hallanom? Arai úr felakasztotta magát. – Amint odaért Ojokavához, nyakát vakarta, közlése nyomatékosítására. Maga is megérezhette szavai szenvtelenségét, mert hozzátette:

– Igazán sajnálom... Mégis mi ütött ebbe az Arai úrba, hogy ilyen tegyen?

Ojokava észrevette alattomosan bujkáló vigyorát, mely mindig ott játszott az arcán, ha vele beszélt. Viszolygott ettől az apró arcú, alacsony homlokú, ritkás bajszú emberkétől. A háztulajdonos már be is lépett Arai szobájába:

– Ó, szörnyű! Rettenetes! Szegény Arai úr!

Nyilván Ojokavának szóltak ezek a szavak. Ojokava kerülte a beszélgetést ezzel az emberrel, a szobákat egy diáklakótól örökölt egyenruhában szorgalmasan járó háziúrral, aki igyekezett túladni saját szerzeményű, feketepiaci élelmiszerein.

– Ojokava úr, igazán megható... maga is két ujját áldozta a hazáért...

Valahányszor benyit hozzá kenyérrel vagy egyebekkel, szégyentelenséggel, egészen az unalomig ismétli, ugyanezt a mondatot. Kifundált magának egy törvényt, melynek alapján Ojokavától bevasalt háromezer jent. Csak azért, hogy ő egyedül lakhasson a szobában. A többi fizetésképtelen agglagénylakót összezsúfolta – hármat egy szobába. De Ojokava tudta, ha az ilyen, házigazdaféle alakok nem volnának, a magafajta gyámoltalan fickók még a meghaláshoz is kevés élelmiszeren kívül a legszükségesebbeket sem tudnák beszerezni.

– Borzalmasan elváltozott ez a szegény fiatalemberke – lépett a folyosóra. – Még egy hónap múlva is erről fogunk álmodni.

Elmondta: utasította a feleségét, táviratozzon a diák szüleinek. Ojokava felé pedig egyre fújta a magáét, mit sem törődve a másik makacs hallgatásával. Elmondta, hogy Arai Jukio szülei Numazuban nagy szállodát vezetnek, s egy ilyen gondtalan ember – mármint ez az Arai úr – csak így elfecsérelte az életét. Ilyesmi különben csak neki juthatna eszébe, nyomorult háztulajdonosnak, akinek mindenét felemészti a rengeteg karbantartási kiadás, no meg a mérhetetlen adó.

Ojokava fulladozott ettől a mocskos beszédétől, s már bánta, hogy a háziúr megjelenésekor nem állt odébb. Annyi bátorsága sem volt, hogy azt mondja: sürgős dolgom van, mennem kell. Igaz, már nemegyszer idehozta Sizukót, s ha nem találnak alkalmas szobát, ismét ide kell jönniük. Ez a gondolat valósággal nyomja a lelkét.

– Kedves Ojokava úr, maga, hogy virul mostanában!

Attól tartott, hogy a keskeny szájú, tapintatlan ember valami megjegyzést tesz. Mit is válaszolna a sunyi szavakra?

Képzelem, maguknak is milyen nehéz dolguk lehet... egy ilyen házban! – válaszolta, éppen ellenkezőjét annak, amit mondani szeretett volna. Még jól emlékezett a férfi vigyorgására, amikor Sizuko először töltötte nála az éjszakát, és reggel összefutottak.

Ojokava Rjúicsi aztán a megbeszélte idő után fél órával, elindult lidabasi felé.

2

A hídfő körül már az esti szürkület ólálkodott. Munkából hazaigyekvő emberek álltak hosszú sorban az állomás előtti villamosmegállónál. Ojokava Rjúicsi lesietett az lidabasi megálló lépcsőin, és megállapította, hogy balra, a Szuidobasi állomásig betekinthető útvonalon nem

látható Nisihara Sizuko kissé görnyedt, bal könyökét hátratartó termete. Máskor a járókelők, autók és villamosok tömegéből is elsőnek vette észre, rövidre vágott dús hajkoronájáról, párnás válláról; hátulról nézve ruhája alól teste szinte világított, mintegy elszakíthatatlanul magához vonzotta Ojokava Rjúicsi tekintetét, hogy a férfi egyszerre érezze magában az undor, a kín és a megnyugvás kavargó érzését. Ekkor Ojokava Rjúicsi megindul, egyenesen a hídfő irányába. Bal kezét nadrágzsebébe mélyesztí. Hirtelen, élesen merül fel benne a kép: kezét szóltanul Sizuko vállára teszi. Sizuko tudja, hogy a háta mögött áll, de még nem fordul meg, s ő erőltetett jókedvvel a lányra mosolyog: – Bocsáss meg, hogy olyan sokáig váraoztattalak, de nagyon zsúfolt volt a kocsi...

– Ó – szokta válaszolni Sizuko hasonlóan nyugodt mozdulattal visszafordulva, egyáltalán nem... Éppen most érkeztem. S ebből a képzelt képből most hiányzik a főszereplő, Sizuko.

Ojokava Rjúicsi, mint annyiszor máskor, látszólagos nyugalmat erőltet magára, a hídfőig ballag, és közben körbetekintgetve keresi jövelele célját. De Sizuko nincs sehol. Nem is számított másra idefele jövet a gyorsvasúton sem, egyre mondogatta, miért is várna rá Sizuko ilyen sokáig, a lány helyében ő sem várna tovább egy óránál. Azért mégis reménykedett, talán a kívánság miatt. Lehetetlen egy óránál tovább váraozni – ismételte szemét azon a kis, krumplival beültetett körtéren legeltetve, melyen az iidabasi munkaközvetítő hivatal táblája látható. Túl a járdán sárguló fűzfa – tovább már nem is látni. Az emelkedő út tetején villamos bukkan fel, aztán lassan ereszkedni kezd, szinte beleszalad az öles gyárkémény lebombázott betonhengerébe. Már a villamos vezetékek bonyolult hálózata alatt tart. „Előre is tudhattam volna... Ugyan, hogy lehet komolyan gondolni, hogy még vár Sizuko.” Nézegetni kezdi az esti homályban az útkereszteződés fölött szerteágazó villamos vezetékek sűrű pókhálóját. Kongó melle, hasa akár az üres konzervdoboz: egyszerre illan el belőle az alacsony hőfokon lappangó váraozás, a tiltakozás, a vágy és a félelem. Legjobb volna hazamenni, talán nem is kellene ma találkozunk, mondogatta mintegy a vágy maradékának, mely ott sündörgött a lába körül, mint egy gazdátlan kutya. Füle az árokban folyó szennyvíz csobogására figyelt, tekintete a levegőben összefutó villamos vezetékek hálóján nyugodott. Itt-ott fekete csomók a vastag vezetékeken, apró, ugrásra kész állatocskák. A gyalogjáró mellett a korlát vascsöveit összekötő láncon miniumfesték vörösött. Hol erősödik, hol elhal a vízcsobogás.

Figyeli a vezeték-hálózatot, és testén valami megmagyarázhatatlan kín fut át; hasonló a levegő rezgéséhez, vagy mikor elpattan a végsőkig feszített távvezeték. Ám ez a kín csak futólag érinti a szívét, szívének felszínét, hogy aztán újra meg újra kiújulhasson. Ojokava Rjúicsi nem is érti, mi ez az állapot voltaképpen. Szókincséből nem telik ennek az érzésnek a kifejezésére. A lét undora? Nem. Halálfélelem? Nem. Magányosság? Nem, ez sem. Valami elviselhetetlen futkos a szívén, amellyel szemben tehetetlen.

Mintha megelevenedne a villamosvezeték-hálózat, egy-egy szaka-sza ragadós hernyólábként közeledik feléje. Ojokava Rjúicsi tiltakozik. De a következő pillanatban elsötétül előtte a világ, feltör benne az összeomlás érzése: ragacsos állapot, melyben a tudat és a testnedvek összefolynak.

Ojokava Rjúicsi indulatosan megrázta a fejét, kiszabadította magát összeomló öntudatának ragadós érzéséből, és nagy léptekkel megindult visszafelé. Az árok vize a homályos utcalámpák fényét tükrözte. Elhaladt az állomás előtt, s tovább, a Fudzsimicsó felé vezető emelkedőn folytatta útját. „Ó, miért is megyek ezen az úton? Mert Sizuko itt lakik az egyik mellékutcában?” – töprengett. A gödrös, rossz út derekán már feltűnt a fudzsimicsói protestáns templom karcsú tornya. „Talán mennyországos, istenes áhítat húz?” – merült fel benne egy pillanatra. Hol áll ő az efféle áhítattól! A lehető legmesszebb.

Amikor Ojokava Rjúicsi az emelkedőn érkezett a templomhoz, úgy érezte, valami erős kéz balra vonzza. Ha onnan balra kanyarodik, majd a Jonekju hentes előtt ismét balra, a nyilvános fürdőnél jobbra, eljut Sizukóék házához. Lenn nagy üvegajtó; az üvegen keresztül különféle fúró szerszámokat, gőzturbinákat látni meg a kezeslábasban üldögélő bolti alkalmazottakat. De Ojokava Rjúicsi ellenállt a balra húzó erőnek; egyenesen haladva megtett még egy útszakaszt, aztán jobbra fordult, a postamúzeum felé. Bár elhagyta Sizukóék környékét, mégis minden a lány lélegzetét lehelte, a tárgyak szájfestéke színében villogtak, minden ott csillogott izzadt tenyerének melege. A múzeum kertjéből, a kerítés mellől Maedzsima báró szobra meredt az utcára, előtte három fekete vadállat, három mellszobor; nyaranta többször is elsétáltak ezen az utcán. Sizuko karja az ő karjához simult. Persze, karonfogva járni egy nővel – nem az ő esete. De mégis hagyta. Türelmetlenül várta, hogy az utca végén terpeszkedő romos tér bokrában lehessenek; szinte érezte a lány ráboruló arcának kellemes érintését. Mert mi egyebet várhatott volna Sizukótól, mint hogy bőre végtelenül

rugalmas legyen? Vagy az alámerülésnek azt a puhaságát, mely őt a tárgyi világ fölé emeli? Sizukóra sem lehetett más hatással a dolog. Mivel kettejük kapcsolata csupán a húson alapszik. Sehol egy közös, egymás lelkébe nyíló ajtó. Öles fal választja el a két lelket. Elképzelhető és lehetséges, hogy annak a Sizuko-féle nőnek, akinek örömet jelent a Ginza-negyedben való mászkálás – hetente legalább egyszer! –, vonzó a magafajta férfi mélabús tekintete, valahogy kissé dekadens viselkedése. Vonzónak érezhette a férfi jó modorát, megfontolt mondatait, szaggatott beszédét. Igaz, amikor először találkoztak, idegenek voltak egymásnak, az egyik kudani könyvesboltban, tekintetük összeakadt – a hús váltott bennük jeleket, s ez annyira illik jelenlegi, csak érzéki kapcsolatukhoz. Az idegen Sizuko a hatalmas alakú divatlapok felé fordult, belépett a keskeny, két polcsor közti átjáróba. Ojokava Rjúicsi már éppen végzett a polccal, és hátrapillantott, hogy kimenjen. Néhány pillanatig szemben álltak egymással: a két idegen tekintet egymásba kapcsolódott, egy csöppet sem titkolva a kihívást. Sizuko állta alig észrevehetően, de megremegett.

– Bocsánat – mondta, és vigyázva elhaladt mellette a divatlapok irányába. Ez volt az első találkozásuk. Ojokava Rjúicsi először nézett szembe azzal a tekintettel, mely képes azonnal az ember legmélyére pillantani, megérintve a hús vágyát. Hogy két teljesen idegen ember között ilyen intenzív viszony jöhet létre pusztán a pillantások révén, az bizonyosan a kettejük múltjával magyarázható. Az első találkozás után még kétszer-háromszor látták egymást ugyanabban a könyvesboltban. Nem volt véletlen, a férfinak felgerjedt valami homályos remény: talán a másik is gyakran megfordul ott. Sizuko is ezt érezhette. Először a nő szólította meg. Minden különösebb ceremónia nélkül lefeküdtek. Ojokava Rjúicsit meglepte, hogy a nő csak úgy, másod- és harmadszori látásra megszólíthat egy férfit, de ahogy megismerkedett a lány barátaival, megtudta: van ilyen a nőknél, többnyire a meglehetősen művelt, Sizuko-féle lányoknál. Mint a barátnőinek, neki is volt már dolga előtte néhány férfival.

Nisihara Sizuko a bal kezén levő forradás után érdeklődött. Mi történt vele? Bár a férfi mindig ügyesen tudta titkolni bal kezének forradását, Sizuko már első beszélgetésükkor észrevette. Sizukót egyébként minden érdekelté, ami kapcsolatos az emberi külsővel. Nyilván felmérte már Ojokava Rjúicsit is: megfelel-e ízlésének, mondjuk, a Ginzán sétálva? A katonaságnál szerezte, ugye? Nagyon fájt? Már teljesen meggyógyult? Igyekezett éreztetni, tudomására hozni, hogy

őt nem a csúnya kézfej érdeklí, szó sincs ilyesmiról; mindössze sajnálja, és együtt érez vele.

– Nem, már nem fáj, de télen mindig kiújul a fájdalom – mondta, mint mindig, valahányszor megkérdezték. Egy ideig a háborúról beszélgettek. Sizuko bátyját is kivitték a frontra, ott tűnt el, már semmi remény, hogy valaha is megkerül.

– Igazán utálok a háborút – mondta Sizuko –, minket is elvittek egy hadianyaggyárba, igaz, én nem dolgoztam gépen, mert ismertük a gyár egyik vezetőjét. Egy közeli fióküzem irodájába tettek. Még így is utálatos volt az egész, abba is beleszóltak, hogy hogyan fészülködünk, mintha nem is lett volna élet abban az időben...

Ojokava Rjúicsi szerette volna gyorsan eltéríteni a témától, miután elmondta a szokásos mesét: kézsebét úgy szerezte, hogy rosszul kezelte a fegyverét, véletlenségből.

Ojokava Rjúicsi odaérkezett a Gunjó könyvkiadó épülete elé, ott jobbra fordult, az árokparti töltés keskeny sétánya felé. A fenyőfák ágain keresztül megpillantotta az árok vizét. Néhány csónak himbálózott rajta. Egyhangú kopácsolás a túlsó oldalról, az építkezés irányából: minden koppanás érzékeny szívére csapott. Szemét bántotta a töltés-kerítésen indázó csenevész tökvirág sárga színe.

„Hová is akarok én valójában kijutni? Hová is kellene mennem?” – kérdezgette magában patetikus hangszállal. Érezte, hogy kívánja Sizukót. Valóban nincs hová mennie, csak *oda* mehetne, hiszen ő él-teti. Mocarog, él, tiltakozik benne a lány ellen valami, ellenállásra biztatja, él benne valami homályos gyűlölet Sizuko iránt; nem, nem lángoló gyűlölet ez, hiszen nem is szereti! Lelkük most is külön életet él. Egyre ritkábban sétálnak ki a Ginzára. Egészen leszoktak arról is, hogy beüljenek valahová, és elbeszélgessenek egy kávé mellett. Már csak a vágy tereli össze őket bizonyos időközökben, hogy áldozzanak a húsnak, egymás húsába merüljenek, érezzék a hús mélyén azt a bizonyos, zavaros szédülést.

Ojokava Rjúicsi letért a töltésről, a Postás kórház után betévedt a Hoszei egyetem kertjébe. A fák alatt a diákok meggörnyedve nézgették a munkaközvetítő kartonjait.

– Hagyjuk már ezt a marhaságot, már nem is látni – mondta valaki. Szemből egy almát rágcsáló, idősebb férfi közeledett.

Ojokava Rjúicsi arra gondolt, hogy mindenki meghal, aki él, s aztán azon vette magát észre, hogy egy zöld kabátos diáklány után ballag. A lány derekán lóg az öv. Száján érzi Sizuko testének édes ízét. Ám

az emberek meghalnak. Ennyi az egész. Hirtelen eszébe jutott Arai Jukio kilógó nyelve. Csak ennyi, és máris vége van. Az ablakkorlátan fehér zokni leng. Vége, többé már nem fog mosni.

Ojokava Rjúicsi a Mivata leányiskola magas kőkerítése mellett lépkedett. Bal felé letért az útról. Miért is jött el idáig? Csak azért, mert az elmulasztott találka megtakarított energiájával nem tudott mit kezdeni? Most pedig a kudani emelkedő hívogatja. A lebombázott házak helyén már bokrok nőttek; csalogatón vadkrizantém ringott az esti szellőben.

„Talán, ha most Sizukóhoz mennék, talán még eljönne velem... de nem... Biztosan elment valamelyik barátjához... ő is küzd ellenem, ahogy én most őellene. És nem fél este egyedül kimenni...” Sizuko hideg tekintetére gondolt, a tekintetre, ahogy sebesült kezét nézi. Szíve finoman rezegni kezdett.

„Nem szeretem... Én sem szeretem... ő sem szeret engem...”

Jobbra, az üres telken, a fű mint megannyi apró állat, hajladozik a szél tenyere alatt. Ojokava Rjúicsi tekintete befogja a csillogó állatsörényhez hasonló, lengő gaz ringásának képét, s ez a kép valami érthetetlen rezgéshullámot továbbít agyába. Hullámozik a fű, agyában a rezgés megindul. Mintha megfosztanák látásától, mintha kiforgatnák idegszáleit, hogy az idegköteg ott lengjen a tarkója táján, a hideg szélben. Idegzetének fonák lebegése érezteti vele életének súlytalanságát, a maga testetlenségét, elveszített súlyát; mint a kígyó, egyszerre több réteget is lehánt magáról, hogy saját tenyerére helyezhesse önmagát. Valami, a szélnél is könnyebb elem megcsapja a lelkét, de ennek a könnyű jelenségnek mintha súlya is volna, azért, hogy belülről nyomaszthassa. Megérinti a tarkóját, azután egyre feljebb csúszik.

Ekkor Ojokava Rjúicsi az usigomei telefonközpont sarkánál találta magát. Megállt a nyilvános vécé előtt. A falrepedésekből fűcsomók kandikáltak elő. Ismét érezte, mennyire kívánja Sizukót. Szikkadt bőrének csak a lány rugalmas bőre adhat életet. Amint Sizuko az ő csontos arcára teszi tenyerét, lassan lefelé simítja: keze nyomán valami kellemes, biztonságos érzés árad. Ennek az érzésnek a súlya sűrű folyadékként tölti meg kiszáradt bensejét. Könyv nem elégíti ki, nem elég a másik ember szíve sem. A bűn súlyos ragadósága lassan sejtjeibe hatol, elnehezíti azokat, őt magát is, aki a szélnél is könnyebb.

Ojokava Rjúicsi ismét azt érzi, hogy kívánja Sizukót. Egy alkalommal, távol a vécétől, leültek a romos telken. Egy alacsony téglafalat választottak. A raktár magányos, négyszögletes ablakából fény tört

elő, körülöttük tücskök ciripeltek, nyári fű illata szállt feléjük. Sizuko fehér cipője a füvet taposta, ő megszorította a kezét, és Sizuko erős kölniszagú arca közeledett feléje.

Most a raktár előtt két gyerek kiabál szinte énekelve.

– Hiromacu-sza-an! Vacsorázunk! – És a raktár ugyanígy felel rá énekelve. A hívás nyújtott ritmusa megtöri Ojokava Rjúicsi ragadós gondolatainak ritmusát. Tekintetét leveszi a piros tégláról, visszafordul, és elindul a telefonközpont felé, vissza a Kudan irányába. Most sem tehet mást, mint amikor nem sikerült találkája Sizukóval: ki kell fárasztania magát, s a kóborlásban kimerült tüzelő testét, a lány ellen tiltakozó lelkét. Már tíz óra is elmúlt, mire hazaért.

Megette kihűlt vacsoráját, s átment a diák szobájába. A szobában nagy rend volt: az ablak alatt kiterített halott mellett ott ült a háziasszony. Imákat mormolt magában. Ojokava Rjúicsi nem virrasztani ment a halotthoz, egyszerűen csak azért, mert nem tudott mit kezdeni magával és azzal a furcsa, Sizuko kívánásából visszamaradt érzésével, mely mintha elgyötört testéből, valamennyi érzékszervéből kiszorult volna, és most körüllegi. Undor és magány keveréke volt ez, mely általában akkor fogja el az embert, amikor rágja-rágja a kemény, babos rizst, és szánakozni kezd önmagán. Bármennyire bezárkózik is az ember önmagába, mégis élnek benne vágyak, melyekkel egymagában nem kezdhet semmit. Nevetséges, szánalmas ez az igazság. A derekában, a vállában, a szája körül hordja a langyos-ködös vágyfoszlányokat, fejében pedig a rágás tompa zaja. „Szegény, szegény fejem” – mondogatja magában cinikus éllel, mint máskor is annyiszor. Mintha azt akarná magának bebizonyítani, hogy önmagának csupán objektív szemlélője. A sajnálkozó szavak alaktalan masszává keveredve forognak az agyában.

A bérházat még sokáig ébren tartják a különféle zajok. Az egyre gyakoribbá vált áramszünet miatt sokan – főleg diákok – kimaradoztak, barátokhoz, ismerősökhöz mentek, s éjfél tájt botorkáltak csak haza, egymás után, papucsukat csoszogtatva a folyosón.

Hálórúhában, tiszta fehér ágyneműben feküdt a halott. Két volt diákbarátja ült összezárt térddel a háziasszonnyal szemben. Táviratban értesítették őket. Az egyik, a tömpe orrú, gyerekesen rózsaszín arcú diák a háziasszony fölött lógó meztelen villanykörtére meredt, a másik közben felállt és az ablakhoz támaszkodott. Széles vállú, fénylő arcbőrű diák katonakabátban. Mindkettejük arcán valami egyformán zavaros érzés ült; látszott, szeretnének szomorúbb, kétség-

beesettebb arckifejezést ölteni, de nem sikerül. Bizonyára szégyelltek volna együtt imádkozni a háziasszonnyal okosabb elfoglaltság híján.

Az asszony észrevette, hogy valaki belépett:

– Á, Ojokava úr – mondta –, biztosan imádkozni jött. Csak most ért haza? A vacsorája már teljesen kihűlhetett... Ne haragudjon, hogy mindennap babos rizs van. Nagyon kérem, üljön le ide, imádkozzon a szerencsétlen lélekért.

Az asszony hangja elárulta, hogy abban a korban van, amikor az ember a halált már teljes megindultsággal fogadja. Láthatóan egész idő alatt siratta halott bérlijét.

– Imádkozzon sokat, imádkozzon érte – mondogatta térdelve, miközben rövid, vaskos combját simogatta tömzsi kezével. – Már bejártam a szobákat, hogy jöjjenek, és imádkozzanak. Persze egyetlen férfi se jött, csak néhány asszony, de azok is gyorsan odébbálltak. Azt suttogják egymás közt, hogy ha valaki akasztott ember szobájába lép, halála után macska meg nyúl lesz. A fenét lesz az!

Ojokava Rjúicsi némán ült a halott mellett. Nem tudta, miért ment oda. Talán, mert a szobájában úgysem lett volna maradása. Elvégezte a formális tiszteletadást, miközben az aggasztotta, hogy főhajtásainak, kézcsapkodásának, hókuszpókuszainak semmi értelme. Mintha egész ájtatoskodása a mellette szorongó háziasszonynak szólt volna.

Ojokava Rjúicsi figyelmesen megnézte a halott állát, homlokát, haját. Arai Jukio nyugodt vonalú álla lapos volt, színe elváltozott, jelezve, hogy az izomrostok elhaltak. A sötét flanel hálóruga gallérja szorosan fent, az állánál zárult – a háziasszony vigyázott, hogy elfedje a kötél nyomát.

– Képzelse csak, milyenek az emberek! – suttogta az asszony. – Itt, a szomszéd szobában, Unegakiék könyörögtek, tegyük másik szobába a halottat, mert félnek. Hát mégis, honnan volna nekünk annyi szobánk?

– Ilyenek lennének?

– Még ilyenebbek! Amikor kijöttek a kapitányságról, megtartották a helyszíni szemlét, felvették a jegyzőkönyvet, s végre már ott tartotunk, hogy levihetjük Arai urat, akkor az itt kíváncsiskodók falkája eltűnt, csak mi maradtunk hárman: a rendőr, a férjem meg én. Aztán tetőtől talpig lemostam.

– Valóban megható – mondta Ojokava Rjúicsi kényszeredetten, egyéb nem jutott eszébe. Más kötötte le a figyelmét. Nem kételkedett az asszony szavaiban, de egy kis túlzást feltételezett. Ilyen az élet; ki törődött például a katonai kórházban más életével? De ez a házi-

asszony, mindenképpen jószívű ember. Eszébe jutott, hogy gyakran vitt azelőtt élelmet a beteg diákoknak, ha kellett, a vizes borogatást is cserélgette a homlokukon. Ma már ritka jelenség egy ilyen asszony.

– Amennyire csak lehetett, rendbe hoztam az arcát is. Újra a régi Arai úr, mert mit szóltak volna szegény szülei, ha azt a rettenetes torz arcot látják. Iszonyú munkába került rendbe tenni. – Lehúzta a kendőt a halott arcáról, újra mormolt, imádkozott. – Nézze szegényt. A szemét sehogy sem tudtam visszaigazítani... nézze csak!

– Valóban – suttogta a tömpe orrú diák, és szemét Ojokaváról a halottra emelte. Némán bólított a széles vállú is, s meredten bámulta a halottat.

Igazi halotti maszk volt. Zsíros-hidegen csillogott a jellegzetes halotti bőr: a felső réteg elszakadt az alatta levő sejtszövetől. A vastag, éles körvonalú arc furcsán megcsontosodott. Eltorzult ajka visszanyomkodva, már belülről őrizte a visszagyömöszölt nyelvet. Tagadhatatlan: félig nyílt szemében megőrzött valamit abból a kegyetlen képből, melyet Ojokava Rjúicsi is látott.

Az asszony gondosan visszahúzta a kendőt a halott arcára, aztán siránkozni kezdett: bármennyire töri is a fejét, nem tud rájönni, miért is kellett a diáknak végeznie önmagával. Igaz, egy hónapja mintha azt kérdezte volna tőle, mi volna, ha megölné magát.

– Maguk nem tudhatták – szólalt meg váratlanul a tömpe orrú –, de Arai már rég tudta, rég mondogatta, hogy öngyilkos lesz.

– Folyton *elvről* meg valami *ideológiáról* beszélt, ez lett volna az? – kérdezte az asszony olyan arccal, mint aki előtt hirtelen minden megvilágosodott.

– Hát igen, ez a tragédia sok szálból tevődik össze – kezdte a fiatal diák, majd Ojokavához fordult: – Azt hiszem, Ojokava tanár úrhoz van szerencsénk. – Hangja nyugodt, szinte hivatalos volt.

A diákok bemutatkoztak, és elmondták, hogy Arai Jukiónak már jó ideje viszonya volt az egyetem egyik adminisztrátornőjével. Ez a viszony rossz hatással volt Arai életére, megbontotta lelki egyensúlyát, kínlódott miatta. Ők is felelősnek érzik magukat a diák haláláért, de már több mint egy hónapja, hogy mindenféle különmunkát vállaltak, ezért nem törődhetek barátjukkal.

– Elképzelhetetlen, teljesen elképzelhetetlen... – dagasztotta buzgón a térdét az asszony gömbölyű kezével.

Ojokava Rjúicsi végignézett a halottas ágy másik oldalán álló két diákon. A két piszkos arc bántotta szemét, bántották a nyak koszcsíkjai;

látszott, régen fürödhetek. Minél tovább nézte őket, annál kevésbé látszottak kamaszoknak; megállapította, hogy éretlenségüket bizonyos fajta koraérettség takarja; a kor, amelyben élnek, számukra is olyan tapasztalatokat, élményeket hozott, melyek rendes körülmények között korosztályuk előtt teljesen ismeretlenek. Különösen a széles vállú, mindenre bólogató, hallgató diák szeme árulkodott, olyan alattomos fények lappangtak a szemében, melyektől máskor irtózni szokott. Frontot járt ember szeme. Szinte maga előtt látta, mint nyalja talpát a diák a rangidős katonának; abban is biztos volt, hogy a fiút a katonaság valami különös elképzelésre készítette a nők irányában.

A földszinten felharsant a háziúr hangja:

– Mikor jössz már le végre? Itt vár Jamanoucsi úr... Meddig akarsz még ott tanyázni?

– Érdekel is engem az az úr! – sziszegte az asszony dühösen, de feltápáskodott. – Képzeld, máris itt vannak, hogy bérbe vegyék ezt a szobát. Nem baj, lemegyek. Vigyázzanak addig, tegyenek a tömjénből...

Ojokava Rjúicsi sem maradt tovább. Teste mély zugaiból már elillant a Sizuko iránti vágy, s gyomrában a babos rizs maradékaival mintha az élet maga forgott volna együtt, emészthetetlenül. A babszemeket egyenként a torkában érezte, aztán azt, ahogy egyenként gyomorfalához ütődnek, akár a soha nem oldódó élmények, filozófiai problémák, események. Csupa háború halmozta élmény a gyomrában. Hiszen mi volt ő a háború előtt? Ha egy kissé különc, szerteágazó érdeklődésű ifjú is, de mégis normális egyetemista, külsejében, viselkedésében magabiztos ember, amilyenek a jómódú családok gyerekei lenni szoktak, finom lelkület, átlagos műveltség. No, a mostani Ojokava Rjúicsire ma is illenek ezek a jelzők. Valaki, aki ismerte őt tíz évvel azelőtt, derűsen azt mondaná ma róla: Ha Ojokava Rjúicsi arca tíz évvel ezelőtt papírsimaságú volt, ma ugyanez a papír már foltokkal tarkított. Az éjszaka közeledtével az ősz hűvös lehelete egyre mélyebbre fúrta magát a takaró alá. Megszűnt a kopogás a folyosón, s már csak a megkésztett tücskök zenéje tartotta ébren Ojokava Rjúicsit, körülötte ott settenkedett az álom. Mint oly sokszor lefekvés után, most is érezte, – egyedül, barátoktól, járókelőktől, a háziasszonytól távol –, hogy szinte jajongó bőre a takaró alatt eltömődik. Egy vékony hártya csak, de csont, vér, gyomor gyömszőlődött benne, meg a testnedvek. A hentesüzlet faláról lógó különféle szalámik jutottak eszébe, és elmosolyodott. Hogy az ő testében mi a szalámik tölteléke, arról senki nem sejt semmit, se

a háziasszony, se Sizuko, se a fal másik oldalán lakó szomszéd, mint ahogy ő sem tudhatja most, milyen gondolat foglalkoztatja Sizukót, mit érezhet, mit érez a szíve.

Gondolatait szabadjára engedte. Tulajdonképpen nem is gondolatok voltak ezek, csupán gondolatorzók, töredékek. Tudata mintha elnehezült volna; szempillája alá pépes sötétség lopakodott. Ojokava Rjúicsi már nem több, mint ez a *sötéten látás*. Tapintásérzéke már független a kezétől; eltűnik a láb, a mell, majd a mell után a nyak, a fej... Valami sötét folyadék indul körútjára a testében, és alig észrevehetően keríteni kezd. És a folyadék középtáján valami tompa nyomás jelentkezik, amely egyre erősödik, míg ott, középen meg nem jelenik a gyomorfal, hogy felfogja valami kemény, idegen tárgy jelenlétét. „Mégiscsak árt nekem ez a babos rizs...” Vagy úgy látszik, ez az ember lényege. Hogy a bensejét cseppfolyósnak érzi. „Ez vagyok én magam... Bezzeg, Arai Jukio, ő más...”

Az előbb a lába körül terjengő nyomás mintha most a hasa alá vándorolna, hogy dobszerűre dagadjon. Ez a feszültség elvezeti valahová. Bizonytalan ernyedtség a gyomra alatt: a gerince szinte kettétörik a hátára nehezedő súlytól.

„Mert sarokba szorítottak, azért... csakis azért, mert sarokba szorítottak...” Alatta mintha megingott volna a föld, izmai reszkettek, dereka megrándult, törte, zúzta. A sajtós lassan szétterjedt a derekából. Gerincén végigszágul a hús gyönyöre is a fájdalommal együtt. Aztán, mintha újjáéledt volna benne a vért és nedvet facsaró érzés; a húst valamiféle erő megszagatta, magába szívta. Nem létező dereka helyén egy dimenzió nélküli, megnevezhetetlen tárgy csúszkált. Ő, Ojokava Rjúicsi, tudta, hogy az elkövetkezőkben múltja egy visszataszító darabkája fog feltörni az emlékezetrétegek legaljáról, hogy bizonyítsa lényének eredendően undorító lényegét.

...Leültették Tienmenben, a kaszárnya földes folyosóján. Lábán bakancs volt. Térdét összekötötték.

„Tisztelt 38. típusú lövész úr, alázatosan jelentem, hogy az a kurva katona, Ojokava Rjúicsi, a hülyék hülyéje, marhák marhája önhibájából szégyent hozott az ön igen tisztelt fejére. Ígérem, többé ilyesmi nem fordul elő.”

Az öntudatlan Ojokava Rjúicsi az ágyban kiabálja ezeket a szavakat, illetve az az Ojokava Rjúicsi közkatona, aki fegyvertisztítás közben kisebb kárt okozott a 10 296-os számú géppuskában. Először a törzs fegyvertartó állványa elé állították, azután az őrmester száz székütést

mért rá, s mind a százszor elismételte a „Tisztelt 38. típusú lövész úr”-at. Ezalatt Óki őrmester ott állt mellette, hogy alkalomadtán kijavíthassa szavait, ha hangosabban vagy artikuláltabban szeretné őket hallani, vagy ha kifejezett egy szót. Ojokava Rjúicsi teljesen berekedt, de a körben ácsorgó újonctársak közül senki nem merte kinevetni.

Már későre járt, mikor kilökték a földes folyosóra, az ajtóhézagok közt befújt a szél, nyílt sebeiben meg-megújult a fájdalom. „Ó, istenem, nem bírom már tovább...” – így mondta magában a hitetlen ember, míg a „Tisztelt 38. típusú”-t kiáltozta.

Az öntudatlan Ojokava Rjúicsi az ágyban látja ezeket a képeket, látja a közkatona Ojokava Rjúicsit. Ez a kép azután eltűnik.

– Tolvaj! – kiáltja Szumikava rangidős közkatona.

– Alázatosan jelentem, én soha nem loptam semmit – hazudja Ojokava Rjúicsi, a tolvaj közkatona.

– Hallgass már, te marha! Hát mire való a szemem? Ennyire félsz a veréstől? Mi vagy te? Kislány?

„Ó, undorító, undorító vagyok! – kiabálja a sötétben, elhomályosult látásán keresztül. – Ez az én nyomorult lényem, melyet senki sem ismer!” – A sötétben ismét megjelenik a közkatona Ojokava Rjúicsi, a hazug, az alattomos, a megalkuvó Ojokava Rjúicsi. „Ó, undorító, undorító!”

– Százados úr, alázatosan jelentem, vért hánytam – mondja Ojokava Rjúicsi menetelés közben. Már nem bírja a felszerelést, ezért hajlandó feláldozni emberi méltóságát is. „Ez vagyok én...” A katona Ojokava Rjúicsi fekete alakja hatalmasra növekszik a sötétben, rátelepszik a mostani Ojokava Rjúicsira. „Ez vagyok én. Filozófiát végeztem. A tudományom fabatkát sem ér... a filozófiám se többet. Végtelenül szárnalmas alak vagyok. Disszertációm *A Werden tudata a hegeli logikában*, aztán loptam a bajtársaimtól, féltem a büntetéstől, és emiatt hazudtam. Sarokba szorítottak, akár a vadmacskát...”

Múltja képeire meredt, és érezte, hogy a takaró mind erősebben szorongatja a torkát, már-már fojtogatja. „Valamit valahol ott hagytam...” Tudattalan tekintetét a torkát szorongató takaró szélére szegezi, mintha arra szeretne emlékezni, ami most egyre közelít hozzá, már ott is van a takaró szélénél. Ami a feledés szélére taszítja, áttört az emlékezés fátyolán, és egyre jobban fenyegeti. Torkára tett bal keze előrándul a takaró alól. A csonka bal keze. Tompa fájdalmat érez a seb helyén. Ebből a tompa fájdalomból alakul ki azután önmaga egykori képe: az istálló előtt kuporog, kezében kézigránát. Mintha forró víz

folyna a dereka alatt – félelmetes érzés, az összeomlás érzése, a húst szétmállasztó érzés.

Még sokáig gyötörte a közkatona Ojokava Rjúicsi képe. Úgy feküdt az ágyában, mint egy halott. A vérző Ojokava Rjúicsit az alakulat parancsnokságára viszik. Őrizetben tartják egy ideig, kihallgatják, hátha szándékosan sebesítette meg a kezét. Aztán a hegyvidékre helyezik, egy másik frontra, sokkal rosszabb körülmények közé.

„Szánalmas, undorító alak vagyok – gondolja Ojokava Rjúicsi, s már nem is igyekszik menekülni múltja sötét képeitől. – A Sollen szemszögéből nézve... igen, a Sollen szemszögéből is undorító vagyok.”
Peregnek a képek a sötétben egymás után: Ojokava Rjúicsi közkatona; Arai Jukio kilógó nyelvvel; a hátat fordító Sizuko, aki éppen zsebébe süllyeszti a kezét. Ojokavát a dereka alatt feszíti valami, a hús gyönyöre következik: az összeomlás, a szétmálló hús gyönyörének érzése. Lebeg az ablakorlára terített zokni – a Sollen szemszögéből...

A Sollen szemszögéből nézve.

Lektorálta: Lévai Vanda

Kavabata Jaszunari

Az ezerdaru-minta

(Részletek)

Teaszertartás

Kikudzsi már a kamakurai Enkaku-templom kertjének bejáratánál volt, és még azon töprengett: bemenjen-e a teaszertartásra? Már rég elkezdődhetett. Kurimoto Csikako minden Enkaku-kerti bemutatója alkalmával elküldte meghívóját, de Kikudzsi az apja halála óta egyetlenegyszer sem ment el. Először pusztá udvariasságnak látszott az értesítés. A mai meghívó alján azonban ott volt néhány sor: szeretné megismertetni egy fiatal lánytanítványával. Ezeknél a soroknál hirtelen eszébe jutott Csikako anyajegye.

Nyolc- vagy kilencéves korában apja egyszer elvitte Csikakóhoz. A lány a lakószobában ült fedetlen kebelrel: anyajegyéről vagdosta a szőrt. Tenyéryni anyajegy, bal mellétől egészen a derekáig. A sötétlila bőrdarabon nőtt bozótot próbálta ollójával eltávolítani.

– Jaj, hát elhozta a kedves fiát is? – Csikako zavarban volt. Nem merte összerántani a kimonóját. Ezzel csak fokozta volna ijedelmét. Térdepelve előregörnyedt; időt akart nyerni, és gallérját leszorította az övébe. A férfin nem lepődhetett meg, hiszen a cseléd is bejelentette.

Apja, Mitani nem lépett be az ajtón. Leült a szomszédos tágas szobába. Ott szokták rendezni a teaszertartásokat. A férfi elmerülten nézte a fali tekercsképet.

– Kérjünk teát? – kérdezte szórakozottan.

– Rendben – válaszolta Csikako és rögtön felállt.

Kikudzsi jól látta a Csikako térdére terített újságpapíron heverő szőrszálakat. Férfiszakállnak is beillettek volna. A mennyezetten egerek szaladgáltak, noha fényes nappal volt. A kertben, az eresz közelében, virágban állt egy barackfa.

Csikako leült a faszenes kályha elé. Szórakozottnak látszott.

Tíz nappal később Kikudzsi jól hallotta anyja és apja beszélgetését. Anyja szerint Csikako éppen az anyajegye miatt nem ment férjhez. Mint nagy újságot közölte az apjával; sajnálkozott, részvétellel beszélt a lányról.

– Na de miért kellene ezt titkolnia a férje előtt? – kérdezte az apa színlelt érdeklődéssel a hangjában. – Mielőtt férjhez menne, megmondaná...

– Én is ezzel biztattam! De egy nő számára... Az ő helyében én sem merném bevallani. „Kérem szépen, az én mellemen egy nagy folt van...”

– Hm. Úgy beszélsz, mintha eladó korú lányról volna szó.

– Semmiképp sem könnyű túltennie magát ezen. Ha férfiről lenne szó, akin a folt van, akkor csak nevetnének a dolgon, ha a házasság után derülne is ki. – Neked talán mutatta az anyajegyét?

– Ugyan már! Ostobaságokat mondasz!

– Csak beszélt róla, igaz?

– Igaz. A mai teaórán egészen véletlenül különféle dolgokról beszélgettünk. Aztán rászánta magát erre a vallomásra is.

A férfi hallgatott.

– De a férje, szerinted – folytatta az anyja –, mit gondolna a foltról? Ha a házasságkötés után derülne ki?

– Szerintem nem volna kellemes a tudat... Vagy éppen ez tenné vonzóvá? S hátha e fogyatékosága miatt valami különleges színfolttal gazdagítaná a házasságot. Nagy akadályt nem jelenthetne...

– Igyekeztem magam is megvigasztalni. Azt mondta, a folt a fél mellét eltakarja...

– Hm.

– Nagyon bánthatja a dolog. Talán nem is a férje, mint inkább a gyermek miatt. Mert ha szoptatni kell...

– Emiatt teje csak lehet?

– Nem erről van szó! Nem szeretné a gyereke előtt... Ez nekem sem jutott volna eszembe. Őt magát azonban különösebben nem zavarhatja. Szerinte a gyermek éppen az anyai mellen át tart élete első napjaiban kapcsolatot a világgal. Később a tárgyakkal együtt anyja csúnya, foltos mellét is felfedezné, s a világról szerzett első benyomása mély nyomot hagyhatna benne.

– Véleményem szerint eltúlozzátok.

– Lehet. Elvégre tápszeren is felnőhet az a gyerek, dajka is van a világon...

– Csak teje legyen, a többi nem fontos.

– Ez azért nem így van. Őszintén szólva, elsírtam magam, amikor ezeket mondta. Én megértem. Az ő helyében én sem szoptattam volna szívesen a fiamat.

– Talán mégis igazad van.

Kikudzsi felháborodva hallgatta az apját. Apja viszont játssza az ártatlant. Hogy gyűlöli szenvtelensége miatt! Hiszen *akkor* mindent látott.

Azóta majdnem húsz év telt el. Már megérti apja zavarát. Igaz, ő már tízesztendőős korában is eltöprengett néha-néha azon a beszélgetésen. Rettegve gondolt a bármikor megszülethető mostohatestvérére. Az az asszony szoptatná... Elborzadt.

De Csikako, Kikudzsi úgy tudja, nem szült. Talán az apja nem akarta? Ki tudja, lehet, hogy ő találta ki ezt a szomorú történetet az újszülöttről, az anyajegyről, ami miatt az anya búslakodott. Természetes, hogy nem akart gyereket Csikakótól, így hát nem szült neki. Se tőle, se mástól nem akart gyereket.

Csikako mindmáig vénkisasszony. Csak nem az anyajegye miatt?

Legyen bárhogya is, Kikudzsi nem tudta elfelejteni az anyajeggel való találkozását. Talán valamilyen fontos szerepet játszott az életében.

Újra elolvasta a meghívó aljára írt sorokat: „Szeretném megismertetni egy fiatal lánytanítványommal.” Ismét fölillant előtte Csikako anyajegye. Ha már Csikako akarja bemutatni egy lánynak... Bizonyára hófehér, makulátlan bőre van.

Érdekes volna tudni, milyen kapcsolatban volt az apja ezzel az anyajeggel. Lehet, hogy simogatta, még az is lehet, hogy a szájába vette... Kikudzsi valamilyen oknál fogva sokat fantáziált ezzel kapcsolatban.

A hatalmas templomkertben csiripeltek a madarak.

A nagy felfedezés utáni években Kikudzsi is felfigyelt Csikako egyre fogyó női varázsára. Már úgy elférfiasodott! Nyilván ezen a bemutatón is sűrög-forog, nőietlen bájait mutogatva. A melle is jócskán meghervadhatott.

Két fiatal lány közeledő lépteit hallotta a háta mögött. Mosolygott. Megállt, utat engedett, aztán megszólította őket:

– Kérem, erre kell menni Kurimoto kisasszony teabemutatójára?

– Erre – felelték egyszerre mindketten.

Kikudzsi nagyon is jól tudta, hogy kell a teapavilonhoz menni. A két hölgy kimonója is arra vallott: a szertartásterembe igyekeznek. Mégis megkérdezte őket, hogy meggyőzze önmagát is. Egyikük rózsaszín

krepdesin ezerdaru-mintás selyemkendőt tartott a kezében. Kikudzsinak igen megtetszett a lány.

2

Kikudzsi akkor ért oda a teapavilonba, amikor a két kisasszony már felhúzta a zokniját és a teaszobába igyekezett. Válluk fölött a nagy terembe pillantott; már sokan szorongtak a nyolctatamis teaszobában. Olyan zsúfolt volt a szoba, hogy majdnem egymás térdéhez értek. Kikudzsi nem nézett körül, a kimonók világos, élénk színe szinte elvakította a szemét.

Csikako észrevette. Fölállt, kiment eléje:

– Jaj, hogy örülök ennek a ritka vendégnek! Igazán köszönöm, hogy eljött. Talán a másik ajtón... Arra kényelmes helyet találna.

Kikudzsi elpirult. Magán érezte a benn ülő hölgyek tekintetét.

– Csak hölgyek jöttek?

– Igen. Voltak férfi vendégeink is, de már elmentek. Így aztán maga lesz társaságunk egyetlen ékessége.

– Ugyan már, micsoda ékesség vagyok én!?

– Dehogyan, Kikudzsi-szan, olyan szép tulajdonságokkal rendelkezik! Tényleg maga lesz az igazi ékesség!

Kikudzsi intett Csikakónak, és megkerülte a termet.

A bejárat előtt ismét összetalálkozott a két fiatal lánnyal. Udvariasan előreengedték a férfit. Az egyik lány az ezerdaru-mintás kendőt – rendeltetésének megfelelően – batyunak használta: ebbe kötötte utcai zokniját.

Kikudzsi először a mellékszobába ment. Süteményes dobozok, csészek és teáskészletek dobozai, a vendégek holmija nagy összevisszaságban. Távolabb egy szolgáló mosogatott.

Belépett Csikako, és leült Kikudzsi elé:

– Mi a véleménye? Tetszik a kisasszony, ugye?

– Melyik? Az ezerdaru-mintás?

– A kendős? Nem tudom. A két lány közül ő a csinosabb. Inamura kisasszonynak hívják.

Kikudzsi meggyőződés nélkül bólogatott.

– Hogy maga milyen kiszámíthatatlan! Egy kendő ragadta meg a figyelmét. Ártatlanabbnak hittem. Már az úton összeismerkedtek.

– Téved.

– Mégis, azért jól kezdődött. Inamura urat az édesapja is jól ismerte. Valamikor híres selyemvállalata volt Jokohamában. Egyébként a kisaszszonynak semmit sem mondtam a mai dologról. Jól nézze meg magának!

Csikako hangos beszéde már kezdte zavarni. Mindössze egy vékony papírajtó választotta el őket a nagyteremtől.

– Valami kellemetlen dolog jött közbe – folytatta suttogva Csikako, miközben feléje hajolt. – Képzelve, Ótáné is eljött a lányával.

Csikako kíváncsian leste Kikudzsi választát, szünetet tartott, majd így folytatta:

– Pedig nem is hívtam meg őket. Igaz, teaszertartásra hívatlanul is mehetnek az érdeklődők. Az előbb például két amerikai házaspár is betért. Bocsássa meg, Ótáné nem az én hibámból jött ide. A maga dolgáról természetesen nem tud.

– Én sem különösebb szándékkal...

Kikudzsi dadogott. Neki sem volt különösebb szándéka ezzel a látogatásával – szerette volna mondani. De nem jött ki hang a torkán. Mintha valami összeszorította volna.

– Magának észre sem kell vennie. Csak Ótánéra nézve lehet kínos! Ez a megjegyzés bosszantotta Kikudzsit.

Kikudzsi tudomása szerint Csikako nagyon rövid ideig volt az apja szeretője. Csikako, apja haláláig, eljárt hozzájuk, és mint rokon, segített a ház körül. Természetéből adódóan nemcsak a teaszertartások alkalmával jelent meg. Vendégjáráskor is segített, és parancsokat osztogatott a konyhán.

Maradék nőiességére nevetséges lett volna anyjának féltékenykednie. Idővel ő is rájött férje és az anyajegy kapcsolatára. De akkor már vége volt a viszonynak. S Csikako ártatlanul állt az anyja mellett, mintha mi sem történt volna.

Kikudzsi is mint megszokott személlyel bánt vele: becéztette magát, és lassan-lassan elszállt belőle gyerekkora óta érzett gyűlölete.

Különös életmódja ellenére Csikako, hervatag bájaival is, eljárt dolgozni a családhoz. Hiszen apja segítségével jutott az óraadáshoz.

Apja halálakor valami sajnálatfélét is érzett Csikako iránt. A lánynak apja szerezhette az egyetlen szerelmi élményt, s most, kapcsolatuk megszűntével, nőiségét is eltemette.

Anyja gyűlöletéből Ótáné miatt neki már nem jutott.

Óta nagy kedvelője volt a teaszertartásoknak. Halála után Kikudzsi apja fölkereste az özvegyet a teáskészlet-hagyaték eladása ügyében. Ezt annak idején Csikako mesélte el az anyjának.

Csikako az asszony pártján volt; intrikált, leselkedett az apja után. Többször el is ment az özvegyhez, és megmondta a véleményét. Ádáz féltékenység gyúlt ki benne, s ez a féltékenység kialudt vulkánként máig is ott lappang Csikakóban.

Anyja csendes természetű volt. Már maga is sokallta a lány buzgólkodását. Félt a botránytól, inkább a családi békét választotta. Csikako még Kikudzsi füle hallatára is szidalmazta Ótánét. Az anya tiltakozott, de a lány megvédte eljárását: a szülők vétkéről a gyermeknek is tudnia kell.

– A múltkor is, képzelje, jól megmondtam a magamét neki. A gyerek kihallgathatta a másik szobában, mert elfojtott sírás hallatszott.

– Kislánya van? – kérdezte anyja összeráncolt szemmel.

– Igen. Olyan tizenkét éves forma. Azt hiszem, bolond az az asszony. Bement a szobába, én azt hittem, a lányát akarja leszidni. Dehogy. Kihozta magával, az ölébe ültette. Sajnálatni akarta magát.

– Szerencsétlen gyerek!

– Én is ezt mondom, pedig nekünk is ezt kellene tennünk. Meg kell fogni azt a kislányt. Az anyjáról mindent tud. Nem mondom, olyan kerek képű, édes kislány. A mi Kikudzsink igazán megmondhatná az apjának...

– Nagyon kérem, Csikako, hagyja abba a méregkeverést! – kérlelte az anyja.

– Igazán kár, Mitaniné, hogy nem önti ki haragját. Pedig milyen jó érzés. Míg az asszonyom itt sorvadozik, addig Ótáné egyre jobb színben van. Már hiába is megyek oda. A maga álszent módján csak sopánkodik. Bolond ez, kérem. Képzelje, abban a szobában, ahol a nagyságos urat szokta fogadni, ott lóg a férjének a képe. Díszes keretben. És ezt az úr elnézi!

Kikudzsi ezekből a beszélgetésekből ismerte Ótánét. És most ő is itt van. Apja már meghalt. Ide kellett jönnie Csikakóhoz, a teaszertartásra. Furcsa érzése támadt. Lehetséges, hogy Csikako nem is hívta, mégis meglepődött. Hát apja halála után is kell találkozniuk? Az Óta lány is tanítványa Csikakónak?

– Ha gondolja, szólhatok nekik, hogy menjenek el előbb.

– Nekem mindegy. Ha akarnak, menjenek.

– Ótáné nem ismeri a tapintatot. Különben a szüleinek sem szerzett volna annyi kellemetlen órát!

– És most a lánya is itt van.

Kikudzsi még nem találkozott az Óta lánnyal.

Rossz érzése támadt. Ótáné jelenlétében találkozni az ezerdaru-kendős kisasszonnyal! És az Óta lánnyal is itt kell megismerkednie!

– Már megláttak, nem tudok elmenekülni – mondta Csikakónak és felállt.

Belépett a terembe. Leült.

Csikako hivatalos hangon mutatta be:

– A megboldogult Mitani úr fia.

Kikudzi még egyszer meghajolt. Körülnézett és végre megláthatta az összes lányt. Valószínű kisé zavarban volt. Először csak az ünnepi öltözékeket vette észre, amelyek színes folttá álltak össze. Az arcok ragyogtak a színpompás festékek mögött. Miután kisé megnyugodott, körbepillantott, s ekkor látta meg, éppen Ótánéval ül szemben.

– Ó – sóhajtott föl hangosan az asszony.

Mindenki hallhatta: az őszinte csodálkozás hangja volt ez.

– Nagyon örülök – folytatta az asszony. – Régen láttam magát. Kérem, ne haragudjon, hogy nem adtam hírt magamról. – Szerette volna a lányát is szóra bírni; figyelmeztetőn megszorította a kezét. Lánya elpirult, bizonyára teljesen zavarban volt, úgy hajolt meg.

Kikudzi csodálkozott az asszony barátságos magatartásán, semmi rosszindulat nem volt benne. Úgy tűnt, valóban megörül neki. Valószínűleg ez a váratlan találkozás nagy örömet okozott a számára. Talán Ótáné egyáltalán nem gondolja, hogy milyen kétértelmű helyzetbe hozta magát a jelenlévők szemében.

Lánya lehorgaszott fővel, szótlanul ült. Eközben Ótáné semmit sem vett észre az egészből, egy kisé elpirult, de egyáltalán nem jött zavarba, továbbra is kedvesen nézett Kikudzsihoz.

– Magát is érdekli a teaszertartás? – kérdezte az asszony bizalmas hangon. Mintha közeledni akart volna Kikudzsihoz.

– Nem, sajnos. Úgy látszik, nem örököltém apámnak ezt a tulajdonságát.

– Értem... Azt hittem, az ilyesmi az emberek vérében van... – Szeme könnyesen csillogott, bizonyára emlékek jutottak az eszébe.

Apja temetésekor látta utoljára az asszonyt. Négy év telt el. Azóta mit sem változott Ótáné, korát meghazudtolóan fiatal maradt.

Bőre fehér, nyaka ívelt; nyakához képest aránytalanul kerek volt a válla. Finom metszésű volt az orra, alsó ajkát beszéd közben kisé előretolta, ami gyermekien bájossá tette az arcát.

Lánya örökölte tőle hosszú nyakát, gömbölyű vállát. Csak a szája és a szeme nagyobb volt az anyjénál. Kikudzi valamiért nevetségesnek

érezte, hogy a lány szája nagyobb az anyjáénál. Most szorosan összezárta ajkait, nagy szeme valami mély bánatot rejtegetett.

Csikako előrehajolt. Megnézte a tűzhely faparazsát, aztán megszólalt:

– Inamura kisasszony, elkészítené Mitani úr teáját? Ma még nem volt alkalmunk élvezni teakészítési művészetét.

– Szívesen – állt föl az ezerdaru-kendős lány.

Kikudzsi ekkor vette észre, hogy a lány végig Ótáné mellett ült, de mióta az asszonyt meglátta, nem figyelt rá.

Csikako bizonyára azért kérte meg a lányt, hogy Kikudzsi jól megnézhesse. A lány leguggolt a vízforraló mellé, miközben fejét kissé félrefordítva ezt kérdezte:

– Melyik csészéből óhajtja?

– Talán az oribe-csészét vehetné... – válaszolt Csikako. – Édesapja is mindig abból ivott. Tőle örököltem. Ez volt a kedvenc csészéje.

Kikudzsi tisztán emlékezett erre a csészére, amelyet Inamura kisasszony elővett. Tényleg mindig ebből ivott az apja. De ezt a csészét az apja az özvegy Ótánétól kapta.

Szegény Ótáné, most biztos nagyon szomorú, elhunyt férje kedvenc csészéjét Mitani úrnak adta, az pedig... Csikakónak ajándékozta!

Kikudzsit meglepte Csikako tapintatlan durvasága. Különben Ótáné egy cseppet sem maradt el mögötte.

Könnyű pára lebegett a tűzhely körül. Mintha körbefonná a két középkorú nő múltját. Eközben Inamura kisasszony makulátlan tisztasággal mutatta be a teakészítés művészetét. Kikudzsi egész valójával érezte a lány szépségét.

Inamura kisasszonynak bizonyára eszébe sem jutott Csikako szándéka.

3

Inamura kisasszony frissen, magabiztosan készítette a teát, amikor Kikudzsinak a csészét átnyújtotta, zavarnak nyoma sem látszódott rajta.

Kikudzsi kiürítette poharát, aztán a csészét nézegette.

Igazi fekete oribe-csésze. Elöl a hasán fehér máz; a fehér mezőben lány ecsetvonásokkal páfránylevél.

– Megismeri, ugye? – kérdezte Csikako.

– Lehet – felelte bizonytalanul, majd letette a csészét.

– Ez a páfrány a rusztikus hangulat kifejezője. Valójában csak tavaszszal volna szabad használni a csészét. Édesapja csak tavasz idején ivott belőle. S a tavasz már elmúlt. Szerettem volna örömet szerezni vele.

– A csészének igazán mindegy, hogy apámé volt-e. A Momojama-korszakból való lehet, Rikjú korából, aki a teaszertartást Japánban bevezette. Több száz esztendőn keresztül csak a teamesterek, szertartásrendezők szeretete őrizhette meg. De ez ma már nem számít – legyintett.

Kalandos sorsa volt a csészének: Ótától özvegyéhez, az özvegytől Mitanihoz, Mitanitól Csikakóhoz vándorolt. És mind a két férfi meghalt. Most a két nő simogatja, tisztogatja. Ez elég ahhoz, hogy különösnek nevezhessük a csésze sorsát.

Ótáné váratlanul megszólalt:

– Én is szeretnék inni abból a csészéből. Az imént a másiktól kaptam.

Kikudzsi döbbenete egyre fokozódott. Bolond ez az asszony is, vagy nem ismer szégyent? A lányára rá sem mert nézni; szegény, röstelkedve ült az anyja mellett.

Inamura kisasszonyt nézte. Éppen Ótánének készít teát; rokonszenves közvetlenséggel hajladozik, s valószínűleg mit se tud a csésze sorsáról. Szép testtartása külön hangsúlyozza dereka nemes vonalait.

A kert zsenge lombjainak árnyéka táncolt mögötte a behúzott papírajtón. Még csillogóbbá, még üdébbé tette a lányt a teremnek a szokásosnál nagyobb világossága is. Kezében a teaszertartás kelléke, a piros kis selyemkendő: keze érintésétől kinyílt virág. Milyen volna ez a lány ezer röpdöső daru közt?

– Zöld tea sötét színű csészében, istenem, de gyönyörű! – lelkesedett Ótáné. – Önkéntelenül is a zsenge tavaszi hajtásokat juttatja eszembe.

A teáscsészék bemutatása következett. Jelképes ez a szertartás, és ezek a fiatal lányok alig értettek belőle valamit. Csak bólogattak Csikako magyarázó szavaira. A csészék nagy része Kikudzsi apjáié volt. Övé volt a vizeskancsó, a bambuszkanál is, Csikako meg sem említette. Kikudzsi pedig hallgatott.

A tanítványok szedelődzködni kezdtek. Ótáné Kikudzsihoz lépett:

– Ne nehezteljen rám. Az előbb talán felbosszanthattam. De látja, olyan jólesett magával elbeszélgetnem... olyan régen láttam.

– Kérem...

Ótáné megindultan nézte, szeme bepárásodott. Tovább beszélt:

– És az édesanyja is közben... Nem voltam ott a temetésen, bocsásson meg.

Kikudzsi arcán elégedetlenség tükröződött.

– Édesapját az édesanyja is követte. Végtelenül sajnálom magát.

– De kérem!

– Marad még?

– Igen, még...

– Nagyon örülnék, ha legközelebb elbeszélgethénk.

Csikako hangja kihallatszott a szomszédos szobából:

– Kikudzsi úr!

Ótáné sajnálkozva állt föl; lánya már várta a kertben. A lány fej-biccentéssel köszönt el tőle. Elmentek.

A lány szemében könnyörgő kifejezés ült.

Csikako a másik szobában foglalatoskodott; néhány tanítványával s a szolgálóval tüntette el a szertartás nyomait.

– Mit mondott magának Ótáné?

– Semmit. Semmi különöset.

– Őrizkedjen ettől az asszonytól. Ki tudja, mi a szándéka... Miközben adja a szerényt, kedveskedik...

Kikudzsi sietve kilépett a pavilonból. Elmenőben még odaszólt Csikakónak:

– Ótáné gyakran jár a rendezvényeire? Mióta jár rendszeresen?

– Hogy tetszett a kisasszony? Kedves lány, ugye? – lépkedett a nyomában Csikako.

– Igen. De kár, hogy itt kellett találkozoznunk. Itt volt maga, itt kísértett holt apám lelke, itt volt Ótáné.

– Hallatlan! És magát ez zavarta! Ótánénak semmi köze Inamura kisasszonyhoz.

– No jó. Mára elég volt, köszönöm a vendéglátást. – Megállt, és elbúcsúzott.

Szél borzolta a fiatal fák lombját, de Kikudzsi hajadonfőtt járt. Fel-tűnt a templom külső kapuja. A kapuban Ótáné ácsorgott.

Gyorsan körbepillantott. Domszor az út két oldalán: csak az egyik oldalon kell fölkapaszkodnia, és elkerüli a kaput. Végül mégis a kapu felé vette útját. Dermedt arccal, nyílegyenesen lépdelt.

Ótáné meglátta, és elindult feléje:

– Nem tudtam elmenni. Magát vártam. Tolakodónak tarthat. De sajnálnám elmulasztani az alkalmat... Ki tudja, mikor láthatom ismét.

– A kedves lánya már elment?

– El. Fumiko a barátnőjével ment el.

– Tudta, hogy az édesanyja itt várakozik rám? Csak azért kérdezem... a lány mintha nem örült volna találkozásunknak!

– Igen, ez a találkozás kínos lehetett számára – válaszolt Ótáné közvetlenül.

– Apám miatt szenvedhetett... – Magában hozzátette: „Ahogy én szenvedtem Ótáné miatt.”

– Nem, nem – tiltakozott Ótáné – az édesapja nagyon szerette Fumikót. Jobban mondva: édesapja az első pillanattól igen kedves volt hozzá, törődött vele. Sajnos, Fumiko nem akart megbarátkozni az édesapjával. A háború vége felé, a legszörnyűbb bombázások idején aztán hirtelen megváltozott. Még segített is az édesapjának. Hogy mit tehet egy ilyen kislány? Messzire elgyalogolt például a nehezen kapható élelmiszerekért a légiriadók alatt is. Már csak az édesapjára gondolt.

Kikudzsi megpróbált visszaemlékezni azokra az időkre. Valóban, apja gyakran tért haza szokatlanul nagy csomagokkal, hozott csirkét, tojást, mindenfélét. Így hát ő is, anyja is részese lett önfeláldozásának!

– Máig sem tudom – folytatta az asszony –, miért változott meg a lányom. Bizonyára megérezte a nehéz időket, hiszen nap nap után láthatta a körülötte settenkedő halált. Sajnálta is engem, nagyon sajnálta és bizonyára ezért tett annyit az ön apjáért, amennyi erejéből futotta.

Sok mindenen ment keresztül az a lány, aztán a háború végén megérezte, miért is él még az édesanyja. Anyja tiszta szívből Kikucsi apjához vonzódott. És a lány képes volt elszakadni a múlttól, megfedkezni elhunyt apjáról és csak a jelenre gondolni, az anyja életére, amely borzalmas volt, mint akkoriban az egész élet.

– A gyűrűt látta a lányom ujján?

– Nem, nem láttam.

– Azt is az édesapjától kapta. A rádió légiriadója után apja mindig hazasietett, és Fumiko ilyenkor szerette elkísérni. Azt mondogatta, mindig adódhat valami útközben. Egy alkalommal Fumiko egész éjszakára kimaradt. Talán ott fogták maguknál, gondoltam. Meg hogy bombatalálat érte őket az utcán. Reggel került haza. Kiderült, hogy egészen hazáig elkísérte az édesapját, és hazafelé egy óvóhelyre kellett behúzódnia. Ott várta be a reggelt. És apja a legközelebbi látogatásakor megajándékozta a gyűrűvel. Fumiko biztosan restellte maga előtt a gyűrűt.

Kikudzsi furcsának találta az asszonyt: miért kell nekik azonosan érezniük? De azért nem érzett sem gyűlöletet, sem bizalmatlanságot. Volt valami lefegyverző melegség ebben az asszonyban.

Ótáné a lányáról beszélve is voltaképp magáról, saját érzelmeiről szólt. Kikudzsi már-már arra gondolt, Ótáné nem is neki, apjának beszél. Lassan oldódni kezdett benne az anyjával vállalt együttérzésből fakadó feszültség. Ótáné nem a fiút, imádott apját látja benne – rettent meg. Mintha maga is régóta tartana viszonyt ezzel az özvegygel. Apja gyorsan túltette magát Csikakón, de Ótánéval egészen a haláláig tartotta kapcsolatát.

– Mondja, sűrűn eljár Kurimoto teaszertartásaira? Úgy tudom, annak idején éppen eleget kellemetlenkedett magának Kurimoto – kérdezte, mert nem bírta visszafogni magát.

– Igen... így van... Amikor azonban az ön apja meghalt, kaptam tőle egy levelet... Olyan nehéz volt akkor nekem! Minden olyan üres, olyan magányos, hogy... – Ótáné lehorgasztotta a fejét.

– És a kedves lánya is eljár?

– Nem mindig. És ha időnként eljön, akkor is csak a nógatásomra.

Már rég elmaradt az Észak-Kamakura állomás; a templommal éppen ellenkező irányba haladtak, a hegyek felé.

4

Ótáné, aki Kikudzsinál húsz évvel volt idősebb, legalább negyvenöt évesnek látszott, de a férfi észre sem vette a korát. Mintha egy magánál jóval fiatalabb nőt ölelne. Csodálatos: az érett asszony nyújtotta testi örömet el tudta fogadni; a tapasztalatlan fiú gátlásai is mintha semmivé foszlottak volna.

Mintha először találkozott volna életében a gyönyörrel, először döböntette meg a benne élő férfi. Nem is képzelte volna ennyire alkalmazkodónak a női testet; alkalmazkodásában is ennyire kezdeményezőnek, ilyen forrónak, illatosnak.

Azelőtt, mint nőtlen férfi, kalandjai után mindig valami kesernyés íz maradt benne; ezért is szokott olyan közömbös lenni az együttlét utolsó perceiben. Ez most megszűnt. Milyen jó érzés volt belefeledkezni ennek az asszonynak a forróságába! Hitte volna valaha, hogy az asszonyi test tengerárként folyhatja körül a férfit, s milyen jó elpihenni ebben az árban!? Győztes hadvezér volt, akinek tengerbe lógó lábát rabszolgái mosták.

Felfogta az asszonyból áradó anyai meleget is. Fejét félre fordította és ezt kérdezte:

– Tud Csikako anyajegyéről? A mellén van... – kérdezte, de már bánta is a kérdést. Kábult feje nem engedelmeskedett. – Az egyik mellén, talán itt lehet – magyarázta, és kinyújtott karjával mutogatott hozzá. Már nem bánt semmit; mintha szándékosan bántani akarta volna a nőt, de valójában csak a zavarát próbálta leplezni.

– Hallgasson. Csúf dolgokról nem kell beszélni... – mondta az özvegy, és mellén összébb húzta kimonóját. – Erről még nem hallottam. De különben sem látszik, eltakarja a ruha – tette hozzá akadozva.

– Nem biztos.

– Nem?

– Nézze, ha például itt volna.

– Csak nem valami hasonlót keres rajtam is?

– Ugyan! De ha magának is volna... akkor most mit érezne? Itt, itt... Ótáné a mellére nézett.

– Miért törődik velem? – legyintett. – Csúf dolgokon gondolkozni! – A Kikucsi szavaiban rejlő méreg lepergett Ótánéről és mintha visszaszállt volna önmagára.

– Nem mindegy. Kilencéves koromban láthattam. Azóta is vissza-visszatér a kép. Mintha csak ma láttam volna.

– Miért? Ezt nem értem.

– A maga életét is ez keserítette meg. Emlékezzen, hányszor kellemetlenkedett Csikako Mitaniné szerepében tetszelegve!

Az asszony bágyadtan bólintott.

Kikudzsi ölelése ismét forróbb lett.

– Az anyajegye miatt tehettem... hogy ellensúlyozza.

– Istenem, micsoda szörnyűségeket beszél!

– Meg aztán az apjáért akart bosszút állni.

– Bosszút állni? De miért?

– Értse meg, minden baját az anyajeggyel hozta összefüggésbe. Úgy érezte, hogy ezért van az, hogy az apja folyton lekezelte, és végül egyáltalán nem törődött vele.

– Nagyon kérem, hagyja abba. Hiszen már Csikakót sem bántja többé. Minek erről ennyit beszélni? Rég túltette magát rajta.

– És ez a... gátlása csak úgy, nyomtalanul, eltűnhetett?

– A lelkében otthagya a nyomát, de ugyanakkor kedves emlékké is válhatott – magyarázta az asszony álmatagon.

– Az a lány, aki a szertartáson maga mellett ült... – folytatta Kikudzsi egyre inkább belemerülve a magának is kellemetlen témába.

– Tudom, kire gondol. Inamura Jukiko kisasszony.

– Csikako miatta hívott meg. Hogy bemutasson neki.
– Igazán? – kérdezte Ótáné kerekre tágult szemmel. – Nem is tudtam, hogy menyasszonyt választott magának.

– Ne túlozzunk.

– Most már értem. Először a menyasszonyjelölttel találkozott, aztán velem! Miért nem szólt? Ha tudtam volna... – arcát eltakarva zokogni kezdett.

– Hát számít a *sorrend*? A rossz mindenképpen rossz. A két dolog nem zárja ki egymást – buggyant ki belőle őszintén.

A következő pillanatban már Jukikót látta maga előtt. Jukiko éppen teát készít. Látja ezerdaru-mintás kendőjét.

Ótánéra nézett.

Nagyon csúnyának látta zokogástól rázkódó testét.

– De borzasztó!... De borzasztó!... Hogy tehettem... Bűnös vagyok... Igen. – Gömbölyű válla reszketett.

Megbánást nem érzett. Nem undorodott önmagától.

Nem tudja, miért feküdtek le. Az események olyan természetesen, maguktól értetődően következtek egymás után! Kikudzsi úgy érezte, Ótánének büntudata van, hogy elcsábította, pedig valószínűleg nem volt szándékában. Viszont Kikudzsi sem érezte magát elcsábítva. A nő közeledett feléje, és ő is a nő irányába, egyikük sem érzett semmi belső ellenállást. Nem nehezedett rájuk semmiféle morális fék.

Sétáltak, és betértek az egyik dombháti szálloda éttermébe, amely az Enkakudzsi templom másik oldalán helyezkedett el. Ótáné kifogyhatatlanul mesélt az apjáról, Kikudzsi úgy érezte, illendőbb volna elbúcsúzni már, de Ótáné ezt észre sem vette, és tovább mesélt, mindent el akart mondani Kikudzsinak az édesapjáról. Pedig valójában nagyon jólesett az asszony ragaszkodása, többször is átvillant benne a gondolat: apja igazán boldog lehetett.

Ez a ragaszkodás szinte körülfonta... És ha valami csacsiság történt, akkor erről ez a ragaszkodás tehetett. Kikudzsi elszalasztotta azt a pillanatot, amikor Ótánétól megszabadulhatott volna, s ehelyett kellemes lelki gyengeség fogta körül.

És mégis, lelkének legmélyebb pontján valami megmagyarázhatatlan keserűség maradt. Megpróbált szabadulni ettől, ezért elkezdett Csikakóról és Jukikóról beszélni.

Keserűsége azonban megmérgezte, egyre inkább utálatot kezdett érezni saját maga iránt.

– Felejsük el az egészet – szólalt meg hirtelen Ótáné. – Nem történt semmi rendkívüli.

– Hiszen maga folyton apámra gondolt – vetette oda a fiú...

– Úgy van! Csak az apjára emlékeztünk...

– Ó, istenem!

Az asszony fölemelkedett párnájáról. Könnyeitől és attól, hogy az arcán feküdt, szemhéja kivörösödött, még a szeme fehérje is zavaros lett. De kerekre tágult szemében Kikudzsi észrevette az iménti ellazult megbékélés könnyedségét.

– Én tehetek erről... hogy így beszél. Milyen rettenetes!

– Ne hazudjon! – kiáltotta Kikudzsi gorombán, és szétrántotta a nő mellén a kimonót. – Nem tudna felejteni, ha olyan rút bélyeget viselne a mellén.

Kikudzsi megdöbbsent saját szavaitól.

– Mit nézeget? Hagyjon. Már nem vagyok fiatal.

Felső ajkát felhúzta, mint egy vadállat és a nő mellére tapadt.

S a hullámok újból magasra csaptak.

Attól fogva Kikudzsi tudatából minden kiesett. Elaludt. Madárcsi-vitelésre ébredt.

Kinn a fák üde levelei párától nedvesen reszkettek a hajnali fényben.

Ez az álom mosta tisztára a lelkét.

Feje most gondolattalanul üres volt.

Ótáné hátat fordítva aludt. Mikor is távolodhatott el tőle? – töprengett fél könyökre támaszkodva, és belebámult az asszony árnyék takarta arcába.

5

Két héttel a teaszertartás után Ótáné lánya meglátogatta Kikudzsit. Kikudzsi szíve a torkában vert; hirtelen nem tudta mire vélni a látogatást, bement az ebédlőbe, és egy tányérra süteményt rakott. Talán az asszony is eljött? Nem mer bejönni, és most kinn várakozik?

Belépett a fogadószobába. Fumiko ült ott, ajkait összeszorította.

A lány felállt.

– Bocsásson meg, ha megvárakoztattam. – Megkerülte a lányt, és elhúzta a kerti üvegajtót.

Ahogy elment a lány mögött, megcsapta a fehér pünkösdi rózsá illata.

– Foglaljon helyet – szólott, s a lányt megelőzve leült.

Visszatért magabiztossága. Mert Ótánét látja a lányban?

– Tudom, hogy illetlenül viselkedem – kezdte a lány lehorgasztott fővel. – Nem lett volna szabad eljönni önhöz...

– Ugyan már! Örülök, hogy gond nélkül megtalálta a házam.

Kikudzsinak az jutott az eszébe, hogy a bombázáskor Fumiko hazakísérte az ő apját! Majdnem szóba is hozta, aztán mégis visszafogta magát. Csak egyre nézte a lányt.

Egyszerre melege lett, akár a nyáron, megrohanták Ótáné hullámai. Rágondolt: milyen kedvesen, szinte gondolkodás nélkül adta oda magát neki... És őt is békesség árasztotta el...

Éppen a békesség miatt most olyan könnyű volt Fumikóval.

Elmúlt belőle minden feszültség, a lány szemébe azonban nem tudott belenézni.

– Én... – kezdte Fumiko emelt fővel – anyám miatt jöttem.

Kikudzsinak elállt a lélegzete.

– Azt szerettem volna kérni – folytatta –, bocsásson meg neki.

– Mit bocsássak meg? – „Hát ez az asszony a múltkori dolgot elmondta a lányának?” – Ha arról van szó, akkor nekem kell bocsánatot kérnem.

– Bocsásson meg anyámnak az édesapja miatt is.

– Nem értem. Azért is apámnak kellene bocsánatot kérnie. De ő már halott, elveszítettem anyámat is.

– Érzésem szerint édesapja korai halálának is anyám az oka. Ezt már számon kértem anyámtól.

– Maga túloz. Nem kellene az anyját elszomorítania...

– Ha... ha anyám halhatott volna meg előbb! – Láthatóan zavarban volt.

Kikudzsi megértette: Fumiko *róluk* is beszél. Hogy megalázhatta ez, hogy bánkódhatott miatta!

– Nagyon kérem, bocsásson meg anyámnak! – hajtogatta kétségbeesetten.

– Érthetetlen kíván. Nincs mit megbocsátanom, ellenkezőleg: nagyon hálás vagyok az édesanyjának.

– Értse meg, anyám a vétkes. Nem érdemel szánalmat. Kérem, bocsásson meg...

Kikudzsi megértette. Fumiko a megbocsátáson anyja elfelejtését érti, azt hogy hagyja békén, ne izgassa.

– Kérem, többet ne hívja fel!

A lány elpirult, mint aki a szégyene ellen harcol, fejét felemelte és egyenesen Kikudzsi arcába bámult. Szeme könnyes volt. De tiszta tekintetében a gyűlöletnek nyoma se látszott, csupán a néma könnyörgés áradt belőle.

– Mindent értek – szólalt meg Kikudzsi. – Bocsásson meg!

– Könyörgöm!

– Most már nemcsak az arcát, hanem hosszú fehér nyakát is pír lepte be, egészen fehér gallérjáig, amely kiemelte nyakának szépségét.

– Maga fölhívta anyámat, és találkoztunk beszéltek meg. Én beszéltem le. Ő elment volna, de én megragadtam, nem engedtem.

Valóban. Három nappal a bizonyos éjszaka után Kikudzsi felhívta Ótánét. Az asszony nagyon megörült neki. Megbeszélték, hogy találkoznak.

Hiába várta a kávéházban, az asszony nem ment el. Azóta nem is látták egymást.

– Azután nagyon megsajnáltam anyámat. De akkor nem voltam magamnál, csak azt akartam, hogy ne menjen el. Ő meg sírt. Azt mondta, ha nem engedsz el, akkor hívd fel te, és közöld vele, hogy nem megyek. Próbáltam telefonálni, de egy hang se jött ki a torkomon. Ő pedig folytatta a sírást. Hát ilyen az én anyám...

Egy darabig hallgattak, aztán Kikudzsi megkérdezte:

– Maga miért ment egyedül haza, még az anyja előtt? – mondta hosszas hallgatás után Kikudzsi.

– Szerettem volna, ha Mitani úr is megismeri. Hogy lássa, anyám voltaképpen nem rossz ember.

– Szerintem az édesanyja képtelen volna bármilyen gonoszságra.

Fumiko lesütötte a tekintetét.

Kikudzsi elnézte szép metszésű orrát, kedves, kerek, anyjától örökölt arcát.

– Én már régóta tudok a maga létezéséről. Mindig is szerettem volna „azzal a kislánnyal” elbeszélgetni apámról.

– Egy időben nekem is voltak ilyen gondolataim.

Kikudzsi már bánta az Ótánéval történeteket. Milyen zavartalanul beszélgethetnének most itt Fumikóval az apjáról. De érezte: éppen ez a kapcsolat teszi számára világossá Ótáné lényét, e kapcsolat árán értette meg apja és Ótáné viszonyát is. Nagyon különösnek találta.

Fumiko fölállt; Kikudzsi kikísérte a kerten át. A kapunál megálltak:

– Remélem – búcsúzott –, nemcsak apámról, de a maga édesanyjáról, nemes lelkéről valamikor még elbeszélgethetünk...

Lelke mélyén felelőtlen fecsegésnek tartotta, amit mondott. De abban a pillanatban valóban így érzett.

– Igen. Hallom, nemsokára megházasodik.

– Én?

– Maga. Anyámtól tudom. Inamura kisasszonyt veszi el.

– Ez nem igaz.

Elindultak. A kaputól lejtős út vezetett lefelé. A domb közepétől szerpentinén haladtak tovább, innen már nem látszott Kikudzsi háza, csak a kertjében ágaskodó fák csúcsa bukkant elő.

A lány szavairól eszébe jutott az ezerdaru-kendős lány.

Fumiko megállt. Elbúcsúzott.

Kikudzsi megindult visszafelé.

Erdei alkonyat

1

Csikako telefonhívása még az irodában érte Kikudzsit. – Egyenesen hazatart? – kérdezte.

– Még nem tudom – válaszolt bizonytalanul.

– Nagyon megkérem, siessen haza. Csupán az édesapja kedvéért. Édesapja az évnek mindig ezen a napján tartotta a teabemutatóját. Most már érte, miért kérem?

Kikucsi hallgatott. ...

– Jól hall engem? A teaszoba takarítása közben kedvem támadt vacsorát készíteni magának...

– Maga most honnan beszél?

– A lakásáról. Ne haragudjon, hogy ezt még nem is mondtam. Itt vagyok magánál. Fel kellett volna hívnom korábban, de tudtam, hogy úgy is visszautasítana. Nagyon kedves nekem ez a nap, nem bírtam volna ki otthon... Bocsásson meg, de kitakarítottam a teaszobát.

A teremben apja halála óta senki sem járt.

Anyja még csak be-bement, hogy elkuporogjon egy sarokban. Teáskannájában forró vizet vitt, hiszen a kályhába már nem gyújtottak be. Kikudzsi nem szerette, ha anyja ott ült. Most sajnálta anyját *akkori* gondolatai miatt.

Hányszor, de hányszor szeretett volna bemenni oda, hogy anyjával együtt legyen, de valamiért egyszer sem tette ezt meg.

Amíg apja élt, a teaszobában Csikako rendezett el mindent, anyja még a környékére sem ment.

Most pedig, mióta meghaltak a szülei, a teaszoba be volt zárva. Csak az öreg szolgáló, aki már ezer éve a házban lakott, szellőztette ki néhányszor az év folyamán.

– Mondja – folytatta Csikako rendületlenül –, mióta nem takarították a szobát? Hiába törülgettem a tatamit, a penészszag csak megmaradt. – Csikako pimaszkodva folytatta. – Amíg felmostam az jutott az eszembe, hogy főzök valamit. No persze, ha valami ilyen hirtelen jön, azt már nehéz visszacsinálni! Dehát magának itt nincs semmi ennivalója! Aztán mégis összevágtam valamit. Ezért kérem, hogy azonnal jöjjön haza.

– Hmm... Micsoda meglepetés.

– Egyedül talán unalmas volna. Vacsorára elhozhatná három-négy irodai kollégáját, hogy ne egyedül kelljen megülnie az ünnepet.

– Nem. A kollégáim nem szoktak teaszertartásra járni.

– Ugyan már! Nem baj, ha nem értenek hozzá. Csak szerényen leszünk! Jöjjenek el nyugodtan!

– Abból semmi se lesz – jegyezte meg Kikudzsi némi kárörvendéssel.

– Igen? Micsoda szégyen! Akkor hívjon mást. Meghívhatom Inamura kisasszonyt?

– Eszébe ne jusson! Ne szórakozzon!... – bosszankodott Kikudzsi.

– De miért? Tudja meg, Inamura úrék nagyon örülnének. Különben is találkoznia kell még egyszer Jukikóval. Kettesben jól elbeszélgethnének. Akkor most mindjárt fel is hívom! Ha pedig eljön...

– Könyörgöm, verje ki ezt a fejéből. Inkább haza sem megyek.

– No, ezt igazán nem lehet csak így telefonon... Mindenesetre siesen csak haza!

„Mindenesetre. Mi ez? Nekem semmi közöm az egészhez!”

Bosszankodott a vénlány erőszakos ötletén. Eszébe jutott az anyajegy, a melle. Szinte hallja Csikako söprűjének suhogását a teaszobában. Mínta a koponyáüregében söprögetne valaki, a koponyájában járna valaki körbe-körbe. Vizes törlőronggyal.

Utálattal gondolt erre a nőre, elviselhetetlen volt számára, hogy titokban besettenkedett a házába, és most ott takarít, lebzsel a konyhában.

Ha csak a teaszobát hozta volna rendbe, virágot tett volna a vázába, az nem lett volna baj. Apja kedvéért megbékélt volna. De hogy még ez is!...

A belsejét mardosó őrjöngésből hirtelen egy fényugár tört fel – Inamura Jukiko alakja.

Apja halála után Kikudzsi nem tartotta Csikakóval a kapcsolatot. Csak így alakult. Lehet, hogy most jó kifogás neki Jukiko, azt hiszi, így újból a ház barátai közé tartozhat.

Csikako mai viselkedésében volt valami humoros, ami lenéző mosolyt váltott ki, és ami ugyanakkor egyfajta tolokodásra is felhívta a figyelmet.

Kikudzsi óvatos lett, mert úgy érezte, megsebeztek. Ha nem ez történt volna, akkor nem így reagált volna Csikako pimaszkodó hívására. Összeszidta volna, úgy, ahogy kell. Most azonban úgy isten igazából nem mert haragudni, védtelenné tette a kapott seb. Kikudzsi egyáltalán nem sietett haza, arra gondolt, hogy Csikako talán megsejtette, mi a gyengéje, ezért vonult be új áldozata házába. Elment a Ginzára, és beült egy jól ismert, zsúfolt bárba. Könnyű szeszest italt rendelt. Töprengett: mit tudott meg Csikako Ótánéval történt szállodai kalandjáról? Vagy Csikako egyszerűen csak abban mesterkedik, hogy összeadja őt Inamura Jukikóval?

Sokáig a bárban sem volt maradása. Júrakucsó állomásnál felszállt a gyorsvasútra; a szerelvény sokáig vesztegelt a Tokió állomáson. A kocsiból a fasorra esett a tekintete: a vasúttól indult, s a császári palota külső árkáig tartott. Az aszfalt visszaverte a késő délutáni napfényt, fejfájást érzett. A járda széli lombok alól hús árnyék integetett. Egy lélek sem járt az időtlenné merevedett fák alatt. Gondolatban Jukikót látta: a fasor mélyén lépked, kezében lágyan himbálódzik az ezerdarus kendő. Nem is a lányt látta olyan kivehetően, hanem azt az ezerdarus kendőt!

Kikudzsi ettől egészen felfrissült. Amikor pedig arra gondolt: hátha a lány a házában várja, szíve hevesebben kezdett dobogni.

Otthon Csikako fogadta.

– Csak így egyedül? Senkit sem hozott magával? Talán jobb is. Jukiko már várja – mondta, és elvette a kalapját, táskáját. – Nem sietett haza, igaz?

Kikudzsi tartott attól, hogy megérzi rajta az italt.

– Másodszor is felhívtam magát az irodában. Mondták, már rég elment. Azóta igazán hazaérhetett volna!

– Maga aztán ráncba szedi az embert.

Csikako a lakószobáig követte, ott rásegítette házi köntösét. Kikudzsi a gardrób szobához ment. Egyedül öltötte magára kimonóját.

Csikako nem mozdult a helyéről, ott ült a szobában.

– Nahát, ezek a magányos férfiak! Milyen ügyesek!

Kikudzsi valamit morgott a az orra alatt.

– Ugye elege van az agglegény életből? Unalmas is, meg kényelmetlen. Itt az ideje, hogy véget vessen neki...

– Miért volna kényelmetlen?! Megszoktam már, és valamit apámtól is megtanultam.

Csikako egy pillanatra Kikudzsira szegezte tekintetét, aztán elfordult.

Csikako Kikudzsi anyjának köntösét viselte. Az ujját alaposan felhajtotta, meztelen karja furcsán kandikált ki belőle, mintha különböző, egymáshoz nem illő darabokból állt volna össze: csuklója erős és csontos, a csuklótól a könyökéig kedvesen gömbölyded, a felsőkarja, főleg belül, petyhüdt, de mégis hurkakkal teli. Kikudzsi meg volt lepődve: azt hitte, erős, izmos karja van.

– A teaszobában lesz a legjobb. Persze először a vendégszobába ültettem le a lányt – szólalt meg Csikako száraz, hivatalos hangon.

– Nem tudom, megjavították a villanyvezetékét? Soha nem láttam, hogy a teaszobában égett volna a villany.

– Akkor gyertyát gyújtunk. Az még különlegesebb.

– Csak gyertyát ne! Kellemetlen...

Csikako összerezsent, mintha valami fontosat elfelejtett volna.

– Ja, igen! Mikor felhívtam Jukikót, azt kérdezte tőlem, hogy jöhet-e az édesanyjával. Természetesen azt feleltem, hogy jobb, ha nem az anyjával jön ... De amúgy Inamura asszonynak valami dolga volt, ezért úgy döntöttünk, hogy a lány egyedül jön.

– Ki az a mi? Maga döntött úgy! Egyedül szervezkedett! Vajon mire gondolhattak? Lehet hogy fel is háborodtak! Micsoda nevetlenség, valaki csak úgy felhívja őket és egyszerre megparancsolja, hogy jöjjenek vendégségbe!

– Lehet... De a lány itt van! És ha eljött, akkor nevetlenségről szó sem lehet.

– Miért?

– A lány az első hívásra eljött, ez azt jelenti, hogy a meghívás tetszik neki, vagyis érdeklődik maga iránt. Annak meg, hogy külsőre szokatlannak tűnik, nincs semmi jelentősége. Mind a ketten hálásak lesznek majd nekem, aszongya, ez a Kurimoto mit össze nem hozott! Ha két ember összebeszél, semmi jelentősége nincs annak, hogy ez hogyan történt. Tapasztalatból tudom...

Csikako magabiztosan szónokolt, mint aki azt akarja mondani: „Mit fortyogsz, keresztüllátok rajtad!”

– Már beszélt vele?

– Hát igen.

Csikako szinte remegett a türelmetlenségtől, Már-már tuszkolta volna be Kikudzsi, ne húzza tovább, hanem döntsön!

Kikudzsi a verandán át a vendégszobába sietett. Egy pillanatra megállt; igyekezett arcáról eltüntetni a bosszúság nyomait. A tetőre hatalmas gránátalmafa támaszkodott csomós ágaival. A fáról is Csikako anyajegye jutott eszébe. Ingatni kezdte fejét. A kert kövei még a lemenő nap utolsó, itt feledett sugarainak fényében fürödtek.

Szétárult a vendégszoba kertre nyíló tolóajtaja. Jukiko a kerti falnál üldögélt, s Kikudzsi látta: a tágas szoba homályos részeit Jukiko réveteg fénnel tölti be.

A szoba közepén alacsony, öblös vázában színes virágok. Észrevette Jukiko övét: az övön is a váza virágai díszlettek. A véletlen műve, a szándékosság gyanúja nélkül. Hiszen a hónaphoz illő virág: a lilium.

2

Másnap ismét esett az eső. Vasárnap volt.

Ebéd után Kikudzsi ernyőt hozatott a szolgálóval. Magához vette, és elindult a teaszoba felé. Össze kellett szedni az edényt, ami tegnapról maradt a teaszertartás után.

Meg aztán szeretett volna egy kicsit egyedül elüldögélni. Amikor Jukikóra gondolt, különös bánat lett úrrá rajta. Lehet, hogy még az illata is ott van a teaszobában.

A szolgáló váratlanul beszélni kezdett. Elmondta, előző nap Csikako megmutatta Jukikónak az egész házat. Elcsodálkozott, hisz csak a vendégszobában és a teaszobában látta a lányt.

Éjszaka nehezen tudott elaludni. Leküzdhetetlen vágy kergette a teaszobába, mely még őrizte Jukiko illatát. Talán ha elaludhatna! Egyre azt mondogatta magában: soha nem fogunk közelebb kerülni egymáshoz. És most a hír: Csikako körbevonszolta Jukikót a házban.

Belépett a teaszobába. Az egyik sarokban még ott voltak az előző napi teáscsészék. Tekintete a faliképre esett. Szótacu mester műve; az egyik legnagyobb klasszikus költőt ábrázolja vékony, alig kivehető tusvonalakkal. Jukiko megkérdezte, kit ábrázol.

– Nem tudom, ki lehet – válaszolta Kikudzsi. – Az ilyen képeken a régi költők mind egyformák.

– Munejuki, a költő – magyarázta Csikako. – A hiányzó vers valahogy úgy hangzik, hogy tavasszal még az örökzöld fenyő is frissebb, fényesebb. Apja nagyon kedvelte a festményt, s bár nem illett az évszakhoz, tavasszal mindig itt akasztotta ki.

– A stílusából nem derül ki, hogy ez Munejuki vagy Curajuki – jegyezte meg Kikudzsi.

Míg nézte a faliképet, ezeken gondolkozott. Úgy tűnt, hogy a képen nincsenek igazán jellegzetes vonalak... a festmény valamelyik festőiskolát képviseli, s néhány ecsetvonása titokzatos gazdagságot tükröz, a tavasz gazdagságát.

A kép, a vers és a lilium Jukikót juttatta eszébe.

Később a szolgáló bevitte a vízfóraló kannát a faszénparázzsal. Kikudzsi a tűzhelyhez telepedett, s a tűzrakás szabályait semmibe véve, szítani kezdte a parazsat.

Már kisiú korában megszokta apja teatársaságát, de soha nem támadt kedve bemenni a szertartásra. Apja sem erőltette. Most, hogy fölforrt a víz, félretolta a kanna fedelét, és önfeledt gondolkodásba merült. Hosszan nézett maga elé.

A szobában kissé penészszag terjengett. A tatami is nedves volt. Az Inamura kisasszonynak oly eleven háttérrel adó falak már a homályba veszve meredeztek.

Tegnap úgy érezte, Jukiko inkább európai bútorzathoz, viselethez szokott, s itt, a teaszoba falai között, kényelmetlenül érzi magát. Men-tegetőzni kezdett:

– Ne haragudjon Csikako alkalmatlankodása miatt. Ő találta ki.

– Hallottam – mondta Jukiko –, édesapja ezen a napon szokta egy-behívni teatársaságát.

– Valóban. Én már megfeledkeztem erről. Nem is gondoltam rá.

– Talán előzetes megfontolás alapján hívott meg a tanárnőm éppen erre a napra. Mostanában pedig eléggé elhanyagoltam az óráit.

– Nem hinném. Ma reggel gondolhatta ki az egészet. Aztán eljött takarítani, rendbe tenni a termet. Kedves Inamura kisasszony, sokkal jobban örültem volna, ha Csikako kisasszony közvetítése nélkül találkozunk.

– Hogy érti ezt? – csodálkozott Jukiko. – Hiszen a tanárnő nélkül nem tudtunk volna megismerkedni.

Kikudzsi elkapta a lány kissé értetlen, izgatottan vibráló tekintetét. Vagy mindezt csak képzelte talán?...

Vajon Jukiko hogyan értelmezi azt, hogy ő csak úgy Csikakónak hívja a tanárnőt, anélkül, hogy az udvarias «szan» megszólítást használná? Tudja-e, hogy Csikako valamikor apja szeretője volt?

– Csikakóval kapcsolatban nincsenek különösebben kellemes emlékeim – jegyezte meg Kikudzsi, attól tartott, hogy hangja megremeg.
– Nem szeretném, ha ez a nő a sorsomba avatkozna. És mégis, hálás vagyok neki, hogy önnel megismertetett. Jó volna megfedkezni erről.

Ekkor Csikako maga is odatelepedett az asztalkához. Itt elakadt a beszélgetés.

– Ideülök magukhoz, engedelmükkel.

Csikako lehuppant a tatamira, válla elgyöngült, mintha az előbbi gondoskodás, főzés súlya nehézséget okozott volna. Látványosat sóhajtott, majd éles pillantását Jukikóra szegezte.

– Kikudzsi-szan, ma csak egy vendége van, de az édesapja nagyon örült volna ennek a vendégnek.

Aztán szokásos tapintatlanságával a teaszoba régi állapotáról kezdett beszélni. A teremről és volt gazdájáról. Hogyan ápolta, hogyan használta a szobát. Csikako hangjából kiérződött, hogy valamiképpen eredményesnek tartja a lánykérést.

Amikor Jukikót az előszobáig kísérték, Csikako ezt mondta:

– Kikudzsi úr, most már magán a látogatás sora. El kell mennie Inamuráékhoz. Talán az időpontot...

Jukiko némán bólintott. Mintha mondani akart volna valamit. A szemérem ösztönös tartózkodása borzongott át rajta. Kikudzsira váratlan vonzó hatást tett.

Mintha most először érezte volna Jukikót hús-vér lénynek. De a köztük levő sötét, gyűlöletes függönyt ennek ellenére sem tudta föllebbenteni. Még ma sem.

Nemcsak a kettejüket egymáshoz kergető Csikakóban, magában is érzett valami szennyeset.

Mintha apját látná. Apja éppen Csikako anyajegyfoltos mellét csókolja. Aztán önkéntelenül önmagát látja apja helyében.

Jukikót nem zavarja Csikako jelenléte. Kikudzsit ingerli, félszeg, bizonytalan lesz tőle. Igyekszik is mutatni haragját és fönntartani a látszatot: Csikako, aki ilyesmire felhasználható, akarja ráerőszakolni a házasságot.

Félt, Jukiko átlátja helyzetét. Ráadásul kisebbségi érzése is elfogta.

Miután elfogyasztották az ételt és Csikako kiment teát csinálni, öngigazolásképpen Kikudzsi ezt mondta:

– Hát Csikako nélkül semmire sem jutunk, ő maga a sors... de úgy tűnik, mi ketten másképp fogjuk fel ezt a sorsot.

Kikudzsinak az jutott az eszébe, hogy amikor apja meghalt, gyakran bezárkózott a teaszobába. Mindig szomorú volt emiatt. Előtte meg az apja volt sokszor bent egyedül. Most meg ő jött ide, s itt ült magányosan. Úgy látszik, ilyen ez a hely: gondolatokra, önvizsgálatra buzdít. Eső verdeste a leveleket.

Egyszer csak egészen más hangokat is hallott: esőkoppanásokat egy ernyőn.

A szolgáló a tolóajtó előtt várakozott:

– Otáék jöttek.

– Otáék? A kisasszony?

– Nem, Ótáné van itt. Olyan összetört, mintha súlyos beteg volna.

Az özvegy esernyő nélkül tette meg a kerti utat a teapavilonig, az ernyőt letette az előszobában.

Arca vizesen csillogott. Az esőtől? Nem. Könnyes volt az arca. Arcát könnypatakok áztatták.

– Ó, mi történt magával? – lépett az asszonyhoz Kikudzsi, első meglepetéséből felocsúdva.

Az asszony leült a verandára. Két kézzel kellett megtámaszkodnia, hogy Kikudzsi felé fordulhasson.

Kis víztócsák keletkeztek a padlón.

Könnyeinek árja végigfolyt az arcán, Kikudzsi arra gondolt: talán mégis az eső?

Ótáné nem vette le a tekintetét róla; talán ez tartotta vissza az özszeroskadástól. Arca beesett, szeme alatt két sötét árok, tekintetében gyötrő fájdalom, ami azonban nem tudta eltüntetni szeme csodálatos sugárzását.

– Bocsásson meg. Nem tudtam elviselni a hiányát.

Hangja kellemesen csengett, arcából, de egész alakjából kedvesség sugárzott.

Ha ez a kedvesség nem lett volna, akkor talán Kikudzsi is feltört volna a sírás, Ótáné annyira elkínzott volt. A férfi éles szúrást érzett a szívében, aztán a szúrás lassan múlni kezdett. Pontosan tudta, miért szenved úgy ez az asszony. Kínjait ő okozta, hiszen a férfi volt a vigasza, most pedig elhozta neki a fájdalmát, de ugyanakkor kedvességével tompította azt.

– Jöjjön beljebb. Megázik...

Kikudzsi hátulról átölelte, karjával hóna alá nyúlt, majd kezével megragadta a mellét és betuszkolta a szobába. Lerohanása valahogy kegyetlen volt. Ótáné megpróbált talpra állni.

– Engedjen el! Ugye milyen könnyű vagyok?

– Igen, nagyon könnyű.

– Olyan könnyű lettem... Lefogytam az utóbbi időben...

Amikor az asszonyt elengedte, maga is elcsodálkozott, hogy tudta így megragadni és felemelni...

– A kedves lánya, Fumiko nem fog izgulni?

– Fumiko?...

Hangjából arra következtetett, hogy Fumiko is itt van valahol a közelben.

– Ő is eljött?

– Nem is tudja, hogy itt vagyok. Egyedül jöttem, éppen elment valahová. Beteg vagyok, nem gyanakodhatott, hogy egyedül kijönnék az esőbe. Aggódik értem, éjjel-nappal mellettem van. Mintha az aggodás az eszét vette volna. Nemrég egy éjszaka megkérdezte, miért nincs testvére. Hogy szülnöm kellett volna, Mitani úrnak is... Ezt mondta. Megértem a gondolatait, érzéseit. És ide kellett jönnöm. Átok ül rajtam.

Ótáné nem vette le a szemét róla.

– Nem tudom, lehet, hogy utánam jön... Ma elment valahova, biztos arra gondolt, hogy ilyen esőben nem jövök ki az utcára... De mégis, elszaladtam...

– Azt hitte, az eső marasztalni fogja?

– Igen! azt hiszi, teljesen legyengültem, és ilyen nagy esőben nem megyek el.

Kikudzsi szórakozottan bólintott.

– Ugye a napokban eljött ide...

– Igen, eljött. Állandóan arra kért, hogy bocsássak meg magának, én meg azt se tudtam, mit feleljek.

– Értem... Ezért jöttem el önhöz... Ez borzalmas!

– Nem szabad így beszélnie! Én végtelenül hálás vagyok magának – tiltakozott Kikudzsi.

– Köszönöm, már az is elég lett volna... pedig hogy kínlódom, én tehetek róla.

– Miért? Hiszen maga szabad. Talán holt apám lelke köti?

Ótáné kifejezéstelen arccal bámult rá – utolsó mondatát talán nem is hallotta.

– Felejtsük el a történeteket... el kell felejteni! Nem is értem, miért dühített föl annyira Kurimoto Csikako telefonja.

– Mit beszél? Kurimoto felhívta magát?

– Fel. Ma reggel. Közölte, ma jegyzi el Inamura Jukikót. De mi-nek kellett ezt nekem bejelenteni? – Ótáné zokogott, aztán váratlanul mosolyogni kezdett. Nem sírás-nevetés volt ez, hanem valamilyen ártatlan, gyermeki derű.

– Ez nem igaz. Eddig még nem jutottunk. Maga bizonyára találkozott Csikakóval, és talán felingerelte valamivel?

– *Azóta* nem beszéltem vele. Attól tartok, ő úgyis mindent megérez, megtud... Sajnos, kiabálhattam a telefonba. Magamon kívül voltam, az ájulás határán. Azt mondta, ne ágáljak a maga dolgában. De hogy lehet ilyen egyáltalán gondolni? Nem tehetek róla, én úgy félek tőle! – Az asszonynak még a válla is reszketett; indulatában eltorzult a szája. Életkorának jegyei kiütköztek rajta.

Kikudzsi fölállt, és az asszonyhoz lépett. Kinyújtotta karját, magá-hoz húzta reszkető vállát.

– Félek, nagyon félek – kapaszkodott kezébe Ótáné. Tekintetében iszonyat tükröződött. Hirtelen közömbös dolgokról kezdett beszélni: – Ez a teaszoba?

– Igen. – jegyezte meg bizonytalanul Kikudzsi, miközben úgy érezte, nem érti az asszony szavainak értelmét.

– Milyen szép szoba!

Vajon ki juthatott az eszébe? A férje, aki olyan gyakran fordult meg itt, vagy Kikudzsi apja?

– Most van itt először?

– Igen.

– Mit néz?

– Semmi különöset.

– Ez Muneszuke festménye ehhez a vershez...

Ótáné bólintott, és erőtlenül lehorgasztotta a fejét.

– Tényleg nem járt itt egyszer sem?

– Nem, soha. Csak amikor az édesapját fölraotalozták – mondta elcsukló hangon.

– Véletlenül van forró víz. Készítene egy teát? Magának is jót tenne.

Ótáné megingott és felállt.

– Rendben van. Megengedi?

Kikudzsi elővette a csészéket. Tegnap Jukikóval ugyanezeket használta...

Ótáné ügyetlenül állt a kis teaforraló előtt, ügyetlenül forgatta a kis merőkanalat. Egy könnycseppje a kannára hullt.

– Ezt a forró vizes kannát is tőlünk vette az édesapja.

– Igen? Nem is tudtam – felelte Kikudzsi.

Tehát a kanna a megboldogult Óta úr tulajdona volt. És akkor... Kikudzsit ez nem kavarta fel. Még az sem, hogy ilyen nyíltan beszélt róla Ótáné.

Amint elkészült a tea, Ótáné így szólt:

– Segítsen... nem tudom odavinni... Jöjjön ide.

Kikudzsi a kannához lépett.

A teát a kanna mellett itták meg.

Az asszony eszméletlenül roskadt az ölébe.

Kikudzsi átölelte a vállát.

Lélegzete egyre szaggatottabb lett. Kikudzsi úgy érezte, az asszony olyan karcsú, mint egy kisgyerek.

3

– Asszonyom!

Durván megrázta az asszonyt. Keze megragadta az asszony nyakát, mintha meg akarná fojtani. Kikudzsi észrevette, hogy most jobban kiugranak a nő kulcscsontjai, mint a múltkor.

– Mondja meg őszintén, ma nem az apámmal téveszt engem össze?

– Rettenetes. Erről ne is beszéljünk – suttogta Ótáné. – Erről ne beszéljünk.

Hangja nagyon-nagyon messziről hallatszott.

Kikudzsi kérdése talán nem is az asszonymak szólt, hanem a lelke mélyén szárnyát bontogató nyugtalanságnak.

Merőben idegen világba vezette ez az asszony. Ahol már elmosódik a határ apja és ő között. Ótáné már nem számít asszonymak: az *Asszony*, az asszonyok jelképe, az idők kezdetétől az idők végezetéig.

– Hallgasson! Szánjon meg engem! Ez rettenetes! Micsoda bűnt követtem el!

Ótáné szeméből ömlött a könnyek fényes árja.

– Ó, milyen jó volna most meghalni! Ha most meghalhatnék! Azt hittem, az előző mozdulatával meg akart fojtani. Miért nem fojt meg?

– Megőrült? Mondogatja, és még kedvem támad...

- Valóban? Nagyon köszönöm. – És előrenyújtotta karcsú nyakát.
- Mivel így lefogytam, könnyű megfojtani.
- Nem halhat meg, hiszen magának van egy lánya.
- Ugyan. Beteg vagyok, úgysem élhetnék soká. Fumikót magára bízom.
- Ha Fumiko is olyan volna, mint maga.
- Az asszony szeme tágra nyílt.
- Kikudzsi megrémült saját szavaitól. Eltávolodtak egymástól.
- Vajon mit érzett ezek után Ótáné?
- Figyeljen, hogy ver a szívem! Borzalmasan... Nem sok maradt már nekem hátra... – fogta a férfi kezét és a mellére helyezte.
- Lehet, hogy attól vert ilyen gyorsan a szíve, amit a férfi mondott?
- Mondja, Kikudzsi, maga hány éves?
- Kikudzsi nem szólt egy szót sem. ...
- Még harminc sem lehet. Milyen bűnös vagyok! Rettenetes, én már magam sem értem... – szólt, fél könyökére támaszkodva.
- Kikudzsi felült.
- Meg kell értenie – folytatta az asszony. – Nem azért jöttem, hogy Jukikóval való kapcsolatát beszennyezzem... a házassága előtt. Ami történt, az elmúlt.
- Nem döntöttem Jukikót illetően. Maga most tisztára mosta a múltamat.
- Azt gondolja?
- Jukikót Kurimoto Csikako találta ki. Ő is barátnője volt az apámnak. A tegnappal mérgezi a máj. Maga apám utolsó barátnője, és hiszem: apám boldog volt magával.
- Siessenek Jukikóval a házassággal.
- Ez az én dolgom.
- Az asszony üres tekintettel nézett Kikudzsira. Elsápadt, homlokához kapott. – Szédülök.
- Kikudzsit elfogta a félelem, hogy az asszony hogyan jut majd haza, ezért bérkocsit rendelt.
- Kikudzsi hazáig kísérte.
- Nem szállt ki.
- Megérintette – utoljára – az asszony jeges ujjait.
- Hajnali kettőkor csörgött a telefon. Fumiko hívta:
- Mitani úrral beszélek? Anyám az imént... meghalt.
- Mit mond? Mi történt az édesanyjával?
- Meghalt. Szívroham érte. Mostanában sok altatót szedett.

Kikudzsi torka elszorult.

– Mitani úr, szeretnék magától kérni valamit. Ha van orvos ismerőse, hozza magával.

– Orvost? Vigyek orvost? Azonnal. – Mintha csak most értett volna meg valamit. – Igen. Megyünk.

Kikudzsi megdöbbsent. Az lehet, hogy Fumiko nem hívott orvost? Aztán rögtön megértette. Ótáné öngyilkos lett. Fumiko megpróbálja eltitkolni, csak ezért hívta fel. Ezért is beszélt ilyen hivatalos hangon.

Leült a telefon melletti székre. Szemét lehunyta.

Miután kiléptek a kamakurai szállodából, vonatra szálltak. Hazafelé a vonatból látta az alábukó napot.

A nap az ikegami Honmon-templom erdeje fölött lebegett. Ébenszín erdő a vörös ég alatt.

A hanyatló nap fölött ezer fehér daru repült ki Jukiko ezerdarus kendőjéből egyenesen az ő zárt szemhéja mögé.

Az anya rúzsoltja

1

Kikudzsi fogat mosott, és visszament a lakószobába.

A szolgáló éppen hajnalkát ültetett a dísztökből vájt virágtartóba. Odaszólt neki:

– Ma felkelek.

Visszabújt az ágyba.

– Ma felkelek, de csak majd később – mondta Kikudzsi.

A hátára feküdt, fejét a párnára helyezte, onnan nézte a virágot a dísztök-cserépből, amely a házi oltárról lógott. A szolgáló a másik szoba felé tartott, amikor megkérdezte:

– Ma már bemegy a munkahelyére?

Már negyedik-ötödik napja nyomta az ágyat, nagyon fáj a feje. Megfázott, dolgozni se ment.

– Ezt a hajnalkát hol találta? – kérdezte, mikor a lány felakasztotta a feje fölé az elrendezett virágtartót.

– A hátsó kertben. Egy bokorra kúszott fel.

A véletlen sodorhatta oda. Egyetlen szál közönséges égszínkék virág, finom, gyöngye indája van. A régi, bordó lakkozású dísztökből kihajló virág friss, vidám hangulatot árasztott.

A jó öreg cseléd, aki már az apja idejében is itt szolgált, idővel nagyon találékony lett.

A kis edényen ott díszlett a majd háromszáz éves Szótan porcelán védjegye, ezzel a dísszel kevés teaszoba dicsekedhetett. Se Kikudzsi, se a cseléd nem volt különösebben műértő, de a férfinak tetszett ez az egyetlen szál virág.

Kikudzsi nem értett ahhoz, hogyan kell a virágot kiválasztani a teaceremóniához, bizonyára a szolgáló sem tudta, de a férfi úgy érezte, hogy a hajnalka nagyon illik a reggeli teaszertartáshoz.

Kikudzsi a virágra nézett, és arra gondolt, hogy csupán egy napja ültették a kis hajnalkát a háromszáz éves dísztökbé... Lehet, hogy ebben a kombinációban rejlik az igazi harmónia? Lehet, hogy ez sokkal pompásabb, mintha az ugyancsak háromszáz éves japán sino-mázás kancsóban helyeznének el európai kerti virágokat...

Valamiért nagyon izgatta: vajon hány órát fog kibírni a hajnalka?

A reggelineél Kikudzsi megkérdezte a szolgálot:

– Hogy jutott eszébe dísztökbé ültetni a hajnalkát? Csak nem apám-tól látta?

– Nem. Én találtam ki. Gondoltam, ez is, az is indás növény.

– Azért, mert indás növények? – ezen meglepődött. A reggeli újságot böngészte. Elmosolyodott. Kinek jut eszébe ilyen szempontból összehasonlítani két dolgot?

A reggeli után megpróbált újságot olvasni, de visszatért a fejfájása, a tatamira feküdt le, az ebédlőben.

Fumiko virágvázában használta ezt az értékes, több száz éves edényt. Fehér rózsa, rózsaszín szegfű. Ezeket a virágokat küldte Ótáné halálának tizenhetedik napjára.

Az edénnyel hazatartó Kikudzsi magának is megvette ezeket a virágokat. Egyszer használta csak a vázát, később már nem merte. Az edény közelében heves szívdobogást érzett.

Érthetetlen módon minden középkorúnak látszó asszony után megfordult az utcán. – „Mint egy gyilkos” – mondogatta elkeseredve. Utólag vette észre, hogy ez a nő egyáltalán nem hasonlított Ótánéra, csak a csípője vonala volt olyan, mint az övé. Kavargó indulatokat érzett; édes ízek keveredtek benne iszonyú ijedtséggel. Fölébredt. „Ki és

mi az, ami a bűn felé sodor?” De választ nem kapott. Órült kívánság hajtotta: találkozni akart *vele*.

Visszatette az edényt, és lefeküdt.

Szórakozottan a kertet bámulta.

Kinn morajlani kezdett az ég.

A dörgés távolról, de egyre közeledve hallatszott.

Villámok cikáztak a kert fái közt.

Az eső eleredt, de már távolodott a dörgés. Zuhogott, porfelhőket emelt az ösvényről.

Fölkelt. Fumikónak telefonált.

– Óta kisasszony már nincs itt.

– Nincs ott? Nem értem... – csodálkozott.

– Elköltözött.

Megmondták új címét, telefonját.

Fölhívta.

Meglepte, hogy Fumiko hangja vidám volt:

– Bocsássa meg, hogy várakoztattam.

– Mitani vagyok. Hiába kerestem a lakásán. Miért nem értesített?

– Ne haragudjon. Olyan hirtelen történt minden. Itt lakom, egy barátnőm családjánál.

Hangja elakadt és aztán nem szólt egy szót sem, éppen úgy, ahogy az anyja szokott beszélni.

– Szóval eladta a házat...

– Sokat töprengtem, értesítsem-e magát. Aztán döntöttem: jobb, ha nem értesítem. Volt is miatta lelkiismeret-furdalásom...

– Rosszul tette.

– Azt hiszi?

Szava tiszta forrásvízként áramlott át Kikudzsin.

– Ha csak megpillantom a sino-mázás edényt, maga máris hiányzik...

– Igazán? Van még egy sinóm, egy lapos csésze. Odaadhattam volna az edénnyel együtt, de azt anyám mindennap használta. Azt hiszem, a szélén rajta hagyta a rúzsnyomát.

– Micsoda?... A rúzsfoltját?

– Anyám így mondta...

– Hogy lehet az? A rúzsnyoma rajta maradt a kerámián?

– Dehogy! Nem erről van szó... A csésze vöröses árnyalatú. Anyám azt mondta, hogy a rúzsától lett ilyen a színe. Újból megnézegettem a csészét, most már anyám nélkül. A szélén valóban van egy furcsa folt, ott valamivel sötétebb a színe...

Hogy lehet az, hogy Fumiko ilyen közönyösen tud erről beszélni?! Kikudzsi most már hallani sem akart a dologról, nemhogy a társalgást folytatni.

– Maguknál is zuhog az eső? – Kikudzsi más hangot ütött meg.

– Igen. Felhőszakadás van. Nagyon félek a mennydörgéstől.

– Nemsokára eláll. Ha kiderül, látogasson meg.

– Köszönöm. Csak akkorra tervezem a látogatást, amikor már dolgozom. Tudja, szeretnék elhelyezkedni. De most úgy megörültem a hívásának, hogy rögtön indulok, mihelyt kiderül.

A vihar elálltával Kikudzsi elrakatta a szolgálóval az ágát.

Csodálkozott magán: fölhívta Fumikót!

Csodálkozott: nem érez büntudatot Ótáné miatt.

Megtéveszti a lánya hangja? Ótáné feltámadt?

Lassan borotválkozott. Kihajolt a fürdőszoba ablakából: a szappant az esőtől csillogó leveleken nedvesítette be. Játszott.

Kora délután kinyitotta az ajtót. Hallotta, jön valaki.

Fumikót várta.

Az ajtóban azoban Csikako állt.

– Ó, csak maga – szaladt ki a száján.

– Itt a nyár, Mitani úr. Eljöttem, hogy megnézzem, mi újság magával – üdvözölte Kurimoto Csikako.

– Betegeskedtem.

– Ó, nagyon sajnálom. Sápadt is az arca.

Kikudzsi csodálkozott a tévedésen: Csikako japán fapapucsos lép-teit összetéveszti Fumikóéival! Pedig Fumiko csak európai viseletben érkezhét.

– Nagyon megfiatalodott – kezdte. – Fogorvosnál is járt?

– Jártam. Az ilyesmit az esős évszakban kell elintézni. Egy kicsit túl fehérre sikerült, de ne aggódjon, elveszti a színét...

Beléptek a lakószobába, ahol nemrég még Kikudzsi feküdt. Csikako a házi oltár irányába nézett.

– Nincs itt semmi. Minden tiszta és üres – jegyezte meg Kikudzsi.

– Így van. Üres. Mit lehet tenni, ha folyton esik az eső. De azért egy szál virágot... – fordult felé Csikako. – Hova tette Ótáék sinóját?

Kikudzsi nem válaszolt.

– Nem volna jobb visszaadni?

– Ez az én dolgom.

– Nem egészen.

– Legalábbis: magára ez nem tartozik.

– Nem egészen, Kikudzsi úr! – nevetett Csikako. Megvillantak hófehér műfogai. – Azért jöttem, hogy rendbe szedjem magát. – Hirtelen mozdulattal, mint a varázsló, széttárta karját. – És, hogy kiűzzem a ház gonosz szellemeit.

– Ugyan. Ne ijesztgessen.

– Szeretnék magával nyíltan beszélni. Mint jó barátja, mint házasságát közvetítő barát.

– Ha Inamura kisasszonyra gondol, köszönöm a lehetőséget, de nem élnék vele.

– Ne legyen ilyen indulatos! A házasságtól még nem kell visszariadnia, mert kifogása van ellenem. Mert, ugyebár, mi a közvetítő? Híd, melyen csak át kell sétálni. Nyugodtan megtaposhatjuk, leszakíthatjuk. Ilyen dologban az édesapja soha nem utasította el szolgálataimat.

Kikudzsi arca megrándult.

– Higgyen nekem – és Csikako szögletes válla egyre hegyesebb lett. – Ez így volt. Én nem jelentettem neki annyit, mint Ótáné. Őszintén szólva: az édesapjával való viszonyom még csak flörtnek sem nevezhető. Mire megértettem, már vége is volt – mondta lesütött tekintettel. – De nem méltatlankodtam, örültem, hogy segíthettem. Egy férfinak sokkal könnyebb elfogadnia egy olyan nőnek a segítségét, akivel közös titka van. Hisz nekem? Én az édesapjának köszönhetem józan eszemet, tárgyilagosságomat.

– Hm.

– Ezért mondom hát, támaszkodjon csak bátran az én tárgyilagosságomra – húzta ki övéből legyezőjét.

A maga módján igaza lehet, gondolta Kikudzsi. Egyszerre csak úgy áradt a gondtalanság Csikakóból.

– Az érzéki emberek nehezen lehetnek józanul tárgyilagosak.

– Azt mondja ezzel, hogy a józan ész semleges?

– Gúnyolódik? A józan mértéktartás egyaránt áthatol a férfi és a nő lelkivilágán. Gondolja csak el, Ótáné a maga nagylelkűségére számítva halt meg. Hogy halála után gondjaiba veszi a lányát.

– Ostobaság!

– Sokat törtem a fejem, míg megértettem Ótánét. A halálával akar maga és Inamura kisasszony közé férközni, beleszólni az eljegyzésbe. Az ő halála nem tekinthető egyszerű, közönséges halálnak.

– Hajmeresztő elképzelései vannak – jegyezte meg Kikudzsi, de mintha az ő testében is villámfény cikázott volna át.

– Kikudzsi úr, említette Ótánénak az Inamura kisasszonnyal való dolgot?

Kikudzsi pontosan értette, mit mondott, de most meglepett arcot vágott.

– Én? Hogy gondolja! Hát nem maga hívta fel Ótánét azzal, hogy megtartottuk az eljegyzést?

– Ez igaz. De Kikudzsi úr honnan tud erről a telefonról? Csak nem szaladt magához sírdogálni az az asszony?

Kikudzsit váratlanul érintette a kérdés.

Hosszú hallgatás következett.

– Szóval idejött. Jó helyen tapogattam. Már a hangja elárulta, hogy majd elájul!

– Tehát vegye úgy, hogy maga ölte meg Ótánét.

– Szeretné, ugye, ha így volna? Jó. Úgy könnyebb magának. Az én feladatom mindig a gonosz, a kegyetlen szerepe. Az is marad. Az édesapja azt értékelte bennem, hogy amikor kellett, kitűnően eljátszottam ezt a szerepet. Ma is ebben a szerepemben jöttem magához. Nem az édesapja emléke miatt, csak úgy, magától...

Kikudzsi úgy érezte, hogy ebből a nőből csak úgy árad a gyűlölet és az elviselhetetlen, krónikus irigység. Csikako azonban teljesen nyugodt hangon folytatta:

– Magának csak a homlokát kell összeráncolnia: micsoda kellemtlen nőszemély! Ezalatt nekem cselekednem kell, ki kell űznöm az asszonyi rontást, hogy egy jó házasság jöhessen létre.

– Már mondtam: eleve lemondok erről a jó házasságról.

– Ide hallgasson – suttogott Csikako higgadtan. – Ótáné szándéka világos: a halála után Kikudzsi úr feleségül veszi a lányát. Bevallom: naivságához csak lelki tisztasága mérhető. Imádta az édesapját; tűzön-vízen át mindent megtett volna érte. Ugyanilyen naivsággal, álmatag fejjel akarta megalapozni a lánya jövőjét is. De ha tárgyilagosan nézzük: nagy baj ez, átok magára nézve, ördögi háló...

Kikudzsi a nő arcába meredt.

Mégis ő fordította el tekintetét elsőnek. Csak saját határozatlanságát hibáztathatja. De mi készíti ezt a nőt ilyen fondorlatokra? Ótánénak valóban szándékában állt volna feleségül vetetni vele a lányát? Hihetetlen. Ezt még most sem hiheti. Ez a gondolat csakis Csikako irigységének a szüleménye! Iszonyatos elképzelés, mint amilyen iszonyatos az az anyajegy ott a mellén.

És mégis, Csikako szavai mint a villám, a mellébe hatoltak.

A lelke mélyén félni kezdett.

Félt a gondolataitól: tudat alatt benne soha nem villant meg ez az elképzelés? Előfordult már, hogy a férfi érzelmei az anyáról egy idő után átszálltak a lányára... De Kikudzsit még elkábította Ótáné ölelése, hogy is tudott volna a lányával szórakozni? És mégis, ez a lány vonzza, testének minden porcikája, anélkül hogy észrevenné.

Az Ótánéval megismerkedő Kikudzsi már nem azonos a mai Kikudzsival.

Ez a gondolat álomba ringatta, megbénította.

Belépett a szolgáló:

– Óta kisasszony van itt.

– Azonnal megyek – mondta Kikudzsi, és fölállt.

2

Fumiko kecsesen hajolt meg Kikudzsi előtt, így köszöntötte. Ebben a pillanatban jól látszott a finom ívű fehér nyaka. Kulcscontjánál, ahol a nyaka végződött és ahol a melle kezdődött, a gödröcskében sötét árnyék tűnt fel.

Honnan a színeknek ez a villódzása?

A fény játszik a színekkel?

Az álmatlanság színei ezek?

– Kurimoto megelőzte magát – köszönt Kikudzsi.

Elég volt rápillantania, és Csikako már nem látszott olyan elviselhetetlennek.

Fumiko bólintott:

– Megismertem a tanárnőm napernyőjét. – Az előtér sarkába nézett, ahol egy hosszú nyelű, szürke ernyő volt beállítva.

– Lehet, hogy kellemetlen önnek? Ha várna egy kicsit a teaszobában... Nemsokára megy.

Kikudzsi csodálkozott, miért is nem küldte már el Csikakót. Hiszen tudta, hogy Fumiko jön!

– Miattam nem kell elmennie.

– Akkor fáradjon be.

Fumiko elfogulatlanul üdvözölte tanárnőjét. Megköszönte a részvétnyilvánítást.

Csikako még hegyesebbre húzta bal vállát és hátradőlt. Mint tanár a tanítványára, úgy nézett Fumikóra:

– Végtelenül sajnálom... Édesanyja olyan kedves, olyan gyöngéd lelkű volt. Ma már egyre ritkábban találkozunk ilyen gyöngéd, sebezhető asszonyokkal, a lelkük nehezen bírja. Hiába, a legszebb, a leggyöngébb virágok törnek le leghamarabb.

– Azért ő nem volt olyan gyenge...

– Hogy fájhatott neki, hogy magát itt hagyja egyedül...

Fumiko lesütötte a szemét, duzzadt ajkait összeszorította.

– Nagyon magányos lehet, Fumiko. Talán felújíthatnánk a teaórákat.

– Köszönöm.

– Ez biztosan elszórakoztatná.

– Sajnos, ilyen fényűzést már nem engedhetek meg magamnak.

– Ne beszéljen butaságokat. Ma azért jöttem, hogy a nagy esőzés után kiszellőztessük kissé a termet. Talán Fumikót is áthívhatnánk – nézett Kikudzsira.

– Miattam ne tessék.

– Dehogynem. És ebből az alkalomból talán használhatnánk az édesanyjától kapott drága sino-edényt...

Némán nézett Csikakóra.

–... és hadd idézzük fel édesanyja kedves emlékét!

– A szertartásteremben nem szeretnék sírni.

– Nem kell a könnyeket szégyellni. Nemsokára új asszony jön ehhez a házhoz, aztán már nekem is nehezebb lesz bejutnom a teaszobába. Pedig igen erős szálak fűznek ide. – Elmosolyodott, azután hivatalos hangon folytatta: – Inamura Jukiko kisasszonyra gondolok.

Fumiko kifejezéstelen arccal bólintott.

Kerek, anyja vonásait idéző kis arca átélt szenvedésekről árulkodott.

– Ne tömje tele a vendégem fejét jelentéktelen históriákkal – figyelmeztette Kikudzsi.

– Minél szentebb ügyről van szó, annál több akadály állja az útját. Így mondják. Kedves Fumiko – fordult a lányhoz –, feledje el, amit mondtam.

– Rendben. – Fumiko megint bólintott.

Csikako hívta a szolgálót és elment kitakarítani a teaszobát.

– Vigyázat, az árnyékban még vizesek a falevelek – hallatszott a hangja a kertből.

– Hallotta reggel a telefonban a felhőszakadást? Itt úgy zuhogott...

– Az esőverést is visszaadja a telefon? – csodálkozott Fumiko. – Erre soha nem gondoltam.

Fumiko Kikudzsira nézett, aztán a kertre vetette tekintetét. A kerti fák felől behallatszott Csikako söprűjének ütemes nesze.

Kikudzsi is a kertet nézte.

– Nem hallottam, hogy zúg arrafelé az eső. De annyira ömlött, hogy utána úgy tűnt, mintha hallanám.

– Igen, rettenetesen szakadt az eső. Nagyon félek a mennydörgéstől.

– Valóban, ezt reggel is mondta a telefonba.

– Különös, hogy ilyen apróságokban is hasonlítok anyámra. Ő is félt a villámtól. Gyerekkoromban mindig eltakarta a fejemet a kimonóujjával. Nyáron, ha elmentünk valahová, anyám gyakran kémlelte az eget, nem lesz-e vihar. Úgy megszoktam, hogy azóta magam is elrejttem a fejemet. – Szégyenlősen előregörnyedt, aztán felállt: – Tudja, mit hoztam magának? A sino-csészét.

A csomagot letette Kikudzsi elé.

Kikudzsi nem nyúlt a kis csomaghoz. Fumiko fölvette, és kibontotta a csomagból a csészét.

– Emlékszem. Édesanyja mindennapi teázásra egy magas csészét használt. Csak nem rjónyú-csésze volt?

– De. Volt olyan is. Ezt a fehér mázas sinót mégis jobban szerette. Azt mondta, a sötét agyagcsészében a közönséges tea sötét színe nem valami szép.

– Ebben van valami. Ha két sötét tónusú...

Kikudzsi még nem volt képes a csészéhez nyúlni.

– Szerintem nem a leghíresebb sinók közül való – mondta kissé türelmetlenül Fumiko.

– Ez nem biztos.

Kikudzsi messziről nézegette a csészét.

Fumiko reggel a telefonban a fehér mázas csésze piros foltjáról beszélt. Hosszan nézte, s minél távolabbról, a folt annál szembetűnőbb volt a fehér mázon.

De nemcsak a fehér mázon látszott vörös árnyalat. A széles barna sávon is. Ehhez a részhez érintette ajkait, s ettől a folyamatos érintéstől ment kissé tönkre a máz és kapott árnyalatot a teától.

Kikudzsi hosszán nézte a foltot, ami egyre pirosabbnak látszott.

Erről a festéknymóról beszélt Fumiko?

A csésze belső oldalán is ott látszott az a halványpiros színezet. Szájfesték megfakult színe, hervadt rózsák színe – alvadt vér színe. Hányingert érzett.

Hányinger és vágyódás környékezte egyszerre.

A magas csésze közepe táján zöldesfekete, nagy levelű, vastag szárú növény látszott.

Kikudzsit visszahozta a való világba a növény egyszerűsége, tisztaságot árasztó rajza.

A csésze alakja is maga a határozott szépség.

Kikudzsi kezébe vette az edényt:

– Nagyon szép.

– Nem tudom, nem értek hozzá... Anyám nagyon szerette, mindig ebből itta a teáját.

– Igen, egy nő számára valóban szép. Egy nő számára... – mondta Kikudzsi, miközben azt érezte, hogy Fumiko anyja igazi nő volt, aki számára...

Nem értette Fumikót. Miért hozta el az anyja rúzsoltos csészéjét? Ilyen gyermektegy volna még, vagy ennyire érzéketlen?

Az ellenállás határozottsága hiányzik belőle – ebben biztos volt. Ölében forgatta a csészét. Félt a széléhez érni.

– Csomagolja vissza – figyelmeztette Fumikót –, Kurimoto még kellemetlenkedni talál.

– Visszateszem.

A lány visszatette a dobozba, majd kiment az előtérbe.

Hát persze, ajándékba hozhatta a csészét! Csak a megfelelő pillanatot elszalasztotta, most meg talán arra gondolt, hogy nem tetszik neki, Kikudzsinak a csésze.

Belépett Csikako, a verandán át, a kert felől.

– Inkább valami mást választana, a mi csészéinkből... Már Óta kisasszony miatt is!

– Hogy miket mond! Éppen Fumiko kedvéért akarom használni ezt az edényt! Édesanyja emlékezetére.

– Hiszen maga gyűlölte, gyűlöli Ótánét, az emlékével együtt!

– Nem igaz. Az elhunytat amúgy sem lehet gyűlölni. Csak természetünk különbözősége... Ótánét éppen különös természete miatt nem érthettem meg soha. Furcsa, de igaz: olvastam a gondolataiban.

– Tudom. Maga szeret olvasni mások gondolataiban – vetette oda Kikudzsi.

Fumiko visszatért az előszobából.

– Kedves Fumiko, ugye használhatjuk az édesanya sinóját?

– Csak nyugodtan.

Kikudzsi elővette a délelőtti elcsomagolt edényt. Csikako átment vele a terembe.

– Nagyon meglepett, amit reggel mondott. Hogy elköltözött. Mindent egyedül intézett?

– Igen. Nem volt nagy dolog: a házat a család egyik ismerőse vette meg, aki Óiszóban lakott egy kis házban. Szeretett volna cserélni velem, de jobbnak láttam eladni a házat. Egy kis házban lakni, ráadásul egyedül, nem valami kellemes. Kevesebb a gond, ha kivesz az ember egy szobát, főleg, ha dolgozni jár. De most még egy barátnőmnél lakom.

– És a munkahelye?

– Még nem sikerült. Szakképzettség nélkül nehéz – mosolyodott el. – Most se házam, se állásom, ég és föld között. Nem akartam magával ilyen szomorú körülmények között találkozni.

Kikudzsinak már száján voltak a szavak: éppen ezért szeretem most magát... De csak ezt mondta:

–Én szeretném eladni ezt a házat. Még nem hirdettem ugyan... Nézze csak, az esőcsatorna szétrozsdállik, foszladozik ez a tatami is! De minek javíttatni, ha eladom?

– Úgy tudom, ide várja a jövődöbelijét. Akkor pedig minek eladni. Fumiko hangja őszintén csengett.

– Csak nem Kurimoto fecsegésére gondol? – nézett rá Kikudzsi. – Én egyelőre képtelen volnék megházasodni.

– Anyámra gondol? Anyám eleget szenvedett egyedül. Ez elég a feledésre.

4

Csikako ügyes keze alatt hamar rend lett a teremben.

– Hogy tetszik a sino az én elrendezésemben?

Némán nézték az edényt, amelyet régebben vázának használtak, s amely most az Ótáné hamvait tartalmazó urna előtt állt, újból virág díszlett benne. Különös utat tett meg ez az edény Ótánétól a lányáig, a lánytól Kikudzsiig, tőle – éppen most – Csikako kezébe. Lehetséges, hogy az összes régi, több száz éves teasedény hasonló utakat jár be?

– Gondolom – folytatta Csikako –, a sino a vaskanna mellett érvényesül a legjobban.

– Nagyon szép ez az edény – jegyezte meg Kikudzsi, Fumikóhoz fordulva. – Szépségét a kanna ormótlansága sem nyomja el.

Az edény fehéren fénylő máza Ótáné hófehér, csillogó bőrét juttatta eszébe. Ez a fehérség a női szépség határtalanságáról, erejéről vallott.

Kikudzsi azt mondta Fumikónak a telefonba, hogy csak a sinóra kell néznie, és azon nyomban látni szeretné.

Nagyon meleg volt, Kikudzsi nem húzta el a toloájtót.

Fumiko az ablak elé ült, a juharlombok zöld árnyékába. Karcsú nyakát az ablakon beözönlő fényár fürösztötte; a rövid blúz alól kinyúló karja áttetszően fehér volt. Lehet, hogy idén először vett fel rövidujjas ruhát. Fumiko termetre karcsú, de válla és karja gömbölyded volt.

Csikako is a vázában gyönyörködött.

– A vizesedénynek csak teáskészletben a helye – magyarázta Csikako. – Igazán kár virágot tartani benne, különösen európai virágokat.

– Már anyám is virágokat tartott benne – válaszolta Fumiko.

– Igazán remek! Egy emléktárgy az édesanyjától a teaszobában!

Csikako bizonyára szerette volna elhallgattatni Fumikót, de a lány nem hagyta abba.

– Sajnos, már anyám sem volt ilyen szigorú, és én aligha fogok teaszertartásokat rendezni – jegyezte meg Fumiko keresetlen hangon.

– Kedves Fumiko, ilyet ne mondjon – nézett körül a teremben Csikako. – Én pedig ismerek jó néhány teaszobát, de igazán jól csak itt érzem magam. Kikudzsi úr, ugyebár jövőre lesz édesapja halálának ötödik évfordulója? Teaszertartással emlékezhetne meg róla...

– Micsoda ötlet! Hogy elképednének a megjelentek, az utolsó darabig hamis edényeket használnánk.

– Ugyan! Édesapjának csak eredeti edényei vannak. Ez természetes.

– Igazán? Végtelenül sajnálom! Milyen jó lett volna csupa hamis edénnyel megtisztítani a levegőt ebben a helyiségben. Mintha mérges gázok terjengének körülöttem. Az a szertartás nemcsak apám emlékéért szolgálná... hozzásegítene a teaszertartáshoz fűző kevés maradék szál elvágásához is!

– Értem. Vagyis: minek járkál ide ez a vénlány szellőztetni?! – gúnyolódott Csikako, és felszólítás nélkül elővette a bambusz habosítót. Felkavarta a teát.

– Hát igen.

– Ne reménykedjen, semmi sem sikerül. Amikor majd új rokoni szálat köt, szakítsa el a régieket. – Csikako tekintetével jelezte, hogy kész a tea, aztán egy csészét Kikudzsi elé helyezett.

– Fumiko-szan, ha meghallgatta a házigazda tréfáit, jó lenne, ha elgondolkodna azon, hogy az édesanyjától maradt emléktárgy egyetlen kezébe került. Bizony, ahogy a sinót most elnézem, pontosan olyan, mintha a mázon ott mosolyogna Óta asszony arca...

Kikudzsi kiürítette csészéjét, és tekintete ismét az edényre tévedt. Gondolatai Fumiko körül röpködtek.

Fumiko mintha észre sem vette volna Csikakót, mintha nem is ülne vele egy szobában. Mintha nem beszéltek volna unos-untalan az eljegyzésről! Kerülte volna a Csikakóval való összeszólalkozást, vagy szándékosan nem vett semmiről tudomást? Anyja miatti gyásza tette ilyen szenvtelené? Ő volna az az ártatlan, anyjához hasonló, csodálatos lény, aki teljesen védtelen önmagával és a világgal szemben?

De Kikudzsi sem tett úgy, mintha meg akarná védeni Csikako sértegetései ellen.

Csikako lassan szürcsölte a maga készíttette teát. Kikudzsi ránézett: különös volt ez a tekintet.

A vénlány kihúzta övéből az óráját.

– Hiába, az én öreg szememnek már nem jó ez a kis női karóra. Nekem ajándékozhatná édesapja valamelyik zsebóráját.

– Apámnak soha nem volt zsebórája – hárította el a kérést Kikudzsi.

– Dehogynem. Gyakran használta. Ugye, kedves Fumiko, akkor is hordta, amikor magukhoz járt? – Színlelt ártatlansággal Fumikóra nézett.

Fumiko a padlót bámulta.

– Öt perc múlva negyed három? A mutatókat duplán látom, mintha ködön át nézném...

Hirtelen hangnemet váltott, élénken, energikusan folytatta:

– Csak el ne késsem. Háromra Inamuráékhoz jelentettem be magam, Jukiko kisasszony egy csoport tanítványt szervezett nekem. Gondoltam, egyúttal el is vihetném Kikudzsi úr végleges döntését.

– Elviheti. Nem.

– Rendben van – nevetgélt Csikako. – Megmondom: nem. Remélem, az új csoport következő óráit már itt tarthatjuk – jelentette ki.

– Miután Inamuráékkal megvetette ezt a házat. Úgyis el akarom adni.

– Elkísérne egy darabon, kedves Fumiko? – fordult a lányhoz Csikako.

– Igen.

– Még elmosom gyorsan az edényeket.

– Szívesen segítek.

Csikako egyedül ment ki. Utána már csak a vízzubogás hallatszott.

– Fumiko, magának igazán nem kell elkísérnie – szólalt meg halkán Kikudzsi.

– Félek – ingatta fejét Fumiko.

– Nem kell félnie.

– De, félek. Ha nem fogadok szót...

– Akkor kísérje el egy darabon, vegyen ügyesen búcsút, és siessen vissza.

Fumiko megrázta a fejét, föl akart állni.

Kikudzsi karja előrelendült; attól félt, Fumiko összeroskad.

A lány elpirult. Amikor Csikako az óra iránt érdeklődött, akkor csak a szemhéja lett rózsaszín, most viszont az egész arca vörösben játszott: a szégyent először nem veszi észre az ember, olyan, akár egy bimbó, mostanra azonban teljes pompájában megmutatkozott.

Fumiko megragadta a sino-edényt, megindult a hátsó szobák irányába. Csikako rekedt hangja vezette.

– Ó, hát személyesen akarja elmosni?!

A páros csillag

1

– Fumiko is, Inamura kisasszony is férjhez megy – vitte a házasságok hírét Csikako.

Este fél kilenckor még világos volt. Kikudzsi a vacsora után a verandán heverészett. Nézegette a szentjánosbogarakat, a szolgáló vette, apró ketrecükkel együtt.

Besötétedett. A bogárhátak egyre sárgábbak lettek. Kikudzsi mégsem gyújtott villanyt.

Néhány napos szabadságát a Nodzsiri tó mellett töltötte. Egy barátja hívta meg, nemrég érkezett haza.

Barátjának akkor született gyereke.

– Jó erős gyerek – dicsérte bizonytalanul, hiszen ilyen aprócska gyereket még soha nem látott.

– Ugyan! Ijesztően kicsi és fejletlen volt, mikor megszületett. Csak mostában erősödött meg – magyarázta a fiatal anya. Kikudzsi meglepette karját a gyerek feje fölött.

– Ni, még nem tud pislogni sem!

– Nem. De látni már lát. Pislogni csak később fog.

Félévesnek gondolta. Megtudta, mindössze három hónapos. A fiatalasszony még nem épült fel egészen a szülésből. Rövid nyaralásának középpontjában a csecsemő állt. Ezért kissé mellőzöttnek is érezte magát. Azóta sajnálkozva, részvétellel emlékezik vissza a fiatalasszonyra. Milyen soványan, elgyötörtén ült vele szemben a vonaton, az ölében tartott gyermekre mégis végtelen szeretettel nézett.

Barátja eddigi egész életében a szüleivel lakott, csak most, az újszülött megérkezése után maradtak magukra a fiatalok. Paradicsomnak érezték a nyaralójukat, ahol immár együtt éltek, a fiatalasszony mesezerű állapotnak tartotta helyzetét. Ezt érezte Kikudzsi is, szívében béke és megnyugvás honolt.

Ma, már az otthonában, ahogy a félhomályban pihent, Kikudzsinak eszébe jutott a fiatalasszony, akire melegséggel vegyes szomorkás érzéssel gondolt vissza.

Megérkezett Csikako. A verandáig meg sem állt.

– Nahát, ilyen sötétben – dohogott, és leült Kikudzsi lába elé. – Szomorú is az agglegény élete. Az sincs, aki villanyt gyújtson neki, ha heverészik.

Kikudzsi a nő intésére fekvé maradt, csak a lábát húzta maga mellé.

Csikako elmondta, ő is úton volt. Meglátogatta kiotói mesterét, visszafelé pedig Hakonét is felkereste. Kiotóban, teaiskolájának a központjában találkozott régi ismerősével, Óizumival, aki a teaceremóniához eszközöket árult.

– Rég nem találkoztam vele. Jól ismerte az ön édesapját. Sokat beszélgettünk róla – mondta Csikako. – A kereskedő megmutatta édesapja kiotói rejtékhelyét, a szállodát. Fogadni mernék, Ótánéval is jártak már ott. Képzelve, azt ajánlotta, szálljak meg én is benne! Micsoda tapintatlanság! Meghaltam volna a félelemtől! Milyen szörnyű lett volna, ha felébredek az éjszaka közepén, és arra gondolok, hogy itt szállt meg valamikor az édesapja Óta asszonnyal, most meg már mindketten meghaltak!

Kikudzsi hallgatott, de magában azt gondolta, Csikako is milyen tapintatlan.

– Kikudzsi úr most tért vissza Nodzsiriból, ugye?

Csikako régi szokása szerint már megérkezésekor kifaggatta a cselédet, hogy tőle szerzett értesüléseit később maga adhassa elő.

– Csak ma érkeztem haza – vetette oda morogván Kikudzsi.

– Én is csak három-négy napja vagyok itthon. – szólt éles hangon Csikako és felhúzta a bal vállát. – Sajnos, igen kellemetlen hír várt. Nem is tudom, hogy engeszteljem ki magát, Kikudzsi úr.

Inamura Jukiko férjhez ment.

Még a sötét verandán is látni lehetett, hogy Kikudzsi arcán örömteli csodálkozás jelent meg. De közömbösen csak ennyit mondott:

– Férjhez ment? Mikor?

– Olyan nyugodt, mintha magának, Kikudzsi úr, mit sem mondana a hír – gúnyolódott.

– Ez csak természetes. Többször is visszautasítottam.

– Azok csak szavak voltak! Szíve szerint az ellenkezőjét szeretne volna mondani. Csak tette magát, hogy nem tetszik a dolog, hogy az egész *a vénlány* erőszakos terve. De akit a vénlány ajánlott, az véletlenül egy igen rendes, csinos lány. Ez az igazság.

– Nevetséges!

– Mondja meg őszintén, nem tetszett magának Jukiko?

– Tetszett.

– Látja, én ezt már rég tudtam.

– Csakhogy ez két különböző dolog, tetszeni és házasságot kötni.

Megdöbbenését mégis alig tudta palástolni. Kétségbeesetten gyűjtögetni kezdte magában Jukikóról maradt emlékeit.

Tulajdonképpen csak kétszer látta.

Egyszer az Enkaku-templom szertartásán. Csikako fölszólította, készítse el a teáját. Kinn a friss zöld lombok árnyéka táncolt a papír tolóajtón, a napfény a vállán villódzott, az ujjain, fekete haján. Erre a képre tisztán emlékszik. Az arcára már nehezebben tud visszaemlékezni. De az a piros selyemszalvétácska a kezében, azzal a fehér ezerdaru-mintás kendővel, melyet már a teapavilonhoz vezető úton meglátott!

Másodszorra a lány látogatta meg. Csikako előkészítette a szertartást. És ő aznap csak azért ment be a teaszobába, hogy újra érezze a lány ottmaradt illatát. Világosan emlékszik liliommintás övére. De magáról a lányról ekkor sem maradt éles képe.

A szülei arcára is alig emlékszik, akik néhány éve haltak meg. Minduntalan meg kell néznie a fényképüket. Talán a hozzá legközelebb állók alakját tudja legnehezebben maga elé képzelni. Ez fordítva is igaz: minél visszataszítóbb valami, annál jobban megmarad az emlékezetében.

Jukiko szeme, arca csak távoli emlék. Egy fénysugár emléke. De a Csikako mellén terpeszkedő anyajegy olyan valóságos számára, akár egy varangyos béka.

Akármilyen sötét van a verandán, tudja, Csikako perkál fehérneműt visel. Ez az anyag még világosban is eltakarná azt a foltot. De Kikudzsi emlékeiben mégis látszódik.

Csikako kioktató hangon, de mégis udvariasan beszélt.

– Kikudzsi úr, önnek alig van még élettapasztalata, és nem törődik azoknak a tanácsával, akiknek van. Két ember élete változott meg egy hibás lépése miatt: az öné és Jukikóé. Ki tudja, milyen élet vár rá? Lehet, hogy boldogtalan lesz a férjével? Maga a felelős érte. Bizony! Magának volt szánva!

Kikudzsi nem szólt egy szót sem.

– Remekül illet magához – folytatta Csikako. – Nem hiszem el, hogy nem fog összeszorulni a szívbe egy-két év múlva, ha Jukiko felemlegeti, hogy miért nem őt vette el?

Csikako egy szuszra okádta ki magából a szavakat. Mint a mérget.

Minek vesztegeti itt a szót, ha egyszer már férjhez ment?

– Szentjánosbogár? Mostanában? – Csikako előrehajolt. – Lassan itt a tücsök évszaka! Az ember szinte nem is hinné, hogy vannak még szentjánosbogarak. Holtak lelkei...

– A szolgáló vehetteőket a napokban.

– Hát igen. Valaki mindenben a cselédre van utalva! Ezért nem győzőm mondani, magának mindenképpen művelnie kellett volna a teaszertartást. Most nem érné ilyen szégyen. Ismerni kell az évszakok váltakozó jellegéhez tartozó tárgyakat. Ismerni kell a hagyományokat.

Lelke mélyén igazat adott Csikakónak. Maga is valami kísérteties volt felfedezni a szentjánosbogarakban. Valóban, a Nodzsiri tónál már hallott tücsökciripelést.

– Ha egy magához méltó asszony volna a felesége, ez nem történt volna meg... hogy olyan dolgok árnyékolják be a ház hangulatát, amelyek nem valók ahhoz az évszakhoz! Tudja, Kikudzsi úr – folytatta Csikako hirtelen ünnepélyes hangon –, én a maguk közt való közvetítést tulajdonképpen édesapja iránti tartozásom lerovásának szántam.

– Lerovásnak?

– Igen. Míg maga itt unatkozva heverészik, bogárnézéssel üti agyon az idejét, azalatt nemcsak Inamura kisasszony, de még Óta Fumiko is férjhez ment.

– Mikor?

Kikudzsi erre a hírre még jobban összerendezte magát, mint amikor Jukiko férjhezmeneteléről hallott. Döbbenetét alig tudta palástolni.

– Engem is meglepett a hír. Egyik házasság a másik után... – Csikako hangjából együttérzés hallatszott. – Pedig lelkem mélyén örültem, hogy Fumiko nem áll többé az útjában, de ez már Jukiko házasságkötése után történt. Nincs is miért. De azt remélem, hogy miután Fumiko eltűnt, a házról is elszáll az átok.

Aztán a kertet nézte:

– Ideje volna már a kert fáival is törődni. Még sötétben is látni a vadhajtásokat. A szellő sem tud áttörni az ágak között.

Apja négy éve halt meg, azóta nem fogadott kertészt. Az alsó galylyak, az elburjánzott bokrok az estében öntötték ki a nappali forróság maradványait.

– A cseléd nem locsolja a kertet. Miért nem figyelmezteti?

– Ez az én dolgom.

Mintha Csikako szavai egy-egy döféssel a szívébe találtak volna, mégis, hagyta, hogy fecsegen amennyit akar. Mindig is így volt. És Csikako értett Kikudzsi módszeres ingerléséhez. Próbálta őszinteségre bírni, megtudni, mit takargat a lelkében. Kikudzsi pedig ellenállt, félt megszólalni. Csikako mindent értett, de úgy tett, mintha semmit sem venne észre, aztán később adta a tudtára, hogy keresztüllát rajta.

Most is: előrebozsátotta a két hírt, hogy közben kellemetlenkedhesen. Hogy miért? Kikudzsi nem értette, mégis óvatosan viselkedett.

Már többször is fölkelte volna lámpát gyújtani. Milyen furcsa így, a sötétben beszélgetni ezzel a nővel. De nem volt ereje mozdulni sem.

Csikako is folyvást a sötétséget emlegette, de nem állt föl. Azelőtt ennyi idő alatt tízszer is megtette volna. Vérében volt a sürgős-forgás, mestersége is ebből állt. Talán éppen most kezd benne alábbhagyni a szolgálatkészség egykori támogatója fiával szemben. Lehet, fölvetette a koros szertartásmesterekhez illő magatartást?

– Egyébként Óizumi, a kiotói mester üzeni, ha valamikor már nem lenne szükség a csészekre, nagyon szívesen foglalkozna velük... – folytatta nyugodt hangon. – Ha immár elszalasztotta Inamura kisasszonyt, bizonyára új életet akar kezdeni. Helyesebb is volna teáskészletek

nélkül. Nem fájhatna a tőlük való megválás. Ez a helyiség is csak arra jó, hogy időnként szellőztessem.

Kikudzsi megértette Csikako szavait.

Azt gondolhatja, ha már nem sikerült megházasításának terve, mi- nek vesztegesse vele az idejét? Legjobb, ha a kereskedővel közösen eladják a készleteket.

Föl sem háborodott. Inkább megkönnyebbült.

– Jó. A háztól is szeretnék megszabadulni. Azt is eladhatnák.

– Milyen jó érzés olyan emberre támaszkodni, akit az édesapja is jól ismert! – mondta Csikako.

Kikudzsi a teaszoba felé nézett.

Pillantása megakadt egy fehér, virágban álló leanderen.

A leander volt az egyetlen világos folt.

Minden mást beborított sötétjével a csillagtalán este.

Az ég lecsurgott a kert fái közé.

2

Kikudzsi már a küszöbnél tartott. Munkaideje letelt, sietett volna haza. Telefonhoz hívták.

– Itt Fumiko beszél, – egy halk hang hallatszott a telefonkagylóból.

– Halló, itt Mitani...

– Én vagyok, Fumiko...

– Tessék, Fumiko.

– Bocsásson meg a zavarásért, de valamiért halaszthatatlanul elné- zését kell kérnem. Írtam önnek egy levelet és elfelejtettem a levelemre bélyeget ragasztani. Tízet vettem, és csak itthon láttam: mind a tízet hazahoztam. Milyen szétszórt is vagyok! Bocsánatot szerettem volna kérni... mielőtt még megkapná.

– Ó, ilyen csekélység miatt igazán nem érdemes – tiltakozott Kiku- dzsi. „Valószínűleg a házasságáról értesített” – gondolta. – Mondjam, hogy minden jót kívánok a levél tartalmához?

– Hogyan? Ez volt az első levelem magához. Sokat töprengtem, illik-e írnom magának, ezért is feledkeztem meg a bélyegről.

– Most honnan beszél?

– A Tokió-pályaudvar előtt vagyok, egyfülkében. Kintről már sür- getnek.

– Egy telefonfülkéből? – Kikudzsi meglepődött, majd hirtelen ezt mondta. – Szóval, fogadja szerencsekívánataimat.

– Igen? Hát végre... De kitől tudta meg?

– Kurimotótól.

– A tanárnőtől? Ő honnan hallhatta? Félelmetes nőszemély.

– Már aligha lesz vele dolga. Emlékszik még, hogy mikor beszéltünk utoljára telefonon? Amikor a nagy esőzés volt.

– Emlékszem. Éppen tétováztam, bejelentsem-e a költözésemet. Most is úgy töprengtem.

– Kurimoto híre után én is töprengtem: gratulálhatok-e magának? De sokkal jobban örülök, ha egyenesen magától kapok értesítést.

– Valóban: nagyon szomorú lenne, ha idegenekké válnánk. – Elhaló hangja most az anyjához hasonlított.

Kikudzsi hallgatott.

– Igaz, legjobb volna, ha eltűnnék a maga életéből.

Ez a jellegzetes hanghordozás, a mondataiban egyre ereszkedő hangsúly is Otánéra emlékeztette.

– Nagyon kicsi a szobám – folytatta Fumiko kis szünet után –, de együtt kaptam az állással.

– Szoba?

– Igen. És ilyen melegben nagyon kifáraszt a munkába járás. Nem szoktam meg.

– Elhiszem. És természetesen a házasság...

– Házasság? Maga azt mondja, férjhez mentem?

– Hogyne, és fogadja még egyszer jókívánáságaimat.

– Én? Dehogy! Micsoda rossz vicc!

– Nem ment férjhez?

– Én? Hogy is jutott volna eszembe férjhez menni, éppen most? Amikor anyám tragikus...

– Szóval mégsem?

– Ezt mondta volna a tanárnő?!

– Igen.

– És miért mondta? Igazán nem értem. Mitani úr, és maga elhitte?

– Nem lehet ezt így telefonon megbeszélni – jelentette ki Kikudzsi határozott hangon. – Nem találkozhatnánk?

– Dehogynem.

– Akkor várjon ott. Azonnal indulok.

– Jobb lenne...

– Ha máshol találkozoznánk?

– Én nem szeretem az utcai találkozásokat. Inkább én mennék el magához, a lakására.

– Jó. Jöjjön ide, az iroda elé, és együtt megyünk haza.

– Nem. Ha szabad, egyenesen magához mennék.

– Akkor is valahol nekem kell várnom kell önre.

– Idejön hozzám, az irodába?

– Rendben van. Én is indulok. Ha mégis előbb érkezne meg hozzám, menjen csak be nyugodtan.

Fumiko a Tokió pályaudvaron vonatra szállt, és persze ő érkezett meg előbb.

Kikudzsi viszont arra gondolt, hogy esetleg egy vonaton utazhattak, s amint leszállt a vonatról, tekintetével keresni kezdte a lányt a tömegben.

Fumiko azonban előbb érkezett meg.

A szolgáló már várta a hírral: Óta kisasszony itt van. Kikudzsi az előtérből rögtön a kertbe sietett.

Fumiko egy kerti kövön, egy leander tövében ült.

Csikako utolsó látogatása óta a szolgáló rendszeresen locsolt a kertben. Gazdája érkezése előtt a köveket, kerti ösvényeket is megöntözte. A régi kőlámpás érintetlennek, épnek látszott.

Fumiko köve még vízben állt.

Fehér és piros leanderek... A piros a sűrű zöld levelek között úgy égett, mint a déli nap, fehér hűvösséget árasztott. A szellőben lágyan hullámzó virágok keretbe foglalták Fumiko alakját.

Fumiko is fehér ruhát viselt. Egyszerű, sötétkék szegélyű, fehér ruhát, tűzött gallérral és zsebekkel.

A lenyugvó nap átsütött a leveleken, Fumiko háta mögé, Kikudzsi lábai elé.

– Isten hozta!

Kikudzsi őszintén örült a látogatásnak, még a járásából is öröm sugárzott.

Fumiko elsőként szerette volna üdvözölni a férfit, de nem sikerült a dolog, ezért most így szólalt meg:

– Bocsásson meg, hogy a munkahelyén zavartam. – Felállt, összehúzta magát, mint aki el akar rejtőzni. Talán azt gondolta, hogy Kikudzsi kézen fogja, ha továbbra is ülve marad.

– Szörnyűségeket mondott a telefonba... Ezért jöttem el...

– A házasságról? Őszintén szólva én is meglepődtem...

– Miért? – Fumiko lesütötte a szemét.

– Miért? Sok minden miatt. Először is azon, hogy férjhez ment, másodszer pedig, hogy nem is akart férjhez menni... Megdöbbenett mind a kettő.

– Mind a kettő?

– Hát persze.

Kikudzsi végigment a lépőköveken.

– Menjünk be a szobába. – Leültek a verandán. – Miért nem ment be a házba, mikor még nem voltam itthon? Éppen ezen a helyen heverészttem, amikor hazajöttem a nyaralásból. Jött Kurimoto. Már este volt...

Beszélgetésüket a szolgáló hangja szakította meg. Kikudzsi a konyhába ment. Megbeszélte a telefonon kért vacsorát.

Fehér nyári pamutkimonóban érkezett vissza.

Ezalatt Fumiko is megigazította a sminkjét.

– És mit mondott akkor a tanárnő?

– Csak azt, hogy maga is férjhez ment.

– Elhitte neki? Még csak nem is kételkedett? Azonnal elhitte? – Szemében könnyek csillogtak. – Hát, hogy mehetnék én most férjhez? Ennyire nem ismer engem! Anyám és én sokat szenvedtünk. Még alig múlt el...

Mintha Ótáné hangját hallotta volna.

– Anyámmal szerettünk a barátainkra hagyatkozni; elvárjuk, hogy megértsenek. Igaz, ez valószínűtlen, álomszerű elképzelés. Annyi, mintha saját lelkünk tükrében vizsgálnánk magunkat – mondta, előtörni készülő zokogásával küszködve.

Kikudzsi hosszan hallgatott.

– A múltkor, azon az esős napon, éppen én kérdeztem, gondolhatok-e házasságra.

– Amikor mennydörgött.

– És most maga tette föl ugyanezt a kérdést.

– Nem! Nem!

– Fumiko, maga többször is beszélt az én házasságomról.

– Maga és én! Ez két dolog! – Könnyes szemmel nézett Kikudzsira.

– Miért? Miben különbözünk?

– Például a származásunk.

– Származásunk?

– Igen. Pontosabban: a sorsunk.

– Vagyis: vétünk nagysága... Ez inkább rám vonatkozik.

– Nem! – rázta a fejét Fumiko indulatosan. Arcán egy könnycsepp gördült végig; a könnycsepp a bal szeme sarkából indult el, s a füle

mellett gördült le. – Ha már a bűnnél tartunk, hát anyám bűnhődött! De nem is volt bűne. Inkább bánata lehetett.

Kikudzsi lesütötte a szemét.

– Miért tartja a sorsot sötétnek? De hiszen ezzel beárnyékolja édesanyja halálát!

– Lehet, hogy nem jól fejeztem ki magam: nem a sors sötét, hanem a bánat mélysége...

– De a bánat mélysége...

Kikudzsi magába roskadva hallgatott.

– A bűnt nem lehet meg nem történtté tenni. A bánat elillan.

A bánat és a szerelem, gondolta Kikudzsi, közös gyökérből sarjad. De nem szólt egy szót sem.

– Nagy különbség van közöttünk... Hiszen ön, Mitani-szan eljegyzett egy lányt – mondta Fumiko. – A maga számára létezik Jukiko. – próbálta a lány visszatéríteni elkanyarodott beszélgetésüket. – A tanárnő azt hitte, anyám az útjukban áll. Ezért is kelthette a férjhez menetelem hírét. Engem akadálynak tartott az ön útjában. Másképp hogy magyarázhatnám?

– Lehet. Csakhogy Inamura kisasszony is férjhez ment.

– Nem igaz! Nem, ez nem lehet igaz! És mikor történt?... – rázta meg fejét Fumiko, és maga elé bámult.

– Inamura kisasszony esküvője? Nem tudom. Csakis mostanában.

– Ez nem igaz!

– Csikako azt mondta, hogy mind a ketten férjhez mentek: Jukiko és ön. Ezért hittem el, hogy ön házasságot kötött. – magyarázta Kikudzsi. – Persze lehet, hogy Jukikóval kapcsolatban igazat mondott...

– Ez azért is lehetetlen, mert ilyen meleg évszakban nem tartanak esküvőket. A kimonón meglátszana az izzadság.

– Erre nem is gondoltam. Valóban? Nyáron nincsenek esküvők?

– Végső soron... De a jó modor szerint illik kivárni az őszt – magyarázta Fumiko könnyes arccal.

Könnye az ölébe folyt, egyre csak a nedves foltot nézte.

– De vajon miért nem mondott igazat Csikako?

– Hogy becsapott! – jegyezte meg Kikudzsi.

Mégis, miért vált ki könnyeket ez a hazugság Fumikóból? Most csak annyit tudunk, hogy Csikako nem mondott igazat Fumikóval kapcsolatban.

Persze az is elképzelhető, hogy Jukiko tényleg férjhez ment és Csikako azért hazudott, mert felbosszantotta, hogy nem sikerült neki a

házasságközvetítés, ezért mindenképpen el akarta szakítani egymástól Fumikót és Kikudzsit. Különböző Kikudzsi ezt a magyarázatot nem tartotta elegendőnek. Egyre inkább arra gondolt, hogy Jukiko házassága sem igaz.

– Mindegy. Meg kell tudni, férjhez ment-e Jukiko. Így nem érthetjük meg Csikako szándékát ezzel a...

– Rossz tréfával?

– Valószínűleg.

– Ha nem hívom ma fel, örökké férjes asszony volnék a szemében.

Micsoda kegyetlen tréfa!

A szolgáló másodszor hívta el Kikudzsit. Egy levéllel jött vissza.

– Most kaptam meg a levelét. Nincs rajta bélyeg.

Kikudzsi föl akarta tépni a borítékot.

– Nem, ne bontsa fel!

– Miért?

– Adja vissza!... – Fumiko térden állva próbálta kiszakítani Kikudzsi kezéből a levelet. – Könyörgök...

Kikudzsi a háta mögé rejtette a levelet.

Fumiko jobb kezével kapdosott a levél után, bal keze véletlenül Kikudzsi ölébe esett. A két karja ellentétes irányba lendült, ettől pedig felborult az egyensúlya, és a lány Kikudzsi sira esett. Jobb keze a levegőben csapdosott. A férfi arra számított, hogy Fumiko majd a bal kezével rátámaszkodik. Különös, de nem ez történt. Nem értette, hogy miért. Fumiko szabad karjával visszaszerezte egyensúlyát. Milyen jólesett a lány bal kezének érintése!

Milyen ügyes volt! Milyen kecses! Kikudzsi azt remélte, hogy majd érezni fogja a lány súlyát, és lám, hozzá sem ért! Kikudzsi azonban reszketni kezdett: ilyen erővel csak egy nő, Ótáné hatott rá.

Hogy tudta visszanyerni az egyensúlyát? Micsoda fantasztikus ügyesség, nem más, mint a női óvatosság titokzatos megnyilvánulása... Ez a váratlan és könnyed érintés elszédítette. Megérezte Fumikóban az asszonyt. Ótánét – Fumikóban.

Érezte Fumiko testének melegségét, az illatát. A hosszú nap, a nyári meleg, az egész élet benne volt ebben az illatban. Épp olyan volt, mint Ótáné illata...

– Kérem, adja vissza!

Kikudzsi nem ellenkezett tovább.

– Széttépem – fordult el Fumiko.

Apró darabokra tépte a levelet. Nyaka, meztelen karja nedves volt.

Amikor Fumiko majdnem elesett, de végülis megtartotta magát, először halálsápadt lett, aztán elpirult. Talán a hőségzől.

3

Egy közeli vendéglőből hozattak vacsorát. Közönséges, jellegtelen étel volt.

A szolgáló most is előkészítette Kikudzsi számára a sino-csészét. Fumiko észrevette:

– Maga használja ezt a csészét?

– Igen.

– Végtelenül szégyellem – mondta Fumiko, de hangjában kevesebb szégyen érződött, mint Kikudzsiében. Nagyon megbántam, hogy ilyen tárgyat mertem ajándékozni. Kikudzsi zavara még Fumikóénál is nagyobb volt.

– Mit írt a levélben?

– Semmit. Csak szerettem volna bocsánatot kérni magától ilyen jelentéktelen ajándék miatt.

– Ez nem értéktelen.

– Ami azt illeti, igazi sino, de mégis az értéktelenebbek közé tartozik. Anyám is ezért használta állandóan.

– Igaz, nem nagyon érték hozzá, de szerintem szép – Kikudzsi kezébe vette az üres csészét, és nézegetni kezdte.

– Sokkal értékesebb sinók is vannak. Ha majd iszik belőle, eszébe jut a többi, és érezni fogja, hogy mennyivel silányabb ez a magáé...

– Nincs másik sinóm.

– Ha nincs is, látni fogja valahol másutt. És azt fogja gondolni, hogy azok sokkal jobbak. Emiatt anyám is nagyon-nagyon szomorú lenne.

Kikudzsi torkát fojtogatta a sírás, mégis megszólalt:

– Erre ne is gondoljon. Már alig-alig érdekelnek a szertartások.

– De azért adódhat néha egy ilyen alkalom. Talán már eddig is találkozott értékesebb csészével.

– Úgy beszél, mintha csak értékeket lehetne vagy kellene ajándékozni.

– Így van! Ezért akarom megkérni – mondta Fumiko határozottan, emelt fővel. – Kérem, törje össze, a darabjait is dobja el. Erre kértem a levelemben.

– Ezt a csészét széttörni? Lehet vagy háromszáz, négyszáz éves! Hiszen ezt a csészét a legrégebbi sino-kemencékben égették! Legalább három-négyszáz éves. Annak idején evőtálnak szánhatták, és csak néhány évtizede használják teázásra. Hány mester, hány szertartásértő vigyázhatott rá, hányan kelhettek útra vele nemzedékről nemzedékre, mind gondosan becsomagolták! Nem lehet csak úgy pusztá szeszélyből széttörni, eldobni!

Ismét Ótáné rúzsoltját nézegette. Fumiko azt állította, hogy anyja szerint a rúzs a kerámiába ivódik, mosogathatják akár százszor is a csészét. Igaza volt, mert Kikudzsi sokszor elmosta, törölgette azt a helyet és a sötét folt ott maradt. Már nem volt piros, inkább barna. Talán nem is rúzs – ilyenre égették a csészét. Lehet, hogy a nyomot az Ótáné előttek hagyták? Hiszen amikor valaki iszik a csészéből, mindig csak a minta fölött, egy ponton érinti az ajka. Persze Ótáné használhatta a legtöbbit, mert minden nap ivott belőle.

Talán éppen az ő apja javasolta – gondolta ebben a pillanatban Kikudzsi.

Vagy apja kinevezte a sino-edényt vázának; rózsát, szegfűt rakatott bele, aztán odaültette Ótánét a sino-csészével saját gyönyörűségére?

Apja halála után az edény is, a csésze is Kikudzsi otthonába került. És most ott van nála Ótáné lánya, Fumiko is.

– Nem szeszélyből. Határozott kérésem: törje el – könyörgött Fumiko. – Azért jutott eszembe a második sinónk... mert annyira megörült az edénynek. Ez már értéktelenebb lehet. Most viszont igazán szégyellem ezt az értéktelen ajándékot.

– Ne beszéljen így! Ez gyönyörű sino. Ha viszont szégyelli és még bűnösnek is tartja, akkor viszont hogy lehetne naponta használni?

– Akkor is értéktelen csésze! Vannak ennél sokkal értékesebbek. Elviselhetetlen a számomra, hogy majd a kezében tartja, és más csészékkel hasonlítja össze...

– Ön szerint csak a legtökéletesebb dolgokat szabad ajándékozni?

– Attól függ, kinek és milyen körülmények között...

Fumiko szavai Kikudzsi szívébe találtak. Tehát a lány úgy gondolja, hogy tökéletesnek kell lennie annak a tárgynak, amely Ótáné hagyatékából az övé lesz. Kikudzsi számára ez lenne a legjobb. Mert amikor ajkával a csészéhez ér, vagy ujjával megérinti, Ótáné és Fumiko jut az eszébe...

Bizonyára ez volt a kívánsága. A sino-edény is ezt bizonyítja.

A hideg, ugyanakkor belső tűztől fénylő sino Ótáné testét juttatta eszébe. Nem volt ebben semmi ostobaság, semmi bánat, semmi szégyen, valójában a leggyönyörűbb volt a világon! Hát nem páratlan asszony volt Ótáné az asszonyok között? A természet meg akarta teremteni a nőt, és megteremtette Ótánét. Remekművet nem lehet bírálni, a remekmű hibátlan. Ezek a gondolatok jártak Kikudzsi fejében valahányszor a sino-edényre nézett. Fumiko is az eszébe jutott ilyenkor. Mondta is neki, mikor telefonon beszéltek azon az esős napon. Akkor említette neki Fumiko a sino-csészét és hozta el ajándékba.

– Úgy emlékszem, apámnak is lehetett egy úti teáscsészéje. De nem volt ilyen értékes, mint ez a sino.

– Milyen volt?

– Soha nem láttam.

– Szeretném látni. Ennél a sinónál biztosan drágább Ha az értékesebb, megengedi, hogy ezt széttörjem?

– Veszélyes helyzet.

Miután Fumiko eltávolította a magokat és elfogyasztotta a desszertnek szánt görögdinnyét, újból kérlelni kezdte, hogy mutassa meg azt a csészét.

Kikudzsi odaszólt a szolgálónak, hogy nyissa ki a teaszobát. Maga akarta megkeresni a csészét. Kiment a kertbe. Fumiko követte.

– Fogalmam sincs, hol az a csésze. Csikako biztosan tudná, ismeri mindennek a helyét...

Kikudzsi megfordult. A fehér leander árnya Fumikóra esett. Harisnyás lába a getában, a magas talpú fapapucsban megérintette a fák gyökereit.

Kikudzsi megtalálta a dobozt. A teaterem melletti mosogatófülkében, a polcon. Bevitte, és letette Fumiko elé.

Fumiko várt, hogy Kikudzsi felbontsa a dobozt. Aztán maga nyitotta fel.

– Megengedi? – kérdezte a lány.

– Még belül is poros – mondta Kikudzsi, és kivitte a verandára. Leporolta. – A polcon egy döglött kabóca feküdt. Már megtámadták a kukacok.

– Pedig a terem nagyon is tiszta.

– Csikako nemrég takarította ki. Amikor magáról és Jukikóról hozta a hírt... Akkor repülhetett be ez a kabóca is.

Fumiko ujjai finoman remegni kezdtek. Kibontotta a csomagot. Kerek válla meggörnyedt.

Oldalról nézte a lányt, így karcsú nyaka még hosszabbnak tetszett. Jellegzetes alsó ajka belső feszültségről, kislányos füle szorongásról árulkodott.

– Ez karacu, koreai porcelán – nézett fel Fumiko Kikudzsi, a férfi pedig közelebb húzódott hozzá. – Gyönyörű.

Fumiko a tatamira helyezte a csészét.

Ez a karacu ugyanolyan magas volt, mint a másik, a sino. Nemcsak teaceremóniára, hanem mindennapos teázásra is használhatták.

– Mennyi erő, ugyanakkor mennyi egyszerűség! És mennyivel értékesebb annál a sinónál! – áradozott Fumiko.

– Nem lehet a két csészét összehasonlítani. Az egyik sino, a másik karacu – Kikudzsi kezébe vette a csészét, őt is meglepte a karacu karcsú alakja, kecses formája. – Nézzük csak, milyenek egymás mellett. Behozzam? – indítványozta.

– Azonnal hozom a másikat.

Fumiko fölállt.

A két csészét egymás mellé állították.

Tekintetük összevillant.

– Két csésze. Férfi és nő.

Fumiko megilletődötten bólintott.

A karacun nem volt minta, kissé sárgászöld színe szivárványt sem játszott. De ha nagyon sokáig nézték, színe vörösbe hajlott. Alul öblös volt.

– Édesapja szerethette, ha úti csészéje volt. Ez a csésze jellemző az édesapjára... – Fumiko nem gondolt szavai mélyebb értelmére.

Kikudzsi nem szólt, csak gondolatban hasonlította össze a sinót Fumiko anyjával.

A két csésze két emberként állt előtte.

A három-négyszáz éves csészek határozott szépségükben ragyogtak, távol minden profán gondolattól. Igazi életerőt sugároztak, a látvány már-már érzékinek is hatott.

Ha Kikudzsi az apját, Fumiko az anyját látta a két csészében: két pompázatos lelket állítottak maguk elé.

A csészek létezése megtisztította a lánnyal szemben ülő Kikudzsi által teremtett valóságot. Közvetlenül a gyász hét után Kikudzsi ugyanis azt mondta Fumikónak: „Itt ülök maga mellett... lehet, hogy nagy ostobaságot csinállok?”

– Szép – suttogta maga elé Kikudzsi. – Apám tulajdonképpen viszolygott az érzelmes dolgoktól. Azért tarthatta, ápolta az ilyen csészéket, hogy elaltassa büntudatát?

– Mit mond?

– Ha a csészére nézünk, az előző tulajdonosok bűnei már fel sem idéződnek. Apám élete e csésze életének csupán töredéke volt.

– A halál itt ólálkodik mellettünk. Félelmetes tudat! S míg az én lábamnál leleskedik, nem szabadna leragadnom anyám halálánál. De olyan nehéz...

– Igaza van. Amíg csüngünk valakinek a halálán, addig nem élünk.

A szolgáló forró vízzel, újabb csészékkel lépett be. Szertartásra készülhetnek – gondolta –, olyan sokáig beszélgetnek.

Kikudzsi azt ajánlotta Fumikónak, hogy ezzel a két csészével rendezzenek egy úti teaszertartást. Fumiko beleegyezően bólintott.

– Örülök, hogy még egyszer, utoljára használja a sinót – mondta, és elővette a teahabosítót.

A nyári nap csak lassan közeledett a látóhatár széléhez.

– Maga szerint most úton vagyunk?

– Igen. Most éppen egy szállodában.

– A szálloda nem fontos. Folyópart, hegytető is lehet. Talán hideg vízzel jelezhetnének a patakot.

Fumiko, valahányszor felemelte a habosítót, fekete szemét Kikudzsi felé fordította. Kezébe vette a karacu-csészét, és figyelmesen nézegette.

Kikudzsi érezte: láthatatlan folyam sodorja feléje a lányt.

Fumiko a sino-csészében habosra verte a teát.

A habosító egyre erőteljesebben ütődött a cseréphez. Fumiko megpihent.

– Nagyon fárasztó.

– Elhiszem. A tea habosításához ez a csésze nagyon kicsi.

A lány keze reszketett. Sokáig, szomorúan nézte görcsbe merevedett csuklóját.

– Anyám nem engedi...

– Anyja?

Kikudzsi fölugrott.

Átölelte Fumiko vállát.

Míntha átok alól akarná szabadítani.

Fumiko nem lökte el magától.

Kikudzsi álmatlansággal küszködött. A redőnyön átszüremlő első sugarak érintésére átment a teaszobába.

A szoba előtti kézmosó alatt ott heverték a sino-csésze darabjai.

Összeillesztette tenyerében a négy darabot, és sikerült visszaadnia a csésze régi formáját. Csak a szélén hiányzott egy kis darab.

Leguggolt. A kavicsok közt kereste a hiányzó darabkát, de nem találta.

Az égboltot kémlelte. Keleten, a fák lombjai közt, egy hatalmas csillag ragyogott.

Már évek óta nem látta az esthajnalcsillagot. Fölállt, nézte.

Az ég felhős volt.

A felhők árnyékában még hatalmasabbnak tűnt a csillag.

A fényesség pereme elmosódott, mintha vízben ázna.

Cserepeket gyűjteni, amikor ilyen csillagot láthat az ember, micsoda kicsinyes foglalatosság!

Az összegyűjtött cserépdarabok kihullottak a kezéből.

Fumiko előző este nesztelenül osont ki a verandáról, és a kézmosó sarkához ütötte a cserepet. Talán bánthatta, hogy Kikudzsi összehasonlítja a csészét más sinókkal. Akkor a félhomályban nem keresgélte a kavicsok között a cserepeket. Kikudzsi Fumikóhoz futott, vállon ragadta, nehogy elessen. Fumiko leült a kézmosó mellé, egyre lejjebb hajolt, mintha ő maga tört volna össze.

– Vannak még drágább sinók is – mondta halkán. Fájt volna neki, ha Kikudzsi más csészével hasonlítja össze.

A férfi most az eget kémlelte.

– Ó! – szaladt ki a száján.

Már eltűnt a csillag. Míg a földön a cserepeket keresgélte, felhők kúsztak a csillagra.

Még egy ideig bámulta a csillagtalan keleti égboltot.

A felhőzet nem lehetett túl vastag, Kikudzsi mégsem tudta, merre van az a csillag. A háztetők között piroslott az ég alja, ott felszakadoztak a felhők.

„Mégsem hagyhatom itt a cserepeket” – mondta magában.

A férfi ismét összegyűjtötte a megtalált darabokat. Később fájt volna... És mit szólna Csikako, ha meglátná!

Fumiko törte el a csészét, ezért először a kézmosó mellé akarta temetni a darabokat, de végül papírba csomagolta és eltette a szekrénybe.

Visszafeküdt az ágyba.

Miért félt Fumiko az összehasonlítástól? Milyen másik sinóval hasonlíthatta volna össze ezt a csészét? Kikudzsi nem értette. Vajon miért gondolkodott így?

És Fumiko mivel hasonlítható össze – tegnap este óta?

Számára Fumiko a *legfőbb* lényvé vált, fogalomká.

Sorsa lett ez a lány, meghatározó sorsa.

Többé már nem Ótáné lánya.

Megszabadult a gondolattól: Ótáné a lány testében él tovább, s a lány most elcsábította.

Veszélyes álomból szabadult.

Végre kijutott a napfényre a sötét ijesztően vastag függöny mögül.

Lehet, hogy Fumiko ártatlanságának elvesztése hozta el Kikudzsi számára a megváltást?

A lány nem ellenkezett, ez csak az ártatlanság védekezése volt.

És Kikudzsi nem vett magára újabb átkot: varázslattól szabadult. Úgy érezte, csoda történt: már nem hat rá a mérge, sikerült végre hatástalanítani.

Kikudzsi az irodából a munkahelyén hívta fel Fumikót. Egy kandai textil-nagykereskedőnél dolgozott.

Fumikót nem találta, a lány még nem ment be a munkahelyére.

Kikudzsi az átvirrasztott éjszaka után bement a munkahelyére. Arra gondolt, hogy a lány sem aludt el, csak hajnal felé merült álomba. Vagy talán szégyelli magát, és nem mer utcára menni?

Még délután sem ment be a munkahelyére. Megkérdezte a lány címét.

A tegnapi levélben biztos ott volt a címe, de Fumiko széjjeltépte a borítékkal együtt, aztán zsebre vágta. Vacsora közben a lány elmesélte, hogy melyik textil-nagykereskedésben dolgozik, de a lakcímét nem árulta el. Ugyan minek is van szükség egy lakcímre, amikor örökre a szívébe költözött!

Munka után nem ment haza, hanem elindult a lány lakására. Az Ueno park közelében lakott kis hónapos szobájában.

Otthon sem találta.

Egy tíz év körüli, matrózruhás kislány nyitott ajtót:

– Óta kisasszony elutazott egy barátnőjével.

– Elutazott? Mikor? Hány órákor? Ma reggel utazott el? Nem mondta, hová?

A kislány ki-beszaladt.

– Nem tudjuk. A mamám nincs itthon – mondta visszajövet.

Vékony szemöldökű kislány volt.

Amikor kilépett a kapun, visszafordult, hogy megnézze a házat, de nem tudta kitalálni, melyik is lehetett Fumiko szobája. Kis takaros emeletes ház volt, egy keskeny kertecske tartozott hozzá.

Rémülten gondolt Fumiko tegnapi mondatára: „a halál mellettünk ólálkodik.”

Zsebkendőjével arcát törülgette. Hideg verejték csorgott a homlokán. Egyre indulatosabban gyúrta az arcát. Zsebkendője zsíros, izzadság-foltos lett.

– Lehetetlen, lehetetlen – mondogatta maga elé.

Nem halhat meg.

Fumikónak köszönheti az életét.

Csak nem hirtelen, halál előtti nagylelkűség volt Fumiko tegnapi esti ajándéka?

Anyjához hasonlóan Fumiko is bűnnek érezhette ezt az őszinteséget!

– De hát csak Csikakónak van joga az élethez

Azzal sietve megindult a park fái felé.

Lektorálta: Vihar Judit és Gáspár Boglárka

Dendrocacalia, amelyben Komon dendrocacaliává változik

Komon, ahogy az út szélén ballagott, bele-belerúgott a kőbe. Minden különösebb ok nélkül. Kora tavasz volt még, az út fekete a nedvességtől. A kő öklömnyi, egészen közönséges kődarab, akár szén is lehetett volna: ezért támadt talán az az ötlete, hogy rúgja. Jelentéktelen ügynek látszott az egész, de Komont mégis nyugtalanította.

Ezt az érzést a tisztelt olvasó ismeri, nem igaz? Mindenki vel megesik, hogy mintegy önkéntelenül körbe néz, némán megbizonyosodik róla, hogy vajon mások is ugyanazt csinálják-e? És ha mégsem lát senki mást, akkor abbahagyja, és úgy tesz, mint akinek semmi köze a dologhoz, de hirtelen valahogy nagyon magányosnak érzi magát, és a követ jobb lába helyett már a ballal kezdi rugdalni. Komont olyasféle érzés szállta meg, mintha valami húzná-ragadná magával a semmi-be. Megdöbbsent: hát ilyen üres, ilyen könnyű ő? És olyasmit is érzett, hogy egy növényféle kezdi benne bontogatni ágait, leveleit. Aztán hirtelen úgy érezte, mintha zuhanna, és ez a zuhanás egyszerre volt kellemetlen és kellemes. Döngött alatta a föld. Már éppen a szédülésnél tartott, amikor felfedezte a gravitációt. Nem csodálatos? Valami szorította a földhöz, egészen hozzátapadt. Mintha hozzáragasztották volna a földfelszínhez... Nem is, *valóban* hozzáragasztották. Tekintete véletlenül a földre esett, erre összerezzen: lába már a földben volt. Komon egyszerre növényé változott. Lány, vékony, zöldesbarna se nem fű, se nem fa növényé, valami furcsa szerzetté.

Besötétedett. A sötétség éjszakai vonatablakként tükrözte vissza az arcát. Érzéki csalódás volt. De miféle érzéki csalódás ez? Olyanfajta, melynek folyamán Komon arca egyszerűen elfordult. Ijedten a fejéhez kapott, és helyreigazította. Ebben a pillanatban hirtelen minden a régi lett.

Kapkodó léptekkel igyekezett, félt, hogy valaki meglátja. Ha meglátná, akkor úgy tesz majd, mintha semmi, de semmi nem történt volna. Igen, ott az a fickó tényleg őt nézi. Kapkodva tett néhány lépést, majd azt színlelte, mintha elbotlott volna, megpróbálta az egészet a cipőjére kenni – ezzel talán átveri a fickót. Próbált arra gondolni, hogy az egész előbbi közzjáték csak hallucináció volt, érzéki csalódás – nem is lehetett más...

Aztán majd egy évig semmi nem történt. Komon az elején még meglehetősen megszeppent volt, de aztán megpróbálta elfelejteni az egészet. Pontosán egy év múlva, szintén kora tavasszal újra kijött rajta ugyanaz a betegség.

Egy napon Komon levelet kapott:

Szükségem van Önre. Ez az Ön sorsa. Holnap három órakor a Kanranban.

K.

Első pillantásra megállapította, hogy az írás női kéztől származik. Szegény Komon, majd fölkiáltott örömeiben. Ki lehet ez a K., ki lehet? – töprengett egyre. Mert meg kell tudnia, ki az. Egyszerre érezte úgy, hogy tudja is, meg nem is: egyszerre fogalma sincs róla, kicsoda, mégis jól ismeri. Ahogyan ezen gondolkozott, egészen szuggesztív állapotba került, és bebeszélte magának, hogy igenis volt egy K. nevű szerelme.

A levelet gondosan összehajtotta a hajtások mentén, visszatette a borítékba és két tenyere közé szorítva némán ácsorgott. Tenyere egyszerre lett szem, fül, orr, száj – s végül mintha ő maga is beleolvadt volna abba a borítékba. Kettéhajtotta és betette a belső zsebébe. Nem gondolt a levél tartalmának esetleges előzményeire, sem arra, hogy mi lesz utána. Már egyedül azzal, hogy ott volt, olyan érzéseket keltett benne, mintha érdemtelenül jutott volna hozzá.

Megvirradt. Éjszaka szeles eső verte a zsalukat, de reggelre kiderült az ég. Kicsit korán volt még, de valamivel egy után már kilépett a lakásból. Visszafordult és észrevette, hogy a szobája egyik ablakán hal alakú repedés van, az ereszről pedig valamilyen, ki tudja mire használt félig elrohadt kötél lóg le. Ezt a két dolgot jól az agyába véste, és elindult. Az utcát még tócsák tarkították, hullámvonalban ment, hogy száraz aszfalra lépjen. Szerette volna előre átlátni a helyzetet. Mert

ki merné azt állítani, hogy hasonló esetben nem fogta el a szorongás? Az utcára bekúszott a szél. Komon nehezen kapkodta a levegőt.

Megérkezett céljához, a Kanran kávéházhoz.

Rendelt egy kávét, és földimogyorót is kért – ilyen rendkívüli alkalomra az illik. Letelepedett az egyik kirakat melletti zugban, ahol bátran szabadjára engedhette gondolatait. Micsoda meglepetés volt az a levél! Milyen félelmetes, hogy valahol a szíve mélyén vágyott rá, de nem figyelt fel rá! „Persze, biztosan ültünk már itt ezzel a K.-val, ugyanennél az asztalnál, és hallgattuk egymás siránkozását, egymás sirárait reménytelen szerelmeinkről. Tudtunkon kívül így készítettük elő ezt a napot. Csodálatos! – hajtogatta magában. – Egyszerűen csodálatos! – ismételte magában. – Most, hogy itt van ez a nap, már tudom, hogy mindig is éreztem, hogy egyszer eljön.” Semmi furcsát nem talált abban, hogy így érez. Minél inkább mondogatta magának, mennyire várt erre, annál könnyebb volt elhittetnie magával. Így kellett lennie. Komon erre a gondolatra úgy vigyorgott magában, hogy az már másoknak is feltűnt.

Ilyenkor mintha minden nagyobbak tűnne. Például már a körülöttünk levő tárgyak is olyanok, mintha nagyítólencsén át néznénk. A kávéház székeinek úgy négyötödét foglalták el vendégek, ezeken most azonnal szembe ötlött az orruk tövén levő anyajegy, a kiütés a fülük alatt, csorba aranyfoguk, az orrukban a tűrhetetlenül hosszú szőrök. De az is, hogy annak a zakós férfinak a gyűrűjéről lekopott az aranyfuttatás; hogy annak a matróruhas gimnazista lánynak a szoknyáján egy apró barna folt éktelenkedik. Hogy ott van az a középkorú férfi, akinek a tokája szinte összenyomja a gallérját, és az asztal lapjába, amin éppen könyököl, valaki nyállal átfúrt szívet vésett. s hogy az a narancssárga bőrű, kiugró pofacsontú diák, aki most szónokol, úgy fröcsköli a nyálát, hogy egy kövérkés kislánynak állandóan törölgetni kell miatta az arcát. S hogy ennek a lánynak a lába mellett, az ablaknál, egy olyan tenyérynyi kis helyen, ahová még láb nem lépett, a hasadék időnként kinyílik, és föl-fölpislog egy patkány; s hogy a padlót nemrég föllocsolhatták, mert úgy meglátszik rajta a por, mint fejbőrön a korpa.

Komon rendkívül elégedett volt, s úgy bámulta az utcát, mintha a helyiséget betöltő tekintetek a magáénak már nem hagytak volna

teret. A fővárosi magasvasúthoz vezető autótút közben olyan fehérre száradt, hogy várható a rávetődő árnyékok kifehéredése is.

Autók sora kígyózik az úton, lassan összetörve a felszáradt árnyékokat, tovább haladtukban elfújva őket.

Két óra tíz perc.

Az ajtóban egy nagydarab férfi áll, egyenesen, mint egy csavart nyalóka. Tekintete csak Komonra mered. Komon hirtelen úgy érzi, mintha a nyakát eddig szorító vaspánt leesett és egyből ketté is repedt volna, mintha a szemgolyóját a szívéhez rántotta volna valami.

Az nem lehet!

Nem is volt olyan hatalmas termetű, az csak érzéki csalódás volt, amit a hátulról érkező fény okozott – de azért nem kislány. Sokkal inkább zömök férfi, álló gallérú, fekete zubbonyban, vastag szemüveggel. Arca széles, torz és szívfacsarón egyenetlen. Közepén lapos, fényes orr, az arc jobb oldala mintha egészében kicsit felcsúszott volna, és a férfi jobb szeme mintha egy nagy ürességben ült volna szemüvege mögött. Keskeny bal szeme olyan volt, mintha be akarná szippantani az embert, jobb szeme meg mintha meg akarná inni. Az erek a halántékán? Azok, ha megmozdulnak, pontosan olyanok, mint a hernyók.

„Ez lenne K.?” Az nem lehet! A fickó tekintete végigfutott a vendégeken, két lépést tett, aztán egyenesen Komon asztalához tartott, mint akit várnak. Ez aztán a fordulat! Egyszerűen csak leült, és rögtön úgy tűnt, mondani is akar valamit. Komon zavarában úgy tett, mintha megigazítaná a székét, jobb ötlete nem volt. Mert mit csináljon? Ez a férfi csak nem lehet azonos K.-val? Olyan szép kézírás csak nem származhat tőle! Arról nem is beszélve, hogy az nem lehet, hogy K. nem az ő szerelme, egy gyönyörű fiatal lány! Hogy mer ideülni ez a barom?! De nem, higgadtan kell gondolkodnia. Lehet, hogy ez a fickó ismeri K.-t, és az esküdt ellensége! Szíve vadul kalapált. Ha értesíthetné még valahogy K.-t, hogy vesztébe rohan, ha ide jön! Menjen az állomásra? De hátha busszal jön ... Vagy lesse meg a dohányosbódé előtt? Persze, mellékutcán is jöhet... A szíve úgy vert, hogy a falóra gyorsabban ütögette a perceket, s ujjai homokóraként szűrték az időt.

Felnézett. A levegő ránehezedett, s ez olyan nyomasztóan hatott rá, akár eső előtt szokott. Az idegen Komonra meresztette barlangszemét, mintha csak a veséjébe akart volna látni. Úgy nézett rá, mintha azt mondaná: „mindent tudok rólad.” Lehet, hogy így is van – gondolta

Komon. Aztán rájött, hogy ez ostobaság. Már hogy ismerné őt ez az idegen? Hiába hessegette el a mondatot, az mindig újra és újra visszatért, ahogy eső után nő ki a gomba. Megérné egyenesen tőle megkérdezni: „Mi az a minden, amit tud?” Mert találkozott már ilyen érzéssel, de nem tudott rájönni, hol. Kinézett az utcára. A villanypóznáról megértőn pillantott rá vissza a plakát:

FÜVEK-FÁK HETE

Megvan! Szóval növény.

Szemét rosszat sejtve sütötte le, aztán tehetetlenül nézegetett, mint akinek a mellét abroncsok szorítják. Ez a sors. Valahogy nem tudta elhessegetni a gondolatot, hogy a sorssal harcolni kell. Hogy valaminek történnie kell, az biztos. Először kezdett elmélyülten gondolkozni azon, hogy mit jelentett volna számára, ha K. valóban megjelenik.

Hát jó! Bárhogy lesz is, meg fogja védeni K.-t *ettől a férfitől!*

Két óra ötven, az idő veszedelmesen múlik. Komon az ablakból tüzetesen végigvizsgálta a járókelőket. A pénzt leszámolta az asztalra, hogy, amikor K. fölbukkan, azonnal elébe rohanhasson. Fontos, hogy külseje semmit ne áruljon el a kiállt izgalmakból. Fejében erős kőfalat kell emelnie maga és a férfi közé. De ha a barlangszemre gondolt, a kövek azonnal szétgurultak. Hiába fordította el tekintetét, a férfi nézése mégis zavarta. Ha háttal fordult, akkor is látta magabiztos, torz vigyorát; ha kinézett az ablakon, akkor sem tudott megnyugodni. Észrevette, hogy az utcai forgalom megélénkül, s azt is, hogy agya lassan elernyed. Ez baj, mint ahogy baj az is, hogy öntudata nem tudta követni a külvilág forgását. Tudatában mintha minden mozgás megkésett volna, mintha halvány csóvát húzott volna egy elmosódott fényképen. Mintha egy kaleidoszkóp üvegszemcséi forogtak volna körbe-körbe folyamatosan megtörve a fényt. Kis és nagy autók, biciklik, ruhák, léptek szürke árnyakká váltak, és beleolvadtak a komor fénypázmákba. Nem lesz gyerekjáték ebből a színes, fényes egyvelegből kiválasztani K. kisasszonyt, rájönni, hogy mikor és merre tűnik föl. De minél inkább próbálta felidézni K. valamely jellegzetes ismertetőjegyét, annál kevésbé sikerült. Hirtelen megijedt attól, hogy mi van, ha már itt várakozik a kávéházban? Abban a pillanatban, mikor ebben az igen fontos kérdésben egyszerre elbizonytalanodott, hirtelen azon kapta magát, hogy tekintete vissza-vissza téved a fűk-fák hetének plakátjára.

Mi történhetett? Biztos elfelejtette.

Komon öntudatlanul felnézett az égre.

Ahogy felnézett, az ég beszivárgott szemébe, aztán azon keresztül betöltötte egész testét, pontosan úgy, mintha kiszorítaná belső szerveit. Valaki, aki Komon feje fölött várakozott, habozott, merre induljon. Ahogy jobban megnézte, ez a valaki természetesen ő maga volt: saját arca, amely sötét szemeire tükröződött. Közben a földgolyó dübörögni kezdett. Komon jóleső mámort érzett, mintha valamilyen roham tört volna rá.

Pontosan olyan volt, mint egy évvel ezelőtt: teste mintha kifordult volna önmagából, és egy pillanat alatt növénygé vált. Se nem fa, se nem fű, hanem valami furcsa növény; még ujjából is levelek lettek, leginkább a krizantém leveleihez hasonlóak. Nem olyan növény volt, amin megakad a tekintet, de azért olyan sem, amin átnéznének.

Megpróbált mozogni. Teste nem akart engedelmessé válni. Aztán végre valahogy sikerült megtalálnia és kirángatnia az arcát, végül előre fordítania – s ebben a pillanatban visszaváltozott olyanná, amilyen azelőtt volt.

Azaz mégsem teljesen olyan. Mikor telt el ennyi idő? Időközben valahogy fél négy lett. A fickó eltűnt. Már rég elmúlt a találka megbeszélte ideje. A lány biztosan akkor ért ide, amíg Komon növényi állapotban volt, és mivel senkit nem talált itt, hát el is ment. Vagy... ott van még az a leginkább kényelmetlen gondolat: mi van, ha nem is létezik a lány? Lehet, hogy K. mégis csak az a férfi volt. Akármennyire is rossz volt erre gondolni, talán mégis így volt a legjobb. Persze beszélhetünk-e itt egyáltalán arról, hogy „legjobb”? Nem merte kinyitni a szemét. Szégyenkezve, reményvesztetten hagyta el a kávézót, mint aki menekül.

Az utcai nyüzsgéshez sem volt hozzászokva. Mintha a világon minden azt szolgálná, hogy őt eltaszítsa. Azt viszont furcsállta, hogy senki sem állította meg, senki sem rekesztette ki, senki sem tartóztatta fel. Igaz, nem hitte, hogy ez a furcsa szabadság még a következő pillanatban is tartani fog. Vajon mikor ér véget? Mert az eszébe sem jutott, hogy ő vessen véget a pillanatnak. Tovább sétált, hagyta, hogy a tömeg vigye magával. Arra ment, amerre a lámpa éppen zöld volt, hol csendes, hol nyüzsgő helyeken járt. Reklámozslap hirdette:

TISZTELT JÁRÓKELŐK! MOST VAN A FÜVEK-FÁK HETE. SZERES-
SÜK EGYÜTT A NÖVÉNYEKET! A NÖVÉNYEK HOZNAK BÉKÉT
AZ ÖSSZETÖRT SZÍVNEK ÉS TESZIK SZÉPPÉ, ÉLHETŐVÉ VÁRO-
SUNK UTCÁIT!

Komon azon tűnődött, hol lehet. Persze, hogy eltévedt. Egyébként furcsa egy helyre került. Egy dombon volt, ahol valamikor kerítés állt, de azóta leégett, csak üszkös nyomai maradtak. Ahogy a nap állásából megítélte, öt óra lehetett. Emberi jelenlétnek nem volt semmi nyoma. Komon hirtelen ráébredt, hogy elfáradt. Az előbbi tapasztalatból már tudta, hogy mennyire veszélyes is mostani helyzete. Tudta, mi lesz, hogyha megáll itt, egy ilyen helyen, mégsem tudott ellenállni a kísértésnek, és lehuppant egy lapos kőre ott, a bekerítetlen területen. Észrevette, hogy feje lazulni kezd, annyira, hogy bármelyik pillanatban kifordulhat. De már semmivel sem törődött. Ült. Látszott, hogy arca már alig bír megmaradni rendes helyén, folyvást a visszájára akar fordulni. Egész testében reszketett, két kézzel megragadta egyre elfordulni akaró fejét, mely úgy vergődött, mint a partra vetett hal. Szegény Komon! Milyen szívesen letépte volna fejét tövestül, s eldobta volna! De mi lenne vele azután? Kimerült, s lassan a szorítás is engedett, feje kiszabadulhatott.

Ezúttal nagyon is tudatában volt annak, hogy növénné változik. Érezte, hogy a külvilág egy darabja az ő része lesz, míg az a cső alakú valami, ami már nem ő, Komon, bár korábban az volt, most növénné válik. Többé már nem ellenkezett. Úgy van, ahogy a reklámozslapon is írták, nem igaz? „az összetört szívnek...” Hát, akkor váljon csak növénné! Így, hogy a saját döntése volt a dolog, már egészen kellemes érzés. Miért ne lehetne végérvényesen növénné?

Csak, hogy valahogy elviselhesse ezt az üres világot.

Miért? Különösen itt, a komor zöld árnyak között?

Miért is nem lehet belőle nemes babér, azokkal a kis méregzöld, hullámos szélű levelekkel?

...

Alighanem ilyen lírai gondolatok támadtak Komon fejében.

A kiégett helyek rozsdabarnája kezdett fölszívódni a növény-Komonba. Nem messze tőle oszlopként magaslott egy kandalló: mint térképet, halvány rózsaszín színfoltok tarkították. A zsendelytörmelék alól gyomok dugták föl fejüket. Meg aztán, most már el sem tudott volna fordulni a tudata homlokterében megjelenő romoktól. Komon szilárdan elhatározta, hogy igenis növénné változik.

Ha így folytatódta volna a dolgok, Komon biztosan növénné válik.

Ha ebben a pillanatban nem riasztja meg egy váratlan hang, akkor biztosan átváltozik, és el is burjánzik a környéken.

– Tudtam, hogy *dendrocacalia!*

A hang a dobhártyája irányából érkezett, ami nem is volt csoda, hiszen arca kifordult.

Az összeomlott kapu tövében meglapuló növényhez egy fekete zubonyos, vastagkeretes szemüveget viselő férfi guggolt. Le-lecsúszó szemüvegét állandóan igazgatta, miközben négyszögletes ujjával úgy simogatta a növényt, mint akinek minden vágya birtokolni azt. Természetesen Komon volt az a növény. A férfi pedig – természetesen – a Kanran kávéházbeli férfi volt.

De hogyan jutott a nyomára? Követte volna?

– Ez kétségtelenül *dendrocacalia* – szögezte le még egyszer, vihogva a férfi. Aztán, előre nem tudhatni, mi okból, fényes tengerészbicskát húzott elő a zsebéből.

Komon ijedtében önkéntelenül megpróbált odébb húzódni, de mivel már majdnem teljesen átváltozott, ez sehogy sem sikerült neki.

– Micsoda rendkívüli dolog, hogy itt, Japán főszigetén is található *dendrocacalia!* – ezzel a férfi előredobta a bicskáját, amely Komon lábától nem messze a földbe szúródott.

A véletlen kiszámíthatatlan: a férfi válla Komon még növényé nem vált arcához ért, meglökte, erre az arc egy másodperc töredéke alatt levált. Komon keze mozgásba lendült, arcát ösztönösen fölkapta, és visszaigazította a helyére.

A férfi mély hörgésszerű hangot hallatott, s ijedtében akkorát ugrott, hogy nekivágódott a távoli, üszkösre égett kőkerítésnek.

Ekkor a növény már nem volt sehol, ellenben Komon ott állt teljes emberi valójában. Komon nem értette tökéletesen a történeteket, azok jóval túlestek felfogóképessége határán. Úgy tűnt, hogy arca minduntalan megpróbál hátrafordulni, de keze önkéntelenül is vissza-visszaigazítja.

Bizonyos volt abban, hogy keze még sok mást is szeretne. Például, amikor megpillantotta a földbe szúrt bicskát, készségesen fölvette, és kabátja belső zsebébe süllyesztette, tulajdonosának tiltakozását hallotta ugyan, de teljesen figyelmen kívül hagyta. Feje ugyanis kótyagos volt, így nem igazán hatotta meg ez a sirám. Ekkor a lábára nézett és minden ok nélkül eliramodott a férfi elől, aki az imént olyan mély érdeklődéssel közelített felé. De őt aztán nem érdekelte, csak futott lefelé a dombról az úton, ahol az üszkös kerítésen kívül nem volt más.

Arra lett figyelmes, hogy nem csak egy pár láb dobogását hallja. Olyan volt, mint a visszhang, de mégsem az volt. Az egyik pár lábhoz tartozó dobogás kétségtelenül teljesen más ritmusban hangzott, mint

Komoné. Mellette, a fedetlen csatornában örvénylett a víz, a vízen száraz ágak és levelek úsztak, Komon ezeken kezdett lépkedni. Ismét meghallotta a *másik* lépteit. Ahogy hátrafordult, még látta, hogy úgy harminc méterre mögötte egy fekete ruhás alak siklik a kerítés mögé, mint valami hal.

Vonat zakatolására lett figyelmes; elindult a hangok irányába.

Már besötétedett, mire hazaért. Megállt szobája közepén, és órákig mozdulatlanul állt, mint aki próbál valamire visszaemlékezni. Végül arcára zavart árnyak ültek ki, furcsán csettintett nyelvvel. Leült egy székre, behunyta a szemét, és úgy, ahogy volt, elaludt. Eléggé kimerült ugyanis.

Másnap délután ébredt föl, mikor a szeles időt csöndes eső váltotta föl. Látta, hogy az örökzöldek teleszívták magukat vízzel, s jóllakottan tapadnak az ablaküveghez. Észrevette, hogy az ablak alatt a fekete zubbonyos férfi nyugodtan sétálgat az utcán, miközben bőrig ázik. Komon halálra rémülten bújt az ablak árnyékába, és nagyokat nyelt. Kis idő elteltével sikerült rávennie magát, hogy felálljon az asztaltól és elinduljon otthonról.

Nem volt határozott célja. Annyit biztosan tudott, hogy végére kell járnia a dolgoknak, valamit ki kell derítenie. Látta, hogy az emberek, akiket az állomásépületbe kényszerített az eső, lassanként előjönnek, az addig nyitott ernyők összecsukódtak. Persze voltak olyanok is, akik továbbra is nyitott ernyővel sétáltak. Megérkezett a vonat. Komon, ahogy meglátta a gőzölögve száradó ruhájú emberekkel telezsúfolt zöld szerelvényeket, melyek az esőtől úgy festettek, mintha az erőlködéstől megizzadtak volna, elsőnek ugrott föl, mint akit kergetnek.

Az ablak vizes volt, így csak homályosan látott ki rajta, de úgy tűnt, hogy a fekete zubbonyos férfi, aki az imént úgy megijesztette, mikor megpillantotta a leveleken keresztül, most az ablak túloldalán maradt. Követni akarta a szemével, de a vonat addigra nagy robajjal elindult.

– A következő megálló a Könyvtár!

Ahogy meghallotta a vonaton a megálló nevét, Komon azonnal el is határozta magát. Hát persze! Utána kell néznie, hogy volt-e már példa arra valaha, hogy egy ember növénné változzon, és ha volt, akkor annak mi volt az oka!

Elsőnek Dante Isteni színjátéka jutott eszébe. Mintha ott esett volna meg egy halandóval, hogy növénné változott! Azt azért érezte, hogy

ez egy kicsit kevésbé tudományos megközelítés ahhoz, hogy rájöjjön, mi történik most az ő testével a valóságban – ettől függetlenül úgy gondolta, hogy valahol csak el kezdeni, így kitöltötte a kérőlapot, és átadta a könyvtárosnak. Ekkor – mintha csak számítottak volna arra, hogy ő éppen ezt a kötetet akarja kikölcsönözni – azonnal meg is kapta a könyvet cédulája ellenében.

– Keresse ki a nyolcvankettedik lapot – mondta a könyvtáros.

Komon a könyvtárosra nézett. A fekete zubbonyos férfi állt előtte.

Zavartan ült le, mint akit sarokba szorítottak. Még egy könyvjelző is volt a nyolcvankettedik oldalnál, ahol a könyv magától kinyílt.

„Pokol XIII. ének, Pier della Vigna története:

... e vadont, hol nincs vigasság,
megint csak felkeresve, testük ott
saját morc árnyuk fáján felakasszák.¹

Dante itt éppen a hetedik pokol második bugyráról szól, az öngyilkosoknak kijáró büntetésről. De Komon nem vétett maga ellen; hogy is lehet hát összehasonlítani az ő esetét Pier della Vigna történetével? Aki Federigo két szívkulcsának birtokosa volt. A történet akkor nyugtatta volna meg teljesen, ha eszébe jut legalább valami, ami miatt Minosz méltán büntethető... Csakhogy Komon egyáltalán nem értette, miért kárhozzáttnák őt olyan büntetésre, mint az öngyilkosokat. Aztán, ahogy a megelőző passzusokat kezdte tanulmányozni, lassan megértette. Azok, akik a pokolra kerültek, nem feltétlenül vannak saját bűneik tudatában. Azaz itt a büntetés, de nincs meg a bűn. És gyanakodni kezdett: csak nem tudat alatt ölte meg önmagát?

Kiszaladt a könyvtár folyosójára, oda, ahol mindenki csak lesütött tekintettel jár-ke, aztán eliramodott. A padló vastag olajrétege pedig egyre marasztalta a lábát, a szembejövők féltek a fénytől. A gépiesen mozgó könyvtárosok szigorú pillantásokkal figyelmeztették azokat az engedetleneket, akik a fény felé emelték fejüket. Lehetséges persze, hogy az egésznek nemcsak az volt az oka, hogy az ablakok elkorcsosultak, akár a vakond szeme – inkább az, hogy Komon lelkének szemhéja nehezült el. A hideg sem csak azért rázta, mert az imént elázott az esőben, hanem, mert ez a hely lekéste az évszakváltozást: ide még nem érkezett meg a tavasz.

¹ Babits Mihály fordítása

Furcsa pillanat volt, mintha megállt volna az idő. Csak nem változott át mindenki növénnyé? Ismét érzéki csalódás? Bármilyen rövid ideig kísértette is a némaság, Komon igazi pokolban érezte magát.

A kijáratnál a kapus galléron fogta:

– Mit képzelsz, kérem?!

Komon ránézett: a kapus a feketezubbonyos volt. Arca akár egy igazi hárpiaé, melynek az a legfőbb feladata, hogy az öngyilkosok fáját vizsgálja-kopogtassa. Úgy, ahogy a Pokol illusztrációiban látta. Rövid dulakodás kezdődött, sikerült kiszabadítania magát a feketezubbonyos szorításából. Karját, mely már-már elhagyta, hirtelen arcához szorította, és elszaladt.

Akkor sem nyugodhatott azonban meg, miután kijutott. Az eső közben finom, ködszerű permetezéssé szelídült, melyben teljesen elvesztette tájékozódási érzékét. Mint a sekély tóban rekedt hal. Megszaporázta lépteit, hogy elmenekülhessen, de olyan volt, mintha a Pokol mindenhová követné, szabadon mulatozva a város utcáin.

Hazament, mert nem volt hová mennie, és akkor hirtelen eszébe jutott a belső zsebében lapuló levél. Előhúzta: a sarkai kicsit megkoptak, de még így is nagyon szép volt. Nem olvasta el még egyszer, hanem darabokra tépte és az egyik darabot gyufával meggyújtotta, majd mielőtt az kialudt volna, meggyújtotta vele a következő darabot és így tovább, míg az egész levél meg nem semmisült. Komon azon kapta magát, hogy már nem is a levél, hanem a lángok szépsége ragadja magával.

Szerelem?! Baromság. Nézd, ott ég szénné! Ott ég a szeretőd! – gondolta. – Mint a nagybögő a zenekarban. Japetosz fiának éneke. Vagy Prométheusz tüze? Az, amely Zeusz népét, az emberiség fölött trónoló szülőgyilkosokat volt hivatva kiűzni?

Az utolsóként ellobbanó papírdarabkában, mely hosszú, fehér füstöt kanyarított maga után, távoli városok fényei csillogtak. Komon hirtelen eltakarta arcát és felpattant. Újra olyan rohama volt, mint átváltozáskor. Valaki lopja a tüzet! Komon most már értette: növénnyé változása a Zeusz-nép mesterkedése!

Fölkerekedett, hogy szerezzen egy görög mitológiát, és megfejtse Zeuszék titkát, a növénnyé változtatás rejtélyét.

Ott volt először is Daphné: hiába igyekezett Apollón elrabolni, Piniosz megmentette, igaz, az életébe került. Babérfa lett belőle. Ő viszont nem menekülhet, várja a pokol. Daphné a Piniosz folyóba akarta magát

ölni... De ez nem lett volna megváltás! Babérfának lenni többet jelentene talán, mint embernek? Ez, valahogy mégsem tökéletes megoldás. Bűnhődése nem volt olyan jellegű, amibe Zeusznek is lett volna beleszólása... Vagy ott van Szürinx, akit addig üldözött Pan, míg a lány náddá nem változott, és Juankitrosz, aki... izévé, és a rózsává változott Adonisz, megértette, hogy rózsaként hasznosabban szolgálhatja Apollónt, Aphroditét, egyszóval Zeuszék dicsőségét. És Heliászok, akik Zeusz áldozatát, Phaetónt vörösfenyővé siratták! És tagadhatná-e valaki, hogy Klütiét nem Apollón változtatta napraforgóvá?

Aztán Narkisszosz is átváltozott nárcisszá, igaz, az istenek megsajnálták, de ez a sajnálat csak a halál szabadságában mutatkozott meg. Mi ez, ha nem a reménytelenség szabadsága?

Azaz, ha valaki növénné változik, az megszabadul minden szerencsétlenségétől, de ezzel együtt jó szerencsését is elveszíti, eltörlik bűneit, de cserébe örök büntetésben reked. Ez nem ember szabta törvény, hanem Zeusz és társainak műve. Ide új, még erősebb prométheuszi tűz kell!

Egy napon Komon a következő levelet találta az ajtajában:

Mélyen tisztelt Dendrocacalia Crepidifolia!

Örömmel konstátálom, hogy Ön létezik a főszigeten is, ez a jelenség számomra azonos a csodák csodájával.

Szeretném közelebről megismerni személyét. Ma este hatkor tiszteletem teszem Önnél.

A K. Arborétum igazgatója s. k.

Könnyűszerrel megállapította, hogy az írás a Hárpiától származik. Igen, a feketezubbnyos... Iszonyú harag öntötte el. Mert, ugye, háttartalanul pimasz ez a levél?

A Hárpia pontosan hat órákor beállított Komonhoz.

Nem olyan érzést keltett, mint a pokol szigetéről származó madár, inkább, mint Zeusz kifutófiúja. Dühében nem kínálta helytel, inkább fellapozta a görög mitológiát. Hárpia nem más, mint Neptun vízi szeretője, aki azért jött, hogy tüzeket oltson ... Végre megszólalt:

– Most már mindent tudok magáról.

– Nagyon helyes – szolt a feketezubbnyos meglepően csikorgó hangon.

Komon hallgatott.

– És mi az a minden? A görög mitológia? Mit írnak benne?

– Hárpia Neptun szeretője, az pedig madár alakú szörnyeteg!

– Ez nagyon érdekes, Dendrocacalia uram, de...

– Engem Komonnak hívnak!

– Ugyan, Dendrocacalia úr! De hát nem gondolja, hogy a görög mítoszok kissé tudománytalanok? Többet ártanak, mint használnak. Beszéljünk kicsit érdekesebb dolgokról! Olvasta ön Tyimirjazev könyvét *A növények életéről*? Egy mondatában azt állítja, hogy a növény és az állat között nincs minőségi különbség, csak mennyiségi. Ezzel tehát azt akarja mondani, hogy a tudomány szempontjából növény és állat között nincs is igazi határ. Ez érdekes, ugye? Micsoda felismerés! Szerintem a növény maga a tudathasadás. Mi másért is szeretné a mi korunk annyira a növényeket? A hisztériások mást tesznek, mint kultuszt csinálnak a növényeknek, sőt, utánozzák őket! Ez azonban nem tiszta megközelítés... Én a magam részéről meglegésem Tyimirjazev tételével.

– Inkább Zeuszra esküszik, mi, aki azért küldte ide, hogy eloltsa a tüzet, nem igaz?

– Ne tréfáljunk, én csak azért jöttem, hogy személyesen tiszteletmet tegyem önnél. De miért ilyen ingerült? Talán el is mondhatnám javotelem további célját. Szóval: arborétumunkban, illetőleg botanikai kertünkben szeretnénk önnek egy parcellát biztosítani. Afelől nyugodt lehet, hogy a környezet tökéletesen akklimatizált. Igazi paradicsom lenne az élet ott magának, és ne felejtse, hogy közvetlenül a kormány felügyelete alatt bontogathatná leveleit. Persze, itt azt is meg kell jegyezni, hogy nem ön volna az első lakónk, aki embermúltsal a háta mögött... És most mind boldog.

– Szóval, többen is vannak?

Hárpia a szája elé emelte az ujját, csendre intve őt. Folytatta:

– Pszt! Ha valaki tudomást szerez önökről, biztosan lesznek, akik meg akarják szerezni önöket. Kereskedők. De az én intézményem teljesen más. Biztonságos. A kormány biztosítja. És akit én megszerzek, az eddig mindig nagyon jól járt.

– Jól já-árt?

– Talán rosszul fejeztem ki magam. Igazán mindegy, hogy az ember boldog-e, avagy boldogtalan. A lényeges, hogy minél dúsabban pompázzanak, minél fajtisztábbak legyenek. Nem igaz? Hát ezennel meghívom önt hozzánk, s ha kedve szottyán, látogasson el. Ez azért

is sürgős, mert előfordulhat, hogy kint, utcán tör ki magán a roham, s valaki úgy le találja majd szakítani, mint egy közönséges gyomot. És én nem bírnám elviselni, ha ez megtörténne! Kérem, jöjjön el. Ha nem sajátmaga miatt, legalább az én kedvemért! Csak nézze meg egyszer...

– De Hárpia uram!

– De Dendrocacalia uram! Ez félreértés, teljes félreértés! Próbáljunk kicsit tudományosabbak maradni! Nincs olyan, hogy hárpia. Inkább azt mondja el nekem, mit gondol a növényé változásról?

– Mi ez, próbál meggyőzni, hogy legyek Zeusz rabszolgája?! Hárpia eloltja a tüzet és az embereket arra kényszeríti, hogy megfizessék szörtelenségük árát! És ezt még képes úgy előadni, mintha valamiféle szívességet tenne nekem!

– Maga bolond egy kicsit! A növény a logosz gyökere! Micsoda gondolat! Egészen olyan, mint egy mítosz. Csak egy régi. Az új mítoszok szerint a növények az istenek. A hétköznapi nyelvből hiányzó tiszta szót a növény szívdobogássá varázsolja.

– A növénynek szíve van? Szóval, áldozat mégis, mégpedig a növény szívéért való!

– Reménytelen eset! Képtelen megérteni...

– Tudja maga, Hárpia, mi a reménytelen? Ha a szívből levelek lesznek, csak neked szerez örömet, mert több lesz a nyesegetni valód...

– Kedves Dendrocacalia, én többé már egy szót sem szólok. Azért csak olvassa el szépen Tyimirjazev könyvét. Attól majd megnyugszik. Aztán gondolkodjon a dolgon. Biztos vagyok benne, hogy kedve támad majd eljönni hozzánk. Remek kis üvegházunk van. Alázatos szolgálója, szeretettel várjuk. A nyakam rá, hogy ellátogat hozzánk.

– A fene se megy magukhoz!

– Pedig biztosan ellátogat! De nem akarom szaporítani a szót, mindössze arra kérem, hogy ne vegye rossz néven, ha továbbra is követni fogom. Hiszen bármelyik útszélén letéphetik! És én tudom a kötelességem. Viszontlátásra!

Komon három napig nem volt sem élő, sem holt, egyre csak remegett. Éjjel sem tudott aludni, vad gondolatok rajzottak a fejében. Olyan gondolatok voltak ezek, amelyek elbújtak mindenki elől, csak Komonnak jelentek meg. Lehet, hogy nem volt ebben semmi különös. A szükség idején házról házra járó koldus véletlenül bekopogtatott az ő ajtaján is, ennyi az egész.

Egy reggel, amikor még alig virradt meg, Komon elszökött otthonról. Zsebében Hárpia bicskáját szorongatta. Végre megjött az első reggeli vonat, úgy köhögött, fújtatott, mint egy asztmás beteg. Mert végre elszánta magát, tudván és megértvén, hogy a növényté változás előtt úgysem menekülhet, ő, akinek már a születése is maga az öngyilkosság volt. S ha így, holtan tengődne tovább, már nem kell tartania semmitől. Elhatározta, hogy meggyilkolja Hárpiát, azt, aki ellopja az emberek tüzeit; és, amint alkalom kínálkozik, kiszabadítja társait a melegházból.

Megérkezett. Álmukban akarta meglepni az Arborétum dolgozóit, de legnagyobb megdöbbenésére már mindenki ébren volt és dolgozott.

– Ó, kedves Dendrocacalia úr! Soha jobbkor nem jöhetett volna, mint éppen most, amikor az *Ültess fát!*-hetet ünnepeljük. Nem reménykedtünk hát hiába, hogy éppen ezen a héten jön el hozzánk ... Erre kérem, fáradjon be! Először nézzük meg az üvegházat! Ma sok előkelő család lesz a vendégeink sorában, ezért öltöztettünk mindent ünnepi ruhába! Minden egyes levelet egyesével kisimítottunk, és, ahogy látja is, szalagokat, zászlókat helyeztünk föléjük. Ó, ma aztán nagy lesz itt a nyüzsgés egész nap! – egyszerre lehalkította hangját. – Itt nem érzi majd magát egyedül. Jó kis hely ez, nem? Szóval, megnyertem a fogadást, hahaha!

A melegház valóban kellemesnek mutatkozott: tágas, jól fűtött hely volt. Az ablakokat pára lepte be. Komon izzadt, s észrevette, hogy remegni kezd. Megmarkolta zsebében a bicskát. Hányféle levél! Fénylő, csónak alakú, álmosan leereszkedő, pihés szárú – itt minden növény képviseltette magát. Komon mélységesen szomorú lett.

Az addig permetezgető kertészek elvonultak; a melegházban csak az igazgató és a jegyezgető asszisztens maradt egy távoli sarokban. Komon még egyszer körülnézett, és elszántan kirántotta a kést:

– Hárpia, most lakolni fogsz!

Ekkor azonban váratlan dolog történt: az igazgató egyszerűen kivette Komon kezéből a bicskát.

– Ó, nahát, ez az én bicskám! Igen, már emlékszem, akkor került magához, mikor a leégett romoknál találkoztunk.

Komon mérhetetlenül fáradt volt, ügyetlensége csak ezzel magyarázható. Annyira elképedt saját sutaságán, hogy csodálkozásából nem tudott magához térni. Csak állt ott, még azt is elfelejtette, hogy visszahúzza kezét, amiből kivették a kést. „Komon, Komon, tévedtél! Azt hitted, ez a furcsa roham egyedül a te betegséged, pedig a világon minden embert sújt. És erről mit sem tudtál! Így nem lehet megölni

Hárpiát. A tüzet csak úgy lehet megóvni, hogy egymás kezét megfogva szoros kört alkotunk.”

– Hárpia, elvesztettem a küzdelmet!

– Elvesztette? És mi ez a háрпиázás már megint?

– Nem sikerült magát elpusztítanom.

– Mit heveskedik! Dendrocacalia uram, most már ne nehezítse meg még jobban a dolgomat. Milyen gyönyörű napsütés van ma, igazán növénynek való. Ez biztosan önnek szól. És ne feledje, ez itt egy kormány által biztosított létesítmény! – majd az üvegház hátuljában álló fiatalemberhez fordult. – M.! Készítsd elő a dendrocacalia talaját, és vedesd a helyére!

Komon egy sarokba került, ahol bizonyára csak a melegítő csövek miatt akadt számára hely. Az asszisztens az igazgató segítségével megfogta Komont, és feltette egy cserép tetejére. Talán már nem is kellett volna felsegíteni, talán magától is ment volna...

Lassan sötétedni kezdett. Az üvegre egyre jobban csapódott ki a pára, s úgy csöpögött lefelé, mint a viasz. Háta mögött egy ritka növésű tropikus fácska pöffeszkedett, amely, ha Komon megmozdult, leveleivel olyan hangokat adott, mint a legyező csapkodása:

– Na, Dendrocacalia uram, hogy látja a dolgokat?

Komon erőtlenül bólogatott, jelezve, hogy jól érzi magát. Szemét lehunyta, és tárt karral a kelő nap irányába fordult. Aztán Komon eltűnt, és helyén egy krizantémhoz hasonló levelű, jelentéktelen növény maradt.

Az asszisztens arra gondolt, hogy hát, ez aztán nem egy nagy szám.

Az igazgató azonban valamiért nem tudta abbahagyni a nevetést. Hiába próbálta elfojtani, egyre csak kibuggyant száján, fogai közül. Hangosan hahotázott, féktelen jókedve átragadt az asszisztensre is. Végül nevetve írta fel egy ecset segítségével a táblára:

DENDROCACALIA CREPIDIFOLIA

– És a táblát egy nagy szöggel pontosan Komon törzsére erősítette.

Lektorálta: Hajnal Krisztina

Óe Kenzaburó

Mint egy állatot

1

Öcsémmel a falu krematóriuma táján ásogattunk, abban a szemétszagú völgykatlanban, ahol nemrég erdőt irtottak. A föld porhanyós volt; a köd leszállt, és olyan hideget árasztott, akár a szomszédos tiszta vizű forrás. Telepünk a katlan másik oldalán, a hegyes, éles kövekkel kirakott út mentén lapult. Alkonyatkor lilás fényben fürdött, mint a vörösre aszott fehér szőlő.

Felálltam, és ásítani kezdtem. Az ásítás öcsémre is átragadt, aki aztán tele szájjal rám nevetett. Untuk már a gyűjtögetést, elhajtottuk kis ásónkat, és megindultunk hazafelé. Tulajdonképpen csontot kerestünk, díszcsontot a mellünkre, de alighanem elkéstünk, a falubeli kölykök már megelőzhettek. Elhatároztam, hogy akár verekedés árán is, de legalább egy csontot szerzek az iskolában. Különben is, alig két napja láttam a völgyben egy asszonyt kiterítve – még biztosan van a csontjaiból. A tisztást akkor felnőttek állták körül, én éppen a derekukig értem. Tisztán láttam a lángok közül elővillanó hasat és a mélységesen szomorú arcot. Amint a kép eltűnt, félelem fogott el. Magamhoz szorítottam öcsém vékony karját, és szaporábban lépegettem. Mintha ismét megcsapott volna az égő emberi hús szaga! Olyan ez a szag, mint amelyet bizonyos rovarok árasztanak magukból, ha kérges kézbe csípnek.

Tavasszal vég nélküli felhőszakadások öntözték a vidéket, ezért a falu itt „rendezte be” a krematóriumot. Szinte minden megváltozott: a tanya és a falu közti bekötőutat suvadás vágta el, és elsodorta a völgyek közti függőhidat is. Teljesen kiszakadtunk a világból, az iskolát bezárták, a posta sem működött. Ha valaki tapasztalt felnőttnek mégis dolga akadt a faluban, át kellett vágnia a fennsík turzásszerű puha talaján. Hát így a halottakat sem szállíhattuk a falu krematóriumába.

De azért az élet nem áll meg, még ha olyan isten háta mögötti hely is a mi vidékünk. Igaz, a falusiak úgy néznek ránk, mint a leprásokra, akiknek a szűk katlan jelenti a világot. Hogy az iskola elmaradt, nem is nagyon bántuk, hiszen már jól benne jártunk a nyárban.

A Nyúlszájút a falu határát jelző mérföldkőnél pillantottuk meg. Karjában kutyát szorongatott. Már messziről észrevettük: én átöleltem öcsém vállát. A barackfák alatt aztán nekiiramodtunk, hogy mielőbb megnézhessük a kutyát. Nyúlszájú egy röpke pillantást vetett felénk, aztán a kutyát kezdte ingerelni, mire az éktelen ugatásba kezdett. Aztán felénk nyújtotta az állatot. Én csak a Nyúlszájú karját néztem, a véres, mart sebeket meg a kutyaszőrös kezét. Mellén, tömzsi nyakán is sebek éktelenkedtek, nyaka olyan volt, mint egy rügyező faág.

– Nézzétek csak – szólalt meg a Nyúlszájú, és meglóbálta a kutyát.

– Becsaptál, elárultál – kiáltottam. – Egyedül mentél el érte...

– Nem igaz. Kerestelek, de nem voltál sehol.

– Szóval megharaptak – mutattam a kutyára. Az állat nézése, mint a farkasé, orrcimpája reszketett. – És mondd ... benn is jártál, a veremben?

– Persze. De volt annyi eszem, hogy előbb felvettem a bőr nyakvédőt.

– És... és a repülőgép? – faggattam.

– A repülőgép ripityára ment az erdőben. A postás mondta, ott van a fenyvesben, a jegenyéknél – hadarta.

Ismertem az erdő minden zugát. Eszembe jutott, hogy már biztosan virágban áll, hogy a fák termése olyan, mint a vadmadár tojása, amire mindig vadásztunk. Sokszor meg is ijesztettek vele. Egyszer is, este vagy hajnalban...

– Szóval, te tudod, melyik az az erdő? – és a Nyúlszájú kivételesen úgy összeszorította a száját, hogy még a fogínye is elővillant. – Tudod?

– Persze hogy tudom – háborogtam. – De előbb felveszem az ingem, te akár mehatsz is. Majd utolérlek.

– Azt már nem – mondta ravaszul, és szeme körül táncoltak a szarkalábak. Bántott a szűkszavúsága. – Már csak azért sem megyek, mert megmondták, hogy gyerekek tilos odamenni. Mi is lenne, teszem azt, ha összetévesztenek bennünket a katonával, és ránk lönek?

Válasz helyett figyelmesen nézegettem a forró köveket, meztelen lábamat. Bántott, hogy nemet mondott, s az elutasítás mézgaként járt át. Olyan forró lehettem, mint valamilyen éppen leölt állat. Öcsémet csak az izgatta, milyen lehet az ellenséges katona ábrázata. Aztán otthagytuk Nyúlszájút, és hazaindultunk. Én is kíváncsi voltam a

katonára, megpróbáltam elképzelni, milyen, hogyan lapít a bozótban. Az erdő egyetlen, lélegzet-visszafojtva lapuló ellenségnek rémlett, és a leggyöngébb sóhaj is megrezegtette fülemben a fákat. Mintha verejtékező katonák rejtőztek volna körös-körül, és testszaguk betöltötte volna a katlant.

– Jó volna élve elfogni – rebegette az öcsém. – Képzeld, ha mi kapnánk el!...

Tűzött a nap, éhségünk egyre kínzóbbá vált. A nyál a torkunkba gyülemllett. Mit együnk, ha apánk nem tér vissza alkonyat előtt?

Hazaérve nekihasaltunk a magtár mögötti alacsony ciszternának, karunkkal megtámaszkodtunk a káva kígyózöld, belső falán, és degeszre ittuk magunkat. Aztán tüzet raktunk, krumplit loptunk a magtárból, és megfőztük a vacsorát egy kis vaslábosban, ízlett az étel, s örültünk, hogy olyan gyorsan elkészült. Öcsém folyvást csak a katonára gondolt, alig evett. Úgy gondolta, hogy a szerencsétlen egy fa tetején lapul, mint valami mókus.

– Ha igaz, hogy most virágzik a fenyő, akkor nem olyan nagy eset elbújni.

– Persze – lelkesedett az öcsém. – A mókust is eltakarja a virágzó fa!

Én is hasonlóképpen képzeltem el a dolgot. A katona a virágzó fenyő tetején rejtőzik, és az ágak közül lesi apáékat. Virágporos ruhájában olyan, mint a téli álomra készülő mókus.

– De a kutyák elől azért nem menekülhet – állapította meg az öcsém.

Jóllakva otthagytuk a krumplislábost, és leültünk a kőlépcső elé. Mindketten elaludtunk. Késő délután ébredtünk fel, s visszamentünk a kúthoz. Nyúlszájút természetesen anyaszült meztelenül találtuk; éppen nekivörösödve hancúrozott a lányokkal. Madárszerű hangján néha felvihogott, s közben a lányok fenekére vert.

Öcsém a Nyúlszájú közvetlen közelébe telepedett, s elbűvölten bámulta a szertartást. Én fürödni kezdtem, olyan lubickolást csapva, hogy mindenki szétrebbent. Még vizesen föl húztam az ingem, s zavartan rohantam vissza a magtár elé. Mögöttem vizes lábnyomok sorakoztak. Lekuporodtam a magtár elé, miközben égetett a várakozás türelmetlen bizsergése. Elbóbiskoltam, és a Nyúlszájú játékairól álmodtam. Amikor föl ébredtem, láttam, hogy vonulnak el a lányok a kútról jövet, hogyan riszálja meztelen fenekét az egyik, és rám mosolyog. Felháborodtam a dolgon, üvölteni kezdtem, s dühömben egy marék kavicsot szórtam feléje.

Megvártam a sötétedést. A felhők már pirosak voltak, de még egyetlen felnőtt sem mutatkozott, szinte szűkültem a várakozás izalmában.

Akkor láttam meg őket, mikor már az esti szél nyargalászott a völgyben, és frissen leégett bőrünket hűsítette. Először csak egy árnyéket pillantottam meg valamelyik kunyhó falán, aztán a kutyák közeledő ugatására lettem figyelmes. Csend volt, mégis minden olyan nyugtalan! Kiszaladtunk, és a csoport közepén megláttuk a hatalmas fekete embert. Félelmemben reszketni kezdtem.

A nagyok úgy vették körül a zsákmányt, mintha csak vaddisznó-vadászatról jönnének. Mindnyájan levertek voltak. A zsákmány nem viselt sem pilótaruhát, sem pilótacipőt; kincstári öltönye khakiszínű, cipője ormótlan, szinte csónakázott benne. Arca szurokfekete. Fél lábát mint kölöncöt vonszolta maga után, s csak később vettük észre, hogy ez a vaddisznócsapda láncától van, amely minden lépésnél megcsörren. Gyorsan csatlakoztunk az utolsó felnőttökhöz, s elkullogtunk az iskolának nevezett házhoz. Ekkor a menetből előlépett a falu vénje, s ijesztgetni kezdett, hogy mielőbb széledjünk szét. A barackfa alá húzódva hátráltunk, de onnan már nem moccantunk. A felnőtteket hallgattuk, míg körül leszállt az éjszaka, s a közeli kunyhókból kíváncsian leselkedtek az asszonyok. A Nyúlszájú intett, mire otthagytuk a falkát, és a kámforfa tövében telepedtünk le.

– Látjátok – magyarázta a Nyúlszájú –, igazam volt. *Ez fekete.*

– Mégpedig *vérbeli* – helyesletem. – Csak tudnánk már, mit határoztak ... Hátha most akasztják föl?!

– Ugyan! – tiltakozott a Nyúlszájú. – Csak nem hiszed, hogy egy *vérbeli feketét* kivégeznek?

– De hát, ha ellenség – vetettem oda meggyőződés nélkül.

– Te ellenségnek tartod? – gurult dühbe a Nyúlszájú, és teljes erejéből megrázott. – Hát nem látod, hogy *fekete*? Hogy lehetne egy *fekete* ellenség?

– Odanézzetek! – kiabált az öcsém távolabb, a gyerekek között bá-méskodva. – Nézzétek!

Odanéztünk. Láttuk, hogy a felnőtteket zavarba hozta az elfordulva vizelő, agyonhajszolt katona. Nemsokára megindultak a magtár irányába, mire mi is fölkerelkedtünk. Megálltunk a főkapu mellett tátongó pincelejárat mellett, ott, ahol a fertőtlenített gesztenyét vermelik el télire. Láttuk, hogy a felnőttek szomorúan eltűnedeznek: sorra nyeli el őket a pincegádor. Mindez egy különös szertartás előzményének hatott. És hallottuk, hogyan csapódik be az utolsó felnőtt után a pincejajtó.

Tanácsztalanul ácsorogtunk, még a kis szellőzőhöz sem mertünk odamenni. Még leselkedni is féltünk. A pincéből narancssárga fény szűrődött fel, mi pedig idegesen topogtunk. Vártuk a fegyverdörrenést, de csalódnunk kellett. Lassan, óvatosan a nyíláshoz kúsztunk, megláttuk a falu vénjének a fejét. Észrevett, és megfenyegetett bennünket. Nem zúgolódtunk, hiszen már úgyis annyi mindent láttunk, hogy az képzeletünknek éppen elég volt az elkövetkező éjszakára. Fel is oszlott a gyerekfalka, s a kis lábak végigdoboltak a köves úton. Mintha ezek a lábak ébresztették volna föl a közelben ólálkodó félelmet!

Öcsém is, én is otthagytuk a szilvafák közül makacsul leselkedő Nyúlszájút, és hazamentünk. Lépteink alatt vidáman nyikorogtak a nedves, korhadt falépcsők. Fönn megállapítottuk, hogy a *zsákmány* egy fedél alatt van velünk, ami egyelőre éppen elég; azt is megállapítottuk, hogy gyönyörűséges lesz éppen a feje fölött aludni. Micsoda izgalmak! Engem vacogás fogott el; öröm és félelem kavargott bennem. Öcsémet kirázta a hideg, s pokrócába fúrta magát. Titkon azért mégis elégedettek voltunk, a sötétben néha összevigyorogtunk, s izgatottan vártuk fegyvercipeléstől és izgalomtól fáradt apánkat. Hogy húzzuk az időt, eszegetni kezdtük a krumplimaradékot. Éhesek nem voltunk, de így jobban telt az idő. Végre megérkezett apánk.

Feszülten figyeltük, hogyan akasztja puskáját a falra, hogyan ül le, és nézi a krumplilábost. Szomorú volt, azt hittük, azért, mert fáradt. De hát, ez elvégre is az ő dolga. Később megszólalt:

– Van hántolt búza? – és nyakán úgy dagadoztak az erek, mint a zsák, amit éppen gabonával töltenek.

– Nincs – válaszoltam egykedvűen.

– Mi van a repülőgéppel? – tért a lényegre az öcsém.

– Leégett. De majdnem az erdő is.

– Minden elégett? Az utolsó szög is megolvadt?

– Persze. Csak a farka maradt – válaszolt türelmesen apánk.

– A farka... – nyögdecsejt az öcsém nagy elragadtatással.

Végre én sem takargattam kíváncsiságomat:

– Egyedül volt? Vagy többen is voltak? Azokkal mi van?

– Összesen hárman voltak. Két társa meghalt. Ez ejtőernyővel szállt le.

Öcsém az ejtőernyő hallatára átszellemülten bámulta apánkat.

– És most mi lesz vele? – erőltettem határozottságot magamra.

– Hát *tartjuk!* Meg kell várni a község határozatát.

– *Tartjuk?* Mint egy állatot?

– Amilyen piszkos... – szabadkozott apánk.

– De jó volna látni – sóhajtotta az öcsém, miközben igyekezett leolvasni szavai hatását apánk arcáról.

De az összeszorította a száját, és kiment. Az ágy szélére telepedtünk. Tudtuk, hogy az öreg élelmet koldul a szomszédoknál. Mindenképpen meg akartuk várni. Az izgalom úgy égette a bőrünket, ahogy tavasszal a kutyák bőre éghet. Micsoda ötlet! *Tartani* egy katonát!

Összekulcsoltam a kezem, szerettem volna letépni a rongyaim, és ordítani bele a világba: EMBEREK! EMBERT TARTANI, MINT EGY ÁLLATOT ...

2

Másnap kora hajnalban apánk némán felrázott. Befaltam a reggelit. A réseken még hideg köd áramlott be. Csak nagy sokára tértem magamhoz arra, hogy apánk merőn nézi minden mozdulatom. Már felvette puskáját is, derekán ott csüngött az útravaló. Tekintete másnapos volt. Láttam, hogy előkészítette a menyétbőrös zsákot, amiből arra következtettem, hogy a faluba megy. Biztosan jelenti a katonát, ezért is olyan felindult, ezért mozog folyvást az álla. Egész éjszaka élesre töltött puskával őrködött a pince előtt!

Öcsém még úgy aludt, mint a bunda. Vigyáztam, hogy fel ne ébreszszem; csöndben felvettem a posztóingem, és kivételesen a gumitalpú cipőmet húztam föl. Felkaptam a zsákot, és leszaladtam. A köd még nem szállt fel, a tanya mélyen aludt. A ház mellett, a szilvafa tövénél egy fegyveres ember bóbiskolt. Apánk megrázta, mondott neki valamit. A szellőzőt figyeltem, vártam, hogy egyszer csak kinyúlik a katona karja, és magához ránt. Csak hagyhatnám itt ezt a környéket, sóhajtottam, amikor megindultunk a köves úton. A nap sugarai lassan áttörték a sűrű ködréteget, s hátunkban éreztük melegét.

A hegyen át a faluba igyekeztünk. Átvágtunk a fenyvesen, kis tisztások között mentünk. Cipőnk elnehezült a ragacsos, vörös agyagtól. Néztük az egyre sűrűbbé váló, esti félhomályt adó fenyőket. A vastag köd folyékony fémként keringett a szájam körül; alig kaptam levegőt, hajam csatakos lett, ingemet vízfoltok éktelenítették. De törődünk is ezzel! Később egy jeges vizű hegyi forrásra akadtunk, az avarban folydogált. Lábunk meggémberedett. Ügyelnünk kellett a zsurlókra

is, mert könnyen összeszaggathatták volna a nadrágunkat, meg arra, hogy ne zargassuk fölöslegesen a körös-körül megbúvó viperákat.

Végre kiértünk az erdőből, már a réten jártunk. Mögöttünk maradt a köd meg a sötétség. Leráztam magamról a harmatot, ahogy a bogáncsfélét kotorja le magáról az ember. Az ég közben kiderült, kékes fényben ragyogott. Messze, a látóhatár szélén hegyláncok vonultak sötétkéék csíkban, színük, mint a réz, amit a völgyalji, rég bezárt bánya környékén ásogattunk. Nagy messziről parányi fehérség is tündökölt: a tenger.

Madárdal verte föl a rét csendjét, zúgott a szél. Az avarból, hirtelen feltörő szürke forrásként, apánk csizmája alól egy patkány ugrott elő sipítva.

– A faluban... elmondod a katonát is? – rebegetem apánk felé.

– Hát... el.

– És a csendőr is kijön majd akkor?

– Mit tudom én – válaszolt leverten apánk. – Itt semmit sem lehet tudni: a bejelentést eljuttatják egészen a tartományi hivatalig.

– De mért nem maradhat a faluban? Csak nem veszélyes?

Apánk megrovón hallgatott. Félelem szállt meg, és úgy csodáltam a feketét megint, mint amikor először pillantottam meg. Megpróbáltam elképzelni, mit csinálhat a pincében. Mert ha kiszabadulna, gondoltam, elpusztíthatná az egész tanyát, beleértve a kutyákat is, a házakat felgyújthatná. Beleremegtem a gondolatba, egyre szaporábban ügettem apánk nyomában, végre sikerült lehagynom. Elfulladva szökdéceltem a meredek kapaszkodó kövein.

Ismét síkság következett, az út szélét kisebb suvadások nyomai tarkították. A nap már majdnem a fejünk fölött tűzött, s farkasszemet nézett velünk a föld frissen felszakadt vörös húsa. Úgy izzadtunk, hogy a víz már nemcsak a homlokunkról, de a fejünkről is csurgott.

Amikor beértünk a faluba, szorosán apánk mellé bújtam, s igyekeztem úgy tenni, mintha észre sem venném a körülöttünk nyargalászó kölyköket. Ha egyedül lettem volna, biztosan megköveznek. Undorító kukacoknak tartottam a falusi gyerekeket, még a közelségüktől is irtóztam. Ha nem éreztem volna magamon az útszéli sötét zugokból előleselkedő felnőttek tekintetét, sorra vertem volna őket.

Az előljáráson éppen déli szünetet tartottak. Ittunk a tónál, és leültünk a kőépület előtti padra. Vártunk. Nagy sokára kilépett egy öreg hivatalnok, megragadta apánk karját, és eltűntek. Az elnök szobájába mehettek. Munkához láttam: megfogtam a menyétbőrös zsákot, és az

átvevő ablakához cipeltem. Egy vastag szemüvegű asszony átszámolta a bőröket, kérdezett egy-két dolgot, közben buzgón jegyzetett egy nagy könyvbe.

Később már nem tudtam mit kezdeni az időmmel. Apánk csak nem mutatkozott. Elindultam hát, hogy megkeressem egyetlen falusi ismerősömet, a Bírót. Már többször járt nálunk, ő hordta széjjel a különféle értesítéseket. Féllábú volt, s a falu apraja-nagyja csak Bírónak szólította. Néha megjelent az iskolaorvosi vizsgálatokon is.

– Na, Béka, megjöttél! – kiáltotta, és feltápáskodott.

Ez a *béka* mindig kihozott a sodromból, de azért odamentem az asztalhoz. Alapjában véve igaza van; ha mi őt *bírónak* szólítjuk, miért ne nevezhetne engem *békának*?

– Épp most hallom, hogy elfogtatok egy katonát – zörgette meg a múltját.

– El – válaszoltam készségesen, és felkönyököltem az asztalra, egy zsírfoltos ételcsomag mellé.

– Mert nem kis dolog ám az!...

Petyhüdt nyakát néztem, és pontosan úgy bólintottam, mint egy felnőtt. Legszívesebben csak a *zsákmányról* beszéltem volna, de nem találtam a megfelelő szavakat, és nem tudtam arról szólni, akit a felnőttek már egy napja *tartanak*.

– Mondd – kérdeztem bizalmasan –, megölik?

– Erről fogalmam sincs – válaszolta, és az elnöki szoba felé bökött. – Majd *ott* döntenek.

– De azért idehozzák, vagy nem?

Az öreg mintha nem is hallotta volna kérdésemet:

– Te Béka, te most örülsz, mi, hogy nincs iskola? Ez a félnótás tanítónő mindent kitalál, csak hogy... Már azt is mondta, hogy nem bírja a gyerekeink szagát. Hogy bűdösek.

Hirtelen a piszkos nyakamra gondoltam, de csak nevetgéltem, végül megráztam a fejem. Undorított a Bíró múltába is, mégis folyton az asztal alá pislogtam. Milyen érdekes volt, amikor egészséges jobb lábával meg mankójával a hegyi ösvényeken ugrált. Ilyenkor éppúgy idegenkedtem tőle, akár a falusi gyerekektől.

– Jobban fűlik a fogatok a viháncoláshoz, mint az iskolához, ugye? – nevetgélt az öreg. – De ha már annyira utálnak benneteket...

– Az igaz, hogy piszkosak vagyunk – sóhajtottam. – De a tanítónők is piszkosak!

A Bíró csak nevetgélt tovább, közben megpillantottam apánkat. Apánk csöndesen magához hívott. A Bíró barátságosan megveregette a vállamat, én viszonzásul oldalba böktém, aztán apánk után nyargaltam. Még hallottam, hogy a Bíró utánam kiált:

– Hanem, Béka, jól vigyázz ám a fogolyra!

Kint megkérdeztem apánkat:

– Na, mi lesz vele?

– Itt senki sem akar színt vallani! Fáznak a felelősségtől – és úgy nézett rám, mintha én volnék az egésznek az oka. Szófukarsága bántott.

Elhaladtunk a főutcát szegélyező csenevész fák mellett, elértük a falu széli hidat. Apánk megállt. Hallgatott, közben kicsomagolta az ebédet. Hogy szerettem volna kérdezgetni a katonáról! Piszkos kézzel kikaptam egy rizsgombócot a papírból; már az utolsó falatoknál tartottunk, mikor a hídnál megpillantottam egy kislányt. Törekeny és üde volt, akár egy madárka. Hirtelen végignéztem magamon, és elégedetten megállapítottam, hogy bármelyik falusi kölyöknél jobban vagyok öltözve. Kinyújtottam tornacipős lábam, és úgy vártam, hogy közelebb jöjjön. Fejembe szállt a vér, amikor a lány csak végigmért, összeráncolta a szemét. Már nem volt étvágyam. Lementem a vízhez a pillér melletti kis lépcsőkön. A fű derékig ért körülöttem; át kellett evickélnem a fűtengeren. Végre elértem a zavaros, sötétbarna vizet. Ekkor már úgy éreztem, hogy ruhám mindenki másénál siralmasabb, és hogy nagyon, de nagyon szánni való vagyok.

3

Már későre járt, amikor porosan és izzadtan hazaértünk. Még égetett a nappali hőség, de már éreztük a völgyből emelkedő alkonyi köd simogatását.

Apánk a falu vénjéhez ment, én nem tartottam vele. Fölrohantam a szobánkba. Öcsém ültében aludt az ágyon. Megráztam csontos, vékony vállát, mire forró kezem érintésétől összeborzongott. Láttam, hogy illant el szeméből a fáradtsággal vegyes félelem.

– Mi van vele? – kérdeztem.

– Lenn alszik.

– Nem féltél, így, egyedül? – érdeklődtem gyöngéden.

Komoly képpel intett nemet.

Résnyire nyitottam az ablakot. Fölkapaszkodtam a párkányra, és merész ívben kipisiltem. Kintről sűrű köd áradt be, s mint valami ragadozófog, átjárta minden porcikám, és fölszívódott az orromba. Öcsém, mint egy kis kutya, az oldalamhoz dörgölődött, elmerülten bámulta műveletem, aztán segített becsukni az ablakot.

– A Nyúlszájú látta? – kérdeztem.

– Ha odamegyünk, megvernek – közölte az öcsém izgatottan. Aztán így folytatta: – Elviszik?

– Nem tudni.

Hallottam, hogy apánk odakint a szatócsnéval beszélgetett. Az asszony nem akarta vállalni a katona élelmezését. Azt mondta: „Majd a maga fia leviszi.” Megfeledkeztem, hogy egyik cipőmet már lehúztam, dermedten figyeltem a tárgyalásra. Aztán apánk kiáltását hallottam:

– Gyere ide!

Cipőmet az ágy alá dobtam, és lenyargaltam. Apánk, puskatusával, a boltosné kosarára mutatott. Mindent értőn bólintottam, lehívtam az öcsémet. Átmentünk az út másik oldalára, hogy óvatosan szemügyre vegyük a pincelejáratot. Az őr már eltűnt, a szellőzőnyílásból fény szivárgott. Mérhetetlen fáradtság ömlött el bennem, pedig izgalmam egyre fokozódott, akár előző nap, amikor először pillantottam meg a katonát.

Apánk puskával a kezében óvatosan előttünk lépdelt, le a pincébe, mindenre készen. Én hátramaradtam, és leguggoltam. Már szitált a köd, amikor apánk felszólt:

– Gyere le!

Lementem. A gyenge világításban megláttam a katonát. Milyen izgalmas volt a kuporgó alak lábán a vaddisznócsapda meg a vastag lánc!

A katona, térdét átölelve, vérben forgó szemmel nézett rám; úgy féltem, ahogy addig még soha. Elfordulva apánkra pillantottam, aki a falnak támaszkodott. Puskája csövét lassan a katonára emelte, aztán intett a szemével, és én közelebb léptem a *zsákmány*hoz. Behunytam a szemem. Amikor hátraléptem, fölindultságomban hányinger környékezett. A katona félénken a kosárra sandított, aztán mi is a kosarat néztük. Messze egy kutya ugatott.

Olyan kíváncsian bámultam a kosarat, mintha én volnék a kiéhezett. Néhány rizsgombóc, szárított sós hal, valami főzelék és egy üveg kecsketej volt a kosárban. A katona merőn bámulta a kosár tartalmát, de még sem moccant. Mióta beléptünk a pincébe, mozdulatlan volt, akár egy szobor. Az eluralkodó csöndben megkordult a gyomrom;

szerettem volna, ha a katona nekem adja a kosarat. Talán meg is veti az ilyen szegényes ennivalót... Elröstelltem magam, és arra gondoltam, mi volna, ha apánk is szégyellné magát? Ő nem viselné szótlanul szégyenét, s ebből esetleg falura szóló botrány kerekedhetne. Kinek az ötlete lehet, hogy a katonát meg kell etetni?

A katona kinyújtotta hosszú karját, és elvette a tejesüveget. Sokáig szagolgatta a tejet, s már csak azt láttam, hogy a fehér folyadék végigcsurog az állán, és elővillan fogaskerékszerűen szabályos fogsora. Eltűnt a tej, csak a szájából szivárgott kétoldalt a tejpaták. Fájt ez a látvány, fájt, hogy a tej zsírfoltokat hagyott csillogó mellén. Megilletődtem, meghatottságomban torkom kiszáradt: milyen csodálatos is volna tejet inni!

Hirtelen mozdulattal visszatette az üveget a kosárba; már nem tétozzott, hatalmas tenyerén, mint kis cukor világított a rizsgombóc. A szárított halat mindenestül lenyelte. Elhúzódtam apámtól, a falig hátráltam, s elbűvölten lestem mozdulatait. Annyira lekötötte az evés, hogy velünk nem is törődött. Eljött hát a legalkalmasabb pillanat, hogy szemügyre vehessem fejedelmi zsákmányunkat. És egyre jobban tetszett.

Fejét rövid, gyapjas haj borította, füle a farkaséhoz hasonlított. Nyaka, melle szinte izzott, s valahányszor megrándult a torka, szívem mindig összefacsarodott. Csak ne lett volna olyan mosdatlan, csak ne lett volna testének olyan kibírhatatlan szaga, mint valami kellemetlen vegyszernek! Izgatottságomban úgy tekintettem a kosárra, mint távoli országok csemegéivel gazdagon terített asztalra. Visszahúztam az edényeket, s megnéztem, hagyott-e bennük valamit. Nem hagyott, még a főzelék tányérját is kinyalta.

Apánk oldalba bökött, mire fölriadtam merengésemből. Pontosan úgy, mint mikor lányokról ábrándozom. A puska védelmébe húzódtam, aztán hátat fordítottam a katonának, és megindultam a lépcső felé. A katona köhögésére az izgalomtól kivert a verejték, s majd hogy el nem estem a lépcsőn.

Fent, az ajtó mellett egy régi, majdnem vak tükör lógott. Belenéztem. Vézna, száználmas, vonagló arcú japán kisfiú nézett velem farkasszemet. Megsemmisülten szaladtam a szobánkba.

Öcsém még az ágyon ült, szeme kíváncsian villogott. Hogy izgalmamát palástoljam, rátámadtam:

– Te zártad be az ajtót?

– Én – rebegette zavartan. Szégyellte gyávaságát. Aztán hangot változtatott: – Na, milyen?

– Hát... bűdös! – és iszonyúan fáradtnak éreztem magam. Kifárasztott a falu és utána az etetés. Elcsigázottságomban már nem bírtam tovább színlelni a nyugalmat. Öcsém részvevő pillantásokkal kísérte mozdulataimat, míg lehánytam magamról a ruhát, és ledőltem az ágyra.

4

Másnap reggel nagy kiabálásra ébredtem. A zaj a raktár túlsó oldaláról hallatszott. A szoba üres volt, apám és öcsém már elment. Hosszan bámultam a puska helyét, aztán magamra kaptam valami rongyot, és kiszaladtam.

Nagy csoport felnőtt és sok piszkos gyerek ácsorgott a pincegádor előtt. Ott volt az öcsém is, a Nyúlszájú mellett kuporgott, a szellőzőnyílás előtt. Dühített, hogy nélkülem figyelik a pincei eseményeket. Odarohantam. A féllábú Bíró éppen akkor döcögött fel a pincéből. Csalódottságom még fokozódott: furcsának találtam azt is, hogy sehol nem látom a katona hulláját, és hogy apánk beszélget a Bíróval. Pus-kája a vállán lógott. Lihegtem, homlokomról forró verejték csurgott.

– Gyere, nézd meg te is! – kiabált felém a Nyúlszájú.

Lehasaltam a forró kövezetre, és a pincébe lestem. Odalent arccal a földre borulva hevert a katona. Olyan volt, mint egy leölt állat.

– Csak nem bántotta valaki? – kérdeztem a Nyúlszájútól. – Egy láncra vert embert mertek ütlelni?

– Dehogyan – válaszolta elnézően. – Csak annyi, hogy lementek hozzá, s ő máris berezelt.

Egy gyerek a hátam mögül próbált a pincébe lesni; Nyúlszájú bele-rúgott, aztán maga hasalt a nyílás elé. Föltápázkodtam, és a Bíróhoz léptem. Nagyon bántott, hogy éppúgy semmibe vesz, mint a többieket. Sértődöttségem hamar elpárolgott, s a felnőttek közé furakodtam.

Megtudtam, hogy sem a községi előljáróság, sem a csendőrség nem ítélkezhet a katona fölött. Az ügyet fölterjesztették a tartományi hivatalhoz; amíg döntés nem érkezik, a mi telepünknek kell a foglyot eltartania. A telep vénje rögtön vitába is szállt a Bíróval: mi olyan szegények vagyunk, hogy nemcsak hogy a fogoly ételmezésére nem

vállalkozhatunk, de még arra sem – tekintettel a dolog veszélyes voltára –, hogy ilyen esőzések idején bárhová is elszállítsuk.

Mint a szürke emberek általában, a Bíró olyan ellentmondást nem tűrő hangon beszélt, hogy senki sem mert ellene szót emelni. Az arcokon elégedetlenség és zavar tükröződött. Lassan megértették, hogy a Bíró szavai megmásíthatatlanok. Ez tetszett nekem. Izgatottan szaladtam a Nyúlszájúhoz.

– Na ugye – kiabált diadalmasan –, mégsem ölik meg! Hát hogy is lehetne ez a katona ellenségünk?!

Öcsém is ott fontoskodott:

– Kár volna érte, igazán kár ...

Egyszerre hárman lestünk a pincébe. Elégedetten állapítottuk meg, hogy igaz, a katona a földön fekszik, de a melle még zihál. Amikor meguntuk a leselkedést, árulni kezdtük a szellőzőnyílást: különféle bogyók ellenében megengedtük a gyerekeknek, hogy lenézhessenek.

Apám este megint fogta a puskáját, és lementünk. Nehéz vaslábst cipeltünk rizses zöldséggel. A fogoly hosszan nyugtatta rajtunk sárgásfekete szemét, aztán tenyerét a meleg kásába merítette, és enni kezdett. Nyugodt voltam már, apánk sem szögezte rá a puskát, egykedvűen nézte a fal mellől. Figyeltem a lábosra hajló vastag nyakát, ügyes mozdulatait. Olyan volt, mint egy szelíd, jámbor állat. Észrevettem, hogy a szellőzőnél az öcsém és a Nyúlszájú leselkedik. Rájuk nevettem, és büszke voltam, hogy olyan bátran és otthonosan viselkedem a katona közelében. Persze, reszketés fogott el, valahányszor megzörrent a lánc.

5

Másnap már egyedül vittem le a katona ételét, s attól a naptól kezdve mindig én mentem le hozzá. Apánk még néhányszor elkísért ugyan, de csak úgy tessék-lássék. Naponta kétszer vonultunk át a magtár előtti téren, onnan a lézengő gyerekek irigy sóhajtozása kísért. Én, óriási fontosságot tulajdonítva szerepemnek, színlelt közönnyel lépkedtem, kerültem a gyerekeknek még a pillantását is. Csak az öcsémnek és a Nyúlszájúnak engedélyeztem, hogy a szellőzőnyílásig kísérjenek.

Hiába ragaszkodtam kiváltságaimhoz, apánk parancsára mégis magammal kellett vinnem a Nyúlszájút. Lehet, hogy egyedül talán nem is bírtam volna a munkát. Találtam lenn egy régi, kis méretű hordót, s attól fogva délutánonként a mi feladatunk volt a Nyúlszájúval kiüríteni

a trágyadombra. A Nyúlszájú túlzott lelkiismeretességgel végezte feladatát, néha még orvost is játszott, ellenőrizte a hordó tartalmát.

Apánk egyszer-kétszer még velünk tartott, és előfordult, hogy a katona éppen akkor guggolt a hordón. Ilyenkor türelmesen várakoztunk. A Nyúlszájú tisztelettel, sőt megilletődötten bámulta, néha még a karomat is megragadta.

Lassan oda jutottunk, hogy minden gondolatunk a katona körül forgott. Hatalma észrevétlenül terjedt ki a gyerekek felé. Jelenléte a felnőtteket ugyan teljesen hidegen hagyta, ők végezték továbbra is munkájukat, s csak akkor vesztegették rá idejüket, ha erre az előjáróságtól határozott parancsot kaptak. Egészen apánkra hagyták a katonát, de ő rendszeresen vadászni járt. Véleményem szerint a katona csupán azért volt a pincében, hogy nekünk legyen mivel foglalkoznunk.

Én, az öcsém és a Nyúlszájú már fényes nappal is olyan otthonosan mozogtunk a pincében, mintha a látástól vakulásig dolgozó felnőttektől szigorú megbízást kaptunk volna a pincében való ügyelgésre. Mi hárman már nem használtuk a szellőzőnyílást, arra csak a többiek kényszerültek. Ha valaki mégis lemerészkedett velünk, s bármit tett, ami szerintünk többnek minősült a katona bámulásánál, a Nyúlszájú, se szó, se beszéd, úgy arcul csapta, hogy eleredt az orra vére, vagy végighemperedett a lépcső aljában.

Dolgunkat a későbbiek során úgy egyszerűsítettük, hogy a hordót csak a lépcsőn vittük fel, tovább másokkal cipeltettük, olyanokkal, akik odavoltak a gyönyörűségtől, hogy részt vállalhatnak a megtisztelő feladatból. Egy dologban azért valamennyien egyetértettünk: abban, hogy féltünk a Bírótól. Mi lesz, ha egyszer a rekettetés felől beállít, és közli, hogy vége?!

A katona lábát fölsebezte a lánc, elgennyesedett bokájából szivárgott a vér. A begyógyuló nagyobb sebek mély heget hagytak maguk után. Amikor a hordóhoz vánszorgott, fájdalmában előugrott a fogsora. Mikor már nem bírtuk tovább nézni kínlását, összevillanó tekintettel, némán megegyeztünk, hogy eltávolítjuk lábáról a csapdát. Mert mi kárt is tehetne bennünk az, aki ilyen fátyolos szemmel karolja át a térdét, és folyton csak üldögél? Semmiképpen nem bánthat...

Apánk szerszámládájából előkerestem a lakatkulcsot, a Nyúlszájú aztán fölnyitotta a csapda zárját. A katona elvigyorodott, fölállt, és lábát jólesően kinyújtóztatta. Nyúlszájú annyira megijedt, hogy eleredt a könnye, és a falhoz vágta a csapdát. Öcsémmel mi sem mertünk mocanni ijedtünkben, hát még fölkelni! De kellemes volt a meglepetés:

azt vártuk, hogy mint keselyű csap majd le ránk, ehelyett visszaült a helyére, és egykedvűen bámulta tovább a falhoz vágott csapdát. A Nyúlszájú szégyenkezve somfordált vissza közénk. Utálkozva fogadtuk. Hiszen olyan szelíd ez a katona...

Apánk késő este érkezett csak haza. Biztosan tudta, hogy mi történt, hiszen ő zárta le a pinceajtót, de mégsem szidott össze. Pedig nagy viharra számítottunk. Úgy látszik, a katona jámborsága nemcsak a gyerekek szívét, de a felnőttekét is megnyerte.

Másnap reggel, amikor lementünk a reggelivel, a katona éppen a csapdát nézegette. Két alkatrésze eltört, mikor a Nyúlszájú a falhoz vágta. Olyan hozzáértéssel forgatta, vizsgálgatta az elromlott szerkezetet, mint az a vándorszerelő, aki tavaszoként bennünket is útba ejt. Aztán fölneézett, s magyarázni kezdett valamit. Mi szüntelenül vigyorogtunk. – Nahát, a katona szólt hozzánk! Szólt!

Elnyargaltunk a tanya vénjéhez, hogy megszerezzük a közös nagy szerszámládát. A ládában akár fegyvernek is használható szerszámok voltak, de mindent átengedtünk a katonának. Már nem féltünk. Alig akartuk elhinni, hogy ez a jámbor ember háborúból jött. Ki tételeznél fel ezt róla? Róla, aki hol a ládára, hol ránk úgy nézett, hogy majd kiugrottunk a bőrünkben örömmünkben.

Reggeli után visszamentünk a pincébe. Addigra a katona már kirkarta szép rendben a szerszámokat, egymás mellé. Letelepeltünk. Kivillantotta sárguló fogait, s ránk nevetett. Megdöböntünk, hogy ő is ugyanúgy mosolyog, ahogy mi. Éreztük, hogy valami meleg, majdnem emberi kapcsolat alakul ki közöttünk.

Már késő délutánra járt, amikor a Nyúlszájút elvitte a kovács felesége. Szidta, mint a bokrot. Bennünket már ájulásig elcsigázott a guggolás, de a katona fáradhatatlanul matatott a csapdaszerkezeten. Néztem, hogyan csípi be rózsaszín tenyerű, sötét kézfejét a csapda, aztán zsíros-piszkos nyakát figyeltem. Piszkossága leginkább akkor tűnt föl, amikor elfordította a fejét. De még így sem volt visszataszító. A nagy igyekezetben ajka egészen szétnyílt. Öcsém a térdemre hajolt, úgy nézte csillogó szemmel a katona mozdulatait. Legyek röpködtek körös-körül, a hőség fojtogatott, a zajokat finom műszerként erősítette föl a fülem. Aztán tompa puffanás hallatszott: a csapda működött, belevágott a kötélcsomóba. A katona óvatosan a földre tette a szerkezetet, s ránk nézett. Sötét folyadékként csurgott róla az izzadság; elnevette magát. Visszanevettünk, hosszan rávigyorogtunk, úgy, ahogy csak vadászkutyára vagy kecskére szokott az ember.

Másnap arra a hírre ébredtünk, hogy a hegyekből véresen hozták vissza a Bírót. Mindenki találgatta, mi történhetett vele. Valószínűleg hozzánk igyekezett, és beesett a szakadékba. Még jó, hogy a favágók rátaláltak, és becipelték. A tanya vénjénél helyezték el, ott ápolgatták, míg ő egykedvűen bámulta törött fémlábát. Hallgatott, pedig nála volt az előjáróság határozata. Hogy várták a felnőttek! Mi úgy gondoltuk, biztosan a kivégzést akarta bejelenteni, s ha így van, akkor jobb lett volna, ha a szakadékban marad. Ott éhen pusztult volna. De a Bíró nem hozott semmilyen határozott üzenetet; csak mentegetőzött, hogy késik a tartományi hivatal döntése. Megnyugodtunk. Mégiscsak szerencse, hogy nem halt éhen a szakadékban!

A katona a hideg köveken feküdt, és szomorú, mély hangján énekelte. Fájdalom csengett a hangjában. Megmutattuk neki a múltát; kis ideig nézegette, aztán nekiállt megjavítani. A nyílásnál leleselkedő gyerekek örömben felkurjantottak, aztán mi is csatlakoztunk a kurjongatókhoz.

Estefelé a Bíró lebotorkált a pincébe. Lent már várta elkészült lába; azonnal fölkapcsolta, és kipróbálta. Örömeben felkiáltott, mire mi üdvörlésgásban törtünk ki. Felkecmergett a pince előtti térre, és jár-kálni kezdett. Magától értetődő természetességgel fogtuk karon, és fölvenszoltuk a foglyot az útra, mintha mindig ez lett volna a dolgok rendje.

Mióta a fogoly a pincében volt, még nem járt szabad levegőn. Levegőre érve kapkodón lélegzett, és kíváncsian nézett a Bíróra. A Bíró már elég messzire jutott új lábával, amikor visszafordult; rágyújtott, és odavitte cigarettáját a katonának. Dohányát mindig sóskafélék leveléből vágta, füstje marta a szemem. A katona alig szippantott, máris fuldokló köhögés rázta. Látszott, hogy kínlódik. Szomorúan, tehetetlenül nézte a Bírót, mi pedig harsányan fölnevtünk. Végül a katona kihúzta magát, letörülte könnyeit, és előhúzta saját pipáját. Rágyújtott, és a pipát átadta a Bírónak. A Bíró elégedetten pöfékelt, mi kurjongattunk a gyönyörűségtől, könnyesre nevtük magunkat, s még sokáig lebzeltünk a nagyok körül.

Attól kezdve gyakran sétáltattuk a katonát, s a felnőtteknek sem volt ez ellen kifogásuk. Az viszont igaz, ha sétáltatás közben felnőttel találkoztunk, az mindig elfordult; a felnőttek azelőtt csak a falu vénjének bikáját kerülték ki. Igaz, hogy az a bika valamelyest köztulajdonnak számított.

A nyár múlásával minket, gyerekeket is munkába fogtak, de akkorra a katona már egyedül is fölmerészkedett a magtár előtti térre. Egy fa alá heveredett, vagy görnyedten sétált. Annyira megszokta már mindenki, hogy ugyanúgy föl sem vették, mint a sok kuvaszt, a kölyökhadat vagy a köves utat szegélyező fasort.

Apánk gyakran tért haza hajnalonta menyéttel a csapdájában. Az állat ugrált, hosszú testét megfeszítette, s ilyenkor egész délelőtt a bőr lenyúzásánál segédkeztünk. Hogy szerettük volna, ha ő akkor lát bennünket!

Egyszer aztán be is jött. Öcsémmel apánk mellett térdeltünk, s elnéztük, hogyan csorog késéről a vér meg a zsír; folyvást arra gondoltunk, bárcsak remekelne az apánk! A menyét utolsót rúgva szörnyű büzt eresztett, mire apánk villogó késével fejteni kezdte finoman leváló bőrét. Pár perc múlva már ott tündökölt gyöngyházfényében az izmaira csupa-szított test. Fent kiürítettük a gyomrát, kezünket falevelekbe törültük, s mire visszaértünk, a bőr zsíros részein már napsugár játszadozott; láttuk a keskeny erek hálóját, s a bőr nemsokára kifordítva, a szögön várta a száradást. A katona előrehajolt, madárhangok törtek elő belőle, s figyelmesen nézte, hogyan simítja ki apánk kérges keze a bőr gyűrődéseit. Elismerő vinnyogással nézte a kifeszített bőrön csontkeménnyé száradt szőrt, melyet fura alakú vérfoltok tarkítottak. Milyen büszkék voltunk apánk tudományára! Amikor már a szőr locsolásánál tartott, barátságosan a katonára pillantott. Tulajdonképpen a bőr kikészítése volt az, amely egyetlen családdá forrasztott össze bennünket.

Nem kerülte el a kovácműhelyt sem. Valahányszor a Nyúlszájú félmeztelenül inaskodott az üllő körül, verejtékes teste visszatükrözte a tüzet, mindnyájan köréje sereglettünk. Amikor a kovács pusztá kezével megragadta az izzó vasdarabokat, a katona ijedten fölkiáltott. Ilyenkor körülhízelegtük, és éktelen jókedvünk támadt. A kovácsnak tetszett derültségünk, ezért többször is megismételte a mutatványt.

Lassacskán mindenki megszokta a fogoly jelenlétét, s az asszonyok néha meg is vendégelték.

A nyár már erősen ősze hajlott, s a tartományi hivatal döntése egyre késett. Sokak szerint a várost lebombázták. A hír nem okozott nekünk nagyobb megrendülést, hiszen nálunk általában sokkal melegebb van,

mint a tűzvész dúlta városokban. Ezért is bírtuk olyan nehezen elviselni a katona körül terjengő nehéz, avas büzt. Többnyire már csak nevettünk a szag miatt, ilyenkor a könnyünk is kicsordult. De való igaz, hogy alig lehetett elviselni a pince levegőjét.

Egy forró délutánon eszelte ki a Nyúlszájú, hogy a katonát elvihetnénk a közkúthoz. Csodálkoztunk, hogy ez nekünk még nem jutott eszünkbe.

A forrásnál lehánytuk magunkról a ruhát, s úgy röpdöstünk, mint a madárfiókák. Levetkőztettük a katonát is, és elragadtatva viháncoltunk: tetszett az ötlet. A katona olyan magas volt, hogy a patak legmélyebb részénél is csak a derekáig ért a víz. Mi fröcsköltünk, mire ő vinnyogni kezdett, akár a vesztét érző fiatal állat. Egyszer fejest is ugrott, és sokáig úszott víz alatt. Amikor előbukkanva fölegyenesedett, gyönyörű teste úgy csillogott, mint valami drága paripáé. A lányok addig a fák alatt várakoztak, de lassan-lassan közelebb merészkedtek a vízhez. A Nyúlszájú kinyúlt a partra, elkapta az egyiket, s a felnőtt férfi szakértelmével végigtapogatta. Körülöttünk mind melegebb lett, a nap perzselt, s mintha fazékban forralták volna, olyan volt a víz. A katona elcsodálkozott, mire mi nevetésben törtünk ki, és nevetésünk megreszkettette a levegőt. A kislány sírni kezdett.

Gyönyörű volt a katona. Ahogy körül táncoltuk, mezítelen fenekünk összeért, szégyelltuk magunkat, de legbelül csak arra gondoltunk, hogy nagyon, de nagyon szeretjük a katonát. A napfény mindent betöltött, a víz aranyosan csillogott. Később a köves útra vetődő árnyak megnyúltak, és azt hittük, hogy mérhetetlenül szeretjük a katonát, mint ahogy abban is biztosak voltunk, hogy ennek a napfényből megizomrostokból szőtt, az örömet forrásszerűen permetező, bennünket olajosan magába szívó nyárnak soha, soha nem lesz vége.

8

Az antik-pogány fürdést követő napok nagy esőzést hoztak, s a völgy fölött sűrű köd terjengett. Reggel zuhogott. A katona már megreggeli-zett, de a pince még sötétebb volt, mint rendszeren. Térdét átölelte, s mély hangon énekelni kezdett. Szélesen hömpölygő éneke tengervízként sodort magával. Az eső már szünni kezdett, amikor abbahagyta, s mi föl vonszoltuk a magtár elé. Szakadozott a köd, a fák teleszívták magukat vízzel, s úgy megdagadtak, mint a jóllakott csirkék. Néha gyöngé

szél reszkettette meg az ágakat, s a lehulló vízcseppek mint megannyi kis szivárvány tündököltek. Később melegedett az idő. A levegőben ázott fakéreg szaga terjengett.

Már dél is elmúlt, mikor mi még a pincegádornál sütkéreztünk. Délután megjelent a Bíró, hóna alatt esőköpenyt szorongatott. A telep vénjéhez tartott. Mi kint örködtünk, várva, hogy előbicegjen, de csak nem mutatkozott. Kisvártatva megkongatták a harangot a háztetőn: jeladás a felnőtteknek, hogy azonnal térjenek vissza a munkából. Az ázott viskókból asszonyok bújtak elő, és kivonultak az útra. Ijedtünkben úgy néztünk a katonára, mintha először látnánk. Arcáról eltűnt a mosoly – ez mindnyájunknak feltűnt. Aztán eliszkoltunk.

Később visszamentünk a telep vénjéhez: a házban némán ácsorgóit a Bíró, az öreg pillantásra sem méltatott bennünket. Lábát összefonta, és gondterhelten kuporgott a földön. Nyugtalanul, rossz hírt sejtve vártuk a felnőtteket, akik dühösen, kelletlenül szállingóztak vissza az erdőből és a völgymélyi földekről. Végre előbukkant apánk is: puszkáján elejtett vadmadarak himbálóztak.

Megkezdődött a felnőttek tanácskozása. A Bíró szörnyű tájszólásban adta tudtul a gyerekeknek, hogy itt a döntés: a katonát át kell adni a tartományi hivatalnak. Katonai fedezettel kell odakísérnünk, de erre nincs lehetőség. A községig a telepnek kell elszállítania. Mi kétségbeestünk, a felnőttek zavartan pislogtak, és nagyon szerencsétlennek éreztük magunkat. Ha elviszik, mi marad nekünk? Mi marad a nyárból?

Elhatároztuk, hogy figyelmeztetjük a katonát. Kirohantunk, de alig bírtuk áttörni a felnőttek gyűrűjét. A raktár előtt találtunk rá, ott üldögélt. Zavaros szemét ránk emelte, én ziháltam. Szomorúan néztem, szomorúan, tudva, hogy semmit, de semmit nem tehetek érdekében, s még csak el sem mondhatom a közelgő veszedelmet. Űlt egykedvűen, térdét átkarolta, és mélyen a szemembe nézett. Szája, mint a patakban a halé tavasszal, szétnyílt, és előcsurrant fehér nyála. Aztán megint felnőttek jöttek, legelől a telep vénje közeledett.

Tehetlenségemben csak a vállát rázhattam meg, s úgy ordítottam, ahogy a torkomon kifért. Izgatottságomban majd elájultam, a katonára meg csak tűrte szorításomat, pedig már a nyakát szorongattam. Erőtlenül lebocsátottam a karom. Aztán hirtelen fölállt; akkora volt, mint egy hatalmas fatörzs. Elkapta a kezem, és vonszolt magával – le a pincébe. Hullámzó izmait néztem, kalimpáló tagjait. Nekiállt, hogy eltorlaszolja a bejárati ajtót, aztán a csapóajtó zárját a vaddisznócsap-

dával is megerősítette. Amikor összefont karral, lehorgasztott fejjel a lépcsőn botorkált, éppen olyan volt, mint legelső pillantásra: sötét, veszélyes vadállat. A csapdáról vézna lábamra esett a tekintetem, s félelmemben a falhoz vonszoltam magam, ő mozdulatlanul, magába roskadtan állt a pince közepén, én az ajkamba haraptam, hogy reszketésemet valahogy palástoljam.

A szellőzőnyílásnál már gyülekeztek a felnőttek, bedörömböltek az ajtón, rázták az ablakot. Az ablak keményfából készült erős szerkezet, amely nemcsak minket védett, hanem keményen ellenállt a felnőtteknek is.

A nyíláson keresztül táncoló fejeket láttunk, élveztem, mennyire megváltozott a felnőttek hangulata. Később a lárma elült, ekkor a nyíláson egy fegyver csöve nézett farkasszemet velünk. A katona vadállati fürgeséggel rám vetette magát, s pajzsként tartotta maga elé vergődő testem. Kint a mieink lármáztak nagy hangon, benn pedig én keseregtem megalázó helyzetem miatt. Elárult és becsapott! Torokom elszorult, sírás fojtogatott, éreztem, hogy a katona foglya vagyok.

Eltűnt a puska csöve, de az éktelen lárma még sokáig nem csitult. Amikor végre alábbhagyott, tanácskozásra lettem figyelmes. A felnőttek tanácskoztak. A katona szorítása alig lazult, s ereimben éreztem harapófogószerű szorítását. Aztán gondolt egyet, a sarokba húzott, és leült. A sarokban nagyobb biztonságban érezhette magát. Mint barátságunk idején annyiszor, most is émelyített az átható bűz. Néha apánk arcát láttam a nyíláson át, ilyenkor erőt vett rajtam a zokogás. Lassan sötétedni kezdett, a pincében eluralkodott a félhomály. A felnőttek sorra elszállingóztak, egyikük-másikuk néhány bátorító szót kiáltott le távozás előtt. De apánk léptei még sokáig ott kopogtak a nyílás és a lejárát előtt.

Amikor a sötétség mindent elborított, a katona engedett szorításán. Láttam rajta, őt is bántja megváltozott viszonyunk. Fölhúzott vállal fordultam el tőle; mocorgásából megértettem, hogy ő is hátat fordít nekem. Hátralestem, és szomorúan néztem, hogyan gubbaszt térde közé húzott fejjel. Szenvedtem, mint a fába szorult féreg; nagyon egyedül éreztem magam. Föltápázkodtam, a lépcsőhöz oldalogtam, és megpróbáltam leemelni a csapdát. Amikor a katona eltaszított az ajtótól, úgy éreztem, a remény lök el magától. Csapdába került nyúl voltam, nyúl, amely még akkor sem hisz veszében, amikor a fogak már átroppantották a lábát, és ő az utolsókat rúgja. A szemrehányás viaskodott bennem az önváddal: hogy is hihettem ebben az ember-

ben?! Hogy is tarthattam barátomnak? Már nem hittem, hogy az, aki a sötétben előttem kuporog, ugyanaz az ember, akit valaha, nem is olyan régen, annyira szerettem.

9

Fáztam, fogaim vacogtak, égett a gyomrom. Félttem. Ki kellett volna mennem, de szégyelltem magam ... Összeszorított fogakkal kínlódtam.

Amikor már nem bírtam tovább, elszántan a hordóhoz léptem. Hányszor láttam a katonát fölötte gubbasztani! A szégyenérzet, mint valami keserű, fekete folyadék, ömlött át rajtam; átjárta nyelőcsővem, megtöltötte beleim. Aztán visszasomfordáltam a falhoz, és szégyenkezéstől sújtottan, keservesen sírni kezdtem. Kintről vadkutyaugatás hallatszott. Vacogott a fogam, mérhetetlenül fáradt voltam, és lerogytam a fal mellé. Elaludtam.

Arra ébredtem, hogy a katona vasmarokkal szorongatja a vállamat, kívülről hideg áramlik le, a nyílás előtt felnőttek kiabálnak. Hallottam a Bíró műlábának ideges kopogását, majd, hogy fakalapáccsal verik az ajtót.

A katona vadul kiabálni kezdett, s vállamnál fogva a nyílás alá húzott. Fölemelt, a kintiek az arcomba bámultak. Nem értettem, mit akar ezzel a mutatvánnyal; meztelenül ficáncoltam a keze közt, s a kintiek bámultak. Ha így látott volna az öcsém ... Nem, inkább a nyelvem kivágatnám! De szerencsére csak felnőtteket láttam.

Kint egyre erősödtek az ütések. A katona a torkomnak esett, s körmei puha nyakamba vésődtek. Lehuppantam a földre, fejemet hátra szegtem, és rúgtam a földet. Már kapkodnom kellett levegő után. Nem lehetett elviselni, hogy a felnőttek ilyen megalázó helyzetben látnak. Sarkammal a katonába rúgtam, mire szőrös karjának harapófogója összezárult fölöttem. Úgy ordított, hogy a felnőttek is elhúzódtak a nyílástól. Reménykedtem, hogy ezzel már vége a dörömbölésnek. Há-lás ragaszkodással gondoltam rájuk.

De tévedtem, a dörömbölés újra kezdődött, s újabb arcok jelentek meg a nyílásnál. A katona megropogtatott. Torkomból ordítás szakadt föl, és megingott a felnőttekbe vetett bizalmam: mégis magamra hagytak! Mire ők lejutnak, gondoltam, én már csak menyéthulla leszek, hideg, élettelenül csüngő láb és kar... Gyűlöltem a katonát, és szégyelltem magam. Rúgtam a padlót, és ordítottam.

Félig kábultan is éreztem, hogy elered az orrom vére, és láttam, hogyan szakad be az ütések alatt az ajtó. A lépcsőn szőrös, mezítelen lábak tűntek föl, vérszomjas fenevadak lábai. A katona magához szorított, a legtávolabbi sarokba hátrált; testemen végigcsurgott a katona ragadós izzadsága. Eddigre már megszületett közöttünk a düh láthatatlan közössége; apró állat voltam, akit tilos dolgon kapnak rajta. Gyűlöltem mindenkit: a lépcsőn ugrásra készen álló, szégyenemben vájkáló felnőtteket, a vérem kicsurrantó, üvöltöző katonát. Testem elernyedtt, s valami mély, öntudatlan világ szélén lebegtem, mint amikor először pillantottam meg őt, s lehelete először érintette a nyakam.

Apánk ekkor kivált a felnőttek gyűrűjéből, kezében már balta villogott. Szeme véresen izzott az indulattól. A katona körmei a nyakamba vágódtak; a balta megvillant a levegőben, behunytam a szemem. A katona a bal karommal próbálta takarni a fejét. Felbődült a pincébe sereglett felnőttek kórusa, hallottam a recsenést is: a balta szétroncsolta a karom, és szétloccsantotta a katona fejét. Éreztem, hogy a katona vére az államon végigcsurog. A felnőttek hozzám rohantak, kiszabadítottak a fogoly szorításából, de bennem sajgott, egyre erősebben, a fájdalom.

10

Úgy éreztem, ragadós zsákban vergődöm, melyből nem szabadulhatok. Zsákban tartott, koraszülött bárány voltam. Nem bírtam megmozdulni, rettenetes éjszaka vett körül. Megtudtam, hogy reggel van; nehéz szemhéjamon átszűrődött a nappali fény. Néha egy-egy súlyos tenyér a homlokomra nehezedett: vinnyogtam, szerettem volna félrerántani a fejem, de nem bírtam. Tehetetlenül vergődtem.

Végre sikerült kinyitnom a szemem. Reggel volt. A szobában, az ágyon hevertem. Öcsém és a Nyúlszájú a deszkaajtóból bámult rám. Megpróbáltam kinyitni a szájam, de hang nem jött ki belőlem, mire ők sikoltozva lerohantak a lépcsőn. Apánk jött föl a szatócsnéval. Kínzott az éhség is, de amikor apánk odanyújtotta a kecsketejes üveget, hányinger fogott el. A tej mellemre csurgott, és gyűlöltem mindenkit, apánkat is beleértve. Undorodtam minden felnőttől, az elővillanó fogú, baltával támadó nagyoktól. Hangom megjött, önkívületben kiabáltam, mire egyedül hagytak.

Később öcsém kezét éreztem. Hosszan mesélni kezdett, és én lehunyttal szemmel hallgattam. Elmondta, hogy ő is segített rőzsét gyűjteni, hogy

a katonát eléggések. Amikor kész voltak, megérkezett a Bíró, és vészjósló hangon kihirdette, hogy a testet tilos elégetni. Erre a felnőttek, hogy minél tovább épségben tarthassák a hullát, a foglyot lecipelték a völgy mélyére, az aknába, éppen akkor eszkábálták köréje a kerítést. Meg kellett védeni a kóbor kutyáktól. Reszketve hajtogatta: nem hitte volna, hogy túlélem, hiszen két napig önkívületben feküdtem. Megint elaludtam, mély és halálos álmom következett.

Csak délután ébredtem fel. Pillantásom a karomra esett: még rajta lógtak tépett ingem ragadós foszlányai. Hosszan elnéztem a karomat, és sokáig nem tudtam utána lehunyni a szemem. Egymagam voltam. Az ablakon át bűz szállt be. Tudtam, honnan jön, de már nem sajnáltam semmit.

Amikor a tárgyak körvonalait a homály már kikezdte, és a szoba hűvösebb lett, felültem. Sokáig erőlködtem, míg sikerült megemelnem az ép kezemet, és megkapaszkodhattam a nyitott ablak párkányában. Kibámultam. Az úton a katona hullájának átható szaga terjengett, minden porcikámat átjárta ez a szag, s egészen az égig kanyargott. Az ég narancsszínűvé vált, már erősen alkonyodott, végül szürkesség borult a völgyre.

Időnként egy-egy komor felnőttet láttam a völgy felé sietni. Ilyenkor elhúzódtam az ablaktól, mert hányinger kerülgetett egyszerű látásukra is. Álmomban távoli szörnyetegekké torzultak valamennyien.

Hideg rázott, a szám kicserepesedett a szárazságtól. Az alkonyi fényben az út kőkockáit figyeltem: először aranyos fényben fürödtek, aztán elveszítették körvonalukat, és sápadoztak, akár a tőkén aszalódó szőlőszemek. Valami áthatolhatatlan lilaságba veszttek. Láztól cserepes számat fölmarták csordogáló könnyeim.

A magtár mögül gyerekrivalgás hallatszott. Biztosan a hullaszag csalta őket elő. Lebotorkáltam a lépcsőn, és a kihalt, köves járdán megindultam a zaj felé.

A gyerekek a völgyben, a patakhoz vezető bokrok között ugrándoztak, közben eszeveszetten ugattak a kutyák. Távol, a rekettyésben dolgoztak a felnőttek, dúcokat ástak le. Hallgattak.

Felkapaszkodtam egy öreg farönkre, s onnan néztem a gyerekeket. Éppen szánkót barkácsoltak a repülő farkából. Mikor elkészültek, a könnyű, keskeny talpú szán úgy suhant alá, ügyesen kerülgetve a lejtőn meredező sziklasarkokat, mint egy zsákmányára ugró, fiatal ragadozó. Csak a lábukat kellett letenni, s a szán máris irányt változtott. A kutyák elfulladva nyargaltak a szán után. Amikor visszajöttek,

láttam, hogy a szánkó nem is hagyott nyomot a dús fűvön. Hiszen olyan könnyű volt a terhe!

Éreztem, hogy az erekben a vérrel együtt valami idegen tűz is kering. A Nyúlszájú hosszú fűszálat hintáztatott fogai között, s egy kecskeláb alakú fatörzsre támaszkodott, onnan bámult az arcomba. Úgy tettem, mintha észre sem venném; a szánkózókat figyeltem. Tekintete égette felkötött karom.

– És milyen büdös! – kiáltott föl. – A karod aztán kikészült!

A szemébe néztem. Láttam, hogy éppen kötekedő kedvében van, s máris támadásra terpeszti a lábát. De hiába várt, nem ugrottam neki, inkább rekedten ezt mondtam:

– Nem én tehetek róla ... A katona.

Zavartan pislogott. Összeharaptam a szám, és merőn bámultam rá. Vállat vont, s mintha hangjával is megvetését erősítené, rikoltozva a többiekhez szaladt.

Ekkor döböntem rá egyszer és mindenkorra, hogy már nem vagyok gyerek. Mind, ami addig lekötött: dulakodás a Nyúlszájúval, vadászat holdas éjszakákon, szánkózás, a vadkutyakölykök felhajtása – mind-mind gyerekes dolog, játék. Nekem ehhez a világhoz immár semmi közöm.

Fáztam, s kimerülten a földre roskadtam. A föld még árasztotta magából a nappal beszívott meleget. Már nem láttam a némán dolgozó felnőtteket, csak a gyerekek ugrándozását hallottam. A szánokon, mint megannyi hegyi istenség, repültek felmagasodva. Közel járt az este, s a vidék egyre tisztábbá, meghittebbé vált.

– Na, Béka, hát mégsem patkoltál el? – szólt valaki a hátam mögött, és egy meleg kéz nehezedett a fejemre. Nem fordultam meg, csak hátrasandítottam, és a Bíró múltábara ismertem. Néztem a szánkózókat, a Bíró puszta jelenlététől is kiszáradt a torkom. – Miért nem tartasz velük? Már azt hittem, ezt a szánkázást is te találtad ki!

Nem válaszoltam. A Bíró megnyikorgatta múltábat, és leült. Előrántotta a katonától örökölt pipáját, és megtöltötte, a füst csípte az orromat; borzalmas indulatok lobogtak bennem. Kígyóként tekergőzött körül a füst. A Bíró ismét megszólalt:

– Rettenetes ez a háború! Még a gyerekek karját is...

Mélyet lélegeztem. Tudtam, hogy a háború véres és hatalmas, nem olyan dolog, ami egyik napról a másikra dől el; háború örökké van. Ahogy a távoli országokban még a birkanyájákat és a pázsitot is elsodorhatja az ár, úgy törhet be hozzánk is a háború. Most éppen az én

karom volt soron És a baltát saját, vérszomjas apám emelte magasba. Ezt a tájat előzőnli a háború, és én nem jutok levegőhöz.

– De ennek is eljön egyszer a vége – folytatta mogorván, olyan hangon, ahogy csak két felnőtt beszélhet egymással. – És nem lehet, semmiképpen sem lehet elérni a városi katonaságot... Meg minden olyan drága ... Olyan lehetetlen!

A völgy fenekéről még hallatszott a kopácsolás. A hulla rettenetes bűze szinte láthatóan terjedt, s terebélyes fa módjára a völgy fölé terpszkedett, ezernyi alacsony ággal.

– Még nem unják – folytatta a Bíró. – Apád is ott van. Nem hagyják abba, mert mást nem is tudnának csinálni...

A zajon keresztül még sokáig hallottuk döngeni a fadorongot. Ott-honos mozdulattal lekapcsolta múltábát, és átnyújtotta nekem:

– Kölykök – kiabálta –, ide azzal a szánkóval!

A gyerekek lármásan engedelmeskedtek, ő fél lábon körülugrálta őket, aztán mögéjük ült a szánkóra. Én múltábal a hónom alatt rohanni kezdtem a lejtőn. Nehéz volt az a múltáb, dühögtem amiatt is. Fél kézzel kellett tartanom.

A Bírót lenn vártam be. A hegyoldalban ricsajozók kiabálása mind erősebb lett, néha-néha a levegőt is megreszkettette.

Sokáig nem láttam a szánkót. Tompa puffanásfélét hallottam, és a hang felé fordultam. Fölfedeztem az oldalban a tengelye körül forgó, üresen sikló szánt. Eldobtam a múltábat, és fölkapaszkodtam a nedves, füves lejtőn.

A pázsiton, a harmattól fénylő szikla mellett hevert élettelenül a Bíró. Karja széttárva, arcán fagyos mosoly. Leguggoltam melléje; arcáról, füléből vér patakzott. Az esti szélben a gyerekszivaj hol erősödött, hol elhalt.

Nagy ívben kikerültem a kölyköket, és a tetemet magára hagytam. Halál, halál, derűvé merevedett szomorúság; olyan gyorsan szoktam meg ezeket a dolgokat, akárcsak egy felnőtt. Egy igazi felnőtt. A Bírót is majd elégetik, mégpedig azzal a rőzsével, amelyet a katonának gyűjtöttek. Nedvesedő szemmel kémleltem az égnek azt a darabját, amely még megőrizte a nappal egy világos foltját, aztán leereszkedtem a lejtőn, hogy megkeressem az öcsémet.

Lektorálta: Vihar Judit

Ueda Akinari

Eső és hold meséi

(Részletek)

A krizantém napja

Ne ültess füzet a kertedbe, hiszen a levele csak tavasszal üde zöld! Ne légy szeszélyes ember barátja. Lásd, milyen gyorsan borul zöldbe a fűzfa, hajt levelet, de mire megmoccan az első őszi szellő, lehullatja lombját! És ilyen a szeszélyes ember is: amilyen gyorsan barátoddá vált, olyan gyorsan hagy el, vagy lesz ellenségeddé. A fűzfának még lesz tavasza, rügyfakadása: de az állhatatlan ember barátságának soha!

Mondják, a Harima tartománybeli Kakóban élt az írástudó Haszebe Szamon. Boldog volt szegénységében, melyről talán nem is tudott; számára könyvei jelentették a vagyont, a hű barátot és a szerető hitvest. Nem élt teljesen remeteként, vele volt derék és okos anyja, akit a híres kínai bölcs, Meng-ce legendás anyjához szoktak hasonlítani. Hallatlan önfeláldozással szőtt és font, hogy fia anyagi gondok nélkül foglalkozhasson a tudományokkal.

Haszebe Szamonnak volt még egy húga, aki a helység egyik legtehetősebb urához ment férjhez. Ez a gazdag sógor időnként küldött ugyan ajándékokat Szamonéknak, de ők mindig visszautasították.

Szamon egy napon valamelyik ismerősénél vitatkozott különféle dolgokról, amikor a szomszédból egy beteg ember nyögésére lett figyelmes. A fal vékony volt, s így könnyen áthatoltak a panaszos hangok. Megkereste a ház gazdáját:

– Pár nappal ezelőtt – kezdte a szomszéd – lovag formájú férfi haladt el erre. Azt hiszem, valamelyik békés tartományból jött. Mivel már estére járt az idő, betért hozzám és éjszakai szállást kért. Éjfél tájban forró láz tört ki rajta, s azóta egyre gyengébb, mozdulni is alig tud. Egészen tanácstalan vagyok.

– Valóban sajnálatos eset – válaszolta Szamon. – Bármennyire is kellemetlen a helyzet a vendéglátóra nézve, a vándor számára még borzasztóbb lehet! Hadd nézzem meg a beteget...

– Ne tegye – kérlelte a szomszéd –, egy ilyen lázas beteg ragályos is lehet. Hogy is engedhetném hozzá, amikor még saját családomat is eltiltottam a közeléből?

Végül is Szamonnak sikerült meggyőznie a szomszédot. Együtt keresték fel a beteget. A láztól viaszsárga csontvázza aszalódott, erőtlenségben fogadta őket. A beteg, mikor meglátta Szamont, barátságos mosolyra húzta a száját, és vizet kért tőle.

Szamon rögtön el is határozta, hogy minden orvosi ismeretét felhasználva, meggyógyítja a lovagot. Tanácsokat adott a házigazdának, hogy milyen orvosságokat és gyógyfüveket szerezzen be. Most látszott meg igazán, hogy Szamon milyen tudós, milyen sokoldalú ember.

– A sírig, s talán azon is túl fogok önre emlékezni – rebegte könnyek között a beteg.

– Uram, hogy is beszélhet a halálról – méltatlankodott Szamon.
– Tudhatja, hogy minden betegség elmúlik egyszer... Ne hagyja el magát!

Szamon, látogatása első napjától kezdve, lelkiismeretesen ápolta a beteget, aki mind jobban és jobban lett, lassan a nyelve és a lelkében rejtőző feszültség is feloldódott, és beszélni kezdett. Egészen megnyílt Szamon előtt:

– Akana Szóemonnak hívnak – mondta. – Az izumói Macueból való vagyok. Jártas és művelt voltam a haditudományokban; Toda várának kapitánya, Enja Kamonnoszuke alatt szolgáltam. Később Ómiba kerültem, ahol Szaszaki Udzsicuna palotájában töltöttem hosszabb időt. A legbizalmasabb tisztje lettem. Akkortájt történt, hogy a Toda vár előző kapitánya, Amako Cunehisza, orvul megostromolta a várat sötét éjszaka, az év legutolsó napján. Ebben a csatában esett el Kamonnoszuke gazdám is. Nos, Enja Kamonnoszuke kapitány tulajdonképpen rangbéli helyettese volt Szaszaki Udzsicunának, aki viszont az egész Izumo-vidék, de még sok egyéb tartományrész hűbérura volt. Rá akartam venni arra, hogy fogjon össze Izumo haduraival, és támadja vissza Amakót. De Udzsicuna csak kifelé mutatkozott nagy hadvezérnek, lelke mélyén gyáva volt és kétszínű. Nemcsak hogy tartózkodott a támadás visszaverésétől, hanem megtagadta azt a másik határozott kérésemet is, hogy tisztességben elbúcsúzhassam tőle, és visszamehessek Izumóba. Mi mást tehettem volna, minthogy önszántamból, engedelme nélkül otthagytam titokban a palotáját. Elindultam hazafelé, és itt, útközben tört ki rajtam ez a szörnyű betegség.

Miután bemutatkoztak, barátságuk egyre szorosabb és melegebb lett. Szamon jóformán minden nap meglátogatta az egyre javuló, lábadozó beteget. Éjjel-nappal beszélgettek. Volt miről. Szóemon hatalmas tudású, bölcs lovagnak bizonyult. Kifogástalan volt a haditudományokban való jártassága, ezenfelül betéve ismerte Kína száz nagy bölcsének és tudósának valamennyi művét. Azt is mondhatnánk, testvérekké, édestestvérekké váltak.

– Én már nagyon régen elveszítettem szüleimet – mondta egyszer Szóemon. – Mivel én idősebb vagyok nálad kerek öt esztendővel, szeretném magam bátyádnak, édesanyádat pedig saját édesanyámnak tekinteni. Ha édesanyád elfogad fiának, szívesen tenném tiszteletem nála...

– Édesanyámnak mindig fáj – kapott a szón Szamon –, hogy testvér nélkül, egyedül vagyok. Hogy fog örülni kívánságodnak! Talán annyira megőrül, hogy hosszú életet fog megérni. – És elindultak Szamonék házához.

Amikor megérkeztek, az anya közvetlen kedvességgel fogadta a jövevényt. Rögtön a fiáról kezdett beszélni.

– A fiam teljesen élhetetlen, semmi hasznát nem veszi a tudományoknak, még a régi tudományoknak sem. Mondd, fiam, milyen jövő várhat rá? Ne vesd meg őt ezért, Szóemon, hanem tanítsd inkább, mint bátya szokta tanítani öccsét.

– A derék ember elsősorban arra törekszik, hogy megtanulja a hűséget, hűséges legyen – válaszolt Szóemon. – Hírnév, gazdagság mit sem számít nála. Mennyire örülök, hogy ezután egy bölcs anya szeretetét, és művelt testvéröcs tiszteletét élvezhetem!

Szóemon így a Haszabe-házban maradt, és a három ember felett, akik oly nagyon szerették egymást, gyorsan telt-múlt az idő. A cse-resznye fák már régen elhullatták virágaikat, a sövényt már erősen borzolta a közelgő nyarat hirdető könnyű szellő. Ekkor állt elő Szóemon a kérésével.

– Azért jöttem el Ómiból, hogy tanulmányozzam Izumo tartomány fekvését, arra az időre, ha elkövetkezik a megtorlás. A halott kapitány... Hagyjatok, hogy most folytassam utamat, és eredménnyel járjak. Ha elvégeztem azt a feladatot, amit magam jelöltem ki, visszajövök, és favágással meg vízhordással fogom meghálálni irántam tanúsított jószágotokat és szereteteket, melyet oly bőkezűen pazaroltatok rám.

– Mikorra várhatunk vissza, kedves bátyám? – aggodalmaskodott Szamon.

– Az emberek ideje mindig kiszámíthatatlanul múlik vagy áll... Pontosan nem tudhatom, de azért a tél beköszönte előtt mindenképpen visszatérek.

– Kérhetném-e – esdekelt Szamon –, hogy megállapodjunk egy bizonyos őszi napban?

– Igen. A krizantémvirág ünnepére visszavárhattok, a kilencedik hónap kilencedik napján.

– Akkor jó utat kívánok neked. Tehát várunk a kilencedik hónap kilencedik napján, egyetlen szál krizantémvirággal és egy pohárka jó fajta, környékbeli rizsborral – mondta szomorúan Szamon, s anyjával együtt keserves búcsút vett Szóemontól.

Ahogy Szóemonmondotta, a napok, a hónapok gyorsan teltek. Megpirosodott már az alacsony kökénybokrok bogyója, illatozni kezdtek a vadkrizantémok, s így érkezett el a kilencedik hónap. A kilencedik napon a szokottnál is korábban kelt fel Szamon: nagytakarítást rendezett a házban és a kert táján, s az egyik szobában, ahogy Szóemomnak ígérte, krizantémot tett a vázába. Finom falatokkal rakta meg az asztalt, s innivalót is szerzett, bár erszénye a vásárlás közben teljesen kiürült.

– Azt mondják, – szolt az öregasszony, fia készülődése láttán –, hogy Izumóban egyszerre nyolc felhő szállt fel. Olyan messze van innen, hogy hatalmas hegyek végtelen sorát mássza meg az onnan ide jövő utas. Honnan tudhatnánk, hogy éppen mára esik érkezése napja? Nem lesz késő akkor sem, ha csak akkor kezdesz készülődni, amikor már megérkezett...

– A bátyám – tiltakozott Szamon – a lovagok hűségese fajtájából való, és nem szegi meg adott szavát soha. Szeretnék hozzá hasonlítani hűségben, s éppen ezért akarok végezni a készülődéssel. Nem szeretnék szégyent vallani... – s közben az asztalt rendezte.

Hiába bámult fel Szamon a késő őszi égre, egyetlen felhő sem mutatkozott, még ezer mérföld távolságra sem... Pedig jártak vándorok errefelé. Örültek a kellemes időnek, sokan szóba is elegyedtek egymással. Egyikük így szolt:

– Egyik barátom ma érkezik a fővárosból. A szép idő talán azt jelenti, hogy meggazdagodva érkezik...

Egy ötven év felé járó lovag pedig így szolt fiatal társához:

– Milyen szép, csendes időt hozott nekünk a mai nap! Már bánom, hogy nem béreltünk bárkát Akasi öblében, talán már Usimado kikötőjét is elhagytuk volna! Te tanácsoltad a parti utat... A mai fiatalok

túlságosan óvatosak, a pénz dolgában meg alig; bizony, így sokkal költségesebb az utunk...

A szemrehányásra az ifjú így felelt:

– Uram, emlékeztetnem kell arra az utazására, amelyet Azuki szigetéről Murocu kikötőjéig tett meg annak idején. Emlékezzék csak, micsoda viharba került! Ezen az útszakaszon rendkívül vad és viharos a tenger. Majd ha megérkezünk a Hal hídjára, meghívom önt egy tál hajdinametéltre. Kár lenne ezt elmulasztani, hiszen annyi kellemetlenséget takarítottunk meg ezzel az úttal... És ne haragudjék rám, szeretném, ha meghívásommal kiengesztelhetném...

Egy másik vándor káromkodva szidta a lovát, amely alig tudott előrehaladni a súlyos csomagoktól.

Már dél is jócskán elmúlt, de nem mutatkozott, akit annyira vártak. Szamon és anyja türelmetlenül járt fel és alá. Ahogy a nap készült alábukni a tengerben, úgy gyorsabbodtak a vándorok lépteit. Látták ezt Szamonék is, és mind nyugtalanabbak lettek. A fiú szeme egyre csak az utat fürkészte...

– Ha van valaki, akinek nem szeszélyes a szíve, mint az őszi időjárás – mondotta az anya –, akkor ő az, s vissza fog térni, járjon akár esős téli napra is az idő. És aztán nem hervad még el a krizantém sem. Térj nyugovóra, fiam, lehet, hogy holnap hajnalban érkezik – vigasztalta a fiát. S bizony, már nagyon későre járt, éjfél is lehetett.

Az engedelmes Szamon úgy tett, mintha lefeküdnék, s megvárta, míg anyja pihenni tér. Ekkor kilopózott a házból. Kint a homályos fényben derengő tejutat, a fényével mindent beborító holdat nézte. Valahol kutyák ugattak, s az őszi éjszaka közelebb hozta a tenger távoli morajlását. A hold már messze a hegyek mögött járt, és Szóemon még nem mutatkozott. Szamon már éppen ágyába akart térni, amikor látott egy emberi árnyat közeledni: mintha láthatatlan szél sodorná... Amint közelebb érve jobban megnézte, felismerte Szóemont.

– Ó, hát mégis megjöttél, szavad betartottad, kedves bátyám! – kiáltott fel Szamon mérhetetlen örömeiben. – Hogy vártunk már hajnal óta! – És betessékelte Szóemont, aki egyetlen szót sem szólt, s nagyon, nagyon szomorúnak látszott. De Szamon egyre beljebb vonta magával a házba, egészen az asztalfőig, s leültette.

– Nagyon sokáig várakoztunk rád, és virrasztottunk együtt anyámmal – mondta Szamon. – De ő aztán elfáradt és feküdni tért. Azonnal felkeltem, jaj, hogy fog örülni érkezésednek! – lelkesedett Szamon. Szóemon csak a fejét rázta, jelezve, hogy most nem kívánja látni az

anyját. Erre Szamon felmelegítette a rizsbort és étellel kínálta, közben szünet nélkül beszélt:

– Elfáradhattál a messzi úton. Igyál már a rizsborból, legalább egy kicsit, mielőtt lefekszel...

De Szóemon eltakarta az arcát, mintha öccse étele-itala bűzös lenne.

– Sajnálom – vette észre mozdulatát Szamon –, hogy szegények vagyunk, és kevés keresetünkből nem telik gazdagabb vendéglátásra. De hiszen te nem is vagy vendég! Fogadd el, hiszen olyan nagy szeretettel készülődtünk...

Szóemon még most sem válaszolt. Végül hosszú sóhajtozás után, nehezen szólalt meg:

– Hát hogy is tarthatnám szegényesnek ételeiteket?! Egy nagyon különös és furcsa dologról kell most veled beszélnem. Ne ijedj meg, kérlek, ne félj! Tudd meg, hogy én már nem vagyok ugyanaz a Szóemon, akinek ismertél, hanem csak a szelleme.

– Hogy mondd? Jól hallom: csak a szelleme vagy a mi Szóemonunknak? – ámuldozott Szamon.

– Miután elbúcsúztam tőletek – kezdett mesélni a szellem –, nem sokkal utána minden különösebb baj nélkül el is jutottam Izumo tartományba. Ott közben már mindenki behódolt Amako Cunehisza kapitánynak. Ki gondolt akkor már a hálára, amivel a derék Enja Kamonnoszuke kapitánynak tartoztak? Megtudtam közben, hogy egy unokatestvérem Tandzsi, Toda várában szolgálja Amakót. Egy napon meg is látogattam, ő mutatott be Amakónak. Aztán maradtam a közelében. Tandzsi is azt tanácsolta, hogy úgy tudom a legtöbbet tenni Kamonnoszukeért, ha ellenségem közelében maradok, és kihasználom az alkalmat... Amako Cunehisza, a maga nemében rendkívül bátor vezér, jól ért a katonákkal való bánásmódhoz, de lényé mélyén cselszövő, álnok természet, gyanakvó, éppen ezért nincs egyetlen katonája, alattvalója sem, aki igazi barátja lenne. Így nem láttam semmi értelmét, hogy tovább is várában maradjak, különben is erősen közeledett a krizantém napja, amikororra nektek megígértem visszatérésemet. Közöltem elhatározásom a várúrral is, de ő, gyanakvó természet lévén, kelepécét látott távozásomban is, és megparancsolta Tandzsi unokabátyámnak, hogy éjjel-nappal szigorúan őriztessen, ne merészeljen kiengedni az erődítményből. Az idő egyre jobban szorongatott, s hiába törtem a fejem, hogy is juthatnék ki a várból. Elérkezett az utolsó nap. S ekkor eszembe jutott őseink híres mondása: az ember gyalog egész álló nap sem jut messzire, de a lélek szem-

pillantás alatt tesz meg akár több ezer mérföldet is. Azon nyomban véget vetettem életemnek, és eljöttem ide, hozzátok, az éjszakai szellő szárnyán, hogy ne szegjem meg adott szavam. – És itt befejezte elbeszélését. Szeméből hullott a könny.

– Hát legyen veled az örök isten, és szolgálj életed végéig édesanyád – tette hozzá elbeszéléséhez Szóemon, és búcsúzott. Szellemteste tovalibbent, Szamon hiába akarta visszatartani. Szamon a szellemet körüllegő szellőtől teljesen elveszítette lélekjelenlétét, és hangosan zokogva a földre rogyott.

A zokogásra felébredt anyja, pillantása az asztalra halmozódott érintetlen ételekre esett. Felsegítette fiát, és álmélkodva kérdezgette, mi történt. Szamon a sírástól nem tudott válaszolni, a torka elszorult.

– Kishitű vagy, fiam, szégyelld magad – korholta az anya. – Hát hogy keseredhetsz el ennyire? Mit fog szólni a bátyád, ha megjön reggel?

– A bátyám már megjött éjszaka – suttogta Szamon. – Amikor étellel kínáltam, nem ehetett. Kínáltam itallal, nem ihatott. Elmondta, hogy ő már nem a régi Szóemon többé, csak a szelleme... Megölte magát, hogy betarthassa ígéretét, a fogadást, a krizantém-fogadást... Percig sem maradt aztán. – Szamon tovább zokogott.

– Fiam – szól az anya –, aki ember csak fogságba jut, az a cellában mind a szabadulásról álmodik, szomjúságtól égő lelke pedig friss vizű forrásról... Álmodhattál, fiam, hiszen annyira vártad!

– Jaj, anyám, mennyire megértelek, de ellent kell neked mondanom, én nem álmodtam: ő valóban itt volt...

S Szamon addig erősködött, míg anyja elhitte szavait. Az éj hátralévő felében együtt virrasztottak.

Reggel így szól Szamon:

– Zsenge gyerekkorom óta hiába tanultam volna különböző tudományokat, tanulmányoztam volna a világ legbölcsebb könyveit, ha életemben legalább egyszer nem tüntetném ki magam azzal, hogy bebizonyítom hűségem hazánk iránt! És mivel bizonyíthatnám legalább előtted, anyám előtt, hogy értelme van, amiért a világra jöttem? Egész elkövetkező életemben bátyámra, Akana Szóemonra kell majd gondolnom, aki élete minden percét arra áldozta, hogy bebizonyítsa mérhetetlen hűségét. Azt hiszem, el kell utaznom Izumo tartományba, hogy összegyűjtsem bátyám csontjait, s legalább így bizonyíthassam: bennem is él a hűségnek szikrája. Egyedül kell hagyjalak, anyám, engedj el, értsd meg, el kell mennem mindenképpen. De nemsokára visszatérek.

– Én nem tarthatlak vissza, fiam, ha menned kell, menj, járj szerencsével, és mielőbb nyugtass meg visszatérteddel.

– Sietek, anyám, repülni fogok vissza hozzád, bár az ember élete olyan bizonytalan, akár egy buborék sorsa nagy vizeken; most ott látod, de hol van már, ha beköszönt az este?

Szamon elindulása előtt betért még gazdag sógorához, és megkérte, távollétében viselje gondját anyjának. Aztán útra kelt. Sietett. Amikor gyomra megéhezett, szája nem sóvárgott étel után; ha teste fázott, nem áhítozott meleg köpenyekre. Útja tíz napon keresztül tartott, s közben egyre csak Szóemonra gondolt. A tizedik napon érte el Toda várát. Megkereste ott Tandzsit, Szóemon unokatestvérét. Tandzsi csodálkozva fogadta az ideget:

– Milyen messziről érkezett! Madár vitte szárnyán Szóemon szomorú sorsának hírért? Azt hiszem, értheti, hogy nem hihetek azonnal szavainak. – S ezek után kifaggatta Szamont, honnan tudja a történeteket. Szamon így kezdett beszélni:

– A lovag legfőbb feladata megvetni a gazdagságot, a hírnevet, és kifejleszteni önmagában a hűséget. Én magam Szóemon testvéremtől tanultam hűséget; ezért jöttem éjt nappallá téve, hogy bizonyágát adjam iránta való hűségemnek. Kérem, segítsen rajtam! Talán ismeri azt a hajdan Kínában megesett történetet, amikor a király jobbkeze, a főminiszter, súlyosan megbetegedett. Állapota annyira súlyos lett, hogy maga a király is megjelent ágyánál, és tanácsát kérte: kit tart méltó utódjának. A miniszter választása egy rendkívül fiatal, de nagyon tehetséges és bölcs alattvalóra esett, aki országlás dolgában nagyon járatosnak látszott. Ha a király úgy döntene – szolt a főminiszter –, hogy mégsem tenné meg főminiszternek, akkor inkább ölesse meg, semmint rang és tisztség nélkül hagyja udvartartásában; óriási szellemi értékeivel előbb-utóbb úgyis egy más király szolgálatába lépne. Ezt pedig mindenáron el kell kerülnie; ilyen tehetséget nem engedhet át más királynak. Ahogy a király távozott, a főminiszter azonnal magához hívatta az ifjút, s elmondta neki a történeteket: ajánlotta a királynak, de úgy látszik, nem fogadja el főminiszterének. – Magam tanácsoltam neki – folytatta –, hogy akkor inkább ölessen meg. Be kell látnod, hogy a király érdeke fontosabb az alattvalóénál. Most azt tanácsolom neked: azonnal menekülj! – Hát így a történet. S most csak azt szeretném tudni, Szóemon esete mennyiben hasonlít a kínai ifjú történetéhez.

Szamon olyan okosan tette fel a kérdést, hogy Tandzsi, meglepésében, szóhoz sem tudott jutni. Teljesen magába roskadt. Szamon pedig így folytatta:

– Nem volt-e a legtermészetesebb, hogy Szóemon, régi ura iránti hűségből, hálából és kegyeletből, megtagadta Amako szolgálatát? Ön viszont nem lovaghoz méltó módon viselkedett, amikor Enja Kamonoszuke halála után a legapróbb tétovázás nélkül Amako szolgálatába állt! Amako nem érthette meg Szóemon kívánságát, s ezért a halálba kergette. S ha Amako meg is parancsolta önnek, hogy Szóemont tartsa fogva, hogy volt képes teljesíteni kívánságát, hiszen nemcsak rokona, de jó barátja, bizalmas embere is volt testvérbátyámnak? Miért nem cselekedett úgy, mint ama kínai főminiszter, aki szökésre szólította fel az ifjút, akinek veszélyben forgott az élete? Ezért elégtételt követel! – kiáltotta Szamon magánkívül, és kirántotta kardját. A pengét markolatig dőfte a gerinctelen katona szívébe, aki rögtön szörnyethalt.

Szamonnak azonnal menekülnie kellett, mielőtt még bármi is kitudódott volna. Sikerült Tandzsi emberei elől megmenekülnie. Mikor a hír Amako fülébe jutott, még őt is könnyekig meghatotta a két barát hűsége.

Álomtó pontyai

Az Encsó-korszakban (923–930) élt Kógi. Papként szolgált Micui templomában. Messze földön ismerték hírből, mivel szépen festett és rajzolt. Ha valamit kifogásoltak nála, akkor azt, hogy soha nem festett se Buddhát, se tájképet, se csendéletet, – pedig ezek a festők kedvenc témái. Ehelyett szenvedélyesen szerette a halakat, olyannyira, hogy nem is festett mást, csak halat. Ha módját ejthette, kiszökött a templom előtti Biva-tóhoz, csónakba szállt, megkörnyékezte a halászokat, és megvette tőlük a friss zsákmányt. Ezután első dolga volt, hogy visszaeresztette a halakat a tóba, és mohón figyelte úszkálásukat. Ily módon olyan tökélyre fejlesztette a halak mozgásáról, életmódjáról való ismereteit, hogy az már csodával volt határos.

Csónakázás közben néha előfordult, hogy túlfeszített figyelme el-elernyed, és álomba szenderült. Ilyenkor álmában beugrott a vízbe és együtt úszkált a halakkal. Egy alkalommal, mikor felébredt, lefestette az álombeli tájakat. Művét felakasztotta, majd ellátta címmel: *Álomtó pontyai*. Képei egyre csak gyűltek, ugyanúgy, ahogy a távoli tartományokból jövő csodálói szaporodtak. De hiába kérlelték, könyörögtek

neki: a halakról festett képeiből egyet sem adott el, és el se ajándékozott. Mindig ugyanazt felelte: „Akik élő állatokat ölnek, úszó halakat megesznek, nem érdemlik, hogy a Kógi festette halakból kapjanak.” És ez a mondata lassanként éppoly híres lett, mint a képei.

Egyszer a pap megbetegedett. Hét napig nyomta az ágyat; majd szeme nem nyílt fel többé, és a szívverése is megállt. Ágya körül összegyűltek tanítványai, tisztelői és jóakarói: három napon és éjszakán át virrasztottak felette. Reménykedtek: hátha csak valami vándorló rossz szorítja össze a mellét, s ha az távozik, Kógiba ismét visszatér az élet. Úgy is lett, ahogy várták: a harmadik napon megmozdult a test, majd egy hosszú, mély lélegzet az élet visszatérését jelezte. Végül kinyitotta a szemét, felült és megszólalt:

– Mondjátok, gyermekeim, meddig voltam eszméletemen kívül?

– Három napja, hogy meghaltál – felelték tanítványai. – Mi már összejöttünk, hogy ha nem térne beléd vissza az élet, hát méltó módon eltemessünk. Itt vagyunk valamennyien, akik valaha csak szeretünk és tiszteltünk: tanítványaid, barátaid, tisztelőid. Erősen reménykedtünk, hogy nem halsz meg: csak valami vándorló rossz szorította össze a melledet, és visszatérsz közénk. Koporsódat is kivitettük, és szüntelenül virrasztottunk. S íme, nem is csalódtunk: feltámadtál.

Kógi vidám lett a meleg szavaktól, majd egy furcsa kéréssel fordult hozzájuk:

– Küldjete azonnal futárt Taira no Szukéhoz, barátomhoz és tisztelőmhöz, hogy hírül vegye: én, a pap Kógi különös módon feltámadtam. Tudom, házában éppen most nagy lakomára készülnek, dagadnak az eceteshal-tálak, de hagyjanak abba minden további készülődést, és jöjjenek ide! Mondja meg azt is a futár, hogy egy nagyon ritka jelenségről bizonyosodhatnak meg. És ne felejtse el jól körülnézni a házban, hogy meggyőződhessek: valóban úgy történnek-e az előkészületek, ahogy az imént elmondtam. – S Kógi további részleteket mondott a lakomáról, beszélt a megjelent vendégekről, az ágya körül állók nagy meglepetésére.

Amikor a futár megérkezett Taira no Szuke házába, látta, hogy a házigazda és öccse, Dzsuro, meg a bizalmas inasok, majd a kertész, a kapus, mind, valamennyien úgy ülnek körül a tálakat, ahogy azt Kógi mondotta volt. Taira no Szuke és övéi persze még a futárnál is jobban csodálkoztak, amikor meghallották Kógi üzenetét. Percnyi késlekedés vagy vonakodás nélkül álltak fel a terítékek mellől, és az egész ünneplő sereg a templomhoz sietett.

Kógi, ágyában ülve, üdvözölte barátját és kíséretét, Szuke pedig köszöntőt rögtönzött a feltámadottnak.

– Mondd meg őszintén – szegezte a kérdést Szukénak Kógi –, nem Bunsi halásznál rendeltél-e halat?

– Eltaláltad, nála rendeltem – álmélkodott Szuke. – De mondd, mesterünk, honnan tudod te ezt?

– Tudom, mert amikor Bunsi apó vagy egyméteres pontyot odavitt hozzátok, ti, öcséd és te, éppen a déli szárnyban lévő szobában sakkozottatok. Mellettek volt a kertész is, aki bele-belepislogott a játékba, s közben őszibarackot majszolt. Amikor meglátta a halászt a hatalmas ponttyal, úgy megörült, hogy hirtelenjében egy tál barackkal ajándékozta meg. Ráadásul kitöltött még három pohár rizsbort. A halász meg is itta. De nemcsak a kertész örült, a szakács is, igazi művész, akinek kitűnő anyag kerül a kezébe... Tüstént hozzá is fogott, hogy elkészítse a fejedelmi halat. Felelj csak – szólta szigorúan Kógi –, így történtek a dolgok, kíváncsi vagyok, valóságot láttam-e, vagy csak álmodtam?

És Szukénak s kíséretének el kellett ismernie, hogy minden úgy történt, ahogy azt Kógi most elmondta. Furdalta őket a kíváncsság, honnan tudhatja mindezt Kógi, aki nem is volt jelen?

– Látom, kíváncsiak vagytok... Ha akarjátok, és türelmesen végighallgattok, elmondhatom a halálom történetét és feltámadásomat. – S Kógi mesélni kezdett:

– Három napja azt éreztem, hogy valami iszonyatos hóhullám jön rám, minden ízemben égtem. Fogtam hát híres botomat, kitántorogtam, hogy valahol lehűtsem a testem, de legfőképp a fejem. Ám alig-hogy elhagytam a kaput, mintha varázsütésre történt volna: minden bajom, fájdalom, a hőség is eltűnt. Mint kalitkából szabadult madár, mely hatalmas ívben húz fel az égre, a szabadság mezőire, oly könnyedén lépkedtem, szinte súlytalanul. Dombok, falvak maradoztak el mellettem, gyors egymásutánban, majd egy tó partjára értem. Olyan tiszta volt a víz, ahogy még vizet nem láttam, s elmerültem benne. Pillanatok alatt lerángattam papi ruhámat, s bár nem dicsekedhettem azzal, hogy kiváló úszó vagyok, mégis úszkáltam a víz alatt. És milyen könnyedén merültem le a fenekére! S ekkor kerített hatalmába a vágy: hallá változni!...

Most utólag visszagondolva, furcsa és különös kívánságnak tetszik, de talán érthető valamennyire, ha arra gondolunk, hogy mennyivel tökéletesebben úsznak a halak, mint az emberek. Mintha csak hal-

nyelven mondtam volna el kívánságomat, máris egy hatalmas hal közeledett felém. – Teljesítem a kívánságod – mondotta, s elúszott. Nem kellett sokat várakoznom, hamarosan vissza is tért: hátán egy főtisztviselővel, akit testőrhalak hada vett körül. És ünnepélyesen így szólt hozzám:

– A mindenható tóisten, minden vizek örök istene teljesíti kívánságod, neked, aki annyi hal életét mentetted meg. Hallá válhatsz, uszonyokat kapsz, arany pontypikkelyeket, és mindörökre élvezheted a tóisten vízi birodalmát. Egyetlen feltétele örök életednek az, hogy meg ne kísértsenek a jó falatok; hiszen, ha horogra akadsz, életednek vége, nem ment ki senki.

Én csak hüledeztem e szavak hallatán, majd testőrhalai kíséretében eltűnt a főtisztviselő, olyan gyorsan, ahogyan érkezett. S ahogy magamra pillantottam, láttam, hogy nőnek aranypikkelyeim, hogyan öltök pontyalakot. Lassan mozgatni is tudtam uszonyaim és farkam, és rövid időn belül rájöttem, hogy korlátlanul közlekedhetem, úszkálhatok a tóban. Pillanatok alatt ott voltam, ahol csak akartam... Először elúsztam a Nagy Siga partjaira, ahol a Nagara-hegy szele ringatja a hullámokat, s ráfeküdtem a hullámok hátára... Hogy megriadtam, valahányszor a felszínre kerülve, egészen a parton, szinte suhintotta hátamat a járókelők ruhája... Onnan a Hira-ormot tükröző vizekre vágytam, ott leszálltam a mélységbe, de itt sem maradtam tovább, mert mohóságom ismét újabb vizekre csábított: el, közel Katata kikötőjéhez, ahol olyan varázslatos halásztüzek lobogtak a parton... Mire a Hold feljött, én már a Tükr-hegy holdfényben fürdő csúcsaiban gyönyörködtem. Mondják, talán nyolcvan kikötője is van az öbölnek. Megcsodáltam a holdfényben csillogó kikötők füzérét. Onnan egészen messzire tekinthettem: láttam a távoli Okicu dombokat, meg a Zsengebambusz-szigeteket. Elúsztam az egyik sziget templomáig, oda, ahol a vízben a templom híres arany- és vöröslakk-kerítésének tükröképe verődik vissza. Itt már fáradt voltam. Pihenni a nádasok mélyére, buzogányok dárdái közé tértem; de nem pihenhettem zavartalanul, mert hirtelen erős szél támadt az Ibuki hegyek felől, bár a nap csábítóan tűzött fenn. Felúsztam, a viharos szél pedig a mélybe taszított. Hát így jártam én le és fel, a nap fényében és a víz fenekén, közben iszonyú veszélynek téve ki magam, hiszen ott ringott közvetlen közelemben a jabaszei révész vontatókötele, meg az, amelyet a Szudai-híd őre vetett a vízre. Egészen közel sodródtam a révész köteléhez, már majdnem súrolta

pikkelyeimet, figyelmetlenségéből kerültem oda... Az őr kötelén pedig horgok lógtak. S ekkor rájöttem, hogy rettenetes éhség kínoz, nem bírom tovább. Már nem tudok pontosan visszaemlékezni, hogy hol és mikor kezdődött ez a maró éhség. Nem is keresgéltem sokáig ennivaló után, mert megpillantottam Bunsit, az öreg halászt, akit jól ismertem, s akinek horgain ínycsiklandó falatok lógtak... Igaz, még erősen bennem élt a mindenható tóisten intelme a falánkságot illetően, ezért hát okos szónoklatot intéztem magamhoz, valahogy így: „Te pap vagy, Buddha papja és tanítványa, s bármily régen is ettél, éhséged nem ok arra, hogy ne tudd magad tisztedhez, rangodhoz méltón megtartóztatni a kísértő, de végzetes falatoktól...” Sikerült hosszú ívben, amilyen gyorsan csak tudtam, elúszni a kísértő falatok mellett, de éhem annyira gyötört, hogy visszafordultam, és... ráharaptam a csalétekre. Mielőtt még beleharaptam volna a csemegebe, ismét szónokoltam magamnak: „Lehet, hogy falánkságod rád nem is lesz a mindenható tóisten által megjövendőlt hatással, hiszen nem is falánkság ez, csak kínzó éhség, s mi több, te nem vagy közönséges hal, rád nem érvényesek a halakra vonatkozó törvények, legalábbis nem mindenben, és... és ha mégis horogra akadnál, és csónakba vonszolnának, hát akkor sem történhet nagy és jóvátehetetlen baj, hiszen Bunsit személyes ismerősöd, jó barátod...” – És horogra akadtam. Bunsit villámgyorssal feltekerte zsinórját, hiába kiáltoztam hal-torkomszakadtából, Bunsit nem hallotta meg. Államba erős zsinórt tűzött, bedobott a fűzfából font halaskosarába, és meg sem állt csónakjával a partig, majd a házatokig vonszolt, hozzátok, akik mint már mondtam, éppen sakkoztatok a ház déli szárnyában... Hogy dicsértétek a Bunsit zsákmányát! Én hiába kiabáltam, észre sem vettétek. Azt kiabáltam: „Ennyire elfelejtettétek a papotokat?! A hal én vagyok, Kógi, a festő, ne öljetek meg, engedjétek haza...” – így kértem, könyörgtem, de nem hallottátok, nem akartátok meghallani szavam. Még tapsoltatok is örömtökben a gyönyörű hal láttán, majd a konyhába küldtetek, ahol a szakács egy tuskóra helyezett, és szemem, kopoltyúm tájéka felett megcsillogtatta kékes fényű bárdját, hogy apróra szeletelt, finom eceteshalat készítsen belőlem. Hiába kiabáltam ismét hal-torkomszakadtából, kiáltásom mit sem ért. És ekkor lesújtott rám a bárd. És... és másra már nem emlékszem, hiszen ekkor visszatért az eszméletem, megszakadtak az álombeli képek.

Taira no Szuke és kísérete megdöbbenve hallgatta, majd szóözönben törtek ki: elismerték, hogy a hal valóban különösen viselkedett, látták, hogyan tátogatja a száját, leginkább a szakács tőkéjén, de semmilyen hangnak nevezhető nem hallottak.

És sietve elbúcsúztak, hogy az elkészített halételt mielőbb a tóba önthessék.

Kógi még hosszú életet élt, festett, teljesen a művészetnek szentelte magát. Sajnos egyetlen kép, se festmény, se rajz nem maradt fenn ettől a nagy mestertől, mert amikor érezte halála közeledtét, műveit egyenként visszadobálta a tóba. Vannak, akik erősen állítják, hogy a vizet ért festményen a hal azonnal megmozdult és elúszott. Nem hagyott hát ránk semmit, egyetlen képet sem; de átadta titkát híres tanítványának, Narimicunak, akiről tudjuk, hogy ő festette a kiotói Kanin palota egyik tolóajtóján levő kakast, amelynek egyszer, tollat-tarajt borzolva, egy élő kakas nekiugrott, viadalt remélve...

A sapka

A hajdani papról, Kaianról mondják, hogy már kora ifjúságában kész bölcs volt: betéve tudta a zen vallás minden tételét. Később már csak vándorolt, amerre a felhők szálltak és a víz folyt.

A Mino tartománybeli Rjutai templomban végezte egyszer szokásos, évi három hónapos elmélkedését. Akkor is, mint mindig, vándorútját szakította meg; az elmélkedés után hosszú vándorlást tervezett az északi tartományokban.

Már Simofusza úttalan útjait rőtta, amikor egy este elérte Tomita határát, és a faluba betérve, megállt egy jómódúnak látszó ház előtt, hogy szállást kérjen éjszakára. Éktelen lárma, rémült kiáltozásra lett figyelmes.

– Meneküljünk, a szörnyeteg lejött a hegyekből – kiáltozták torkuk szakadtából a földekről hazatérő parasztok. Az asszonyok és a gyerekek hanyatt-homlok menekültek. Hatalmas vasdoronggal a kezében előrohant a ház gazdája is, mely előtt Kaian álldogált. A gazda Kaianra pillantott: elnyútt fekete ruhában egy vándor állt előtte, fején a papok kék sapkája volt, hátán batyu lógott.

– Miért riadtak meg tőlem így az emberek? – szólította meg Kaian a gazdát. – Nem vezet gonosz szándék, egyszerű vándorpap vagyok, csonttá és bőrré soványodva az utak viszontagságaiban. Mondja meg az embereknek, hogy tőlem nem kell félniük!

Kaian jámbor szavaira a gazda eldobta a dorongot, és engesztelő mosollyal így szólt:

– Azt hitték, szörnyeteg, ezért fogadták ilyen méltatlanul... Szeretném, ha a tévedést éjszakai szállással és meleg vacsorával enyhíthetném – s ezzel betessékelte házába a papot, ahol már várt rájuk a vacsorára megterített asztal.

– Különös történetet kell elmondanom – kezdett beszélni vacsora közben a ház gazdája. – Talán észrevette, a falu fölötti hegyen egy templom áll. Valaha híres papi rend lakta. Főpapja ritka műveltségű, nagy hírben álló ember volt, akit messze tartományokból is felkerestek, hogy tanácsát különböző dolgokban kikérve, megajándékozzák ritka tömjénnel, gyertyákkal. Ő maga többször is járt a házamban. A múlt év tavaszán történt, hogy egyik útjáról magával hozott egy tizenkét-tizenhárom éves fiúcskát. Rendkívül megszerethette a kedves gyermeket, mivel többször még papi teendőiről is megfeledkezett miatta. Tavasszal aztán a fiúcska megbetegedett, állapota egyre rosszabb lett, és mit sem használt már a kormányzó orvosának tudása! A fiú rövid időn belül meghalt. A pap mérhetetlen fájdalmat érezhetett, hiszen számára a legkedvesebbet veszítette el: azt érezhette, amit a kagyló, mikor kitépik belőle a gyöngyöt, amit a virág, mikor leszakítják szirmát. Könny és panasz nélkül viselte el a csapást, de a fiúcska testét nem engedte eltemetni. Továbbra is úgy bánt vele, mintha élne. Fájdalma a tébolyba kergette: enni kezdte a fiúcskát, csontjait csókolgatta. Amint a környezetében élő emberek tudomást szereztek az állapotáról, elmenekültek a templomból. Mióta magára maradt, minden éjjel leszáll a templomhegyről, bejön a faluba, hogy felássza a sírokat és egyen a halottak húsából. A falut állandó rettegésben tartja. Többször hallottunk már különböző démonok acsarkodásáról, de még soha nem láttunk egyetlenegyét sem, nem találkoztunk velük. Hát ezért volt a nagy rémület, amikor meglátták, hogy idegen álldogál a házam előtt.

Kaian így válaszolt:

– Valóban nagyon különös történet ez. Eddig csak Buddhát nem ismerő tudatlanokról hallottam, hogy esetenként gonosszá válva garázdálkodnak. Vagy gondoljunk arra a Csuo-kori királyi ágyasra, aki kigyóvá változott, vagy ott van Vang Han anyja, aki szárnyas éjszakai démonná vált, vagy a gonosz lepkeként röpdöső Vu Seng felesége. A kínai krónikák tele vannak hasonló történetekkel. Egy ilyen történet arról a papról szól, aki a vándorlása során egy nyomorúságos

parasztkunyhóban szállt meg éjszakára. Kinn vihar dühöngött, és nem jött álom a szemére. Arra lett figyelmes, hogy egy birka kerülgeti a fekhelyét. Botjával az állatra ütött, a zajra a házbeli öregasszony jött elő égő gyertyával. A világosságnál látták: a földön eszméletlenül fekszik az asszony menyé. Az öregasszony könnyörögni kezdett: ne bántsa a pap az asszonyt. Azon az éjszakán már nem is történt más. A pap nagy sokára ismét arra a vidékre vetődött, és betért a faluba, ahol a gonosz birkával találkozott. A határban nyüzsögtek az emberek, az egyik rizsföldön gyülekeztek. Kérdezősködésére megtudta, hogy ez a nő ugyanaz volt, akit a birkába bújt gonosz megrontott azon a viharos éjszakán. Általában – folytatta Kaian – majd mindig nők válnak gonosszá, démonokká. Talán sajátosan visszataszító természetükben kell keresnünk ennek az okát. Egyetlenegy férfiről hallottam csak, hogy a gonosz megrontotta. A Szuj-korban történt, hogy Jang császár egyik hivatalnokáról elterjedt a hír: apró gyermekek húsán él. Igaz, már előzőleg is hírhedt volt elvetemültségéről. Ám az ő esete alapvetően más, mint a falu papjának története, akit talán nem a rontás szelleme vezérel, hanem a kifürkészhetetlen, rejtelmes sors. Annál inkább sajnálni való, hogy ezt a kitűnő papot egy kisfiúval való találkozás ennyire megtévelyítette. Hiszen mint ember is kiváló volt, ismerte az őszinteséget, az igaz szeretetet és ragaszkodást. Az ő példája csak arra szolgálhat, hogy bebizonyosodjék: ha az ember túlságosan gyengéd, még a démonok is erőt vehetnek rajta; míg ha megkeményíti magát, szentté válik. Szeretném a vacsorát és a szállást azzal meghálálni, hogy a megtévelyodott papot visszatérítem az igaz útra – fejezte be szavait Kaian.

A házigazdát meghatotta Kaian beszéde:

– Ha valóban megtenné... már itt a földön túlvilági boldogságban élnénk... – és könnyekre fakadt.

Aztán nyugovóra tértek. Kaian csak sejtette a késői órát, mivel a faluban sem harang, sem kagylókürt nem jelezte az időt.

A szörnyeteg temploma már-már a felismerhetetlenségig elvadult állapotban volt: a bejáratot vad indák nőttek be, s a szentély Buddha-szobrai pókhálók fonták át meg át. A legszentebb helyet fecskék piszka takarta.

Kaian másnap alkonyattájt ért fel a templomhoz. Megrázta csengős papi botját, s bekiabált a kapun:

– Halljátok-e, éjszakára kér szállást egy vándorpap!

Addig-addig zörgött és kiabált, míg az ajtóban megjelent a szörnyeteg, a templom hajdani főpapja, s kelletlen hangon így szólt:

– Teljesen egyedül élek itt, s amint kívülről is láthatja, ember nem lakik e falak között. Semmiféle vándor nem kap itt egyetlen tál rizst sem, s nem is alhat itt. Csak azt ajánlhatom, addig térjen vissza a faluba, amíg nem késő.

– Mino tartományából jövök, és Ósu felé vezet utam – válaszolt Kaian. – A völgyben nagy gyönyörűségem telt a hegyekben, a patakokban, s vándorbotom hozott fel ide a templomhoz. Sötétedés előtt már nem érhetnék le a faluba, és fáradt is vagyok. Engedjen hát itt éjszakázni.

– Ha mindenképpen akarja, maradjon. De tőlem aztán ne várjon vendéglátást! – válaszolt a démonpap.

Kaian belépett a templomba, és letelepedett a pap mellé. Többet nem szóltak egymáshoz. Később a démon eltűnt, lefeküdt. Kaian a sötétben csak a sebes folyású hegyi patak zúgására figyelhetett, hiszen még gyertyát sem vitt magával. Éjfél tájban aztán feljött a hold, és Kaian eresze alá is bevilágított. Ekkor vad dobogással elővágtatott a démon: összeviessza futkosott, és rekedt, dörgő hangon ordította:

– Átkozott pap! Két kezemmel téplek szét! Átkozott!

Mind közelebb és közelebb került Kaianhoz, s már körülötte futkosott. Aztán kinyargalt a kertbe, majd a szentélyben rohángált körbe, s néhány óra múltán kimerülten összerogyott. Amikor a nap előbukkant a hegyek mögül, látta, hogy Kaian mozdulatlanul ül ugyanazon a helyen, ahová este telepedett. A démon föltápáskodott és egy oszlophoz vánszorgott: hüledezve bámulta a számára érthetetlen csodának tetsző Kaiant.

– Miért csodálkozik rajtam? – szólt Kaian. – Ha éhes, tépje szét, és egyen a húsból!

– Egész éjszaka csak ott ült, ugyanazon a helyen? – kérdezte a démonpap kétségbeesetten.

– Itt ültem.

– Lehet, hogy megátalkodott vagyok és gonosz, hiszen emberi hússal éltem. De szent emberrel még nem találkoztam, akinek így megkegyelmeztem volna. Azt hiszem az élő Buddhával állok szemben.

Igaz, nem vehettem észre, hogy szent embert bocsátok be, hiszen már annyira elvetemült vagyok... – és szomorúan lehajtotta fejét.

– Hallottam szerencsétlen sorsodról, a falubeliek beszélték el. Elhatároztam, hogy megmentem életedet, hogy folytathasd, ahol az emberit abbahagyta. Ehhez tudnom kell, szintén akarod-e, szellempap.

– Mint földi Buddha, űzd ki belőlem a gonoszt, tisztíts meg! – felelt a pap.

Kaian ekkor a férfihoz lépett és egy kerek kőlapra ültette. Aztán fejére tette saját kék sapkáját, és elmondta egy híres kínai pap két-sorosát, hogy a megszállott fejtse meg értelmét:

Holdfényben tó csillog, szél rázza a fenyőt –

A tiszta ég, hosszú éj – mondd, mire való?

– Próbáld megfejteni a két sor értelmét. Én türelmesen várok. Ha sikerül megértened, kitárulnak előtted Buddha útjai...

Kaian ezzel otthagya a démontól megszállott papot, s folytatta vándorútját. Hanem a falubeliek továbbra is messzire elkerülték a templomhegyet, mert bár a démon nem szállt le többé éjszakánként, az emberek mégsem voltak bizonyosak benne, hogy elpusztult.

Talán egy év is eltelt. Kaian ősszel visszatért, és ugyanabban a módos házban szállt meg éjszakára, ahol annak idején. Kaian kérdezősködésére így számolt be a ház gazdája:

– Megmentette a falut; mióta nálunk járt, mindenki nyugalomban él, nem kell tartani a gonosz démon éjszakai látogatásaitól. Senki nem merészkedett még fel a templomhoz, de azt hisszük, azóta már elpusztult a gonosz. Ha a démonpap lelki üdvének megmentésére fel akar menni a hegyre, mi szívesen elkísérnénk.

– Felmegyek, meg kell tudnom, mi történt a gonosz démonnal. Valószínűnek tartom, hogy emberi életének erényei javára szolgáltak csak, amennyiben elpusztult. S ha így lenne, nálam mindenképpen tiszteletreméltóbb. Amennyiben mégis élne, úgy fogok vele bánni, ahogy mester a tanítványa.

Amint megvirradt, Kaian és kísérete felment a hegyre. Még az odavezető utat is befedte már a gaz, hiszen senki nem mert erre járni. Felérve a templomkertbe, őszi virágok hullatták harmat könnyeiket. A templomot roskatagabb állapotban találták, mint valaha is volt.

Kaian aztán megkereste a helyet, ahová a démonpapot ültette: csak egy csont- és hajcsomó-árny ingott a kő fölött, és kísérteties hangon ismételte egyre:

Holdfényben tó csillog, szél rázza a fenyőt –

A tiszta ég, hosszú éj – mondd, mire való?

– Felelj, mire való? – kérdezte Kaian, és felemelve a papi pálcáját, az árnyék fejére sújtott vele. Erre az árnyék úgy eltűnt, ahogy a jég tűnik el a tűző napon; csak a kék sapka és néhány csont akadt fenn az indák között.

Kaiant aztán a falubeliek ott tartották a templomban, nem engedték tovább vándorolni. Kaian újjáépítette a templomot, ezután híre messzi földekre is eljutott.

Lektorálta: Vihar Judit

Hani Kjóko

Utószó Ueda Akinari könyvéhez

Ueda Akinari *Ugecu monogatari* „Eső és hold meséi” című könyvecskéje ma is a legkedveltebb klasszikus olvasmányok egyike Japánban. Rémtörténet-gyűjtemény van más is a klasszikus japán irodalomban, de közülük csak az *Ugecu monogatari* kilenc meséje élte túl korát. Miért? Mert ezekben a történetekben a japán olvasó ma is ott érzi a feudális múlt kísérteties valóságát.

Ueda Akinari a XVIII. század második felében élt, 1734-től 1809-ig. Az *Ugecu monogatari*t harmincöt éves korában írta, nem egészen kétszáz évvel ezelőtt. Ám az a kor Japánban még a középkor: a feudális Tokugava-sógunátus ideje. A kereskedői kapitalizmust hatalomra juttató, forradalom számba menő Meidzsi-reformokat (1868) még mintegy fél évszázad választja el az író halálától. S mégis, az *Eső és hold meséi* mára a – Japánban késve érkező – jövő szemével mondanak ítéletet a múlttól s az akkori jelenről. Kísértetviláguk szörnyűségei mintegy a Meidzsi-forradalom perspektívájából lesznek oly megrázóvá, s a rémesek a korán túltekintő, haladó író kezén válnak fantasztikus – s ez esetben éppen ezért – realista tükreivé a kísértet-jelennek.

Az író törvénytelen gyerekként jött a világra, s ez, valamint írói sikertelensége, súlyos betegsége, anyagi létbizonytalansága, egész életében reá nehezedett. Magányos és keserű ember lett. Filológiai és filozófiai kutatásokba mélyedt, misztikával is foglalkozott, de sohasem menekülésképpen. Valamennyi írásában a valaha némi haladást jelentő, ekkor azonban már régen a haladás béklyójává lett Tokugava-sógunátus állapotait bírálta.

Az „eső és hold” kilenc története részben kínai, részben japán népmesék, novellák, legendák és mondák feldolgozása. De bárhonnán származzanak az ötletek, valamennyi történet mélyen japán, csak Japán valóságából érthető. A mondák és legendák tárgya a japán feudalizmus történetéből való, a sógunátust megelőző korból; s hogy az

elmúlt kor rémségeit az író most újramondja, az szigorú ítéletet rejt magában: az a kor voltaképpen nem is múlt el, a Tokugavák uralma a múlt örököse. Politikai céljairól legvilágosabban a kilencedik történet vall, többnyire a „pénz szellemének” eszmefuttatásaiban: értelmes kereskedő-polgári rendet akar a feudális hazugságvilág helyett; s a sógunátust arra emlékezteti, hogy valaha régen maga is kereskedők támogatásával tudott úrrá lenni feudális anarchia felett. Mindez komoly fegyvertény a halála után mintegy ötven évre következő Meidzsi-forradalom ideológiai előkészítésében.

A kilenc mesét az európai olvasó talán nem tartja elég csiszoltnak. Tagadhatatlanul megesik az íróval, hogy ott, ahol eszmeileg világosabb, művészileg halványabb a műve; ahol pedig mondanivalója kevésbé érthető, ott a legmegdöbbentőbb. De ne feledjük, hogy az akkori Japán viszonyai közt Ueda Akinari teljesítménye jóformán egyedülálló. Eszmeileg nem láthatott mindent világosan, de művészete olyan szikrának bizonyult, mely láthatóvá tett valamit a jövőből. S talán mégsem egyszerűen irodalomtörténeti dokumentum e kilenc mese. Hatásuk fellelhető a modern japán novellisztikán is; jól látható például a magyar olvasók által is ismert Akutagava művészetén. A legújabb japán irodalomban is vannak követői. Hatása és olvasottsága arról tanúskodik, hogy Japánban a Meidzsi-forradalommal, s az azóta történetekkel sem tűnt el véglegesen az embertelen múlt.

ÉLETRAJZI JEGYZETEK

NACUME SZÓSZEKI (1867–1916) a Meidzsi-korszak utáni japán irodalom egyik legkiemelkedőbb alakja. Előbb középiskolában, majd egyetemen tanított angol nyelvet és irodalmat, a századfordulón pedig két évet töltött Angliában. Írni csupán harmincnyolc éves korában kezdett, ennek ellenére több neves író, költő és kritikus vallja mesterének. Az 1905-ben íródott *Macska vagyok* című regénye hatalmas sikert és elismerést hozott számára. Nagysikerű munkája, *A kölyök* 2003-ban jelent meg. Magyarul még a *Biciklinapló* című írása olvasható. Műveire a világos, egyszerű szerkezet jellemző. Élesen szemben áll a naturalista stílussal. A modernizálódó Japán emberét és a század eleji értelmiség életét ábrázolja. Az élete utolsó évtizedében írt trilógiából a *Kapu* magyarul is megjelent. A kötetben szereplő elbeszélése a *Tíz éjszaka tíz álma* 1907-ben jelent meg először.

TANIZAKI DZSUNICSIRO (1886–1965) nagykereskedő család sarja. A család elszegényedése miatt nem fejezhette be tanulmányait az akkori Császári Egyetemen. Első novellái 1910-ben jelentek meg a *Sincsó* „Új eszméáramlatok” című folyóiratban, ezek közül az itt közölt *Tetoválas* című felkeltette Nagai Kafú figyelmét. Írásait plasztikus kifejezőerő és túlfűtött erotika jellemzi. Mai japán nyelvre fordította a híres *Gendzsi monogatarit*, és ez adott neki ihletet az 1945-ben íródott a *Szállongó hó* című nagy családregegyéhez. Magyarul megjelent művei még: *Egy hibbant vénember naplója* (1979), *Aki a keserűfüvet szereti* (1986), *A kulcs* (1990). 1937-ben a Japán Művészeti Akadémia tagjává választották, 1950-ben neki ítelték a Japán Kultúra Érdemrendet. 1955-ben Nobel-díjra jelölték.

SIGA NAOJA (1883–1971) származásában és írásai hangvételében egyaránt arisztokrata író. Akutagava mellett megalkotja a modern japán novellisztika legjellemzőbb darabjait. Rendkívül finom megfigyelő-

képességgel rögzíti novelláiban az élet megrázó pillanatait, a természet finom képeit. Az énrégény, a *vatasí sószeccu* mestere. Kortársai az „irodalom istenének” nevezték. 1949-ben elnyerte a Japán Kultúra Érdemrendet. Legismertebb művei: *Borotvapenge* (1911); *Ócu Dzsunki-csi* (1912); *A Kinoszaki-félszigeten* (1918); *Út a sötét éjszakába* (1921–1937). Magyarul megjelent még *A zsonglór búne* (1910). Itt közölt elbeszélése 1913-ban jelent meg.

MORI ÓGAI (1862–1922) Nacume Szószekivel együtt a modern japán irodalom egyik vezéralakja. Míg Szószeki visszavonult magányában csak barátaival érintkezett, addig Mori Ógai kettős pályát futott be: írónak a legjobbak közé tartozott, katonaoorvosként pedig 1907-ben elérte a legmagasabb, az altábornagyi posztot. 1884-ben mint orvos Németországba utazott tanulmányútra, itt intenzív kapcsolatba került az európai irodalommal. Hazatérése után műfordításokkal, nyugati esztéták ismertetésével kapcsolódott be az irodalmi életbe. Goethe, Ibsen, Schiller és Andersen műveket fordított japánra, Molnár Ferenc négy elbeszélését is átültette. Magyarul megjelent alkotásait *A vadlúd* című kötetben adták ki (1983). 1912-ben elhunyt Meidzsi-császár, és a népszerű Nogi tábornok nevével együtt önként követte a halálba. Ez a váratlan esemény Mori Ógait egy sor történelmi elbeszélés megírására ihlette. Az itt közölt *Az Abe ház* ebben a témában 1916-ban íródott.

AKUTAGAVA RJÚNOSZUKE (1892–1927) a modern japán novellisztika egyik legkiemelkedőbb alakja. Írásaiból válogatás jelent meg *A vihar kapujában* címmel. A címadó novellából és a *Bozót mélyben* című alkotásból 1951-ben *Kurosava Akira* világhírű filmet készített. Akutagava angolszakos tanárként és laptudósítóként dolgozott. Anyjától örökölt gyenge idegzete miatt egész életét szorongások kísérték. Megalapította a *Sinsicsó „Új gondolat”* című folyóiratot. A japán irodalomban novellistaként és fordítóként tevékenykedett, írásaiban filozófiai mélylélektani és erkölcsi problémákat dolgozott fel. Gyakran merített klasszikus japán és kínai elbeszélésekből. A kötetben szereplő *Az édeskrumpli-kása* 1916-ban jelent meg. 1927-ben egyik barátja öngyilkosságának évfordulóján a kellenél nagyobb adag veronált vett be, előre megtervezett öngyilkossággal vetett véget életének.

KIKUCSI KAN (1888–1948) még egyetemi hallgató korában ismerkedett meg Akutagavával, vele szerkesztette a *Sinsicsó, „Új Gondolat”*

című lapot. Itt közölt, első novellájának (1916) visszhangtalansága az ír drámaírás felé terelte figyelmét. Ír hatásra alkotta Európában is ismert egyfelvonásos drámáit, többek között *Az apa hazatér* és *Az örült a háztetőn* címűeket. A 10-es, 20-as évek legünnepeltebb drámaírójává vált és megteremtette a japán polgári drámát. A hírnevet utánozhatatlan stílusa és szórakoztató témái, valamint dramaturgiai ismeretei hozták meg számára. Sokat fáradozott az írók szociális helyzetének javításán. Megalapította az Akutagava irodalmi díjat.

JOKOMICU RIICSI (1898–1947) egyetemi tanulmányait megszakítva kezdett írni. Siga Naoja hatására a részletező naturalizmus hangján írta első műveit, majd bátor újító kísérleteivel a *Sinkankakuha*, az „Új érzékenységgű írók” egyik vezető tagjává vált. A militarizmus térhódítása idején szimbolista írásaiban próbál képet festeni az elnyomás alatt szenvedő értelmiségi meghasonlásáról, egoizmusáról. Ilyen írása a kötetünkben megjelent, 1938-ban íródott novella is. A társadalmi nyomás őt is megalkuvásra készítette; a háború éveiben írt regényeiben csupán felszínesen érinti a modern ember problémáit.

DAZAI OSZAMU (1909–1948) földbirtokos család fia. Már diákkorában részt vett a proletár íróknak szervezett mozgalmakban, valamint a japán kommunista párt munkájában, emiatt elítélték. Börtönből szabadulva, 1935-ben jelentkezett első, *A bohóc virága* című elbeszélésével. Ezt követte a *Kései évek* című novellás kötet, amelyben az értelmiség és a későbbi generációk figyelmét szerette volna felhívni korának aggasztó politikai eseményeire. A megjelent néhány kisregényén kívül számos epigrammát, prózai költeményt, rövid elbeszélést és cikluszerű mesesorozatot írt. A háború után egyre inkább meghasonlott önmagával, és öngyilkos lett. Több művét külföldön is jól ismerik. *Sajó*, magyarul *Hanyatló nap* című műve 1947-ben jelent meg. Itt közölt írása 1947-ben jelent meg először.

HARA TAMIKI (1905–1951) hirosimai születésű író. Középiskolában ismerkedett meg az orosz irodalommal, ekkor kezdett verseket írni. Paul Verlaine-t tekintette példaképének. A Keio Egyetem angol szakán végzett és 1935-től írásból élt. Már fiatalon megírta, hogy leendő feleségét csak egy évvel akarja túlélni. Házastársát 1944-ben elvesztette, 1945-ben szülei hirosimai otthonában érte az atomtámadás. Ez a két tragédia ihlette az 1947-ben megjelent *A nyár virága* című novelláját,

amely elhozta neki a világhírt. Műveire hatott a dadaizmus, kifinomult érzékenység és pesszimista életfelfogás jellemzi. Utolsó műve *A szívbeli vágy földje* búcsú üzenet. A koreai háború kitörése miatt sötétben látta az emberiség jövőjét, ezért 1951. március 13-án vonat elé vetette magát. Számos irodalmi csoport emlékezik meg róla a hirosimai Ipari Kiállítási Csarnok ép dómjánál.

NOMA HIROSI (1915–1991) tanulmányait a Kiotói Egyetemen végezte. Baloldali költői körökben ismerkedett meg Marxszal és a francia szimbolistákkal. Prózával csak a háború után jelentkezett, és az *après-guerre* írói csoport élére került. Első elbeszéléseiben a fiatal értelmiségiek egoizmusát, hiányos valóságismeretét ostorozza. Magyarul is megjelent *Légüres övezet* című, 1952-es regényében a katonai fegyelem lélekölő mivoltáról ír. Nyelvezete bonyolult, mégis széles körben olvassák. 1959-ben jelent meg terjedelmes regénye, a *Kockadobálók ege*, amelyben a japán gazdasági csoda hátterében meghúzódó emberi tragédiákat szólaltatja meg. Önéletrajzi fogantatású regénye, *Az én tornyom nem dőlt le* egy fiatal buddhista szerzetes lelki vívódásáról szól: a szerzetes válaszút előtt áll, választania kell az európai humanizmus és a buddhizmus között. Kötetünkben közölt elbeszélése 1948-ban íródott.

KAVABATA JASZUNARI (1899–1972) korán árvaságra jutott, egyetemi tanulmányait pártfogói segítséggel végezte el. Huszonegy éves korában írt elbeszélése felkeltette Kikucsi Kan figyelmét, aki a fiatal írórt megismertette Jokomicu Riicsivel. Ketten álltak élére a *Sinkankakuha*, „Új érzékenységű írók” elnevezésű csoportnak, hogy a realizmussal szemben, a húszas-harmincas évek európai stílusirányzataihoz közelítsenek. Író társaival elindították a *Bungei dzsidai „Irodalmi korszak”* című folyóiratot a naturalizmus és a proletárirodalom ellen. Ebből az időszakból való *Az izui táncosnő* és a *Hóország* című, sok nyelvre lefordított műve. Háború utáni írásaira a „statikus esztétikum” utáni nosztalgia, az örök szép utáni kutatás jellemző. Magyarul megjelent művei közül hadd emeljük ki a *Kiotói szerelmesek* (1974), *A tó* (1978), *Szépség és szomorúság* (2004), a *Csipkerózsikák* (2012) című alkotásait. A kötetünkben olvasható, sajátos szerkezetű, Japánban 1949 és 1951 között fejezetekben megjelent elbeszélését több nyelvre lefordították. Ebben a hagyományok formába merevülését kritizálja, szembeállítva az igazi szépséggel. Kavabata Jaszunari nem csupán a Japán Pen Club,

majd a Nemzetközi Pen Club elnöke volt, de a Japán Művészeti Akadémia is tagjává választotta és 1968-ban első japán íróként elnyerte az irodalmi Nobel-díjat.

ABE KÓBÓ (1924–1993) író, fotóművész és drámaíró Tokióban született és Mukdenben, Mandzsúriában nevelkedett. Orvosi egyetemet végzett, de hivatásában csak rövid ideig tevékenykedett. Írói munkásságára erősen hatott Kafka, Dosztojevszkij, Csehov és Rilke. 1945 után Japánba visszatérve az après-guerre csoport tagja lesz. A japán avantgárd képviselője. Elbeszéléseiben gyakran jelenik meg a metamorfózis, írásaiban a humor és az irónia dominál. Drámái nyugati mintát követnek, aktuális problémákat dolgoznak fel mai keretek között. Több drámáját játszották és kiadták külföldön, magyarul például az *Itt vannak a szellemek* (*Szellemi Rt.*) című elbeszélésének rádióváltozatát mutatták be. A *Homok asszonya* című regénye nálunk is nagy sikert aratott, az abból készült filmet Tesigahara Hirosi rendezte. A 60-as 70-es években elfordul a szürrealizmustól és több sci-fit ír. Magyarul megjelent művei közül kiemelkedik *A bot*, *A piros selyemgubó* című novellája, *A dobozember*, *A negyedik jégkorszak* című regénye. Utolsó éveiben a kreol irodalommal foglalkozott, de erről szóló könyvét sosem tudta befejezni. Többször jelölték Nobel-díjra, elnyerte az Akutagava-, a Jomiuri- és a Tanizaki-díjakat. Itt közölt elbeszélése 1949-ben jelent meg.

ÓE KENZABURÓ (1935) egy sikokui faluban született harmadikként egy héttagú családban. Édesanyjától megkapta *Huckleberry Finn kalandjait*, amely átsegítette őt a háború borzalmain és hatással volt írói tevékenységére. A császár iránti kötelező tiszteletét 1945-ben a csalódottság váltotta fel, amely azóta is kihat a munkásságára. Francia szakon végzett az egyetemen és az après-guerre írói csoport hatására kezdett írni. Itt közölt elbeszéléssel elnyerte az 1958-as Akutagava-díjat, és azóta az egyik legolvasottabb japán író. Kezdeti írásait líraiság és groteszk szexualitás jellemzi, műveivel lázad a militarizmus és a terror ellen. 1963-ban fogyatékos gyermeke született, aki nagy hatással volt a karrierjére. Főbb művei magyarul: *Birkaemberek* (1968); *Futball-lázadás* (1997). 1994-ben Irodalmi Nobel-díjat kapott és elnyerte a Japán Kultúra Érdemrendet, utóbbit nem kívánta átvenni a császártól, mivel nem ismer el a demokráciánál hatalmasabb erőt. 1997-ben egy kongresszuson Magyarországon is járt.

UEDA AKINARI (1734–1809) egy oszakai örömnegyed kurtizánjának gyermekeként született. Négyéves korában örökbe fogadta egy kereskedő, jólétben nevelkedett és kiváló taníttatást kapott. Nevelőszülei magániskolába járaták, itt ismerkedett meg a klasszikus irodalommal, valamint haiku-összejöveteleken vett részt. Gyermekkorában fekete himlős lett, amelyből csoda folytán felgyógyult, azonban ujjai deformálódtak. A gyógyulását övező legenda miatt erősen hitt a természetfeletti erőkben és ez megjelenik történeteiben is. Amikor a nevelőapja után örökölt kereskedés leégett, orvoslást kezdett tanulni és megismerkedett a köznyelvi kínai fikciókkal. 1776-ban elindította praxisát és publikálta leghíresebb novelláskötetét, az *Eső és hold meséi-t*. A kötete, amely magyar nyelven is megjelent, azonnal a japán irodalom élvonalába emelte. Hátrányos helyzete ellenére korának legnagyobb írója, tudósa és *vakaköltője* volt.

Összeállította: Rátkai Luca

II. AZ IDŐ TÁVOLÁBÓL...

Bevezető sorok Hani Kjókóra emlékezve

2015. április 5-én, életének 86. évében hunyt el Hani Kjóko.

Egy hétköznapi ember mércéjével ez szép kor, de Hani Kjóko nem volt hétköznapi ember, annál jóval több, egy egész intézmény. Hiszen egyszerre volt író, műfordító, nevelő, óvoda- és zenepedagógus, a tokiói Kodály Intézet alapítója és működtetője, számos nevelési program és reform kiötlője és megvalósítója, a magyar zene, irodalom, nyelv és kultúra rajongója és terjesztője Japánban, a japán nyelv és kultúra terjesztője Magyarországon. Lenyűgöző szellem és önzetlen mecénás, kitűnő pedagógus és igényes ember, – aki egy-egy nemes és építő cél érdekében képes volt mindent – pénzt, energiát, figyelmet és kapcsolatokat – mozgósítani, ha kellett, akár önmagát is feláldozni.

Tevékenysége rendkívül szerteágazó és sokrétű volt, amiről a most közölt emlékezés-szemelvények is tanúskodnak.

Bécsi, majd lipcsei zenei tanulmányok után 1958-ban fiatal zenekutatóként és kórusvezetőként került Magyarországra. Kodály Zoltán nagy hatással volt rá – mind zeneileg, mind zenepedagógiailag, mind pedig emberileg. Kodály tanulmányozása során a Mester tanítványaival együtt kutatta a népzene, továbbá tanulmányozta a zenepedagógiát és a Kodály-módszert. Belevetette magát az akkori magyar szellemi élet intellektuális pezsgésébe (lásd Székács Anna visszaemlékezését) és az itt eltöltött kilenc év alatt „magyarrajongó” vált belőle. Kodály Zoltán hatására lett a Kodály-módszer és a magyar óvodapedagógia lelkes híve és később hazájában odaadó terjesztője. Kodály is felismerte és értékelte Hani Kjóko tehetségét és szervezőerejét, és azt mondta róla, hogy ő „Magyarország előretolt hadállása Japánban”. Joggal, hiszen hazatérve egész életén át azon fáradozott, hogy a Kodály-féle szemlélet méltó helyet kaphasson a japán iskolapedagógiában az óvodáskortól kezdve a középiskoláig. Ennek érdekében tevőlegesen is hozzájárult a Kodály-módszer terjesztéséhez: 1967-ben Tokióban saját forrásaiból

létrehozta a Kodály Esztétikai Nevelési Intézetet, amely az évtizedek során szervezetileg egyre terebélyesedett, és az egész országot behálózó mozgalommá fejlődött. A Kodály-tanítványokkal és a magyar zenepedagógia jeles képviselőivel való élő kapcsolattartás biztosította a szakmai folyamatosságot, amint arról a Szőnyi Erzsébettel készült interjú is tanúskodik.

Ugyancsak az ő nevéhez fűződik a Japán Kodály Társaság magalapítása, amely az 1975-ben alakult Nemzetközi Kodály Társaság japán tagozataként máig is töretlenül működik. Gyermekkarok és vegyeskarok aktív tevékenysége és a folyamatos utánpótlás tanúskodik arról, hogy a Kodály-módszer sikeresen vert gyökeret a kórusmozgalom terén is.

Hani Kjóko a magyarországi zenei nevelés és az óvodapedagógia jobb és életközeli megismerése céljából japán pedagógusok és fiatalok számára hozta létre 1989-ben a Hani Alapítványt, amely az ideutazóknak nyújt anyagi és szakmai támogatást tanulmányaik folytatásához. Az alapítvány elnökséget Keresztúri Máriától 1993-ban Tordáné Hajabács Ilona vette át, akivel három évtizeden át állt munkakapcsolatban. Számos óvodapedagógus és gyakorló óvodavezető (lásd Móroczné Komáromi Gyöngyi visszaemlékezését) szeretettel emlékezik vissza az alkotó munkakapcsolatra.

Balogh Márton visszaemlékezésében azokat a benyomásokat és élményeket osztja meg, amelyeket japáni tartózkodása és munkája során Hani Kjókónak köszönhet. Kume Emiko, a Japán–Magyar Baráti Társaság Irodalmi körének a vezetője Hani Kjóko szellemi–irodalmi örökségének állít emléket.

Külön figyelmet érdemel az az önzetlen és lelkes önkéntes tevékenység, amellyel a japán nyelvet igyekezett megismertetni és megszerettetni a magyar érdeklődőkkel. Ennek során akaratlanul is számos későbbi magyar japanológus kineveléséhez járult hozzá, akik szellemi hatásának erejét és emlékét máig tisztelik és őrzik. Ezek közé tartozik Hidasi Judit és Vihar Judit is, akik más-más területen (egyikük a nyelvészet, másikuk az irodalom irányában) folytatta tevékenységét. Mindkettejük egyébként a Hani Alapítvány kuratóriumi tagja is – ezzel is igyekezvén leróni Hani-szan iránti tiszteletüket.

Hani Kjóko szellemi és intellektuális örökségét nem csak a nagyszámú publikáció – tanulmányok, tankönyvek, nevelési útmutatók, esszék és fordítások tucatjai – őrzik, hanem az a szellemi tudás és intellektuális erő, amit tanítványainak és munkatársainak szinte má-

gikus erővel átadott. Szellemi kisugárzása hatalmas hídként köti össze Magyarországot Japánnal.

Szeretnénk kifejezni köszönetünket Vacsi Josiének, hogy a rendelkezésünkre bocsátotta a Hani Kjókóról és közeli munkatársairól készült fényképeket, valamint a kecskeméti Kodály Intézet könyvtárvezetőjének, Csányiné Koós Ildikónak és az intézet archívumvezetőjének, Polják Zsuzsannának a kötet anyagához nyújtott önzetlen segítségükért.

VIHAR JUDIT

Mozaikképek japán tanárnőről

Füstfelhőben

– Fináncláb van a cigimben! – ezzel a kijelentésével kápráztatott el bennünket, tanítványait Hani Kjóko tanárnő az 1960-as években a japán órán. Abban az időben ugyanis az ELTE Bölcsészkarán tanár is, diák is nyugodtan dohányzott tanítás közben, füstfelhőben vetettük papírra a japán írásjegyeket. És akkoriban még a füstszűrős cigaretta is ritkaság számba ment. Hani tanárnő a legerősebb cigarettát, a Munkást szívta. A cigaretta szinte egész órán át ott égett karcsú ujjai között. S eközben pedig a tanárnő olyan remekül beszélt magyarul, olyan gazdag szókinccsel rendelkezett, amilyennel talán még az átlagos magyar anyanyelvűek sem.

Akkoriban még a Kínai tanszék kötelékében lehetett csak japánul tanulni, Major Gyula óráin kívül Hani tanárnő kedd esti óráit látogattuk nagy lelkesedéssel. Nem ósdi nyelvkönyvekből tanultunk, hiszen akkor még japán könyvekhez egyáltalán nem lehetett Magyarországon hozzájutni. A Váci utcai Idegen nyelvű könyvesboltban szereztünk be egy remek angol nyelvű japán nyelvtant a Teach yourself sorozatból. Emellett a tanárnő japán elemi iskolás olvasókönyvekből könnyű irodalmi olvasmányokat olvastatott velünk. Ilyen volt például a híres író, Mori Ógai (1862–1922) gyermekekről szóló elbeszélése, az Andzsú és Zusio, ebből az izgalmas történetből később filmet és animét is készítettek. A novella olvasása csigalassúsággal zajlott, heteken keresztül izgultunk, mi fog történni a testvérpárral kalandos életük során, de csak a félév végére sikerült megtudnunk. Gondot jelentett ugyanis az olvasás során a sok ismeretlen írásjegy és japán kifejezés. Akkoriban még szótárt sem lehetett Budapesten beszerezni. Hani tanárnő úgy segített rajtunk, hogy a házi feladatnak adott rész ismeretlen szavait kiszótározta nekünk. Eleinte feljártunk a szószedetért a lakására csüörtök esténként, aztán később ő maga adta postára, hogy tudjunk

készülni. De a nyári szünetre megelégette a dolgot, felajánlotta, hogy Japánból hoz nekünk japán-orosz szótárakat, mert közvetítő nyelvnek az oroszot használtuk.

Szeptemberben boldogságunk határtalan volt: nagy örömmel vettük át tőle a csodálatos vékony papírból készült, különleges illatú könyveket. Most már magunk is tudtunk szótárazni! Így gyorsabban ment az olvasás. Ha valaki az órán tévedett, félszóval, néha ironikus megjegyzéssel igazította helyre a tanárnő. Mély hangja, pattogó beszéde még most is a fülemben cseng. De persze nem féltünk tőle, ő csak adni tudott. Nem csak japán nyelvet tanított, nagy figyelemmel vizsgálta tanítványai képességeit, igyekezett ezeket kibontakoztatni. Mártonfi Ferencet, a későbbi nyelvészt, a japán nyelvészet felé irányította.

Nekem azt tanácsolta, hogy fordítsak a modern japán írók műveiből. Könyvet is hozott. Kiváló ízlésével még az 1960-as évek közepén a fiatal író, Óe Kenzaburó (1935) kötetét adta a kezembe, akit jóval később, 1994-ben Nobel-díjjal tüntettek ki. Így aztán Hani tanárnőnek meghatározó szerepe lett az életemben. Rengeteget tanultam tőle. De persze nemcsak japán nyelvből és nyelvről, hanem emberségből, világszemléletből is. Amikor látta, hogy komolyan érdekel a japán irodalom, saját jegyzeteit is odaadta tanulmányozásra.

Nem csak az órákon találkoztunk, sokszor együtt töltöttük a vasárnapokat is, kirándultunk, beszélgettünk. Előfordult, hogy a japán nagykövet lakásán voltunk együtt. Ott készült a fénykép is, melyen a nagykövet feleségén és leányán kívül Hani szenszei a tanítványai-val együtt látható az 1960-as évek közepén. Nagy szerencsénk volt, hogy egyetemi éveink éppen az ő itt tartózkodási idejével estek egybe. Amikor elérkezett az elválás ideje és tudtuk, hogy visszamegy Japánba, búcsúestet szerveztünk tiszteletére. Töltött káposztát készítettem, amelynek nagyon örült. Késő estig beszélgettünk vele a Damjanich utcában, a mi lakásunkon.

„Húsz év múlva”

Sokáig nem láttam, nem találkoztam vele. Az 1980-as években megindult az olvadás Kelet-Európában. 1986-ban kaptam először ösztöndíjat Japánba, tanártovábbképzésre. Rögtön írtam Hani tanárnőnek, hogy szeretnék vele találkozni. Tokió modern városrészében, a Sindzsuku negyedben szállásoltak el minket, a világ minden sarkából érkező japán nyelvtanárokat egy újkori erődre emlékeztető kényelmes ho-

telben. A Szanrúto szálló halljában vártam Hani szenszeire. Fiatalosan, mint egy kislány, vidáman futott be a szállodába, ahol hosszan elbeszélgettünk. Igazi világpolgárnak láttam. Fürge észjárása fürge mozgással párosult. „Csak a technika fejlődik, – jegyezte meg. – Mi, emberek nem sokat változunk.” Miközben gondolatai messze jártak, kezében persze ott volt az elmaradhatatlan, de most már füstszűrős cigaretta. Minden érdekelte, ami Magyarországgal kapcsolatos. Különösen az irodalom: mit lehet, mit érdemes olvasni az akkoriban megjelent írók művei közül.

Utoljára, de nem végleg...

Még egyszer találkoztam vele, amikor az 1980-as években utoljára Magyarországon járt óvoda-pedagógiai ügyben. Egészsége akkor már jócskán megromlott, bár ebből még semmi sem látszott. Néhány nap múlva kaptam a hírt, hogy Érden fekszik egy magánklinikán. Meglátogattuk, szomorúságát alig tudta palástolni, érezte, hogy az utazás már nem neki való. Hosszan beszélgettünk, bár többször is indulni akartam, hogy ne fáraszam, de látszott, hogy örül a látogatásnak.

Miután visszatért Japánba, többször is írtunk egymásnak levelet. Hat magyar és öt japán nyelvű levelet őrzök tőle. Sajnos az általam küldött levelekről nem készítettem másolatot, Csak egyet találtam a gépemben, mert a többi kézzel írtam:

Igen Tisztelt Tanárnő!

Nagyon örülök, hogy egészségileg rendben van. Remélem, mihamarabb találkozunk Budapesten. Addig is szeretettel küldöm ezt a kétnyelvű japán-magyar népmese gyűjteményt, melyet spec. szemináriumokon fordítottunk a japán szakos hallgatókkal. Nagyon igyekszem, hogy tudjak legalább egy kicsit olyan jó tanár lenni, mint Tanárnő volt velünk akkor régen.

Nagyon sok szeretettel, tisztelettel és hálával gondolok Tanárnőre:
Budapest, 2002. január 5.

Hani szenszei többnyire magyarul írt, később inkább japán nyelven. És mindig az irodalom, mindig az olvasmányok... Még régebben megismerttettem Kidzsima Hadzsime költő és ifjúsági író műveivel. Ezek közül lefordítottam néhány verset. Kidzsimával Tokióban találkoztam, elvitt egy igen előkelő étterembe a Ginza negyedben, ahol gésák szol-

gáltak fel. Hazatérésem után még sokáig leveleztünk, egyik levelében, a 2001. március 2-i keltezésűben említette Hani szenszeit, akivel már rég nem beszélt. Azóta azonban Kidzsima sincs már az élők sorában.

A 2000-es évek elején megkeresett Torda Ili, a Hani Alapítvány kuratóriumának elnöke, aki évente vezetett továbbképzéseket Japánban pedagógusok számára. Felkért, hogy vegyek részt az alapítvány kuratóriumának munkájában, ami rendkívül megtisztelő volt a számomra. Ettől kezdve, amennyire tudtam, segítettem Torda tanárnőnek tolmácsok, japán nyelvet oktató iskolák keresésében, programok szervezésében.

Hani tanárnő rajongott a népköltészetért, a gyermekdalokért. Egy táncgyűttest támogatott, akik japán népdalokat, gyermekdalokat adtak elő tánckísérettel. Nagyon örültem, mikor kiderült, hogy Magyarországon is bemutatnák műsorukat.

Hani tanárnő első levelét japánul írta nekem Csibából, 2005. szeptember 9-i keltezéssel, ebben számolt be arról, hogy nagyon ajánlja Morija művésznőék estjének magyarországi bemutatóját, melyet Hidasi Judit is látott Japánban és ő is örömmel fogad nálunk. Nagy lelkesedéssel vártuk őket, a Magyar–Japán Baráti Társaság magyarországi körutat szervezett nekik 2005 októberében. Úgy gondoltam, sokkal érdekesebb, ha a dalok japán szövegeit magyarra fordítom. A tizenkét dal közül kettő álljon itt mutatóban:

Szentjánosbogárka,
aranyos bogárka,
gyere fel a hegyre,
lampion fényére!

Esernyőárus verebecske
mit szégyelled magadat!
Egy, kettő, három, négy –
ördög lettél, fogó légy!

Budapesten kívül még több városban adták elő a programot nagy sikerrel. Tolmácsuk az egyik legtehetségesebb hallgatóm, Sipos Emese Lilla volt, aki máig is tartja az együttessel a kapcsolatot. A táncgyűttest a Kogart étteremben búcsúztattuk. Még ebben a hónapban Hani szenszei levelezőlapot küldött Nagarejamából, ahol életének utolsó éveit töltötte: A borítékon a dátum: 2005. 10. 24.

Kedves Judit!

Annyira tisztellek Téged, hogy ilyen soká nem tudtam íráshoz szólni magam! Elnézésetet kérem, pedig millió okom lett volna jelentkezni Nálad: megköszönni a Táncsoport dolgainak sikeres végig vitelét.

Az a Meghívó, Hidasi szerint Te írtad, annak a tartalma teljesen lenyűgözött engem. Esztétaként, költőként, igazán szutekina hito vagy! És sajnálom, erről az oldaladról egyáltalán nem ismertelek, ill. nem mutattad Magad. Vajon később nyíltak-e ezek a tehetségek? Ha tévedek, nagyon szomorú leszek és magamat büntetem emiatt. Ezek után nem tudom, érdemes-e Neked azt a kis japán könyvet fordítani?¹ Ha fordítói ambícióod volna, akkor ajánlom én is, Judittal együtt. De Hidasi is, Torda is mondja, mennyire sok fontos dolgod van Neked. Itt, még hozzá, nem irodalmi jelentőségű, értékű mű. Én egyre jobban érek rá segíteni bármennyit szívesen. Ha jónak tartod, szívesen keresnék egy japán embert, aki tudna Neked segíteni a fordításban. Sajnos nem közvetlenül, hanem Ivaszaki Ecuko útján. Szólj, ha kell.

Egyelőre búcsúzom. Vigyázz magadra. Nem szabad túlhajtani Magad.

Sok-sok szeretettel gondolok Rád

Hani Kjóko

Magyar irodalom – japán irodalom

A következő levél egy évvel később érkezett, rezignáció igen, de elkeseredés csöpp sem tűnik ki a sorokból:

Kedves Vihar Judit!

'6 szept. 29. Nagarejama

Az életem utolsó szakaszára érve, hála istennek, teljes időmet olvasásra tudom szólni. Kétnyelvűségemet felhasználva egy témáról esetleg összehasonlítanék olvasmányokat 2 nyelven. Így Balogh Mártonnal megbeszélve a következőket lenne jó elolvasni:

¹ Isida Ira: *Ucukusii kodomo 'A gyönyörű gyermek'* c. 2001-ben megjelent könyve, amely egy gyermekgyilkosságról szól. Egy tanítványom nagyrészt lefordította a kötetet.

Kodras Juiditi!

Amnyra diritelik Topod, hopy ikyou norka
nem kuitan washer souni magani!
Smitelidat karem, iudiko okom kott vaku
identikera Nival: magresemni a Tanc-cerport
adgaimer ankoros vtyig v'ileit.
Anja megfuit, kidasi, sornit Te irak, ammar
a tartalawa, kelyen konyigozott enjam. Sseta-
kent, kolyokent, igaran ssetekina kuto ranyi!
en atuktem, erro a olidit eydetajan nem uny-
taker, il. nem muttetak Magad, Vagan kogeit
nyitak-e eek a talyager? da tevelok, neyom
sowem kopyak e magawat kuittem emait,
Zek utau nem tudom, erdomes-e Nered ant
a kinyig. konyet forditan? da fordite auri-
cud verna, akker ayukon en i, Juidital
egyitt.
De Hidas i, Tarda i mandya, manyanee nek, fertis
kolyokan Nered, dit, megfard, nem iradalan,
kolyokan, erterka a mir, en egyre jettan ekerka,
negitau bar amnyid saiveer, da jonek tartod,
siveer korvarek egy jop. emfot, aca Kaulna
Nered segitau a forditanban. Snyon nem kore konyig
Konom Iva sarak Zekko utjan, Sooly, ka kelle.
Zygolet, kucanizom, Vagyaz Magadira, Nem sarak,
Tud kaitan Magad, Sok-sok saretitok
Fondolok Kad: jant

Füst Milán Feleségem története, Németh László Iszony, Mikszáth
A Noszty fiú esete Tóth Marival. Szívességedet kérném, hogy
tudjak hozzájutni. Nem tudom, mostanában mivel foglalkozol.
Bármilyen jellegű publikációd érdekelne. Ismered-e Tanikava
Suntaró költőt? Tőle a Hadaka c. versgyűjtemény?²

Sok-sok szeretettel:

Kjóko

A következő levelezőlapot 2006. nov. 27-i keltezéssel japánul írta. Eb-
ből tudtam meg, hogy Torda Ilin keresztül elküldte Tanikava Suntaró

ユキト さん
「老松」日本の俳句集 おめでとうこまにい
ます。大岡信 (お-おかまこと) と「うた」
で歌人で「学者」の人が「います。私と同じ「世代」で
東洋と西洋両方に「明かす」人です。二人と
本をお送りしてみます。この夏休みには「避暑
」士で「ユキヤさん」と中村さんに「お会い」しました。
ハンカリーの「言」しに「花」の「笑」きました。
オリンピックで「オ」パラリンピックで「オ」ハンカリー
人「たち」を「応援」して「う」れ「し」か「ら」た「で」す。
いつも「マイバ」保育園で「保育」の「研修」をする「保育」士
さん「に」お「な」ら「な」る「生徒」さん「たち」が「上手」に「助」けて
「下」お「て」る「よう」で「感謝」して「い」ます。*あなた「の」
俳句「の」研究「に」参考「に」なる「こと」が「ある」か「し」れ「ま」せん。
「う」た「と」お「い」い「で」す「か」。他「に」も「手」に「い」れた「り」を「思」
本「は」あ「り」ま「せ」ん「か」。読「み」て「下」す「は」、例「え」古「い」や「う」で「す」
入「手」で「き」る「よう」努「め」て「み」ます。
で「は」ご「き」げ「ん」やう。

ユキト = 協子

² Nemsokára elküldte a verseskötetet.

gyűjteményes kötetét, no meg egy japán nyelvű Adyt is. „Ilyen irodalomra van szükség – írta. – Mi a véleményed?”

Egy japán tanítványom, Szato Vakako időközben a Balassi Intézetben elkészítette diplomamunkáját, Örkény: Macskajáték című darabja egyik felvonásának fordítását. Elküldtem Hani-szenszeinek, mert érdekelt, mit szól hozzá. Erre a következő levelet írta:

Kedves Judit!

2006. dec. 7. Kasiva

Nagyon köszönöm a levelet és a fordítást, nem is gondoltam, ilyen tehetséges japánok nevelkednek szárnyad alatt. Igazán! Most tőlünk elment az utolsó japánul tudó magyar hölgy, mert a japán férje inkább magyar földet választott az öregségük helyéül. Én már képtelen vagyok bármilyen munkára. Nagyon tetszett a fordítás. Különben tehetséges az illető? Vagy már több éve van ott? Csofaldokozom! Talán Neked van olyan tehetséged a magyarul tudó japánok nevelésében és az a bizonyos Balassa B. Intézet lenne?³ Nekünk időnként szükségünk volna magyarból fordítani japánra. Nem szépirodalmi, hanem óvodai, bölcsődei továbbképzési anyagokat. Nem igazi szaknyelvről van szó, hanem az óvodai nevelés szintjének megfelelőről. Erre nem mindig van igény. Csak időnként. Pl. mikor meghívjuk Torda Ilit, ha esetleg együtt tudna jönni, de ha az utat megfizetjük, nekünk több pénzünk, azaz honoráriumra nem volna.⁴ A Hani Alapítvány ügyei Torda Ilire tartoznak és esetleg valami okosat kitalál az Ili. Mit fordítson Wakako, ha ilyen tehetséges? Ha irodalmi lapra való elhelyezése szükséges, arra nekem nincs ötletem. Örkény Macskajátékát is a Tóthékkal együtt akkor játszották, ill. játszotta az én barátnőm. Jól emlékszem? Egy nő játszik végig, nem? Most jut eszembe egy másik színésznő, akit esetleg a Macska érdekelne. Ha a honoráriumra nem számít, át tudom küldeni a fordítást. De hát akkora munka!?!?

Van egyetlen javítanivaló a japán szövegen: egyenlítő = edzsensritee és nem edzsensritó. Ez minden ő-re vonatkozik, mondjuk ez

³ A Balassi Intézetben tanultak azok a külföldiek magyarul, akik a magyar irodalom remekeit akarták majd lefordítani anyanyelvükre.

⁴ Hani tanárnő itt arra gondol, hogy nagyon örülne magyarul és japánul tudó segítségnek Japánban is. Jelzi, hogy az útiköltséget ki tudják fizetni, honoráriumot viszont nem.

jap.-magyar helyesírás. Küldök egy folyóiratot, nagyon vegyes ízlésű és szintű dolgok vannak benne.

Sok-sok szeretettel gondolok Rád:

Kjóko

A következő levél pár héttel később érkezett, japán óvónők magyarországi továbbképzéséről volt benne szó:

Kedves Judit!

2007. I. 4. Nagarejama

Köszönöm a 4 nagy Van Gogh képet és megígérted a tolmácsdiákokat Torda Ilin keresztül a Mályva módszerét tanulmányozó jap. óvónők számára.

A jap. óvónők mindig az ún. Golden weekben rendeznek csoportutazást Magyarországra óvodai ügyeket tanulmányozni. Az idén a nyelvi hagyományok ápolása lesz a téma. Találtam egy nagyon régóta itt élő magyar nőt, aki csodálatos módon csinálja ezt idegenben. Ez az érdekes, ő a Magyar Rádió kórusnak volt tagja. Remélem, Nektek is érdekes téma lesz.

Sok-sok szeretettel gondolok Rád:

Kjóko

Pár nappal később ezt írta:

Kedves Judit!

2007. jan. 7. Kasiva

A múltkori leveledben olvastam, hogy Szato Vakako nevű japán tanul Nálad magyar műfordítást. Mióta van olyan műfordítói „iskola”? Mi, mint óvodai, bölcsődei pedagógusok rengeteget tanulunk a magyar szakmától, mármint továbbképzést, évente 130 főnyi csoport indítunk Magyarországra, 1 hétre. Pl. ilyenkor Vakako tud-e segíteni? Hogy lehet őt elérni? Meddig lesz Magyarországon? A Balassi Intézetnek milyen funkciói vannak? Kíváncsi vagyok. Az előző leveledben említett Egyenlítő még nem kaptam meg. Remélem, majd meg fog érkezni. Kíváncsi lennék arra is, Te miket tanítasz a műfordítóknál.

Jó munkát kívánok Vakakónak.
Neked szintén,
sok-sok szeretettel gondolok Rád:

Kjóko

P.S. Mit kéne fordítani? Most kapcsolt az agyam: Csutak és a szürke ló. Ezt kéne! Talán a kiadó (a nagy ifjúsági cég a Fukuinkan) is örül, bár nekem semmi tapasztalatom nincs ezzel a műfajjal. Ki kéne próbálni.

2007. 11. 12.-i keltezésű japán nyelvű levelében megköszöni a számára küldött ainu mesekönyvem.

A következő, 2008. szept. 16-én Nagaramából érkezett levélben Hani tanárnő Ősi fenyő című japán versfordítás kötetemet nyugtázta.

Utolsó levelében, melyet 2008. november 26-án japánul írt, a Hani Alapítvány által Magyarországra érkezett 12 éves japán kislány körülményeiről szólt, aki azért jött Budapestre, hogy megtanuljon magyarul. A rendkívül zárkózott kislánnyal sok bajunk volt, de végül sikerült elsajátítania a magyar nyelvet és ezután visszautazott Japánba.

Hani tanárnőt még halálos betegen is a munka foglalta le. Az utolsó percekig dolgozott amennyit csak bírt. Szellemi frissességét haláláig megőrizte. Most, mióta 86 éves korában eltávozott, a feladatok már csak nekünk szólnak, azoknak, akik tanultak tőle, akik ápolják emlékét a Hani Alapítvány segítségével. Hagyatékát ébren kell tartanunk azoknak a fiataloknak a számára, akik a két nép kultúrájával ismerkednek, foglalkoznak. Célunk, hogy nevelési módszerei, fordításai ne menjenek veszendőbe és a további nemzedékek is ismerjék munkásságát, kultúra közvetítői tevékenységét.

VIHAR JUDIT (1944) műfordító, irodalomtörténész, haikuköltő. Egyetemi tanulmányai során 1963. és 1967. között Hani tanárnő tanítványa volt az ELTÉ-n. 2001 óta a Magyar–Japán Baráti Társaság elnöke. A Hani Alapítvány kuratóriumának tagja. Tanszékvezető főiskolai tanár az ELTE BTK-n, a KRE Bölcsészkarán tanít 1994 óta. 2009-ben elnyerte a japán császár által adományozott, a Felkelő Nap Rendje az Arany Sugarakkal és a Nyakszalaggal érdemrendet. Mint kiadó és szerkesztő részt vett a Japán–Magyar Nagyszótár kiadásában, melyért a japán külügyminiszter Oklevéllel tüntette ki.

Emlékmorzsák

Az első találkozás

Híre ment a japán nyelvtanulás iránt érdeklődők körében, hogy van egy japán nő, aki az ELTE Kínai tanszékén, igaz, hogy lehetetlen időben – hol este, hol meg szombat délutánonként – japán nyelvi órákat ad... ingyen... sőt tankönyvet is ad... azt is ingyen... de hogy nagyon szigorú... viszont tud magyarul is... és érdekes sztorikat is megoszt néha...

Hát szóval, ő volt Hani Kjóko.....

Nekünk középiskolás korúaknak maga volt a csoda egy élő japánnal találkozni, beszélgetni... A nagyon sikeres 1964-es tokiói olimpia után voltunk néhány évvel, Japán nimbusza akkor kezdett emelkedni, és a japán nyelvtanulás iránti érdeklődés is egyre többeket vonzott az alkalmi nyelvtanulási fórumokra – hiszen akkoriban intézményes japán nyelvoktatás a TIT tanfolyamokon kívül gyakorlatilag sehol sem volt egész Budapesten, sem iskolákban, sem egyetemeken. Tulajdonképpen hivatalos diplomáciai kapcsolatok sem léteztek még a gyakorlatban akkoriban a két ország között – ezek helyreállítására ugyan 1959-ben sor került, de a nyelvoktatással kapcsolatban még nem történtek lépések, erre csak 1969-ben került sor. Ez a Hani Kjóko-féle lehetőség ezért abszolút kuriózumnak számított, és aki bekerült a csapatba, az ténylegesen szerencsésnek érezhette magát. A többség a kínai szakos egyetemistákból és más nyelvszakosokból verbuválódott, de volt közöttünk újságíró, jelmeztervező és tudtommal egy fuvolaművész is.

Japán nyelvtanulás Hani Kjóko módra

A tankönyv, amelyből tanultunk, és amelyet Hani Kjóko nagyvonalúan biztosított számunkra, – őszintén szólva – elég unalmas volt. Tulajdonképpen egyre nehezebb olvasmányok sorozata japán nyelven, több kötetben, ahol a megértést nem csak a jobbról-balra, felülről lefelé futó írásjelek ismeretlen világa, hanem a szövegek tartalma is jelentette.

Hiszen a tokiói közlekedési viszonyokról, a megállók neveiről vajmi kevés fogalmunk volt, se a neveket, se a helyszíneket nem tudtuk beazonosítani, a szövegben gyakorta szereplő kulturális reáliákat nem tudtuk semmihez se kötni – de se baj, mert a vállalkozás egzotikuma; az írásjegyek szokatlan, ámde annál izgalmasabb világa; a rejtélyes nyelvi formulák mind csak fokozták a mutatvány sajátosságát. És ehhez társult Hani Kjóko lelkesedése. Emlékezetem szerint olyan tempót igyekezett diktálni, amit még a legelvetemültebb nyelvtanuló zsenik se tudtak követni, de a tanórák mégis emlékezetes alkalmakként maradtak meg bennem. Hani Kjóko nem csak nyelvet, hanem szellemiséget, kultúrát és sajátos értékrendet is közvetített, amely valahol mindnyájukban egy életre nyomot hagyott. Nagyon intelligens, olvasott, művelt nő volt. Ezt még a legfinnyásabb bölcsesek is elismerték – ráadásul figyelembe véve azt is, hogy nem volt sem nyelvtanár, sem nyelvész, de még csak bölcész sem – ő zenepedagógus, Bartók kutató volt.

Az ember

Az, hogy apró termetű, szinte törékeny és mozgékony volt – önmagában nem meglepő, hiszen sok japán nő ilyen. De az, hogy ismeretségünk közel négy évtizede alatt egyetlenegyszer sem láttam másban, mint nadrágban és ingben – az azért már elég sajátos. Megjelenésében leginkább a karikatúrákon ábrázolt szüfraszettekhez hasonlított – első osztályú minőségű alapanyagokból előállított nadrág-együttesek, semmi ékszer, semmi cicoma, bumfordi ámde kényelmes minőségi cipők – nagy praktikusság és funkcionalitás az öltözködésben. Kevés holmival utazott, de azokra a tárgyakra, amiket bőrtáskájában magával hordozott – ténylegesen szükség volt. Kereste a célirányosságot, elvetette a redundanciát. Öltözködésben, életvitelben és a kommunikációban is. Nem volt kedveskedő, bizalmaskodó és népszerűséget kereső – inkább száraz, pattogó stílusú, de hallatlanul éles eszű, akinek kitűnő meglátásai vannak. Kicsit szúrós tekintetű, ámde a kíváncsiságtól és érdeklődéstől nagyon élénk arckifejezésű ember. Szememben a puritánság megtestesítője.

Egy alkalommal Tokióban valami könyvért fel kellett ugranom hozzá – habár lakásában nem volt szokása vendégeket fogadni. Ahogy beléptem a rettentő apró előszobába, és cipőmet lerúgva bemerészkedtem a még apróbb nappaliba, amelyben jóformán egyetlen kanapé árválkodott, megakadt a szemem a szemközti falon lógó képen.

- Jé, ez pont úgy néz ki, mint egy Picasso! – jegyeztem meg.
- Mert az! – vetette oda csak úgy mellékesen.
- ????
- Anyámék kapták tőle.

Hát ilyen volt a háttere. És még ebből a hihetetlenül intellektuális milióból is kitűnt a saját műveltségével és olvasottságával. Ha valakire lehet azt mondani, hogy falta a könyveket, hát az ő volt. Természetesen japánul, de élete második felében jobbra magyarul! Többet olvasott a magyar pedagógia, pszichológia, neveléstörténet, nevelélmélet, drámapedagógia és óvodai nevelés, képzés szakirodalmából, mint a szakképzett magyar pedagógusok zöme. Minden újonnan megjelent szakirodalmat megvett vagy megvetetett, és azonnal el is olvasta. Egy nap reggel fél 6-kor csöng a telefon idehaza Pesten:

- Kjóko vagyok! – szólt bele jellegzetes karcos hangján a telefonba.
- Szervusz Kjóko, nahát! Itt vagy Magyarországon?
- Nem, Tokióban vagyok... csak kérdezni szeretnék valamit....
- Persze..., nyugodtan –
- Most fordítok itt egy gyerekmesét... mondd, mi az, hogy „dödöle”?

A magyar nyelvi szókincse nagyobb volt, mint egy átlagos magyar óvónőé. És a szavak jelentésének, konnotációjának, a szövegkörnyezetnek alaposan utána járt. Nem restellte a fáradságot, napi 18 órát dolgozott.

Láncdohányos volt és szenvedélyes kávéfogyasztó. Alvási normája nem haladta meg a napi 5-6 órát, és nem titkolt megvetéssel tekintett a nála sokkalta fiatalabb munkatársaira, akik kidőltek mellőle.

A pedagógus

Hani Kjóko nevelési credoját ha egy szóban akarnám megfogalmazni, akkor azt mondanám, hogy „embert” nevelni.

Embert, aki a társadalom, a közösség alkotó tagja, aki tud és akar gondolkodni és egyéni véleményt formálni, aki nem fél a konfliktusoktól, vitáktól, ha az építő jellegű, aki maximálisan becsületes és tudásra, fejlődésre szomjazó. Ha úgy vesszük, ezek az elvek és elvárások ellentétesek voltak a hagyományos japán szellemiséggel, amely nem önálló gondolkodást és viselkedést, hanem fegyelmet és normakövetést, engedelmességet és alkalmazkodást vár el a felnövekvő nemzedék tagjaitól is. Ennek fényében nem csoda hát, hogy Hani Kjóko a hazájában uralkodó nevelési elvek helyett olyan országok,

kultúrák gyakorlatához fordult, ahol a gyerekek kibontakozásához és kreativitásának megéléséhez több lehetőséget biztosít a rendszer, amely „egyéni központú” volt, sokkal erősebben, mint amit a japán kultúra elvár.

A gyerekeket partnerként kezelte. Nem a jó gyerekeket szerette, hanem a kíváncsi gyerekeket. Imádtá meghallgatni a kérdéseiket. Komolyan vette őket, és komolyan felelt nekik. A gyerekek is partnernek tekintették – társnak és nem tanítónak.

Nagyon nagyra tartotta azokat az eredményeket, amelyeket a méltán híres magyar óvodapedagógia elért. Amíg egészsége engedte, szinte nem múlt el év, hogy egy-két alkalommal ne jelenjen meg japán óvónő csoportok élén továbbképzésre Magyarországon. Ezekre az alkalomokra a legkitűnőbb gyakorló pedagógusok és foglalkozás-látogatások mellett vezető elméleti szakembereket kértek föl előadásra, workshopokra. A sokszor váltásban dolgozó tolmácsok – hiszen a 12-14 órás munkamenet rajta kívül senki se tudta követni – munkájának minőségét árgus szemekkel követte, ha kellett, akkor menet közben is belejavított, korrigált a fordításba. Nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a keze alatt dolgozó fiatal óvónő nemzedék valóban tudásban és ismeretekben megerősödve térjen vissza Japánba. Az óvodapedagógia integrált része volt a Kodály-módszer, amelynek a meghonosítása Japánban ugyancsak az ő nevéhez köthető. Az általa alapított Kodály Művészeti Nevelési Intézet mai napig működik Tokió szívében (<http://www.h5.dion.ne.jp/~kodaly/>) és minőségi munkájával öregbíti a Kodály módszer hírnevét.

Rengeteget fordított és – nemegyszer saját költségen, saját vagyonából – ki is adott – ezzel is elérhető közelségbe hozva a magyar forrásmunkákat az érdeklődő és tanulni vágyó japán pedagógusok számára. (<http://src-hokudai-ac.jp/ieda/jhnet/japan-magyarirodalom.pdf>)

Az utolsó találkozás

Nekem kétszer volt utolsó találkozásom Hani Kjókóval. Először akkor, amikor az 1990-es évek elején ösztöndíjasként éppen Japánban tartózkodtam, és Tokióban telefonon ért utol egy magyar kórusvezető, Forrai Katalin. Javasolta, hogy azonnal menjek be a tokiói Rákklinikára, ahol Hani Kjókót megoperálták, az intenzív osztályról már áthelyezték ugyan a II-es belosztályra, de nagyon lefogyott és a napjai meg vannak számlálva. Berohantam, megtaláltam, az állapotához képest elég jó

hangulatban volt – és amin igencsak meglepődtem, hogy távozásomkor mintha mi sem történt volna – kikísért egészen az utcáig: testének különféle pontjain csövek, infúziós zacskók és zsinórok lógtak ki és fityegtek... Ráadásul egyáltalán nem úgy nyilatkozott, mint aki búcsúzik az élettől – helyette instrukciókat adott arra vonatkozólag, hogy a legközelebbi tanulmányi csoport programjába Magyarországon milyen előadásokat illesszünk még be...

A következő – sem az ő részéről, sem részemről nem búcsúnak szánt – találkozásunk 2013-ban volt. Ekkor rövid konferencia utazásom ürügyén Japánban tartózkodván felkerestem abban a Tokió közeli városban ahol, mint szanatóriumi bentlakó élte életét. Szobájában változatlanul felstószolt könyvek – külön azok, amelyeknek a fordításán dolgozik, külön azok, amelyek elolvasásra vártak, és két könyv, amit „meg akart velem beszélni”. Önmagáról, a saját bajairól, arról, hogy hosszú évek óta le kellett mondania nagy szenvedélyéről, a dohányzásról, arról, hogy romlik a hallása és a szeme – egy szót sem beszélt, nem panaszkodott, nem sajnáltatta magát. Az állapota nem volt téma – helyette hosszasan érdeklődött a magyar óvodai rendszer legújabb fejleményeiről, közös ismerős tudósokról, nevelőkről, közéleti személyiségekről. Érdekelte minden magyar hír: hogy mikor mit avattak föl, mit állítottak ki, mit mutattak be, melyek az új évad legjobb színházi darabjai... és hasonlók.

– Kjóko, küldhetek valamit Magyarországról, aminek örülnél?

– Kossuth cigarettát lehet még kapni? – kacagott föl harsányan...

HIDAS JUDIT (1948) habilitált egyetemi tanár, a BGE nyelvészet és kommunikáció professzora, japanológus, a távol-keleti tanulmányok és menedzsment kutatója és oktatója. 2001–2006 között a Kanda Idegen Nyelvek Egyetemén, továbbá a Vaszeda és a Sirajuri egyetemeken oktatott Japánban. A Hani Alapítvány Kuratóriumának tagja. 2005-ben a A Felkelő Nap érdemrenddel tüntették ki nyelvoktatói és kultúraszervezői tevékenységéért. Számos könyv, tananyag és tanulmány szerzője magyar és idegen nyelveken az alkalmazott nyelvészet, interkulturális menedzsment és nemzetközi kommunikáció valamint japanológia témakörében.

Személyes emlékeim Hani Kjókóról

Boku no kojagi sitteru? (Ismered a kecskegidámat?)

Családom két szálon kapcsolódott Hani Kjókóhoz. Az egyik a művészi, ezen belül a zenei nevelés szála, melyet édesanyám, Székácsné Vida Mária képviselt, a másik abból a helyzetből adódott, hogy édesapám, Székács Imre volt az első kereskedelmi tanácsos a háború után Japánban. 1960-tól öt évet éltünk kint, de Kjókóval a szüleim még kitutazásunk előtt ismerkedtek meg. Kjóko akkoriban az ELTE-n tanított, ahogy édesanyám is. Édesanyám művészetpedagógiával foglalkozott, és még a háború előtt Kodály Zoltánnal konzultálva megrajzolta a Ciróka-maróka és a Csipkefa bimbója című gyermekjáték köteteket. Hani Kjóko és édesanyám egyaránt kötődtek Kodályhoz, és ez alapja lett barátságuknak.

Első személyes emlékem Hani Kjókóról 1960 őszére datálódik. Az első osztályt kezdtem a Lórántffy utcai ének-zenei általános iskolában, és Japánba utazásunk előtt egy dalt tanultunk tőle japán nyelven. Evvel a dallal búcsúztunk el az osztályunktól. A dal úgy kezdődött, hogy *Boku no kojagi sitteru...*, és nem volt más, mint a Volt nekem egy kecském, tudod-e kezdetű népdal, Kjóko fordításában. Mivel egyetlen szót sem tudtam akkor japánul, a szöveget testvéreimmel hallás után tanultuk meg, és erős magyar kiejtéssel, a magyar prozódia szabályai szerint ejtve a szavakat énekeltük (*bokunoko jági siteru...*). Később jól derültünk rajta, mikor megértettük, hogy mit is éneklünk.

A Hani család

Japánban, Kjóko révén szüleim megismerkedtek az egész Hani családdal. A Hani család ismert értelmiségi család volt Japánban. Édesanyám írásai közt találtam egy füzetet, amelyben összegyűjtötte és lejegyezte a haladó szellemű család történetét. Leírja, hogy Hani Motoko, Kjóko nagymamája 1873-ban született és újságíró lett. 1903-ban kiadta a *Fudzsin no Tomo (A nők barátja)* című folyóiratot, mely gyermeknevelési kérdésekkel, a nők helyzetével foglalkozott, majd 1921-ben férjével, Hani Josikazuval megalapította a *Dzsiju Gakuent (Szabad Iskola)*, mely

általános iskolás kortól újfajta szemlélettel kívánta nevelni a gyermekeket. Hani Motoko nem végzett pedagógiát, de az volt a célja, hogy szabad embereket neveljen. Ezért intézményében új nevelési szemléletet vezetett be. Azt mondta: Dare demo minna dekiru kodomo nano deszu (Minden egyes gyermeknek van képessége). Megújította a művészeti nevelést is, szakítva a korábbi másolás-központú felfogással. Az új kreatív művészet jelszava az lett, hogy Joku miru, joku kiku, joku szuru (Figyelmesen nézzetek, figyelmesen hallgassatok, figyelmesen cselekedjetek!). Hani Motoko lánya, Hani Szecuko folytatta anyja munkásságát, ő is folyóirat szerkesztő lett, és vitte tovább a haladó szellemű Dzsijú Gakuent. Szecuko a háború után több szervezetben is dolgozott nőmozgalmi aktivistaként („Association to defend children”, „Mothers Meeting”). Férjével Hani Goro történésszel három gyereket neveltek, két lányt és egy fiút, Kjóko a középső volt. Kjóko a középiskola befejezéséig a Dzsijú Gakuenben tanult, ahol iskolai fellépéseken vezényelt. A középiskola elvégzése után Hani Goro Európába küldte lányát, hogy itt tanuljon zenét. Egyetemi tanulmányait Bécsben kezdte meg, de mivel ott nem érezte jól magát, tovább ment Lipcsébe és ott fejezte be tanulmányait. A Dzsijú Gakuenben, Japánban kiemelkedő tehetséget mutató, sikeres fiatal lánynak az európai lét, a zenei követelmények kezdetben nehézséget okoztak, kulturális sokkot is átélt. Később úgy érezte, nem tudna visszamenni Japánba, így Magyarországra jött. Kisebb megszakításokkal majdnem tíz évet töltött itt. Kiválóan megtanult magyarul (műfordításainak ma is ellenőrizhetően kitűnő színvonala mellett, szüleimnek küldött leveleinek nyelvi fordulatai is bizonyítják nyelvtudásának magas szintjét), és megismerkedett a Kodály zenei nevelési módszerrel is.

A Hani családdal és Kjókoval 1960 és 1965 között folyamatosan kapcsolatban voltak szüleim. Mikor Kjóko éppen Japánban volt, mindig eljött hozzánk. Mi is voltunk náluk vendégségben, és az egész család együtt is ellátogatott hozzánk. Gyermekként úgy éltem meg, hogy komoly értelmiségi beszélgetések folytak zenéről, filmről, irodalomról. Kjókot minden érdekelte, ami a modern magyar irodalommal kapcsolatban volt, ötleteket várt, hogy ki és mi legyen az, amit lefordít Japánra. Kíváncsi volt szüleim véleményére. Emlékszem szüleim és Kjóko késhegyig menő vitáira Fejes Endre Rozsdatemető című regényéről. Kjóko filmrendező testvérének, Hani Szuszumunak is megnéztük dokumentum- és játékfilmjeit, és erről is sokat beszélgettek.

Kjóko ismerte édesanyám művészetpedagógiai kutatásait, és kint Japánban kiváló emberekkel hozta őt össze, akik segítették, hogy Japánban is folytathassa munkáját. Édesanyámat Hani Kjóko ismertette össze későbbi japán barátaival, a gyermekkönyv-író Szuzuki Miekóval, az illusztrátor Kaszahara Jaekóval, Szonobe Szaburó zenetudóssal, egyetemi tanárokkal (Ide Norio, Inui Takasi, Kacuda Szuicsi), rajztanárokkal és muzsikusokkal, akikkel együtt végzett gyűjtőmunkát. Nem csak barátokat, munkatársakat szerzett Kjóko, hanem fordított, tolmácsolt is édesanyámnak. 1961 őszén Kjóko elvitte a Dzsijú Gakuen óvodájába, Tokió egyik külvárosába, ahol óvodai foglalkozást néztek végig. Egy másik alkalommal az iskola fennállásának 40. évfordulójára rendezett kiállítást nézték meg együtt. 1963-ban édesanyám meghívást kapott a japán Alpok fennsíkján fekvő Kioszatóba egy rajztanár-konferenciára, ahova testvéreimmel minket, gyerekeket is elvitt. Az Atarasi e no kai (Új Rajz Egyesület) szervezte konferencián előadást tartott a magyar festészet fejlődéséről. Ezt az előadást Hani Kjóko tolmácsolta japánra. Az előadás kéziratán kézírással ott szerepel: „Fordító-tolmács: Hani Kjóko”. Édesanyám könyvében, a *Művészetre nevelés Japánban* címűben, részletesen ír erről. Ugyanakkor ő maga is sokat segített Kjókónak a Kodály-módszer avatott értőinek bemutatásában, kapcsolatok kialakításában. Mikor Forrai Katalin vagy Szőnyi Erzsébet Japánba jött előadni, nálunk lakott, és a műhelymunka otthon is folyt. Gyümölcsöző együttműködés volt az ő kapcsolatuk, ami később, hazaérkezésünk után is folytatódott.

Japán után

1965-ben jöttünk haza Japánból. Mi, gyerekek visszakerültünk a Lórántffy utcai ének-zenei általános iskolába, ahol sok híres külföldi és hazai vendég fordult meg. 1968-ban Hani Kjóko révén japán zene-tanárok is jártak az iskolában, és engem kértek, hogy tolmácsoljak. Jól esett újra japánul beszélni, mert erre máskor nem volt alkalmam. Csak a bátyám volt az, aki folytathatta japán tanulmányait, ő Hani Kjókóhoz járt japán órákra hazaérkezésünk után. Ekkor Kjóko még a bölcsészkar japán lektora volt. Bátyám úgy emlékszik vissza, hogy Kjóko türelmes, jó tanár volt, érdekes japán történelmi szövegeket hozott neki, azt fordították. Talán ennek is köszönhette, hogy nem felejtette el a japán nyelvet.

Már gimnazista voltam, amikor 1969 nyarán Hani Kjóko szervezésében, valamint a Japán-Magyar Baráti Társaság, a Magyar Nagykövetség és a Mainicsi simbun című újság támogatásával létrejött egy magyarországi zenei nevelési tanulmányút. Az út egy hónapos volt, érintette Párizst (2 éjszaka), Budapesten volt a kurzus (3 hét), majd Bécs (2 éjszaka), Róma (2 éjszaka), és végül Párizsból repültek vissza. Ezen az úton a csoporttal volt Kjóko is. Engem a csoport kíséréssel bízott meg. Eleinte nehéz volt, mert már nagyon sokat felejtettem, de aztán belejöttem, és élveztem, hogy zenetanárokkal beszélgethetek, Budapesten mutathatom japánul, és még saját volt zenei általános iskolámba is ellátogattunk. Kjóko mindig szigorú elvárásokat támasztott, de a végén elégedett volt, mert látta, hogy örülök a beszélgetés, az ismerkedés lehetőségének és kihasználom azt. Az 1970-es évek közepétől, mint egyetemista már rendszeresen tolmácsoltam Kjóko ideérkező zenetanár csoportjainak.

Édesanyám, aki hazaérkezésünk után a bölcsészkaron a pedagógia tanszékéről átkerült a pszichológia tanszékre és ott komplex művészeti neveléssel, és annak hatásrendszerével foglalkozott, gyakran tartott előadást saját témáiban Hani Kjóko japán zenetanárok számára szervezett továbbképzésein. Emlékszem olyan esetre, mikor az ő előadását is én tolmácsoltam a japánoknak. Később volt olyan év, amikor Kjókónak Japánban volt dolga, és helyette a húga vezette a csoportot. Mindig nagy szeretettel és tisztelettel beszélt nővéréről. Kjókónak utoljára 1985-ben tolmácsoltam, akkor is egy zenetanár csoport továbbképzésén. Nagyon igényes volt és szigorú. Mindig magasra tette a mércét. Elvárta a pontosságot, a szakmai hozzáértést. Ugyanazt az alázatot várta el mindenkitől, amivel ő viszonyult választott témájához.

Kjóko levele 1969-ből

Édesanyám hagyatékában megtaláltam Kjóko egyik levelét, mely híven bemutatja azokat a nehézségeket, amikkel az akkori időkben a Kodály-módszer japáni terjesztésekor szembesülnie kellett. Egy dupla levélről van szó, egy borítékban küldve, két témáról. A levél 1969. január 31-én kelt. Ahogy Kjóko a levélben is utal rá, az 1969-es zenetanári tanulmányút már biztos, ő maga is készül Magyarországra. A levélben szüleimet szólítja meg, és a levélből kiderül, hogyan segítettek egymásnak a zenepedagógia terjesztésének ügyében.

Kedves Mari!
Kedves Imre!

A forradalom nélküli forradalmunk ügye a védelmetek alá kívánkozik.

Hogy a kodályi felfedezéseknek – melyek mögött a magyar népnek a saját kultúrájáért való évszázados nehéz küzdelmei húzódnak – a Japánba való átültetése a kicsinyek nevelésébe, mennyire első valódi forradalom, amilyen csak az ázsiai talajon lehetséges, erről valami jobb magyarsággal szeretnék közérthető fejtegetést kreálni, de addig is az okos sejtelmeitekre építve folyamodunk a támogatásotokért.

(E másolatból kaptak: KKI Péter György, Nemesszeghné, a tokiói magyar nagykövetség, Forrai Kati, Komjáthy Mária, Kodályné.)

Ölelem a gyerekeket, a Péter édes-édes levelet írt, máskor is írhatna.

Kjoko

1969. jan. 31.

Kedves Imre!
Kedves Mari!

Egy másik ügy fejtörést okoz.

Vagyis a Kodály Esztétikai Nevelési Intézet első ösztöndíjasaként Sekiya Naomi (magyarosan Szekija Naomi) nevű lány jelentkezett tavaly decemberben a KKI-nél az önköltséges ösztöndíjasi felvételért, tanárául jelölte Forrai Katalint, a kicsinyek zenei nevelésének módszertanát szeretné főleg tanulni, másodlag Nemesszeghnél iskolai énekoktatás gyakorlatát. Ugyanakkor az Egészségügyi M. nemzetközi osztályához is küldött ő kérvényt, én pedig ajánlólevelet, mert ő az én asszisztensem egy bölcsőde-óvodában, annak az óvodának vezetője is a kérvényéhez csatolt egy-két kérvényező-ajánló szót.

Egy hete a KKI (Péter György) magához hívatta Forrai Katit, tárgyalták a dolgot, a konkrúzió: az EÜM-nél ilyen példa nem volt, nem tudják, hogy kell felvenni egy ilyen külföldit, a P. Gy

Kedves Mari!

Kedves Imre!

A forradalmi népközi forradalomunk ügye
a vidékhatár alá visszahozták. ~~szk~~

Hogy ~~az~~ közdaly: fel-federések - melyek miatt a magyar
nép évszázados néhai ~~szk~~ közdalmi küzdelem -
nek a saját kultúrájára értékelő

a Japánba való átültetése a kisinyek nevelésében, minnyire
előtérbe valódi forradalom, minsen csak az a'z'ni
talajon lehetséges, arról valami jobb magyar sajjal
döntésként közérthető fejtegetést realit, de addig
is az orosz nyelvműveletre építve foglalkozunk
a támogatásalokért.

(E Műsolaatból kaptak = KKI Péter György,
Nemiszeghne, a tozói magyar nyelvcsövetség, Pórai Kati,
~~szk~~, Kovácsky Maria, Kodályné.)

Ölelem a gyerekeket, a Péter-
ede. - edes levelet is, minnyire
1 Gyoko sírban.

1919. jan. 31.

Illekre a Szónyi ismételésére fog nyitni tenni an (1)
pont.

③ Mit nevezünk azt a dolgot kerek, kézik májaring
~~szógyintő~~ ~~szó~~ a leletősejket, hűvű mi torzítottak.
fontosjatos

han is nevezünk továbbra, exaktanoxat korlátok
vélhető rövidelt-korlát időre. Miert kell mindig
a Szónyi nevét, a főiskola géperetét Kólcson kéneünk,
amikor ott csak elmegyünk? Amig éltek, az alatt
mellétek

idő alatt nagyon valószínűtlen, hogy a mi megvalósul,
vagy a Kodály Intézetnek odáig fejlődje, hogy a
Főiskolához való-hosszú dírt valakit.

nekünk meg sokáig ottól nem lesz zenei ügy, hanem
humanista) nyelv, igaz — kéziművészet nyelv,

Körök tatar. — Rendben, maj'ustan erőtől lehet
abó tagmatikáé rendben, mondok, a Szónyi Naomi újéltől
külön.

és a F. K. azt ajánlják nekünk, inkább kérvényezzünk a Zenei Főiskolánál a Szőnyi Erzsizhez, de odairjuk a F. K. nevét is, hogy nála is szeretne tanulni.

Azt a megoldást fogom választani egyelőre:

1, újra kérvényezi a Főiskola tanulmányi osztályánál. Tanárául jelöli Szőnyi Erzsit.

2, Privát Szőnyi Erzsit megkérem, ne terhelje az illetőt semmilyen főiskolai szakmai kötelezettséggel, hanem szépen átpasszolja elsősorban Forrai Katinak, másodlagosan Nemesszeghnek. Illetve a Szőnyi igenlő válaszára fog megtörténni az 1. pont,

3, most megírtam ezt a dolgot Nektek. Kérlek, májusig fontoljátok a lehetőségeket, hiszen mi a továbbiakban is szeretnénk óvónöket, énektanárokat Hozzatok küldeni rövidebb-hosszabb időre. Miért kell mindig a Szőnyi nevét, a főiskola gépezetét kölcsönkérnünk, amikor ott mellettük csak elmegyünk? Amíg élek, az alatt idő alatt nagyon valószínűtlen, hogy a mi mozgalmunk, vagy a Kodály Intézet odáig fejlődjék, hogy a Főiskolához küldhessünk direkt valakit.

Számunkra még sokáig nem lesz ebből zenei ügy, hanem humanista alapnevelés ügye – kicsinyek nevelése, alsó tagozatú közoktatás.

Remélem, májusban erről lehet beszélni, mondom, a Szekija Naomi ügyétől külön.

SZÉKÁCS ANNA (1953) a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Kar Japán tanszékének vezetője, főiskolai tanár. Emellett a Japán–Magyar Nagyszótár egyik megalkotója. Ugyancsak többedmagával készítette el a magyarok számára írt japán nyelvkönyvsorozatot, a Dekiru című tankönyvet. Gyermekkorában hosszú éveket töltött szüleivel Japánban, ahol anyanyelvi szinten sajátította el a japán nyelvet.

Emlékezés Hani Kjókóra

Manna

Ülünk egymással szemben egy Denny's étteremben, és órákon át beszélgetünk. Ez a kép jut róla legelőször eszembe.

Ősz volt, mellettünk a tágas ablakon át ráláttunk Nagarejama kertjeire, az érett gyümölcsökkel teli narancsfákra. Kjóko mellé oda volt támasztva a botja, egyedül már nem tudott volna hazamenni, csak taxival, vagy J. jött érte, mikor befejezte a munkát a közeli óvodában. Az egészségéről, ha kérdeztem, nagyon röviden felelt, és – ez az egyik, amit szeretnék megtanulni tőle – sohasem panaszkodott. Súlyos betegségek közepette – másokat már rég kétségbeejtő korlátozottságra kényszerítő állapotban – természetes és aktív maradt. „Mindent megengedtem magamnak, kivéve a panaszkodást” – mondhatta volna.

Csoda volt, csodának tűnt sok éven át, hogy egyáltalán élni képes, hiszen eleve törekeny testéből alig maradt valami. Mi élteti? – tűnődtünk kedves ismerőseivel. Mi is éltetette Hani Kjókót? A szellemi izgalom – válaszoltunk végül egyhangúlag. A tudásvágy, a szellemi nyitottság és éhség, amely a legmélyebb természete volt. Valami csodálatos módon a kíváncsisága által életenergiát tudott kivonni szinte a levegőből – a szellemi szikrákkal töltött levegőből.

Egy testes, középkorú férfi ül szemközt egy filigrán, már hajlott hátú, fiúsan vágott hajú hölgygel. Beszélgetés, véleménycsere – könyvekről, munkákról, magyar–japán vonatkozású feladatokról – ez volt a találkozásaink formája és tartalma. Akár egy madár, alig csipegetett. Ételekről, a japáni társalgás eme alapeleméről talán sohasem ejtettünk szót, égetőbb dolgunk volt mindig.

Most különösen feltűnő, hogy gyümölcslet kér, és dicséri, azt szűr-csölgette. Kin-kan dzsúsz. (A kin-kan: „arany-narancs”, a mandarin egyik itteni rokona, dió méretű gyümölcs, amelyet egészben is be lehet kapni.) Aranyat ér, mondta, s mint egy áldásról úgy áradozott róla. Üde, vitaminteli, szintiszta gyümölcslet. Mintha azt mondaná, hogy ez maga a tiszta, édes, éltető erő. És rögtön ott hozzáfűzte, hogy említsem majd meg közös ismerősünknek, P.-nek, akivel én hamarosan találkozom, hogy ebben a Denny's étteremben kin-kan

dzsúsz lehet kapni. Mint minden értéket, kincset, ezt is azonnal megosztotta másokkal.

Az arany-narancsról máig mindig Kjóko jut eszembe. Azt a szót is a fülembé idézi a „kin-kan” csengése, ami az e-mail címében a föl-vett neve volt: „wani-kani”, vagyis krokodil-rák. A Hanira rímelhetett eredetileg. Óvodásokat képzelek hozzá-köré, nyilván ők becézhették krokodil-ráknak, és őt megérintette, és játékosan fölvette.

Tolmácsolás

Egy korábbi emlékképem egy magyar zenész japáni látogatásához fűződik. A zenész a színpadon beszélt, s a tolmács egy ponton nehezen követte a speciális mondanivalót. Ekkor a hallgatók százai közül fölemelkedett Hani szan és előre sietett hívatlanul, egész föl a színpadra, ott mondta el a közönségnek, mire is gondol a magyar vendég. Kiigazította a félresiklott fordítást.

Szentségtörés az ilyesmi. A kötelező viselkedés természetesen az volna, hogy szemrebbenés nélkül végighallgatjuk a fordító hibáit, nem szégyenítjük meg mindenki előtt. Hani szan közbelépése nyilvánvalóan önzetlen volt. Ő az ügyet nézte, abban pedig nagyon hitt. Ezért lett képes segíteni, olyan természetesen, hogy mégsem ejtett sebet a tolmácsra.

Az egyik visszatérő emlékem ez Hani szanról: magában hordozza a nonkonformitását, és persze azt is, hogy neki többet szabad, mint másoknak, hiszen ezek az ő körei, otthon van ezekben a társaságokban, melyeket jelentős részben ő hozott össze.

Kiemelkedő család

Vezető értelmiségi családban nőtt fel. El szokták mondani róla, hogy a nagyanyja, Hani Motoko volt az első női újságíró Japánban. Független lélek, női folyóirat-alapító. Anyja, Hani Szecuko általános iskolát alapított, a szabad, kreatív szellemű Dzsijúgakuen-t („Szabad Iskolá”-t), és ez lett Kjóko iskolája. Kislány korától olyan intézményben nevelkedett, melyet a szülei hoztak létre és igazgattak. Apja történész volt, parlamenti képviselő, s a háború után megindult nemzetközi békemozgalom egyik utazó japán szereplője, aki a világ vezető értelmiséjével lépett érintkezésbe.

Kjóko hozzá volt szokva, hogy szüleihez rendszeresen járnak a tanítványok, és a szellemi harcostársak, élénk értelmiségi beszélgetések folynak otthon a társadalom és a művészetek fontos kérdéseiről. Természetes életeleme lett, hogy véleményt mond, ötleteket ad, feladatokat oszt embereknek, szervez, szabadon hoz létre kis csoportokat, könyveket ír és szerkeszt, sőt egy-egy jelentősnek tartott feladat mentén nagy közösségek hálózatát szervezi maga köré.

Amit nekem adott

Személyesen sok hálát érzek iránta. Másként alakult volna az életem, ha nem ismerem meg őt. Nem biztos, hogy sikerült volna megvetnem a lábam Japánban, különösen azzal a szabadsággal, hogy nem tartozom vállalathoz, intézményhez.

Amikor vidékről, Tokusimából Tokióba költöztem, előbb angol- és magyartanárként kezdtem dolgozni, de Kjókoval megismerkedve egymás után jutottam olyan munkalehetőségekhez, amelyek kapcsolatosak a szakmámmal, a pszichológiával. Az ő hálózatának óvodáiban, zenetanárok köreiből vezettem kreativitás- és empátiatréning-csoportokat. Neki köszönhetem a történet-pszichológiai csoportjaimat, az óvodai kapcsolataim nagy részét, különösen a kezdeti években.

Észrevette, miben segíthet, és hogy én miben lehetek hasznára. Ráadásul szabad kezet adott. Sok izgalmas munkalehetőséget, előadást és két könyv megírását köszönhetem neki. Az egyik: kettőnk párbeszéde, közösen írtuk. A másik a történet-pszichológiai csoportmódszerről szól, ami az ő óvónői köreiből tudott kibontakozni.

Feladatközpontúság

Ahogy nem volt panaszkodós, úgy távol állt tőle az érzelmesség és a lelkezés. Amikor már képtelenné vált ellátni magát, orvosi felügyeletre szorulva nyugdíjasházba ment. Amikor először léptem be hozzá, a várthoz képest otthonosnak, emberinek találtam a szobát: bár kerek szék volt benne, betegágy és mellette tologatható oxigénkészülék, akadálymentesítő kapaszkodó korlátok a fürdőszobához – de íróasztal is a könyveivel, kényelmet szolgáló tárgyakkal. Meg is jegyeztem: „Kellemes szoba.” Mire ő rávágta: „Akkor lakjon itt maga!”. Bizony, nem cseréltem volna vele.

Talán száz kötet megjelenése is köthető a nevéhez: mint szerző vagy fordító, szerkesztő, összeállító. Gyorsabban célba jutott, termékenyebb volt, nagyobb hatást fejtett ki, mint a töprengők, a lelkizősek.

Egy ismerősömmel Hani szant (kettőnk közötti belső használatra, a nyúl és a teknősbéka meséjére tett célzással) „HaNyúl”-ként emlegettük: azonnal dönt, és már neki is fut. Cselekszik, ripsz-ropsz elvégzi vagy kiosztja a munkákat, de egy szinten túl a csiszolgatás már nem éri meg neki. A teknősbéka módra lassan haladók, a bizonytalanok, a billegve, ezer kétség közt valamikor majdan talán célba érők skrupulusait ő könnyedén levágja.

Inkább volt ő „amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra”-típus, mint „lassú víz partot mos”. Ebben a tekintetben határozottan mások voltunk. Közös munkáknál a különbözőség akár szerencsés is lehet, és bizonyos feladatok nem készültek volna el, ha csak rám hagyja.

Magyar irodalom

Működik itt Tokióban egy kis társaság, öt-tíz ember, melyet a magyar irodalom iránt érdeklődő, olykor magyar szépirodalmat is fordító japánok alapítottak. A Tokiói Magyar Irodalmi és Művészeti Kör kéthavonta jön össze öt-tíz résztvevővel, és alkalomról alkalomra valaki hoz egy témát, arról beszámol, majd innen indult a beszélgetés könyvekről, írókról, magyar kulturális hírekről. Ivaszaki Ecuko volt az alapító vezető, majd Kume Emiko vette át, s jelenleg Isikava Naho vezeti.

Bár Hani Kjóko nem volt a tagja a körnek, és vendégként is csak egyszer-kétszer jelent meg, számon tartotta, milyen állapotnak örvend a kör, milyen fordítások készülnek. Segített, könyveket szerzett-ajánlódokozott, fontosnak érezte, és örült minden elkészült fordításnak.

Amikor az első magyar író Nobel-díjat kapott, Ivaszaki Ecuko féltévforgása alatt japánra fordította a Sorstalanságot. Hani-szan pedig, ahogy szokta, mikor egy ügyet a magáénak érez, rögtön igénybe vette az egész Japánra kiterjedő Kodály-hálózatát, és örömeiben temérdek példányt eladott és eladatott Japán-szerte. Nem tudom, igaz-e vagy csak legenda, hogy ezer példányt? Nagy szó ez egy mégoly világhírre kapott magyar regény esetében is. Ha a számban netán túlzás volna, akkor is jellemző Hani-szanra. Amit szent ügynek tart, annak módfelett megőrül, és azonnal mellé áll.

Magyarul beszéltünk és én egymás közt Kjókonak szólítottam, de társaságban, a széles ismeretségi körben Hani-szan volt. (Magamban szívesen értettem a Hani-t angolosan Honey-nak, a szorgos méhek eme kincsének – noha például mézesmázos ő éppen nem volt.)

Egyszer – magyarországi útról ajándékba – mackófejű flakonban árult mézet kért. És dereng, mintha lett volna egy fél mondata arról, hogy Kodály annak idején Mackó sajtot is tartott a vendégkínáló rágcslánivalói között.

Honey-szan, Mézes Mackó. Valami különös, nosztalgikus levegőt is hozott nekem, a késői 1950-es és korai 1960-as évek Magyarországról. Valamit annak a kornak a hangulatából, amit nálunk töltött fiatalon. A presszók, a cigarettafüst, az éjszakába nyúló beszélgetések egy barátod konyhájában, házi összejövetelek, egymásra találás, színház- és könyvcsinálás, az „élmény”, a kis csoportok hálózata, világjobbító szenvedély, melyet megőrzött, s amely hasonló lehetett ahhoz, amit a saját családjában is tapasztalt még a háború előtt.

S ez a hangulat ott volt a magyar mondataiban, abban, ahogyan korábban a cigijét szívta, s a mozdulataiban, ahogy – még a szöveg-szerkesztők előtti korok módján – készülő könyve bekezdéseit fürgén ollózta és ragasztotta.

Kézfogás a magasban

Nem biztos, hogy örülne a méltatásoknak. Nem csupán szerénységből és puritánságból, hanem így vannak ezzel azok, akik önmagukban is tisztában vannak az értékeikkel. Milyen zavarba ejtő, mikor valakit „földicsérnek” olyasmieért, amit ő nem tart jelentősnek, s közben – mivel nem érzik a valódi súlyát – hallgatnak igazi érdemeiről. Érzésem szerint ennek is része lehet abban, hogy úgy rendelkezett, hogy ne tartsanak méltató beszédeket a halála után, csendben temessék, minden ceremónia és összejövétel nélkül.

Szerelmese volt a magyar nyelvnek és művészetnek. Intézmény volt. A legtöbbet áldozta azért, hogy a kultúránkat befogadják Japánban.

Vajon mennyire vágyott arra, ami az ember természetes igénye – az elismerésre? Egy alkalomról mesélt, mikor visszalátogatott Magyarországra és előadást tartott. A terem végében egyszer csak megjelent egy régi ismerőse, még budapesti korszakából, egy híres magyar író, s

onnan, a hallgatóság feje fölött az egymásba markoló két kezét magasba emelve, biztató mozdulattal megrázta Kjóko felé. Hogy az milyen jólesett neki! Mészöly Miklós volt ez az író.

Látni vélem a jelenetet. Élénken előttem van Kjóko egy előadóteremben, mondjuk a TIT-ben vagy a Kossuth-klubban. Sok év után látogat vissza kedves országába, pedagógus közönségnek beszél. És most int felé a közönség mögül valaki, aki ismerte őt fiatalon, egy délceg férfi. Egy kitűnő magyar író, aki maga is nagyon vágyott a nemzetközi elismerésre, aki jól tudja, milyen óriási érték a fordító munkája, amit sokszor észre sem veszünk. Aki átérzi, mekkora kincs nekünk, ha valaki évtizedeken át kitartó, áldozatos szerelmet érez a hazánk iránt.

Egy író, aki abban a pillanatban megszemélyesíti a hiteles magyar kultúrát. Nem ül le, talán nem is hallgatja végig Kjókót, hogy utána odamenjen gratulálni. De a kézmozdulatában, a gesztusában ott van az elismerés. Mintegy kézfogást küld neki a magasban.

Az én szememben ez a Kjóko magyar kitüntetése.

BALOGH MÁRTON (1952) Debrecenben született, 1987 óta Japánban él. Tokióban 1996-ban Hani Kjókóval közösen írt könyve jelent meg *Tóku-kara kita kagami* (Messziről jött tükör) címmel. Elbeszélései: *Japán fürdő* (JAK-Kijárat Kiadó, Bp.1999).

Utolsó levelem Hani Kjókónak

Kedves Kjóko!

Utolsó levedben kérdezted, hogy mondják-e magyarul, hogy „alulról szagolja a violát”. Kérdésed indokaként egy külhoni professzort emlegettél, aki gyűjtögeti, hogy a különböző nyelveken hogyan mondják, ha valaki meghalt. Elszórakoztatott a kérdésed – annyira hasonlított Rád – olyan csodásan bizonyította kitűnő magyar nyelvérzékedet. Nyilván régen hallottad a kifejezést, de a magánhangzókra jól emlékeztél.

Szórakoztatott a kérdésed, „kioktattalak”, – nem vettem észre igazi közlendődöt. Talán nem is akartam felfogni, hogy búcsúzol. Arra is rákérdeztél, mi lesz az Alapítványoddal, ha már nem leszel. Ez utóbbi kérdésedre még csak nem is reagáltam. Nem készültem fel, hogy egyszer nem leszel. Törékeny testedben nagy lélek lakozott, gyakori bajaidból fénixmadárként éledtél újra, azt hittük halhatatlan vagy.

Nem akartam felfogni, ahogy most sem tudom elfogadni, hogy elmentél.

*

1984-ben ismerkedtünk meg. Már akkor meglepett kitűnő magyar nyelvtudásod, tájékozottságod a magyar irodalomban és az én szakmámban is, pontos, célratörő, logikus gondolkodásod. A Novotel Szállodába hívtál, közölted, hogy tetszik a középiskolai pedagógiai fakultás számára írt Nevelési Alapismeretek című tankönyvem, és udvariasan megkérdezted, hozzájárulok-e hogy lefordítsad japánra. Úgy éreztem, mintha azt kérdezted volna: akarok-e részt venni egy úrutazáson. Természetesen a kezdedben lévő példányt addigra kijegyzetelted, összefirkáltad (ezt tetted minden munkapéldánnyal, nem tisztelted a tárgyakat), rákérdeztél néhány dologra és elmondtad, mit tartasz feleslegesnek, és mivel egészítsem ki. Éreztem, felméred, mire vagyok képes, megfelelek-e elvárásaidnak. Vizsgáztattál.

Aztán még azzal is megtiszteltél, hogy személyesen fordítottad le. Mert nem csak fordítottál, de tanultad is a pedagógiát. Ahogy a többi könyvemet, sőt az átdolgozott könyvhöz összeállított feladatgyűjteményt is lefordítottad – pedig akkor már az idősoththonban éltél. Tudás-

vágyadat jelzi, hogy nekiálltál a feladatok megoldásának is. Hónapokig leveleztünk, meg akartad érteni a feladatokat és természetesen meg is akartad oldani.

Akkor még nem sejthettem, hogy egy második életet kaptam tőled.

A harminc év közös munka nyomán, azt hiszem, én más ember lettem. Megtapasztaltam mire vagyok képes, megtanultam szolgálni egy ügyet, megtanultam nagyon fegyelmezetten gondolkodni és dolgozni. Örülni a gondolatnak. Megtanultam tisztelni egy másik kultúrát és megérteni, hogy a „más” nem jobb és nem rosszabb, csak MÁS.

Csodálatos volt veled dolgozni. Kaptam tőled érdekes, sokoldalú és kreatív munkát és a különleges munka örömét. Az idegen kultúrában való megméretés olyan képességeimet mozgósította, amit csak Te fedeztél fel bennem.

Hihetetlen volt a munkabírásod és ezt követelted meg a környezettől, így tőlem is.

Szigorú és igényes voltál. Nem tűrted a mellébeszélést, az üresjáratot, azonnal lecsaptál: „ne mondd ezt, mert már két éve beszéltél erről”. Ritkán dicsértél, de a következő feladatot tükrözte elismerésedet.

Sose felejttem el a Jomocu születését. Nagyon meleg nyár volt, Te folyamatosan hoztad nyersfordításban az általad választott történeteket, én gyártottam hozzá az óravázlatokat, néha többféléket is. Nagyon ment a munka, mindketten élveztük. Még ebédelni is elfelejtettünk. Páratlan óvónői-tanítói kézikönyv született. Ma is keresik, használják. Pedig már ez a közös könyvünk is huszonöt éves.

Nyitott voltál a korszerű oktatásra, a modern tanítási módszerekre. Elfogadtad (no, nem könnyen!) hogy, a továbbképzéseimen ne a hagyományos előadás legyen az uralkodó, hanem az interaktivitás. Aztán már élvezted, mert észrevetted, hogy munkatársaidat meg gondolkodtatom. Ezért igazán hálás voltál, meg is dicsértél.

Tőled tanultam meg, hogy mit jelent az igazi hazaszeretetet, mit jelent egy ügy szolgálata iránti alázat. A lelked egy kicsit magyar is volt, de minden tetteidet a hazád, Japán szolgálata motiválta. Ezért vitted haza a zenei nevelés mellett a magyar óvodai nevelést. Nálad jobban egy Kodály-tanítvány sem ismerte fel az igazi kodályi gondolatot: nem elég a zenei írás-olvasást elsajátítani, a zenét a teljes személyiség fejlesztésének keretébe kell illeszteni.

Hazatérted után ezért fogtál egy hatalmas feladathoz. Munkatársaidal összegyűjtöttétek a már-már feledésbe merült japán gyermekjátékokat, mondókákat, és mivel az ezzel kapcsolatos mozgások már

feledésbe merültek „önkéntesen” a magyar gyermekjátékok mozgását „japánítottad”. Egy magyar szakembertől ezért némi fejmosást is kaptál – és éppen elkedvetlenedtél volna, amikor megkaptad Észak-Japánból egy óvónő köszönő levelét „pontosan így játszották régen ezeket a mondókákat”. Azt hiszem Kodálytól dicséretet kaptál volna, ő tudta, hogy a gyerekek mindenütt a világon egyformán játszanak. A „wara-beutázás”, a japán gyermekdalok előadása igazi mozgalommá nőtt a hatókörödben: óvodások, iskolások, kórusok tagjai gyakorolják, óvónők, tanítók, zenepedagógusok tanulják folyamatosan. Fájó szívvel gondolom gyakran: miért nincs nekünk egy Hani Kjókonk, miért nem élnek a mi gyerekeink ezzel a hagyománnyal.

Néped felemelése, korszerűbb gondolkodásra nevelésének megalapozása volt mozgatód abban is, – és sok pénzt is áldoztál arra –, hogy magyar pedagógusokat hívj Japánba.

Az óvodák mellett foglalkoztunk tanítókkal és egy középiskola alapításában is részt vettél.

Nyolc évig küszködtünk közösen – nem sok eredménnyel. Ez volt az a fal, amelyet nem sikerült áttörnünk.

De maradtak az óvodák. Ma több mint 600, a népnyelv szerint Kodály-óvoda működik Japán szerte. Ez igazi sikere életednek. A közel-múltban az egyik óvodába látogató önkormányzati képviselőt bővölték el a látottak – sajnálta, hogy az ő gyereke nem ilyen óvodába jár.

A Te szemeddel ismertem meg Japánt, nem turistaként, hanem „alulnézetből”. Sokszínű, érdekes ország, problémákkal és örömeikkel – sok-sok érdekes emberrel. Vannak barátaim, figyelnek rám, és azt is megtapasztaltam, hogy szeretnek. Hazajárok.

A Te ajándékod, hogy közel került hozzám a japán irodalom, a mondavilág. Sok-sok verset, novellát ismertem meg, talán többet, mint sokan mások. Átaltuk jobban megértem a japán lelket, az erkölcsöt, a szokásokat, az emberek cselekedeteit mozgató értékeket. A lelkem részévé váltak ezek az irodalmi élmények.

A magyar irodalomhoz is általad kerültem közelebb. Hihetetlen volt olvasottságod és az a szeretet, ahogy a magyar irodalomhoz közelítettél. Rengeteget fordítottál. Ma sem állom meg, hogy ne csorduljon ki a könnyem, amikor egy 3. osztályban a gyerekek angyali hangon a Tavaszi széllel köszöntenek. Emlékezetes, a Nehéz kétgarasost feldolgozó óra, a tanítónő nyakában egy japán 5 jenes – nekik még van ilyen lyukas pénzük. Kísérletképpen A Pál utcai fiúkat is feldolgoztuk

„kötelező olvasmányként”. (Japánban nincs ilyen feladatuk a gyerekeknek!) Nagy siker volt!

*

Egy alkalommal Sindzsukuban, a felhőkarcolók árnyékában siettünk valahová. Megint nagyon meleg volt. A következő párbeszéd zajlott közöttünk:

Kjóko: Ti magyarok nem is tudjátok, milyen kincsetek van!

Én: ?

Kjóko: Hát a magyar nyelv!

Én: ?

Kjóko: És a Ti gyerekeitek már gyerekkorukban olvasnak Mórát és Karinthyt!

Én: Ugyan Kjóko, te több Mórát és Karinthyt olvastál, mint a magyarok!

Kjóko: (kis szünet után) De nincs kivel nevetnem rajta!

*

Egy adósságom maradt. Utolsó alkalommal magyar olvasnivalót kértél. Jókait például.

– Ugyan Kjóko – mondtam, ki olvas ma már Jókait!

– Akkor hozz valami újabbat – mondta, – de ne Esterházyt, mert az sok nekem.

Megvettem Grecsó Krisztián Mellettem elférsz című regényét, nem küldtem el (reklamáltad is!), gondoltam, majd személyesen. Elkéstem.

Megható volt Magyarország iránti szereteted. A szívedben egy kicsit magyarrá váltál. Minden érdekelt, ami itt történik, az irodalom, a zene, népművészetünk, hagyományaink mellett szeretted a magyar étkeket. Azt mondtad, azért is szeretted a magyar pedagógusokat, mert nemcsak okos szakemberek, de kitűnő háziasszonyok is.

*

Ki is használtad „főző tudományomat”. Amikor nálad laktam, minden napra megrendeltem a menüt. Aztán a hét végén: „egész héten nem ettem rizst, mégiscsak japán vagyok” jelszóval megtöltötte a rizsfőződet. Cugenóban (a kollégiummal rendelkező középiskolában) is szoktattad a tanárokat és diákokat a magyar étkekhez. Azon a címen, hogy „a konyhát is tovább kell képezni”, süttünk bejglit, palacsintát, főztünk zöldborsó levest, gulyást, töltött káposztát, de legnagyobb

sikere a töltött paprikának volt. Mindig kérted, hogy vigyek grízt (Japánban nincs), az otthonba is vittem neked Mackó sajtot („minden ilyentől eltiltottak, de majd titokban azért megeszem” – mondtad és huncutul csillogott a szemed), bejglit, sőt egyszer még töltött káposztát is kértél.

Fukuró hordozód lehettem. Bárhová mentünk, hatalmas szatyorban, fukuróban, rengeteg papírt, a jegyzeteidet cipelted. Igyekeztem segíteni, hiszen Te mondtad, hogy minden értelemben segíték a gondjaid cipelésében. E bizalom jegyében bíztad rám 1993-ban kedves magyarországi teremtményedet, az Alapítványodat.

A technikával nehezen barátkoztál. Az alapítványod kapcsán mégis sikerült rávennem téged, hogy térjünk át a lassú posta helyett a faxra. A csaknem huszonöt év alatt rengeteg faxot váltottunk – sajnós a régebbiek már kifakultak. Halálod hónapjában állították át a vonalamat digitálisra – az én faxom is meghalt. Nem bántam. Már úgysem kapok tőled levelet.

Utolsó találkozásunkkor már alig tudtunk kommunikálni. Csak megöleltem apró, törékeny madárka testedet, Te pedig intón felemeltem ujjadat és azt mondtad: „vedd tudomásul, foglalkozás nélkül nincs Kodály-óvoda”.

Nehéz örökséget hagytál rám!

*

Harminc évig lehettem a munkatársad és harcostársad. Remélem, amíg élek az maradhatok.

*

Nem tudtam, hogy valaki ennyire tud hiányozni. Valaki, aki egy percre sem szűnt meg létezni – bennem.

2016. 06. 26.

Részletek Hani Kjóko Tordáné Hajabács Ilonához írt leveleiből

Kedves Ili!

1985. ápr. 8. Tokió

Közben írtam igazgatódhoz levelet, remélem, jól írtam, s szeretném, hogy támogatására számíthatunk.

Mire találkozunk újra Pesten 1-2 dologról. Az első a legidőigényesebb lenne az irodalmi anyag, amit közösen bemutatni szándékozunk a nyáron a japán tanítókkal. Kézenfekvő összeállítás japán nyelven kettő van – az „A” könyvben található:

A cirkusz Karinthy
Fürdés Kosztolányi
Barbárok Móricz
Fillemon és Bauxis Déry
Kettős kör Illyés
Hazudós Fejes
Osztályharc 6 órakor Gerelyes
Nácik Sánta
Találkozás Kamondy
Idegen házban Szakonyi
Mély tenger vándorló! Csurka

a „B” könyvben:

A kormány támaszai Mikszáth
Erdélyi társaság Tamási
Az állat emberben Gárdonyi
A Tündérlaki lányok Heltai
Mesék balog poétákról Ady
Hét krajcár
A csaló Móra
Óvoda Kosztolányi
Örvendetes fejlődés
vagy Nagy dolog a technikai haladás Karinthy
Levél elmúlt karácsonyokról Füst

Rozsdatemető Fejes
Niki Déry
Őz Szabó Magda

*

Japán népmesék – ha a magyarban megjelentekből válogatod.

*

Az orosz irodalomból a jelentősek mind japánul (meg)vannak, a szovjetből nagyon kevés. Csehovtól majdnem minden novella, dráma le van fordítva.

*

Ha most megmondod, tudnám lefordítani, pl. Lázár Ervin (Szegény Dzsoni és Árnyika?), A csupa új mese c. gyűjtemény (Móra), magyar népmese. A gimnáziumi irodalmi gyűjtemény 4 kötete megvan nekem. Az általános iskola 2. olvasókönyvből, amit Tőled kaptam s részint le van fordítva.

*

Most Örkény Tóthéket lesz alkalmam megismerni egy jap. Társaság előadásában.

Kedves Ili!

1992. máj. 24. Tokió

Szeretnénk zavarni az alább(i) kéréssel, vagyis most Furiya Mijakóval együtt lefordítjuk az 1972-es Nemzeti Alaptantervnek zenei részét. Tudnál-e küldeni v. küldetni valakivel abból a tantervről, amely előzőleg érvényes volt, ált. iskola, és ha volna a zenei ált. iskola zenei részére volna szükségünk. Felvilágosítást kérünk, hogy a mostani is, az előzőnél is, Magyarországon a Tanterv mennyire köti le a pedagógust? Erről szóló szabályra lenne szükségünk... Az előző Tantervhez és a mostanihoz kapcsolódóan szeretnénk megismerkedni a tanítóképző zenei nevelésre vonatkozó tantervét. Ezt a munkát én nem szívesen csinálom, de talán szükséges és hasznos a jap. zenei nevelés reformálásához, ezért segíték Mijakónak s bizonyos részeit együtt csináljuk. Sajnálom, hogy Téged is ezzel zavarunk. De nagyon hálásak lennénk, ha Tőled v. Rajtad keresztül juthatánk az információkhoz, mert azok nagyon megbízhatók lennének. Előre köszönöm a fáradozást.

Sok-sok szeretettel gondolok Rád:

Kjokó

Kedves Áli!

1992. máj. 24. TOKIO

Szeretnénk zavarni az alábbi kéréssel, vagyis most Furija Mijakoval együtt lefordítjuk az 1972-s Nemzeti Alaptervnek zenei részét. Tudnál-e küldeni is küldetési valakiét abból a Tantervől, amely elsőbbség érvényes volt, ált. iskola is de valha a zenei ált. iskolák zenei részére volna szándékunk. Felvilágosítást kérünk, hogy a mostani is, az előzőnél is, Magyarországon a Tanterv mennyire köti le a pedagógiust? Erővel való szabályra lenne szükségünk. A mostani Nemz. Alaptervben különböző szintekről van szó, elemi és alapszintet, szeretnénk, ha ezt megmagyaráznád nekünk, a kettőnek mi a különbsége mit jelent az egyik a másik. A mostani Tantervhez is kéznél-e kézikönyvek? Ha igen, a zenei tanterv + küldetési valakiét nekünk, az előző Tantervhez is a mostanihoz kapcsolódóan szeretnénk megismerkedni a tantervről zenei nevelésre vonatkozó tantervet, ezt a kérdni a Tantervről zenei nevelésre vonatkozó tantervet.

POSTCARD

menekát én nem teljesen csinádom, de talán szükséges és hasznos a jap. zenei nevelés reformálásához, ezért szeretem Mijakoval is bizonyos részeit együtt csináljuk. Sajnálom, hogy ezal Tejed is zavartunk. De nagyon hálásak lennénk, ha Teled v. Rajtod keresztül juthatnánk az információkhoz, mert azok nagyon megbízhatók lennénk. Előre köszi a fáradozást.

Sok-sok szeretettel
Sándor Rád:
Kjoko

22. k.

11-11-11
3-11-11

Torda Miklósné
Csavády u. 4/b
Budapest 22. k. exp
1132
Hungary

AIRMAIL

Kedves Ili!

2011.III. 12. Kashiwa

Úgy reng a föld, ma 3 órától mostanáig (5 óra). Csuda dolgok történnek az idén a világon mindenütt! Szörnyű nagy árokat okozott a földrengés!! Szóval igazán büszke lehetsz a detektívségedre, a pedagógiai teoretikusságod mellett! Én sem csalódtam a magam hitében: Torda szenszei meg fogja oldani effajta! (...) azt javasolnám, hogy Te ott rögtönözöl különböző feldolgozási módokat! (Pl. megbeszéljék a szomszédoddal, az egyik elmondja saját véleményét, a másik...) Óvod látogatások sorában, a Matsunomiba 4 napot kérnénk, az első 2 napra vendég nélkül. Remélem, megfelel.

Sok-sok szeretettel csókol:

Kjokód

Kedves Ili!

2011. ápr. 5. Kashiwa

Azért mondtuk le az összes továbbképzéseket, amelyeket a magyar barátaink vezetnek, mert féltünk benneteket a sugárzási ártalomtól. Tokióban azon kívül, hogy időnként kikapcsolják az elektromosságot telefonnal együtt (ez elég súlyosan érinti a bölcs., óvod.), máskülönb normalizálódott az élet. Tokión kívül a szomszédos tartományok, mint itt pl. Chiba is, menekülteket helyezünk el. Viszont sugárzási szennyeződés súlyos, most nem is mondják meg az igazat, a víz, az agrártermések és tovább. Bizonyára hallottad, az összes követségek Formozára költöztek.

TORDÁNÉ HAJABÁCS ILONA (1941) főiskolai docens, nyugdíjba vonulásáig a Budapesti Tanítóképző Főiskola tanára. 1986 óta jár Japánba tanítani – nevelélméletet, oktatás- és nevelésmódszertant, drámajátékot, önismeretet és irodalmi alkotások elemzését – óvónőknek, tanítóknak és középiskolai tanároknak. Rendszeres előadója a Kodály Esztétikai és Nevelési Intézet továbbképzéseinek és szervezi, irányítja a Magyarországra látogató japán pedagógusok szakmai tapasztalatszerzését. 1993 óta a Hani Alapítvány Kuratóriumának elnöke. Több könyve jelent meg Japánban, Hani Kjóko fordításában.

Kedves Ili!

Torda Ili

1985. ápr. 8. Torda

Köszönöm intam igazatodhoz levelet, remélem, jól írtam
s szeretném, hogy támogatására számíthatunk.

Mire találkoznak újra Pesten. 1-2 dolgról.

Az első, a legidősegyesebb lenne az irodalmi anyag, amit
közös en lemereni szándékozunk anyagon a japán tanító-
kal. Kézenfekvő összehallgatás japán nyelven kettő van - a A) ~~szövege~~
könyvben találhatóik.)

(A cirкус Karcsy
Füredi Kötetlányi
Dorlatok Móricz
Fillewson és Bauxis Déry
Kettős víz Illés
(Öreg szep?) Szabó Magda
Harudós Fejes
Ostalycharc 6. irasok Gerelyes
Nácsik Sánta
Tallkornis Kamondy
Jedzen. kishan Szakonyi
Mily. tenger vinnel tii
Csurán

a B - Könyvben
A Ferenczy Tamásai Mikszáth
Erdélyi Társaság Tausai
Az állat cukriban Járdonyi
A Fűderlapi lányok Heltai
Mesék balcz postától Ady
Het Kráczár
A család Móra
Öröda Kötetlányi
Orvendetes Gyula
vagy napi dolg a technikai l. Dada
Level - I. mult karácsonyokról
Fiist
Kötet a palatocsi fiúk
Rozdatemető Fejes
Niki Déry
Öröda Szabó Magda
a)

Ha most meg mondd, tudnám
lefordítani, pd. Lázár Ervin (Szegény
Droni és Aranyka!), A campa új
mesé c. gyűjtemény (Móra), magyar
nyelvű. A ~~szövege~~ gimnáziumi
irodalmi gyűjtemény 4 köteté meg
van nekem, az általános iskolák
2. osztály könyvtől, amit Tóth
Káptam s részint le van
fordítva.

Japán nyelvűek - Ha Magyarban
megjelentekből válogatod.
Az orosz irodalomtól a jelentősebb
mind japánul vannak, a szövegtől
nagyon kevés. Csehov-tól kezdve
mindent novella, dráma le van
fordítva.
Most örökös Tóthkati lesz alkalommal
megismerni, em jap. társaság általánosan.

Hani Kjóko levele Torda Ilonához 1985. ápr. 8-as keltezéssel.)

A Kodály-módszer Japánban

(Részletek)

Jöllehet Hani Kjóko a japán nyelv tanáraként kapott meghívást a Budapesti Tudomány Egyetemre, széles látóköre és érdeklődése a művelődés minden területére kiterjedt. Iskolák látogatása során ismerkedett meg a magyarországi zenei neveléssel. Hallotta, tapasztalta, hogy a kicsi gyermekek kottaképről el tudják énekelni a még soha nem hallott dallamot. Megértette, hogy a kezdők számára a szolmizáció jelenti azt a segítséget, amely a látott kottát éneklés által hallhatóvá teszi, s előbb-utóbb minden gyermek számára megnyitja a zene nyelvezetének titkát. Felismerte, hogy Kodály zenei nevelési módszerével a japán gyermekek is kottaolvasókká válhatnak. A készségek kiművelése azonban nem cél, hanem eszköz. A népdal és a műzene énekes szemelvényeinek éneklése által a gyermekek eljutnak a zene birodalmába, amely személyiségük alakulását, esztétikai igényességüket meghatározza s megajándékozza őket a közös éneklés örömeivel.

Hani Kjóko a japán zenei nevelés megújításának szándékától vezetve elmélyülten tanulmányozta a magyar zenei nevelés történetét és eredményeit. Óvodákat, iskolákat, felsőfokú tanító- és tanárképző intézeteket látogatott, sok időt töltött el azok vezető tanáraival, hogy a tanítás kis és nagy gondjairól, eredményeiről tájékozódjék.

Megismerkedett az 1930-as évek elején, a Zeneakadémián, Kodály zeneszerzés tanszakán diplomáját elnyert tanítványaival, mindenk előtt Ádám Jenő és Bárdos Lajos munkásságával. Ők voltak azok, akik az éneklő mozgalmat életre hívták s az iskolai énekkarok nagyszabású kórustalálkozóit szervezték.

*

Hani Kjóko tanárnő midőn a magyar énektanítás történetét megismerte, azt a japán zenei közoktatással összemérte, sok hasonlóságot fedezett fel. Bölcsen ítélte meg a helyzetet, midőn legsürgetőbb feladatként a japán gyermekek számára nemes zenei anyagból összeállított kottás könyvek közreadását jelölte meg.

*

Több évi gyűjtőmunka után az 1972–1978-as években Hani tanárnő ötkötetnyi gyűjteményt adott közre japán gyermekek, fiatalok és kórusénekesek számára. Ez biztos alapot adott a tanároknak és a karvezetőknek, hogy nemes muzsikán fejlesszék növendékeik zenei képességét s a gondtalan, vidám éneklésre is alkalmas művek álljanak rendelkezésükre.

(Részletek a *Japán közelről – a Kodály módszer eredményei Japánban* című kötetéből, 2001)

SZABÓ HELGA (1933–2011) a magyar zenepedagógia, különösen az általános iskolai zeneoktatás egyik legkimagaslóbb, nemzetközileg is elismert alakja. Jelentős szerepet játszott a Zeneakadémia tanárképző munkájában. Éveken át tanított az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A hetvenes években részt vett az amerikai Kodály Musical Training Institute szakmai munkájában, meghívott vendégtanárként a világ számos országában tanított és tartott előadást, rendszeresen oktatott a kecskeméti Kodály Szeminárium tanfolyamain. Ma is használt tankönyvsorozata rendkívüli jelentőségű a Kodály koncepcióra épülő zeneoktatási gyakorlat továbbfejlesztésében. 1994-ben az ő kezdeményezésére és közreműködésével adta ki újra a Nemzeti Tankönyvkiadó a Kodály Zoltán - Ádám Jenő által 1948-ban készített általános iskolai Énekes könyvek nyolc kötetét, melyeket a kommunista diktatúra első éveiben kivontak a forgalomból.

Hani Kjóko és a zene

Az 1960-as évektől japán pedagógusok, zenei szakemberek különösen nagy érdeklődéssel fordultak Kodály és Bartók munkássága felé. Követendő példának látták, hogy hogyan lehet megmenteni, megőrizni egy népnek a saját kultúráját.

A Japán Kodály Társaság magához vonzotta mindazokat a szakembereket, akik tenni szerettek volna, akik mozgalmat indítottak azért, hogy megmentsék a japán kultúrát, megőrizték a japán eredeti gyermekjátékokat, dalokat, szokásokat. Többen kurzusokon vettek részt a kecskeméti Kodály Intézetben. Hani Kjóko csoportokat szervezett japán óvónők, és más szakemberek részére, akik látogatták a magyar óvodákat. Először Szombathelyen találkoztam velük a Derkovits lakótelepi óvodában, majd évekkel később a vezetésemmel működő keszthelyi Életfa óvodában.

A világon először Japánban fordították le az 1971-es magyar Óvodai Nevelés Programját, amely akkoriban, a maga idejében, egy nagyon korszerű, komplex személyiségfejlesztő program volt. Megvalósította azt a kodályi gondolatot, amely szerint a nevelésnek az egész személyiség fejlesztésére kell irányulnia, amelyben fontos szerepet kap a játék, a zene, az öröm, a mozgás, a kézműves tevékenységek. És a gyerek szívét kell művelni, hogy jó ember legyen belőle. Ezért fordultak érdeklődéssel Magyarországra felé.

A nyolcvanas évek második felében találkoztam először Hani Kjókoval, ezzel a kivételes, nagyszerű emberrel.

Hani Kjókónak akkoriban már volt egy saját vagyonából létrehozott intézete Tokióban, a Kodály Esztétikai Nevelési Intézet. Ez az intézet volt hivatott többek között a Magyarországra látogató szakmai csoportok pedagógiai tapasztalatainak összegyűjtésére, feldolgozására, koordinálására. Egyénileg is küldtek hozzánk néhány évre olyan fiatal óvónőt, vagy tanárt tanulni, illetve tapasztalatokat szerezni, akivel terveik voltak a jövőre vonatkozóan. Ilyen volt a pályakezdő Fudzsi Mina is, majd Macuda Soko, a kagosimai Kodály Zeneiskola tulajdonosa és tanára.

Nem csak a magyar hagyományörzés érdekelte őket, de az egész óvodai élet.

Látogatásaik nyomán egy hosszabb és tartós kapcsolat kezdődött velük. A japánokkal való szorosabb kapcsolat és a rendszeres találkozás

kialakításához az 1989-ben Hani Kjóko által létrehozott Hani Alapítvány is nagyban hozzájárult, amelynek a munkájában is részt vettünk.

Ez a kapcsolat új fejezetet nyitott a mi életünkben is.

Hani Kjóko és intézete többször meghívott Japánba, hogy ott elsősorban japán óvónőknek tartsak előadásokat, látogassak óvodákat és konzultáljak az ott dolgozó óvónőkkel a gyakorlati munkáról. Jártam Tokióban, Kavaszakiban, Jokohamában, Jokoszukában, Oszakában, Nagojában, Kagosimában, Inamiban.

Megismerhettem nagyon sok japán óvoda munkáját, amelyről véleményem kérték tőlem, és szakmai tanácsokat.

Hihetetlen szeretettel vettek körül. Több családnál laktam, megismerhettem családjaik életét belülről is. Lehetőségem volt találkozni Japánban is azokkal a nagyszerű emberekkel, akik a Kodály Társaság vonzásköréhez tartoztak. Így találkozhattam Okuma Nobukóval, a szintén Kodály-díjas nagyszerű zenepedagógussal, és mindazokkal, akiknek segítségével, támogatásával, adományaival létrejöhett a keszthelyi Életfa általános és alapfokú művészeti iskola.

Hani Kjóko élete utolsó percéig hihetetlen energiával dolgozott hazája kultúrájának megőrzéséért, a gyereknevelés színvonalasabbá tételéért.

Kollégáimmal együtt mindig szeretettel és nagy tisztelettel gondolunk rá.

MÓROCNÉ KOMÁROMI GYÖNGYI (1939) Az Életfa Általános és Alapfokú Művészetoktatási Iskola magyar alapítója, létrehozója, pedagógiai koncepciójának megalkotója, szakmai-pedagógiai tanácsadó, ének-zene tanár. A soproni Óvónőképző Intézetben szerzett óvodapedagógus képesítést, majd tanári diplomát ének-zene-karvezetés szakon a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanárképző Főiskolán. Elvégezte a BME közoktatás vezetői szakát is. 1973-tól Keszthelyen él, Okuma Nobukóval megalkotta először az Életfa óvodát, majd az iskolát is. Emellett a Magyar–Japán Baráti Társaság keszthelyi csoportjának vezetője.

A Kodály Esztétikai Nevelési Intézetről

1958-tól 1967-ig az ELTE japán lektora voltam. 1957-ben végeztem a lipcsei főiskolán karmesterképzőt. 1958-tól egy évig jártam az MTA népzene kutató csoportjába K. Z. tanácsára. Ott ismerkedhettem meg a népdalanyag elrendezési munkáival, és mint kívülálló éltem a lehetőséggel, hogy a magyar népdalszöveget alaposan megismerjem, s állandó jelleggel fordítgattam japánra azokat. A magyar néphagyomány tárgyi világával is alkalmam volt megismerkedni főleg Szeged környéken. Az egyetemen egy nyelvész kolléga segített, hogy a magyar költészet nagyjaitól származó verseket tudjam olvasni, értelmezni.

Kodály személyesen konkrét feladatot nem adott. Egy ismerős tanácsára megismerkedtem Karácsony Sándor főbb műveivel, mert első magyar nyelvű olvasmányom a Zene az óvodában volt, és ott találkoztam az ő nevével. Ez a témakör a népzene, költészet, magyarság kb. 3 évben bezárult. Utána inkább japán irodalmat fordítgattam magyarra Tőkei Ferenc buzdítására, és az ő írásain keresztül kicsit megismerkedtem a régi kínai kultúrával, irodalmi műfajokkal.

Az ott tartózkodás utolsó szakaszában jobban kezdett érdekelni a zenei nevelés gyakorlata, amelynek a háború utáni alakulásáról főleg Komjáthy Márián keresztül ismerkedtem meg, aki a zeneiskola egyik alapítója volt. Mielőtt Magyarországra kerültem nem voltak ismereteim pedagógiáról, különösen az óvodapedagógiáról. Ezért jártam a magyar iskolákba, zenei órákra, zenei rendezvényekre, és amikor japánok jöttek, tolmácsolásra is vállalkoztam. Főleg Szőnyi Erzsí segített, irányította a japán érdeklődőket. Az Európába indulásom – 1953 – előtt már fogalom volt számomra Bartók, Kodály és a munkásságukra alapuló magyar zenei nevelés, mert Japánban már voltak előttem járó zeneszerzők, zenetudósok.

Hani Kjóko hozzászólása egy Kodály-konferencián

Az eddig megtett utunkról, röviden

A Japán Kodály Társaság 19 éve alakult. A Társaság vezette mozgalom élén több Kodály- módszerrel működő kitűnő gyermekkar és négy sajátos zenei arculattal bíró vegyeskar áll. Az ország különböző pontjain gyökeret vertek a mozgalomhoz kapcsolódó magán zeneiskolák. A kisebb-nagyobb követő csoportok igazolják a Kodály-módszert: a japán gyermekdalra építve sikeres a klasszikus európai zene világába való bevezetés.

Nagyszabású kórusversenyt rendezünk minden évben – egy újság támogatásával, – amelyen részt vesznek az ország legjobb amatőr kórusai: középiskolásoktól anyákig, diákok kamarakórusáig. Ott egyre több Kodályt énekelnek, néha Bárdost is, és a vezetők körében érdeklődés mutatkozik a magyar kórusnevelés hagyományai iránt. Ebben Kardos Pál: Kórusnevelés című könyvének japán fordítása fontos szerepet játszik.

Ez év júliusában a Japán Kodály Társaság Szaga városában tartotta az évi közgyűlést, a hozzá szervezett tanfolyamokon százötvenen vettek részt. A záró közös éneklésen Kocsár Miklós: Mise című művének részletei hangzottak el.

Feladataink a jövőben

1. Az óvodásokkal és kisiskolásokkal folytatott varabeuta játék, azaz hagyományos japán gyermekdal eljátszásának vezetését, minőségét kell emelni, hogy a Kodály-elv elfoglalhassa méltó helyét iskolapedagógiánkban, a kis iskolások személyiségformálásában, különösen a mai gyerekek közösségi nevelésében. Ehhez a budapesti XIV. kerületi Mályva téri óvoda játékkoncepciója nagy segítséget nyújt.

2. A nagyobbakkal foglalkozó iskolai szaktanárok körében igyekeznünk kell felkelteni az érdeklődést a zenei írás-olvasás iránt, mert e nélkül a tanulókat nem lehet igazán aktivizálni. Ez talán segítene megakadályozni, hogy a minősíthetetlen rossz zenék behatoljanak a zenei oktatásba, mondván, ezeket szeretik a mai fiatalok. A Japán Kodály Társaság – a Kodály-hívő óvodapedagógusokkal együtt – támogatja az e téren kísérletező Cugeno középiskolát. Ott egyelőre a

Kodály-zeneterem áll, és használják, de igazán módszeres zenei oktatásról még nem beszélhetünk.

3. Zenei önismeretünkre eddig alig fordítottunk figyelmet! Választ kell keresnünk a következő kérdésre: milyen legyen a jövő század japán emberének a zenei műveltsége? Talán olyan fület kellene kiművelni, amely a japán hagyományos zene műfajait izoláltságukból kiszabadítja és a sajátos ázsiai zeneiségre is fogékony. Amellett olyan zenei értelmet kellene kiművelni, amely az európai zenetörténet integráló mivoltát jobban megismeri, finomabb összefüggő rezgéseit felfedezi. Ennek a problémának a megoldásában talán a magyarországi Hani Alapítvány kezdeményezhetne valamilyen széleskörű együttműködést a japán és magyar zenetudósok, pedagógusok és más művészeti ágak képviselői között. (Úgy tűnik, az irodalmi nevelésben már vannak eredményeink: Tordáné Hajabács Ilona, a Hani Alapítvány elnöke a drámapedagógia segítségével talált olyan eszközöket, amelyek segítik iskolapedagógusainkat abban, hogy a mai gyerekekhez közel tudják hozni, fel tudják dolgozni a régi japán hagyományos műfajokat is.)

A feladat igen nehéz: nem szabad elfelejteni, hogy emberről van szó, a művészetek és a világ megközelítése és befogadása sajátosan más és más a különböző népeknél vagy kultúráknál.

Hani Kjóko levele Forrai Katalinnak

Kedves Kati!

Csak most lett hozzá érkezésem, hogy megköszönjem Neked a szellemi és valódi táplálék küldeményt. Nagyon köszönöm a közreműködésedet az óvodálátogatásokkor. Szőnyi Erzsi szerint Fujitaék is ott voltak ugyanakkor. Technikailag kíváncsi vagyok, milyen a Video-előadás? Lehet látni, hallani? Elég jól? Mert esetleg mi is vinnénk, ha Nátatok lehet vetíteni elég jól. S tartalmilag ők mit is mutatnak a Videón? Iskolai órákat, vagy óvodai foglalkozásokat? Volna mit tanulnunk tőlük? Én váltig állítom a tankönyvszerűség szükségességét a nemzetközi Kodály vonalon. Nélküle nem tudunk tovább haladni. Helga írt, ő meg a lemez-módszert javasolja, mint tanári önképzést. De én inkább olyan könyvre gondolok, aminek alapján tanfolyamon, közösen lehetne tanulni japán vezetővel is.

Az óvodai illetve bölcsődei vonalon valahogy előbbre vagyunk. A Lujza ittléte is sokat lendített.

Hallom, Székács Péter családja itt van. Hogy mennyit fejlődhet a nyelvtudásuk, el lehet képzelni. Nagy gondunk, hogy itt az óvónők körében senkinek nincs nyelvtelhetsége. Josie nagyon köszöni a Veled való találkozót, nagyon tetszett neki Helga előadása is, a foglalkozásai is. (Ne haragudj, a levelét nem fordítom le, ennyi a lényege, a többi igazi virágírás.)

Szeretettel csókol: Kjkód

1984. febr. 24. Tokió

A japán nyelvi nevelés története Magyarországon

[...] az 1956-os forradalom után két évvel az ELTE-n megjelent az a Hani Kjóko, aki mind a mai napig aktív pedagógusként tevékenykedik Japánban, és akinek a nevéhez fűződik a Kodály Esztétikai Nevelési Intézet saját erőből történő létrehozása. Jelenleg Hani Kjóko minden erejével az általa alapított alternatív cugenói középiskola (Aicsi megye) működtetésén fáradozik, ahol az intézményes oktatásból kimaradó fiatalokat nevelnek. Ez a fejezet a cugenói középiskolában készített interjú valamint a Messziről jött tükör című írásból nyert információkon alapszik. Azon felül, hogy az érintett korszakra vonatkozó értékes háttérismeretekkel is szolgál, arra nézvést is sokat elárul, hogy Hani Kjóko miként kapcsolódott a japán nyelvoktatáshoz. Apja, a történész Hani Goro, anyja pedig Hani Szecuko kritikus. 1929-ben Tokióban látta meg a napvilágot. A nagyszülei Hani Kicsiicsi és Hani Motoko által alapított Dzsijúgakuen elvégzése után Szaito Hideo keze alatt vezénylést tanult. Egészen 1953-ig, Európába történő elutazásáig alma materében zenét tanított. A neves magyar zenetudós, Kodály Zoltán és a vele barátságot ápoló édesapa hatására fontolóra vette a magyarországi zenetanulás lehetőségét. Japánból ezekben az években kezdtek a fiatalok külföldre menni tanulni. Nagyapja vagyonából kelt útra egymaga a huszonnégy éves Hani Kjóko Európába. De az akkori Magyarországra nem volt egyszerű a bejutás.

[...]

Két évvel vagyunk az 1956-os események után, a magyar viszonyok is kissé megváltoztak, a japán nyelvoktatás nemes ügyét szem előtt tartva a beutazási engedély sem lehetetlen – pláne, hogy Kodály Zoltán közbenjárására az akkori Iparművészeti Múzeum igazgatója, Horváth Tibor támogatásával az engedély nagy sokára megszületett. Az 1958-tól egészen 1967-ig tartó kilenc éven át az ELTE-n való oktatás adta meg a jogalapot Hani Kjóko számára a magyarországi tartózkodáshoz. Berendezkedett hát az egyetemi oktatói létre, habár valódi célja a magyar nyelv tanulása volt. Szülei megnyugtatóására a magyarországi tartózkodás első esztendejében eljárta a Kodály Zene Kutató Intézetbe, ahol segédkezett a felgyűjtött népdalok kategorizálásában, segített a Japánból érkező kutatók és vendégek kalauzolásában. De ekkor már Hani Kjóko érdeklődése a zenéről mindinkább a magyar nyelvre és a

magyar irodalomra terelődött át. A bécsi tartózkodása idejéből származó első Német-magyar szótár és az ott beszerezhető magyar könyvek segítségével annak idején önállóan kezdett el magyarul tanulni. Bárhová is ment, kereste az alkalmat a magyar beszédre – így tanult. Magyarországra kerülve aztán lelkesedése fokozódott és magyar irodalmi műveket kezdett el olvasni, majd barátokkal együttműködve japán irodalmat magyarra fordítani. És azért, hogy továbbra is maradhasson Magyarországon, folytatta a japán nyelv oktatását.

Legjobb tudomása szerint, 1958-ig, míg ő el nem kezdte a heti 2 órás óraadói tevékenységét az ELTE-n, ott nem volt japán nyelvoktatás, a japán nyelv tanítása szünetelt. Hiába hívták egyetemnek, nemcsak egyetemisták jártak hozzá, az 1950-es évek végétől a 1960-as évekig a hallgatóság zöme a társadalom különféle köreiből érkező érdeklődő volt. Sokakban még élt a második világháború szövetségesi szellemisége, a turáni mozgalom hatása, és nem kevesen nem tudtak szabadulni a rokonsági mítosztól. A japán tanulócsoporthoz is voltak ilyen régi nacionalista orientáltságú japán rajongók.

Ezek a fanatikusok, hasonlóan Hani Kjóko magyar nyelvi önképző módszereihez, nagy meglepéssel vették, hogy végre hozzájutnak a nehezen beszerezhető japán könyvekhez, és tanulhatnak! Egy tőről metszett japán megjelenésén felbuzdulva, számos külsős érdeklődő, nem egy közülük hatvanon felül is csatlakozott a diákokhoz és elkezdett tanulni. Hani Kjóko emlékei szerint valódi egyetemi hallgató kilenc évnyi tartózkodása idején öt-tíz fő lehetett, a többség ugyanis a külsősökből verbuválódott. E kisszámú diák közül azonban néhányan a mai japán nyelvoktatás és japanológia jeleseivé váltak. Ilyen Vihar Judit és Hidasi Judit. A fiatal és lelkes egyetemi diákokat kivéve, az idősebbek közül sokan küszködtek a kiejtés nehézségével, nem beszélve a memória gyengeségéről. Hani tanárnő ráadásul a nacionalista beszólásokat se hagyta szó nélkül, ami nemegyszer feszültséghez vezetett. Hani Kjóko a japán nyelvoktatást megélhetési eszköznek tekintette, következőképpen bevallottan mellékes foglalatosságnak tekintette. Ugyanakkor a tanítvány Vihar Judit a lelkes oktatóra, mint „minta-tanár”-ra emlékezik. Alighanem Hani Kjóko egy kicsit hajlamos önmagát leminősíteni, és az interjú során nyert benyomások és Hani ismerőinek a véleménye alapján az volt az érzésem, valójában kitűnő és a feladatát példásan teljesítő munkát végzett. Ő maga is úgy nyilatkozott, hogy „a tanítást magát szeretem, és amióta külföldre

menvén, mást se csinál az ember, mint tanul, megelégedettséggel töltött el a lehetőség, hogy ismét a katedra másik oldalára állhattam”.

(Részletek Oszugi Csieko: *Historical Development of Japanese Language Education in Hungary: A Review Essay*. In *Forum of International Development Studies*, 23 Mar. 2003 Nagoya Egyetem, Nagoya: pp. 177–200. japán nyelvű tanulmányából, 2003.)

Japán nyelvből fordította: Hidasi Judit

OSZUGI CSIEKO (1950) Kiotóban született japán nyelvtanár. 1984-ben Új-Zélandra ment szintén japánt tanítani. A japán nyelven kívül Uruguayban spanyolul is tanult 2012 és 2014 között. Ezután sok országot keresett fel, ahol szintén japán nyelvet tanított. A Nagojai Egyetemen folytatott doktori tanulmányokat. Jelenleg Új-Zélandon él és japán nyelvet tanít.

Búcsúzik a Japán–Magyar Baráti Társaság

2015. április 5-én vasárnap elhunyt Hani Kjóko. Baráti társaságunk mindazon tagjai, akik nem tudják, hogy Hani-szan a társaság tanácsadója volt, biztosan olvasták fordításaiban a magyar képeskönyvíró, Marék Veronika „Jó éjszakát Annipanni” és a „Kippkopp” sorozat könyveit.

Hani-szan a magyar irodalom számos művét Japánban, a japán irodalomét pedig Magyarországon ismertette meg, életprogramja volt az óvodai nevelés fejlesztése Japánban, a gyermekdalok és gyermekversek tanítása az óvodában, a zenei nevelés felvirágoztatása.

Május 21-én, csütörtökön a Csúo Egyetem konferenciát rendezett „Hogyan visszük tovább Hani Kjóko munkáját?” címmel, amelyen számos kutató jelent meg az ország összes művészeti neveléssel foglalkozó kutatóhelyéről és a japán Kodály Társaság tagjai közül. Csoportba gyűltek, gyönyörűen és vidáman japán gyermekdalokat (varabeuta) énekeltek, majd hosszan meséltek, Hani-szanra emlékezve. A rendezvény résztvevői között képeslapot osztogattak, melyen a Hani-szan által írott jelmondat, a „Énekeljük örökkön örökké együtt ezt a vidám dalt!” szerepelt. Majd szinte végeláthatatlan ideig, megállíthatatlanul folytatták a gyermekdalok éneklését.

Hani-szan 1958-tól kilenc éven keresztül élt Magyarországon, Kodály tanulmányozása során Kodály tanítványokkal együtt a népzenei kutatta, továbbá a zenepedagógiát és a Kodály módszert tanulmányozta. Ugyanakkor japán nyelvet is tanított az ELTE-n, s ennek során sok japanológus kinevelésén munkálkodott.

1966-ban Budapesten találkoztam először Hani-szannal, közvetlenül Japánba való visszatérése előtt egy évvel. Együtt vettünk részt a Japán Nagykövetség által rendezett partin a Gundel étteremben, együtt voltunk az Operaházban és még számos helyen, számos feledhetetlen emléket őrzök róla.

(Megjelent a Japán–Magyar Baráti Társaság „Barátság” című lapjának 2015. decemberi 158. számában a Japán–Magyar Baráti Társaság vezetőségi tagjának tollából)

KUME EMIKO (1942) a Japán-Magyar Baráti Társaság ügyvezető igazgatója, a „Barátság” című lapjának főszerkesztője. Az ELTE-n végezte el a magyar szakot. Ezután Japánban tanít magyar nyelvet. Emellett számos magyar irodalmi mű műfordítója, többek között Esterházy Pétertől is fordított japánra. Jelentős tanulmányt írt a magyar irodalom Japánban megjelent alkotásairól.

SZABÓ MIHÁLY

Kodály-követő

Japán óvónők hazánkban

Nemrégiben japán óvónők jártak hazánkban. Vezetőjük, Hani Kjoko névjegyén ez állt – magyarul: Kodály Esztétikai Nevelési Intézet.

– *Hogy kerül magyar szöveg egy japán névjegyre?*

– Úgy, hogy a Kodály-módszert akarjuk terjeszteni Japánban. A magyar zenei nevelési koncepciót az általános nevelésbe igyekszünk beágyazni. Az esztétikai nevelésen belül magát a zenei nevelést a Kodály-módszerrel végezzük.

– *Kihez tartozik az intézet, s kik tartoznak hozzá?*

– Partizánkodunk. Sem anyagilag, sem irányítás szempontjából nem tartozunk senkihez, magánintézet vagyunk. Semmiféle hivatalos szerv támogatását nem élvezzük, de az ellenőrzésüket sem kell elviselnünk. Intézetünk egyetlen kis helyiségből áll Tokióban. Itt jövünk össze az óvónőkkel. Vagy pedig felkeressük őket a munkahelyükön, és a gyakorlatban adunk nekik tanácsokat. Tokióban és környékén ma már ezer óvónő vesz részt az általunk kezdeményezett munkában. Harminc önképző csoport.

– *Jelenlegi látogatásuknak mi a célja?*

– Az, hogy a gyakorlatban lássuk a magyar óvodai nevelési program megvalósítását. A program első magyar példányát tavaly kaptuk meg. Én azonnal lefordítottam japánra, és már ki is adtuk. Azok az óvónők, akik velünk kapcsolatban állnak, nagyon megszerették a programot.

– *Merre jártak, mit láttak nálunk?*

– Két napot töltöttünk különböző óvodákban és bölcsődékben. Jártunk Esztergomban, az Óvónőképzőben, és Szolnokon is egy bölcsődében meg egy óvodában. Magyarországi programunkat az Országos Pedagógiai Intézet állította össze.

– *Mit tapasztaltak?*

– A magyar óvodákban rendkívül magas a pedagógiai nivå.

– *Az OPI-n kívül melyik magyar intézménnyel állnak még kapcsolatban?*

– Egyelőre csak személyek kapcsolatáról beszélhetünk, mert Magyarországon nincs Kodály Intézet. Úgy értesültem, hogy most van alakulóban. Amennyiben létrejön, akkor majd beszélhetünk intézmények kapcsolatáról is... Amíg Kodály élt, személyes kapcsolatban voltam vele. Halála óta legjobb magyar tanítványai segítenek nekünk abban a munkánkban, hogy a japán gyermekek is visszanyerjék saját népi játékaikat, amelyeket már vagy száz éve nem gyakorolnak az iskolában, óvodában.

– *Hogyan fogadják Japánban az Önök tevékenységét?*

– Jóindulattal, de még csak kevesen ismerik. Nálunk ugyanis a hagyományok igen sokat számítanak, a mi intézetünknek pedig még nincsenek hagyományai. A mi „hagyományunk” mindössze hétesztendő.

– *Tulajdonképpen kik alapították az intézetet?*

– A húgom és én. Évekig éltem Magyarországon, itt ismertem meg és szerettem meg mindazt, amit terjeszteni igyekszünk. Szerencsére folyékonyan beszélek magyarul, így tartani tudom a kapcsolatot az Önök országával. Erre szükségünk is van, mert segítséget egyelőre csak a magyaroktól remélhetünk. Sok segítséget kapunk Önöktől. Igen sokat segített első magyar hangversenyünk megrendezésében Forrai Katalin, amikor nálunk járt. Magyar népdalokat adtunk elő japánul. Sikerünk volt. Úgy érzem, rögzös, de eredményes utat járunk. Hét éve még csak egy óvodánk volt, ma már ezer óvónőnk és harminc továbbképző csoportunk van.

*

Ami még ehhez a rövid beszélgetéshez tartozik. Kíváncsi tekintetek pergőtüzében szállunk ki a buszból a Farkasréti temetőben. Az emberek csodálkoznak az idegeneken, akik koszorút vásárolnak, japán betűket írnak a szalagra, némán vonulnak a nagy zeneszerző-nevelő sírjához, és áhítattal helyezik el rajta az emlékezés és a hála virágait. Azután fölcsendül ajkukon Kodály Békedala, hirdetve a zene határokat nem ismerő, népeket összekovácsoló erejét.

(Megjelent az Énektanítás című folyóirat 1974. októberi számában)

Általában, aki Japánból jött valamilyen kapcsolatban volt Hani Kjókóval és mindenki a növendékem volt, ki egy, ki két évig.

A legtöbb eredményt mostanság Furija Mijako (őt is Hani Kjókó küldte) tudja felmutatni a Kodály-kórusával. Úgy megtanultak magyarul, hogy éneklük a Bartók 29 női kart jobban, mint a magyarok és igazi magyar szívvel és kiejtéssel is..

Rozgonyi Éva és Ugrin Gábor volt még jó kapcsolatban Hani Kjókóval és gyakran jártak Japánba tanítani. Csakúgy, mint Szabó Helga, Forrai Kati is. A lánya, Vikár Katalin is sokat tud Japánról. Csináltak most filmet is Forrai Katalinról, életrajzi és óvodapedagógiai jellegűt. Kérték a véleményem.

Sajnos már csaknem mind elmentek, csak én maradtam, valaki azt mondta, hogy én európai bölény vagyok, egy kihalt faj csaknem utolsó képviselője.

– *Milyen embernek ismerte meg?*

– Hihetetlenül szívós, lelkes embernek tartom. Betegsége ellenére csoportokat hozott Magyarországra.

Tudom, hogy Kodály hatására sokat tett a japán gyermekjátékok és mondókák összegyűjtéséért. Tudom, hogy a mozgást mintegy „kölcson vette” tőlünk, de jól tette, mert a gyerek az mindenütt gyerek. Ezekkel a játékokkal kicsit oldotta is a meglehetősen merev japán emberi kapcsolatokat, az érintés, egymás kezének megfogása gyakori a játékokban.

Abszolút pozitív emlékeim vannak róla, minden szempontból csak szépet és jót tudok mondani. És csak olyat, ami felemelő a mai napig. Nagyon nagy szeretettel emlékszem rá.

Különleges ember volt. A pozitívumot sugározta magából.

Kodálynak is jó véleménye volt arról, amit Kjókó Japánban csinált. Azt mondta a tőle megszokott ironikus mosollyal, hogy Hani Kjókó Magyarország előre tolt hadállása Japánban.

Sokat tett a magyar irodalom japánra fordításával és a japán irodalom magyarra fordításával is.

Amit ő tett a magyar kultúráért Japánban és a japán kultúráért Magyarországon, az önmagában is megérdemli a megemlékezést.

Budapest, 2016. május 18.

SZŐNYI ERZSÉBET (1924) Kodály Zoltán és Weiner Leó tanítványa, a Magyar Kodály Társaság alapító tagja, majd társelnöke és örökös tisztelet-

beli tagja. A Nemzet Művésze, Kossuth-díjas, Liszt Ferenc-díjas, Erkel Ferenc-díjas kiváló művész, zeneszerző, karvezető, zenepedagógus. 1964-ben a Zenei Nevelés Nemzetközi Társasága (ISME) elnökségi tagjává választották. A zenei írás-olvasás módszertana I–IV. 1954. című könyve megjelent magyar, angol, japán, olasz és portugál nyelven.

Beszélgetés Ogino Kazujóval

– *Mikor ismerkedtél meg Hani Kjókóval?*

– Óvónőként dolgoztam, amikor egy tapasztaltabb kolleganőm hívott el egy Varabeuta-körbe, egy japán gyermekdal-körbe, ott találkoztam először Hani-szannal. Sokat beszélgettünk és ismerkedtünk Kodály Zoltán pedagógiai elveivel. Az intézet létrehozása után ő hívott meg munkatársának. Lehetővé tette, hogy a Hani Alapítvány segítségével néhány évet Magyarországon töltssek, tanulmányozhattam a magyar óvodai nevelést. Azóta is folyamatosan tanulok. Hani szan mellett nem is lehetett másképpen élni.

– *Éveket töltöttél Magyarországon. Szépen megtanultál magyarul is. Mit jelent neked Magyarország?*

– A külfölddel való első találkozás nekem Magyarország volt. Először találkoztam a japántól nagyon eltérő, nagyon más kultúrával, a kőből épített házakkal. Az emberek viselkedése, a tájak, a szokások, minden nagyon felkavart. A nyelvvel is birkóztam még. Eleinte nehéz volt, de aztán nagyon megszerettem. Megfogott a népművészet, különösen a hímzések. Amit lehetett, kipróbáltam. Gyakran jártam táncházakba, ott remek emberekkel ismerkedtem meg, nagyon jól éreztem magam.

Azóta többször jártam Magyarországon, legutóbb az elmúlt év májusában és nagyon otthonosan éreztem magam. Egyébként is rákaptam az utazásra, nagyon jó, hogy kinyílt előttem a világ, de Magyarország mindig a kedvenc helyem marad. Sajnos a magyar nyelvtudásom megkopott, mert nagyon sok a dolgom az Intézetben, és nem tudok vele foglalkozni. Elboldogulok magyarul, de tolmácsolásra már nem vállalkozom. Arra itt van nekünk az intézetben Szatosi-szan.

– *Vacsi-szannal ti vagytok Hani Kjóko örökségének legfőbb őrei. Mi az, amit a „magyar módszer”-ből a legfontosabbnak tartasz?*

– Japánban a csoport volt a fontos, onnan nézték a gyereket, bár ez azért már sokat változott itt is. A magyar óvodapedagógiából tanultak sokat segítenek abban, hogy jobban figyeljünk a gyermek egyéni sajátosságaira, erre építjük a fejlesztést és tiszteletben tartjuk az önállóságát, aktivitását.

A „magyar módszer” nagy felelősséget ró a pedagógusokra: állandóan tanulni, fejlődni kell. A tudatosság, a nevelés tervezése, az óvónők együttműködésének gyakorlása, az óvónők önismeretének fejlesztése és munkánk értékelése mind-mind állandó és nem könnyű feladatunk.

Az óvónők folyamatos tanulását szolgálják az intézeti továbbképzések tapasztalatszerék. Hani tanárnő mellett ezt megszoktuk és továbbra sem hiányozhat az életünkben. Ez egy kicsit az én felelősségem is.

Tokió, 2017. november 3.

OGINO KAZUJO (1954) a tokiói Kodály Esztétikai Nevelési Intézet és Hani Kjóko egyik legrégebbi munkatársa. Jelenleg az Intézet titkára és a vizuális nevelés szakmai vezetője, tanácsadója.

Beszélgetés Kanno Kazumival édesanyjáról

Kanno Kazumival könnyedén beszélgethettem, hiszen kiválóan tud magyarul, rendszeresen ő tolmácsol nekem Kjúsú szigetén, de gyakran a Magyarországra látogató magyar csoportoknak is. Az elmúlt évben kétszer is dolgoztunk együtt Magyarországon: egy óvónői csoport tanulmányútját szerveztük, aztán augusztusban Takagi Keiko Aszobinoki kórusának szakavatott zenei tolmácsolását is ő látta el. Barátságunk nagyon régi: ő mindössze húszéves volt első találkozásunk alkalmával, amikor az édesanyja gyermekkórusát kísérte már akkor is tolmácsként. Édesanyja, Kanno Hiszako Hani Kjóko egyik legközelebbi munkatársa volt. Azóta sokat dolgoztunk együtt, már félszavakból értjük egymást.

– *Mikor és miért jöttél Magyarországra tanulni?*

– Édesanyám szorgalmazta a magyarországi tanulmányokat, nyilvánvalóan Hani-szan biztatására. Budapesten tanultam a Zeneakadémián – ma is koncertező fuvolás vagyok –, és az ELTE Tanárképző Karán. Ma is hálásan gondolok Kolonics Ilonára, Szabó Helgára és

Kollár Évára, remek tanáraink voltak és a tőlük tanultak segítségével tanítok zenét, szolfézst.

– *Milyen kapcsolatban álltál Hani Kjókovával?*

– Hani tanárnő édesanyámmal dolgozott együtt, nekem egyetlen alkalommal küldött egy könyvet, hogy fordítsam le. De én ma sem szeretek fordítani, nem is emlékszem, hogy teljesítettem-e a kérését.

– *Akkor beszéljünk édesanyádról, akit nekem Hani tanárnő úgy mutatott be, hogy ő a „fukuokai Hani-szan”.*

– Édesanyám zongoratanárnő volt, és a kezdetektől értette és felvállalta Hani tanárnő harcát, céljait. Részt vett a varabeuták, azaz japán gyermekdalok gyűjtésében, a kodályi zeneoktatás és kórusmozgalom terjesztésében. Egyetértett Hani-szan egyik legfontosabb tételével, hogy nem elég csak a magyar zenei nevelést meghonosítani Japánban, hanem a nevelési gyakorlatot kell megvalósítani. Így a Fukuokai Intézet is ezt az irányt vette fel, és természetesen részt vett a „magyar óvoda” anyagi alapjainak megteremtésében, a nagy országos kórusmozgalomban.

Sokszor járt Magyarországon, részt vett Hani-szan – talán utolsó – nagy akciójában is. Egy időben úgy tűnt, hogy az iskolában is van remény a kodályi énektanítás bevezetésére. Rövid idő alatt elkészítették az elemi oktatás (1-6. osztály) tankönyveit.

– *Erre emlékszem, a lelkes kis csapat többször is járt Magyarországon. Együtt látogattuk Szabó Helga tanítványait, remek énekórákat láttunk, és édesanyád nagyon lelkes volt. Eljutottunk a tokaji szüreti fesztiválra is, a programot ő találta ki és szorgalmazta, az én feladatomban csak a szervezés volt. Nagyon élvezte. Az addig szigorú ember feloldódott, mióta igazi nagymama lett. Az unokája szülőhelye Magyarország. Az unoka, most már fiatalember, nemrég megnősült, sőt kislánya született és természetesen a házasságkötése utáni első útja Budapestre vezetett, ide hozta újdonsült feleségét.*

– Igen. Édesanyámat minden érdekelte. Nagyon nyitott volt. Tőlem hallotta, hogy Te az Aszobinoki kórusral drámajátékot is játszol, nem volt rest, odautazott, és lelkesen tért haza. Attól kezdve, ahányszor jöttél, mindig volt ilyen foglalkozás is. Soha nem felejttem el, amikor Kertész Imre Nobel-díjas könyve japánul is megjelent (természetesen ezt is Hani-szan szorgalmazta), abból is csináltunk egy remek és nagyon tanulságos drámajátékot, természetesen nem gyerekeknek.

Ettől kezdve minden alkalommal kértünk Tőled ilyen foglalkozást a legkülönbözőbb korosztályoknak és szorgalmasan lestük el módszereidet. Ennek köszönhető, hogy ebben megelőztük a tokiói intézetet, és a mai napig tanuljuk és gyakoroljuk a drámajátékot. Nagyon hasznosnak érzem.

– *Édesanyád sajnos nagyon korán és hirtelen ment el. Nekem is nagyon hiányzik. Reménykedem, hogy a Fukuokai Intézet őrzi munkája eredményeit, és Te is érzed annak felelősségét, hogy ebben segítségükre legyél.*

Köszönöm a beszélgetést!

Fukuoka, 2017. október 18.

KANNO HISZAKO (1942–2012) zongoratanárnő, Hani Kjóko egyik legközelebbi munkatársa, a Fukuokai Kodály Intézet vezetője volt, aki a japán gyermekdalok gyűjtésében is részt vett. Hani Kjókóval együtt az óvodai zenei tankönyvek elkészítésében is közreműködött.

Beszélgetés Nakasima Júkóval

Nakasima Júko tanárnő Hani Kjóko egyik legrégebbi, még élő munkatársa, a Fukusimai Kodály Esztétikai Nevelési Intézet szakmai munkatársa volt. Kanno Hiszako halála után hosszú évekig az intézet igazgatójaként működött. Jelenleg már nyugdíjas, de tanácsadóként ma is dolgozik az Intézetben. Aktív tagja a Japán Kodály Társaságnak is.

– *Hogyan ismerkedett meg Hani Kjókóval?*

– Mint zenész, zongoratanárnő kerültem közel Hani Kjókóhoz. Mikor Hani tanárnő Magyarországról hazatelepült, első komolyabb vállalkozása a japán mondókák, gyermekdalok összegyűjtése volt. Ebben a vállalkozásában már részt vettem. Ezen túl bekapcsolódtam a kórusok munkájával kapcsolatos továbbképzésekbe és többször jártam Hani-szan szervezésében magyarországi utakra is. Ekkor kezdtünk magyar kórusműveket énekelni. Részt vettünk a Kodály Társaságok szapporói vilá kongresszusán is.

– *Kik voltak azok a magyar zenepedagógusok, akik eljöttek Japánba előadásokat tartani?*

– Hani Kjóko ajánlására hívtuk meg 1975-ben Komjáthy Márta magyar zenepedagógust, bevezettük a kisgyermekek zenei nevelésbe a

szolfézst. Ettől kezdve szinte minden évben jött Fukuokára magyar zenepedagógus, a leggyakrabban Ugrin Gábor. A vendégeket Hani tanárnő kísérte és ő is tolmácsolta.

1979-ben kórus koncertsorozatot szerveztünk Kjúsóban a Hani Kjóko által alapítandó Macunomi magyar (Kodály) óvoda javára.

1980-ban már nem csak zenészekről kezdtünk tanulni, meghívtuk Balogh Beatrix bábművészt is, akinek a könyvét le is fordítottuk.

1987-ben munkánkban igazi nagy változást hozott, amikor a Fukuokai Egyetemen Hani Kjóko előadást tartott a magyar óvodai nevelésről. Ekkor fordult intézetünk is a nevelés, az óvodai nevelés kérdései és gyakorlata felé. 1989-től hívtunk meg magyar óvodapedagógusokat, többek között Forrai Katalint és Kereszturi Ferencnét. A következő magyarországi útjaink célja most már a magyar óvodai nevelés tanulmányozása volt. Ezeket az utakat is Hani-szan szervezte.

– *Járt Magyarországon is?*

– 1987-ben jártam Magyarországon Kanno Hiszako gyermekkórusával. Akkor ismerkedtem meg Torda Ilonával, aki a gyermekek táborozását szervezte meg a Balatonnál. Sokat kirándultunk és a gyerekek naponta tanultak magyar zenepedagógusoktól és együtt énekeltek a százhalombattai iskolásokkal. Sok élményben volt részünk, nekem a legmegrázóbb az volt, hogy a szorongó, nehezen oldódó japán gyerekek milyen élénkek, felszabadultak, boldogok lettek a magyar gyerekek hatására. Akkor úgy gondoltam, újra kell tanulnunk, amit a mi gyerekeinkről eddig tudtunk.

A hozzánk járó magyar pedagógusokban mindig nagyon csodálom a pontos megfogalmazást, a világos szakmai tudást, a műveltséget és a segíteni akarást. Mindig sokat tanulunk tőlük és mindig érzem, sokat kell még tanulnunk. Ezért kísérem még mindig figyelemmel a továbbképzéseket és fontosnak tartom, hogy fiatalabb kollégáim tanuljanak a magyar tanároktól.

2017. október 18.

NAKASIMA JÚKO (1939) zenész, zongoratanár. A Fukuimai Kodály Esztétikai Nevelési Intézet szakmai munkatársa, igazgatója volt. Jelenleg tanácsadó az Intézetben. A Japán Kodály Társaság aktív tagja.

Beszélgetés Nakamura Sundzsival

Nakamura Sundzsi egyetemi tanár, végzett óvodapedagógus, tanított középiskolában, többek között Cugenóban, Hani Kjóko egyik legfontosabb munkatársaként. Jelenleg egy Kodály óvoda vezetője.

– *Kik voltak azok a magyarok, akikkel először megismerkedett?*

– A magyarok közül először Arany János nagy úrral barátkoztam össze Szapporóban, a Kodály Társaságok Nemzetközi Találkozóján. Szintén ott ismerkedtem meg Kodály Saroltával is. Akkoriban egy óvodában dolgoztam, de nagyon elégedetlen voltam az ott folyó nevelőmunkával és zenei neveléssel.

– *Hogyan alakult kapcsolata Hani Kjókóval?*

– Revelációként hatott rám, amikor Hani Kjóko első könyve: A gyermek és a zene körülbelül negyvenkét éve megjelent Japánban. Azonnal felkerestem és attól kezdve baráti és munkakapcsolatunk egyaránt nagyon meghatározóvá vált az életemben. Meglepett Hani Kjóko műveltsége, sokszínű tájékozottsága. Sokféle zenét hallgattunk együtt és olvastuk – többek között – a Bibliát, Dantét, a Dekameront, Lukács Györgyöt. Sokat beszélgettünk, vitatkoztunk is, azt mondtuk, ez a mi saját egyetemünk.

– *Úgy érzi, létezik valamilyen «magyar módszer» a zenei nevelésben?*

– Természetesen az intézeti továbbképzéseken – munkatársaimmal – rendszeresen részt vettem és részt veszek továbbra is. Nagyon hasznosnak érzem, amit a magyar pedagógusoktól tanulunk. A legújabb élményem a foglalkozások közös előkészítése. Megtanuljuk a közös gondolkodást. Minőségi változást tapasztalok még a fiatalok munkájában is.

A „magyar módszer”-ben számomra nagyon fontos a gyermek személyiségének fejlesztése, és ebben a pedagógus irányító szerepe és felelőssége.

– *Tart fenn szakmai kapcsolatokat Magyarországon?*

– Magyarországon többször jártam, jövőre is készülök. Szívemhez nagyon közeli ez a távoli ország, otthon érzem magam. Barátot is találtam, aki segít egyre jobban megismerni az országot, a művészetét,

a magyar kultúrát. A „szakmai továbbképzésem”-ről Torda tanárnő mindig gondoskodik.

Nagyon megkedveltem Kass János grafikáit – szép gyűjteményem díszíti az óvodám falát.

Sok-sok élményem köt az országhoz, talán első alkalommal tett látogatásomat említeném, amikor Velemben, egy népművészeti alkotótáborban töltöttem néhány napot. Nagyon érdekes emberek között ismerkedhettem a magyar népművészettel.

Felejthetetlen a Farkasréti temetőben tett látogatásunk – Kodály Zoltán sírjánál.

Tokió, 2017. október 24.

NAKAMURA SUNDZSI (1949) egyetemi tanár, a Japán Kodály Társaság munkatársa, Hani Kjóko legközelebbi segítőtársa. Ma Tokióban egy Kodály óvoda vezetője.

Beszélgetés Szunada Szatokóval és leányával, Kitami Mikikóval

Az interjú készítése során nem volt nyelvi akadály, mert Mikiko, aki ma már három fiúgyermek boldog édesanyja, azok közé a japán nők közé tartozik, akik rövidebb-hosszabb időt Magyarországon töltöttek, hogy a magyar nyelvet és az óvodai nevelés gyakorlatát megismerjék.

– *Kezdjük a beszélgetést először édesanyáddal. Kedves Szatoko-san! Hány-szor jártál Magyarországon?*

– Összesen hétszer és az ott tanultak alapján örültem Mikiko lányom elhatározásának, annak, hogy a magyar kultúra megismerését választotta.

– *Mikor találkoztál Hani-szannal, hogyan kapcsolódtál az intézeti munkához?*

– Ez nagyon érdekes történet. A tanítók érdeklődését az keltette fel, hogy a gyerekek, akik a Kodály óvodákból kerültek iskolába, élénkebbek, érdeklődőbbek voltak az iskolában. Kerestük az okokat. Ekkoriban jelent meg Torda tanárnő Nevelési alapismeretek című könyve japánul, és meg akartuk ismerni a szerzőt. Gyors egymásutánban két magyarországi tanulmányutat is szerveztünk, először a csibaiak jártak ott, aztán olyan lelkesen számoltak be, hogy csatlakoztunk hozzájuk

és tíz nagyon kellemes és hasznos napot töltöttünk ott. Főleg gyerek-táborokat látogattunk. Elbűvölt a magyar gyerekek élénk érdeklődése, bátor fellépése. Nagyon jól éreztük magunkat és javasoltuk, hogy hívjuk meg a tanárnőt, aki az utunkat is megszervezte.

– *Valóban, így kerültem én Japánba, ahol a továbbképzéseken külön lelkes kis csoportot képeztek a tanítók. De én úgy láttam, hogy egy jól összeszokott társaságba kerültem. Hogyan jött létre ez a lelkes társaság, aminek szervezője, lelke egy idő után Te voltál?*

– Szakamoto Kimiko hívott Hani-szanhoz tanulni. Vele elsősorban az irodalommal foglalkoztunk. Valamennyiünket magával ragadott nagy műveltsége, lelkesedése, fáradhatatlansága. Örömmel vette érdeklődésünket. Amikor te is bekapcsolódtál, akkor kezdtünk a tanórai munkával foglalkozni. A tanórák előkészítése és a jó kérdések fontossága, a szép, színes táblai vázlat, a csoportmunka (amivel évekig próbálkozni sem mertünk – hiába biztattál) mind-mind nagyon új és nehéz volt nekünk. Hogy nagyon fontos, mi az óra célja, ilyesmiről mi korábban soha nem gondolkodtunk. De a gyerekek örömmel vették az órákat és mi is belelkesedtünk. A tanulók jobban figyeltek és kevesebbet kellett fegyelmeznünk. Ezek után természetes volt, hogy igyekeztünk egyre többet tanulni a gyerekekről. Nekem az érzelmi neveléssel kapcsolatos könyved jelentett sokat.

– *Számomra élmény volt a tanítókkal való munka! Lelkesek és tanulékonyak voltatok. Nektek milyen előnyökkel járt?*

Egy idő után még az iskolavezetés is elismerte a mi munkánkat. Sok bemutatót is tartottam.

Igazi értéket jelentett hogy megtanultunk együtt gondolkodni a különböző iskolákban dolgozó kollégákkal.

A látókörünket gazdagította, hogy az irodalmi tananyagok kiválasztásában Hani tanárnőnek rengeteg ötlete volt. Sok verssel és igényes világirodalmi – köztük természetesen magyar – alkotásokkal ismerkedtünk meg. A Pál utcai fiúk feldolgozása különösen emlékezetes élményünk volt. Hani tanárnőtől és Torda-szantól tanultuk azt is, hogy egy pedagógusnak folyamatosan fejleszteni kell a tudását, de a tanulás örömet szerez.

– *Sajnos a tanítói csoport „kiöregedett”. Te mivel töltöd a nyugdíjas éveket?*

– Megtanultam Hani-szantól, hogy tevékeny életet kell élni. Volt iskolámban pedagógiai tanácsadó vagyok: igyekszem a fiatalabbaknak továbbadni a tanultakat. Sokat utazom, helytörténettel és levéltári dokumentumok olvasásával is foglalkozom. Meg természetesen a három unokámmal. Időnként besegítek Takagi Keiko-szannak. Nem unatkozom.

– *Most pedig Kitami Mikióhoz fordulok. Mikor és miért jöttél először Magyarországra?*

– Takagi Keiko kórusával még egészen kicsi lányként jártam először, talán csak tízéves voltam. Arra emlékszem, hogy nagyon szép helyen, hegyek között (Mátraházán) laktunk, sok érdekes program volt, együtt énekeltünk magyar gyerekekkel, és Szabó Helga néni foglalkozott velünk a Kodály Zoltán emlékszobában. Kodály mellszobra hallgatta énekünket. Attól kezdve mindig vágytam Magyarországra.

Aztán tizenkilenc évesen jöttem újra Takagi Keiko-szannal, és akkor született meg bennem az elhatározás, hogy amikor Japánban megszerzem az óvónői diplomámat, meg akarok tanulni magyarul és megpróbálom elsajátítani a magyar óvodai gyakorlatot is.

– *Végül is hogyan tudad megvalósítani a magyarországi tanulást? Mennyi időt töltöttél itt?*

– Könnyű helyzetem volt, mert a családom támogatta a tervemet. Ebben az időben édesanyám már közeli barátságban és munkatársi kapcsolatban volt Hani tanárnővel, aki igen lelkesen támogatta mindazokat, akik Magyarországra mentek tanulni. Így lakhattam az Alapítvány lakásában is.

Érkezéskor huszonegy éves voltam és három és fél évet töltöttem Budapesten. Először nagyon szorgalmasan tanultam a magyar nyelvet – te ebben sokat segítettél, – és nagyon élveztem, hogy sok barátom lett és közelebb kerültem a magyarokhoz és a magyar kultúrához. Sokat jártam magyar fiatalok közé. Sokféle gondolkodást, értékrendet ismerhettem meg, ez nagy mértékben tágította látókörömet, világlátásomat.

Tudom, hogy most is óvodában dolgozol. Felhasználsz-e a Magyarországon tanultakat?

Az óvodai gyakorlatomat a Mályva óvodában töltöttem, ahol ki-tűnő óvodapedagógusokkal, igazi példaképekkel találkoztam. Most

is olyan óvodában dolgozom, ahol felhasználjuk a magyarországi tapasztalatokat. Ha időm engedi (sóhajt), kapcsolódom az Intézet továbbképzéseihez.

De már nagyon vágyom Magyarországra (sóhajt)! Szeretném a férjemet, – aki különösen érdeklődik minden iránt, ami magyar – és a fiaimat is elvinni. Csak még várni kell, hogy egy kicsit megnőjenek.

Igaz, a nagy fiam már jár Takagi Keiko kórusába, előbb-utóbb biztosan eljut.

Tokió, 2017. okt. 14.

SZUNADA SZATOKO (1946) tanítónő, a magyar hatás során elsősorban az irodalom oktatásával foglalkozott, hétszer járt Magyarországon, hogy Hani tanárnő munkatársaként a magyarországi nevelési, oktatási módszereket megismerje.

KITAMI MIKIKO (1978) Szunada Szatoko lánya, óvónő. Három és fél évet töltött Magyarországon, kitűnően megtanult magyarul. Emellett a zene is fő érdeklődési területe. Magyar tolmácsként is dolgozik.

Beszélgetés Morimoto Szatosival

– *Hol tanultál meg ilyen kiválóan magyarul?*

– Édesanyám, Kokubo Kimiko egy magán nevelőotthonban dolgozott és ott ismerkedett meg Hani szan írásaival, majd személyesen is felkereste őt. Az ő tanácsára mentem Budapestre tanulni a Zeneakadémiára, ahol harsona tanszakon végeztem. Sajnos ebből itt Japánban nem tudok megélni, így kezdtem el tolmácsolni.

A szakmai tolmácsolást még Okuma Nobuko mellett kezdtem, amikor ő szervezett tanulmányutakat Magyarországra óvodapedagógusok részére. Itt Japánban eleinte tolmácsoltam Hani szan jelenlétében is, bár a félelemtől szerintem igen gyengén ment, meg zavarban is voltam, de ő sokat segített, javította a nyelvhasználatomat. Az utóbbi időben az Intézetben rendszeresen rám bízák a szakmai tolmácsolást, és gyakran fordítok magyar pedagógiai szakkönyveket is. Érdekel a nevelés és mindig sokat tanulók az idelátogató magyar pedagógusoktól.

– *Tudom, hogy sokat jársz Magyarországra, évente többször is. Mit jelent számodra a magyar kultúra?*

– Sok örömet, kudarcot, az életet. Szeretek Magyarországon lenni. Jól kiismerem magam, sok barátom van szerte az országban. Ha időm engedi, autót is bérelek és érdekes vidékekre is ellátogatok. Legutóbb Hollókőn, és a Szépasszony völgyében is igen jól éreztük magunkat az intézeti csoporttal.

Örök élményem a magyarországi zenetanulás, a kóruséneklés. Ott tanultam meg a zeneelméletet. Tanulmányaim segítettek ahhoz, hogy jobban érezzem a zene szépségét és örömét, fejlesztette a harmónia-tonalitás érzékemet. A zenétől most sem szakadtam el, a Magyar Állami Operaház és a Budapesti Operettszínház vendégszereplései alkalmával is gyakran én tolmácsolok.

Természetesen szeretem a magyar nyelvet, még a feleségemet is megfertőztem: az utóbbi időben ő is tanul magyarul.

És igen kedvelem a magyar konyhát. Ez talán látszik is rajtam (nevet). Próbálkozom is magyaros ételeket készíteni itt, Japánban, akár japán alapanyagokból is.

Tokió, 2017. október 28.

MORIMOTO SZATOSI (1967) kitűnően beszél magyarul. Hani Kjókót ő váltotta fel a szakmai tolmácsolásban, már nem csak magyarul, de „pedagógiaiul” is ért és beszél. Ma is a Kodály Esztétikai Nevelési Intézet magyar tolmácsa. De más intézményeknek is tolmácsol.

Beszélgetés Takagi Keikoval

– *Mikor és hogyan ismerkedtél meg Hani-szannal?*

– Amikor megtaláltam életcélokat, hogy gyerekeknek akarok zenét tanítani, sokat tépelődtem, hogyan is csináljam. Sokfélét olvastam, de igazi élményt csak Hani Kjóko erről írt könyve jelentett. Ebben írt Kodály Zoltán pedagógiai koncepciójáról, arról, amit Kodály mondott a zenei anyanyelvről. Hogy a zenei nevelést a népdalokra, a népi gyermekjátékokra, mondókákra kell alapozni.

Akkoriban már megjelent a Hani-szan által szerkesztett és kiadott japán gyermekdalok gyűjteménye és ebben örömmel fedeztem fel, hogy mi, japánok ebben milyen gazdagok vagyunk.

Ettől kezdve erre alapoztam a gyerekek zenei nevelését és próbáltam a zenén túl más művészetekkel is megismertetni a gyermekeket. Ekkor kerültem kapcsolatba Torda tanárnővel, akitől azt is megtanultam, hogy a művészetek milyen fontosak az emberfor-

málásában, és kiemelten az érzelmek fejlesztésében. Kodály Zoltán is ezt tanította.

– *Hogyan kerültél közel a magyar kultúrához?*

– Hani tanárnő javaslatára többször utaztam magyarországi továbbképzésekre. Hatszor voltam Kodály-szemináriumokon Kecskeméten, Szegeden és Budapesten.

A magyar kultúrával való igazi élményszerű találkozásom akkor volt, amikor az Aszobinoki kórossal jöttünk Magyarországra. Ezen a nyáron már tizedszer sikerült ideutaznunk. Az utakat a Hani Alapítvány segítségével Torda tanárnő szervezi. Megismerkedtünk már Budapesttel, Péccsel, a Balatonnal, Mezőkövesddel, Győrrel, Szombathellyel, és legutóbb Gyulával. Ilyenkor más-más énektanár foglalkozik a kórossal, így én is sokat tanulok. Találkozunk magyar fiatalokkal, barátságok szövődnek. Az éneklés és a szereplés mellett ismerkedünk a város környékével, az idén még Romániába is eljutottunk. Nagyszalontán jártunk és természetesen magyarul énekeltek Kodály Nagyszalontai köszöntőjét a Csonka toronyban.

Az egyik legmegrendítőbb élmény az első utunkhoz fűződik: Mátaraházán, a szállodában a Kodály emlékszobában tartotta nekünk a kórusórákat Szabó Helga tanárnő. A teremben Kodály relikviák és Kodály Zoltán mellszobra figyelte munkánkat.

– *Mit jelent neked, amit Magyarországon tanultál?*

Már 40 éve együtt tanulok és művelődöm a gyerekekkel. A Kodály-módszer nekem azt jelenti, hogy a gyermek egész személyiségét fejleszteni kell, nem az a fontos, hogy mit tud, hanem, hogy a tanulástól milyen emberré fejlődik.

Az én munkám és életem mottója az, amit Hani tanárnőtől tanultam: „a tanár legyen minta, példakép a gyermek számára”.

Tokió, 2017. október 11.

TAKAGI KEIKO (1953) zenetanár, zeneiskolája Tokió egyik nagy városrészében, Tacsikavában működik. 3-4 éves kortól foglalkozik gyerekekkel. Vezetésével működik az Aszobinoki gyermekkórus és az ebből kinőtt Magnificat kórus. Ez utóbbi azokból a fiatal felnőttekből áll, akiknek 2-3 gyermekük van már, de mégsem akarták abbahagyni a közös éneklést. Az interjú tolmácsolásakor közös tanítványunk, Szunada Mikiko volt segítségemre, aki a zene szeretetét már két fiának is továbbadta, hiszen Takagi tanárnő kórusában énekelnek.

Beszélgetés Vacszi Josiével

Tartottam a beszélgetéstől Vacszi-szannal, mert tudtam, hogy Hani Kjóko még életében közvetlen munkatársainak megtiltotta, hogy bármilyen megemlékezést tartsanak róla. Vacszi-szan is azzal kezdte a beszélgetést, hogy „ugye tudod, hogy ezek a megemlékezések nem jelenhetnek meg japánul!” Szomorúan, de megértően bólintottam. Elmosolyodott és a kezembe adott egy CD-t.

– Azért mi is megemlékeztünk a magunk módján. A nyáron visszakaptuk a klinikától Hani Kjóko földi maradványait, eltemettük, ezután állítottuk össze ezt a képanyagot. Róla. Egyébként éppen ma van a születésnapja.

Kezemben az értékes anyaggal, megtisztelve és meghatódva, összeszorult szívvel kezdtem a beszélgetést.

– *Hogyan kerültél kapcsolatba Hani Kjókoval?*

– Óvónóként dolgoztam egy hagyományos japán óvodában. Hani-szan, miután másokkal együtt összegyűjtötte és megjelentette a japán gyermekdal gyűjteményét, járta az óvodákat, mert kereste azt a lehetőséget, hogy a zenei nevelésnek ezt a kodályi módszerét hogyan lehet felhasználni az óvodai nevelésben.

Az óvodát, ahol dolgoztam többször is meglátogatta, így ismerkedtünk meg. Szinte azonnal magával ragadott elkötelezettsége, műveltsége és elképzelései. Elkezdtem olvasni írásait. Egy idő múlva újra keresett és több beszélgetés után megkérdezte, hogy volna-e kedvem vele dolgozni és tanulni? Ezután többször találkoztunk, elkezdtem vele együtt gondolkodni, közösen látogattuk az óvodákat és többször jártam vele tanulmányutakra Magyarországra.

Egy idő után az is nyilvánvalóvá vált, hogy a hagyományos japán óvodákban nem lehet elképzeléseit megvalósítani. Ezt követően határozta el, hogy a magyar óvodai nevelésre alapozott óvodát nyit. Ebben nagy segítségére volt Júko, Hani-szan húga. Így indult a mozgalom, amelyhez az egész országból sok óvodapedagógus és a kodályi zenei neveléssel ismerkedő, elkötelezett zenepedagógus csatlakozott. Szerte Japánban koncerteket rendeztek a „magyar óvoda” javára. A minimális anyagi feltételek megteremtése után 1980. április 1-jén megnyílt a Macunomi-óvoda, amelynek a szakmai vezetését rám bízta Hani Kjóko. Nagy volt a megtiszteltetés, a felelősség – majdnem összeropantam a súlya alatt.

– *Hogyan alakult az életed a továbbiakban?*

– Nem volt könnyű, Hani-szan rendkívül igényes és szigorú volt.

Nagyon elmélyült, komoly szakmai munka kezdődött. Rengeteget tanultunk. Jöttek Budapestről szakemberek, főleg Keresztúri Mária. Ha jól emlékszem, Te először 1986-ban jöttél, miután a Nevelési Alapismeretek című könyvedet Hani-szan lefordította, és a gyakorlat mellett az elmélettel is próbáltunk ismerkedni.

Rendszeresen utaztunk Magyarországra óvodákba, egy idő után főleg a Mályva utcai óvodába. Tanulmányútjainkon nem csak a szakmával ismerkedtünk, hanem a magyar kultúrával, a zenével, a magyar emberekkel is. Hani-szan ehhez is ragaszkodott. Szinte minden alkalommal láttunk opera előadást, voltunk hangversenyen, ismerkedtünk szép magyar tájakkal.

Több fiatal óvodapedagógus hosszabb időre is vállalta a magyarországi tanulást, sőt Kagejama Kjóko a Budapesti Tanítóképző óvodapedagógus szakán diplomát is szerzett. Ők szintén elkötelezettjei lettek a magyar kultúrának.

Ogino Kazujo is több évig tanulmányozta a magyar óvodai gyakorlatot, tájékozódott a magyar kultúrában, kitűnően megtanulta a magyar népi táncokat is. Hazajövele után Hani Kjóko egyik legközelebbi munkatársa lett, ma is szakmai vezető az intézetben.

Közben egyre nagyobb felelősség hárult a Macunomi óvodára. A „Kodály-óvoda” mozgalommá vált, Nagojában, Kobeban, Kjúsú szigetén is alakultak Kodály-intézetek, és ma már hatszáznál több óvodában nevelnek a magyar óvodai nevelés elvei szerint.

– *Mit jelent számodra a „magyar módszer”?*

– Megtanultam megismerni a gyermekeket, figyelni rájuk. Megértettem, hogy minden kicsi ember egyéniség, és nagyon nagy az óvoda felelőssége, mert ebben az életkorban sok múlik a fejlesztésen. Ehhez elengedhetetlen a pedagógus tudatos munkája. Különös érték a játék, mert az óvodás igazán a játékban tanul, fejlődik. Az a legnehezebb, hogy az óvodai „tanulás” ne jelentsen iskolás kötöttségeket.

– *Hani tanárnő immár több mint két éve nincs közöttünk. Hogyan tovább?*

– Nagy a felelősségünk.

Hani-szan a haláláig itt állt mögöttünk. Figyelemmel kísérte és segítette a munkánkat. Naponta találkoztunk, beszámoltam a történekről, ötleteket adott, véleményt mondott, számon kért. Örült a

sikereinknek, törte a fejét a problémák megoldásán. Fontosnak tartotta a magyar vendégtanárok továbbképzéseit. Állandó tanulásra, fejlődésre ösztönzött.

Elment, de most is érezzük, hogy köztünk van. Tudjuk, hogy nem hagyhatjuk abba a tanulást, a vezetése alatt elért eredményekre építünk. Összefogjuk és segítjük a Kodály-intézetek munkáját. Továbbképzéseket tartunk, tanulunk a magyaroktól, és egymástól is. Természetesen tervezünk magyarországi tanulmányutakat és hamarosan küldünk egy fiatal óvodapedagógust hosszabb tanulásra is. Ebben számítunk a Hani Alapítvány és a Te segítségére.

Tokió, 2017 november 5.

VACSI JOSIE (1943) a tokiói Kodály Esztétikai Nevelési Intézet igazgatója, kuratóriumának elnöke és a magyarországi Hani Alapítvány hivatalos alapítója, Hani Kjóko örökségének legfőbb őrzője, gondozója. Óvónői képesítéssel rendelkezik, de a Kodály-módszer szellemében végzi munkáját.

HANI KJÓKO MUNKÁI

Eredeti művek

- HANI KJÓKO: Gyermekes és zene: a megfelelő zenei nevelés a kritikusok szerint (1968) Eredeti cím: Kodomo to ongaku tadasii joszo kjóiku no arikata hjononsa
- Hani Kjóko: Új otthoni oktatási módszer létrehozása anyáknak: gyermekgondozás és játék. Eredeti cím: Atarasii katei kjóiku no szozo hahaoja gurupu no tame no ikudzsii to aszobi no hon (1989)
- HANI KJÓKO: Most miért gyermekdal? Hani Kjóko módszere (1989) Eredeti cím: Ima naze varabe uta ka Hani Kjóko koen-su
- HANI KJÓKO: Gyermekes és zene (1993) Eredeti cím: Kodomo to ongaku
- Hani Kjóko és HANI SZECUKÓ: A gyermek boldogsága és a zene. Az érzelmi nevelés folytatása (1974) Eredeti cím: Kodomo no siavasze to va ongaku no joszo kjóiku zoku
- Mostantól ezt olvasom. A fantázia fejlesztő irodalmi nevelés. Tanulmányok. HANI KJÓKO és a Kodály Esztétikai Nevelési Intézet (1992)
- Mostantól ezt olvasom. Szöveggyűjtemény. Összeállította Hani Kjóko és a Kodály Esztétikai Nevelési Intézet. (1992) Eredeti cím: Korekara no dokuso
- HANI KJÓKO és BALOGH B. MÁRTON: Messziről jött tükör interkulturális és narratív pszichológia (1996) Eredeti cím: Tóku kara kita kagami i bunka to monogatari sinri-gaku (Második kötete: A japán fürdő)
- SZUMIRE-CSAN, MOMO-CSAN. A világirodalom gyermekversei (japán nyelven). Összeállította: TORDÁNÉ Hajabács Ilona. HANI KJÓKO előszavával. (2005)
- Japán gyermekversek. I., II. Összeállította: HANI KJÓKO (2004, 2005)
- Ha tejet iszom, én lesz belőlem. Versgyűjtemény gyermekeknek és anyukáknak. I. Összeállította: HANI KJÓKO (2005)
- Egy kis virágszirom. Versgyűjtemény gyermekeknek és anyukáknak. II. Összeállította: Hani Kjóko (2005)

Fordítások magyarra

- FUKADZAVA HICSIRÓ: Zarándokének. Elbeszélések (1964)
- UEDA AKINARI: Ugecu monogatari (1964)
- UEDA AKINARI: Eső és Hold meséi

Fordítások japán nyelvre

- Sinkai no horosa : hangarí tanpen soszecusu (1966) Mélytengerek vándorai.
Magyar novellagyűjtemény
- FORRAI KATALIN: Hangarí kodomo no aszobi to ongaku (1968) Magyar gyerekek
játékai és dalai (Ének-zene az óvodában címmel is megjelent)
- SÁNDOR FRIGYES: Hangarí no ongaku kjóiku (1968) Zenei nevelés Magyaror-
szágon
- DERY TIBOR: Niki (1969) Niki
- TŐKEI FERENC: Adzsia-teki szeiszanjosiki (1971) Az ázsiai termelési mód kér-
déséhez
- FEJES ENDRE: Kuzutecu hakaba (1971) Rozsdatemető
- MARÉK VERONIKA: Ojaszumi Annipanni! (1973) Jó éjszakát Annipanni!
- TŐKEI FERENC: Csúgoku no hika no tandzsó kucugen to szono Kazetósa (1973)
A kínai elégia születése: K'ü Jüan és kora
- TŐKEI FERENC: Szakai toszeitairon (1977) A társadalmi formák elméletéhez
- KARINTHY FERENC: Budapeszuto ni haru ga kita (1978) Budapesti tavasz
- NAGY SÁNDOR: Hangarí kjódzsugaku (1979) Didaktika
- KARLÓCAINÉ KELEMEN MARIANNE: Szekai no kodomo no dzsugiszu (1984) Kis-
gyermekek játékoskönyve
- TORDA ILONA: Hangarí kjóiku genri no kizzo (1986) A magyar pedagógia alapelvei
- TORDA ILONA: Dzsocso kjóiku (1989) Az érzelmi nevelés
- SZÉKELY JÚLIA: Barutóku monogatari (1992) Elindultam szép hazámból (Bartók
története)
- FORRAI KATALIN: Kodai siszutemu to va nanika: hangarí ongaku kjóiku no
rinon to dzsisszen (1993) Mi az a Kodály-módszer
- SZECSEI HERMINA: Hoikuen de no bidzsucu kjóiku (2003) Képzőművészeti ne-
velés az óvodában
- MARÉK VERONIKA: Burunmi no tandzsóbi (2003) Boribon születésnapja
- MARÉK VERONIKA: Burunmi to Annipanni (2003) Boribon és Annipanni
- RANSCHBURG ERNŐ: Jodzsi va szekai o dó mite iru ka? (2004) Milyen a kis-
gyermekek világa?
- MARÉK VERONIKA: Burunmi to nanacu no fuszen (2004) Boribon és a 7 lufi
- MARÉK VERONIKA: Burunmi no juki daruma (2004) Boribon és a hóember
- MARÉK VERONIKA: Kippukoppu to tipputoppu (2005) Kippkopp és a Tipttopp
- MARÉK VERONIKA: Juki no naka no Kippukoppu (2005) Kippkopp a hóban
- MARÉK VERONIKA: Kusza no naka no Kippukoppu (2005) Kippkopp a fűben
- MARÉK VERONIKA: Kippukoppu no kuriszumaszu (2005) Kippkopp karácsonya
- MARÉK VERONIKA: Bjokino burunmi (2006) Boribon beteg
- MARÉK VERONIKA: Kippukoppu no kodomotacsi (2006) Kippkopp gyerekei
- MARÉK VERONIKA: Burunmi no pikunikku (2006) Boribon kirándul
- MARÉK VERONIKA: Kippukoppu to 12 no cuki (2007) Kippkopp és a hónapok
- MARÉK VERONIKA: Burunmi no doraibu (2008) Boribon autózik
- MARÉK VERONIKA: Kippukoppu doko ni iru no? (2009) Kippkopp, hol vagy?

KÉPEK

Hani Kjóko öt éves korában

A Hani család az 1930-as években

Hani Kjóko hegedűn játszik

ZEUGNIS

Kjoko Hani

geboren am 5.11.1929 in Felcio

hat die

Hochschule für Musik Leipzig

vom 10.3.1955 bis 30.6.1958

Hauptfach: Dirigieren

besucht und das Staatsexamen mit der Note

bestanden.

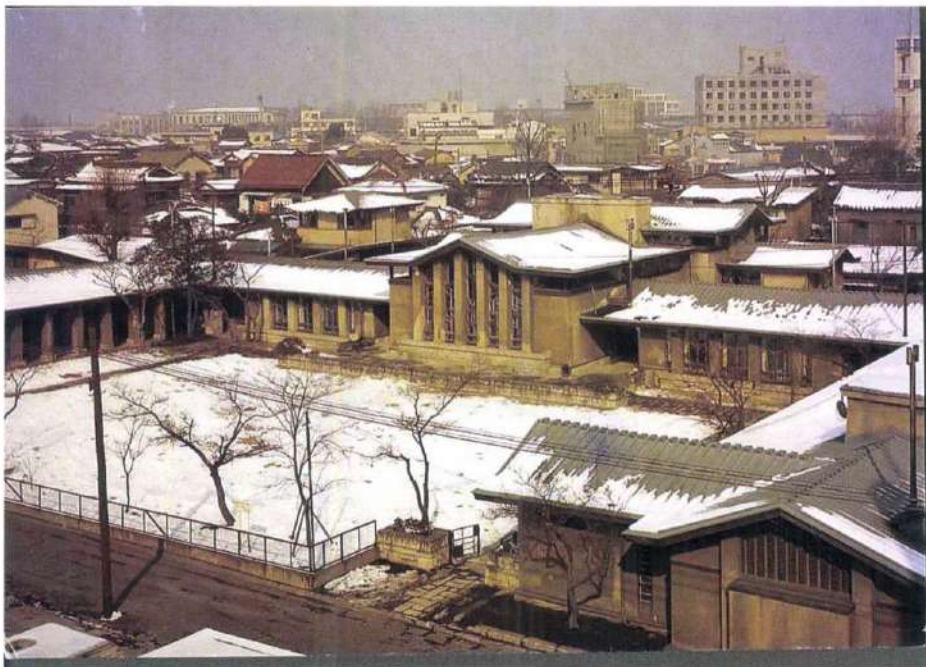
Leipzig, am 20.6.1958

Prof. Kurt Fick
Direktor

Prof. Hans Jung
Hauptfachlehrer

Prof. Hans Jung
Abteilungsleiter

Hani Kjoko 1958-ban szerzett karvezetői diplomát
a lipcsei Zeneakadémián

Hani Kjóko nagyanyja, Hani Motoko (1873–1957) által 1921-ben alapított első női főiskola Japánban

A Hani Motoko által alapított Dzsijú Gakuen, a Szabad Akadémia szecessziós belső tere

Ebédlő a Dzsijú Gakuenben

A Dzsijú Gakuen hallgatói koncertet adnak Hani Kjóko vezényletével

Japánok és japánul tanuló diákok a japán nagykövét lakásán 1964-ben
– balról a második Hani Kjóko, mellette Mártonfi Ferenc, Klaudy Kinga
– jobbról a harmadik a japán nagykövét felesége, mellette jobbra Vihar Judit

Forrai Katalin óvodai foglalkozást tart Japánban

Hani Kjóko (a jobb oldalon) japán óvodásokkal

Hani Kjóko közös foglalkozást vezet gyermekek, szülők és óvónők részére

A folyamatos továbbképzés állandó része
Hani Kjóko nevelési koncepciójának

Keresztúri Ferencné Hani Kjókóval japán óvodások között

Hani Kjoko és közvetlen munkatársai Torda Ilonával

Magyar-japán szakmai véleménycsere

Magyaros ételkóstoló készül a japán gyerekeknek

Torda Ilona előadást tart japán pedagógusoknak a magyar oktatási reformról
1977 őszén